

Türk Edebiyatı

AYLIK FIKIR VE SANAT DERGİSİ

**YAHYA
KEMÂL
ANIT
SAYISI**

Aralık 1984 Sayı 134

FİYATI: 500 TL.

HİZMET VERMEKTEN MUTLUYUZ

İnsanlar
çalışır, üretir, tasarruf yapar,
kredi alır, ticaret yapar, iş kurar...

Gencinden yaşlısına,
çalışanından emeklisine
insanların "Banka"ya ihtiyacı vardır.

Anadolu Bankası
bu ihtiyacın bilinci ile,
en iyi hizmeti vermenin
çabası içindedir.

Anadolu Bankası
"Banka"yı gerektiren her konuda,
her türlü bankacılık hizmetini
vermekten mutludur.

 **ANADOLU
BANKASI**

Hazine Bankası

DENEME-TANITMA

- Ahmet Kabaklı (Yahya Kemal'de Masallaştırma yahut Hayalleştirme)
- Ayhan Songar (Yahya Kemal'e Hasret)
- Süheyli Ünver (Üsküp Nerede?)
- Emin Bilgiç (Yahya Kemal'in Şiirleri ve Dünya Görüşü)
- Mehmet Çınarlı (Şiiri Kendisine Dert Edinen Adam)
- Fuat Bayramoğlu (Gönül)
- Ergün Göze (Yahya Kemal'den bir Hatıra)
- Şevket Rado (Yahya Kemal'in Paris Yılları)
- Muhtar Tıvllıkoğlu (Yahya Kemal'i Anlamalıyız)
- Feyzi Halıcı (Yahya Kemal'de Şiir Saygısı)
- Coşkun Ertepinar (Yahya Kemal'in, Düşündürdükleri)
- M.Necatî Sepetçioğlu (Bir Büyük Şuur)
- Alemdar Yalçın (Y. Kemal'in Milletvekilliği ve Ankara Günlerine Dair Yeni Bilgiler)
- Şemseddin Kutlu (Yahya Kemal'in Gülen Yüzü))
- İrfan Ülkü (Yahya Kemal ve Emirgan)
- Ercüment Berker (Musikişinas Şair)
- Yavuz Bülent Bâkiler (Yahya Kemal Aydınlığı)
- Sadri Sarptır (Hatıra)
- Sevinç Çokum (Yahya Kemal'in Rumeli Hasreti)
- Önder Göçkün (Yahya Kemal'in İlk Şiirleri)
- Beşir Ayvazoğlu (Yahya Kemal'de Tarih ve Tarih Şuuru)
- M.Gülşen Sepetçioğlu (Musikinın Vatanlaşması)
- Yahya Akengin (Yahya Kemal'de Gurbet, Aşk ve Hasret)
- O.Olcay Yazıcı (Epededen Lirik Fantezişere)
- Nermin Suner Pekin (Y. Kemal Enstitüsü Kuruluşu, Neşriyatı ve Çalışmaları)
- İsa Kocakaplan (Doğumunun 100. Yılında Y. Kemal Beyatlı)

- Mehdi Ergüzel (En Hoş ve En Uzun Rüyanın Şairi)
- Ayla Ağabegüm (O'nu Tanıyan Kültürümüzü Daha iyi Benimser)

- Turan Alptekin (Tanpınar'ın Yahya Kemal'e Bakışı)

YAHYA KEMAL'DEN ŞİİRLER GÜLDESTESİ

YAHYA KEMAL'DEN NESİRLER GÜLDESTESİ

YAHYA KEMAL'DEN NÜKTELER

YAHYA KEMAL'İN TERCÜME EDİLMİŞ ŞİİRLERİ

- Rindlerin Ölümü
- Rindlerin Hayatı
- Rindlerin Akşamı
- Mohaç Türküsü
- Sessiz Gemi

YAHYA KEMAL'e ŞİİRLER

- F.Nafiz Çamlıbel (Yahya Kemal'e)
- B.Sıtkı Erdoğan (Vuslat - Yahya Kemal'e Nazire)
- Sadettin Kaplan (Ah "Aziz İstanbul")
- F.Kadri Timurtaş (Başlangıç)
- H.Fahri Ozansoy (Yahya Kemal Beyatlı)
- B.Kemal Çağlar (Yahya Kemal'e Mektup)
- Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu (Yahya Kemal'in Aziz Hatırasına)
- R.Melül Meriç (Yahya Kemal için Gazel)
- Munis Fahri Ozansoy (Yahya Kemal'e Mersiye)
- Arif Nihat Asya (Yahya Kemal)

ÖLÜMÜNDEN SONRA DEDİLER Kİ

- Tabutunun Başında Vehbi Eralp'in Konuşması
- İsmail Habib Sevük (Yahya Kemal Beyatlı)
- Ekrem Hakkı Ayverdi (Yahya Kemal Enstitüsünün Kurulması ve Kitaplarının Basılması)
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Bir Sanatçının Arkasından)
- Z.Fahri Fındıkoğlu (Edirne'de Yahya Kemal Akşamı)
- Mesut Cemil Tel (Kar Musikisi)
- A.Şinasi Hisar (Yahya Kemal'in Bazı Sözleri)
- Peyami Safa (Yahya Kemal ve Rumelihisarı)
- A.Hamdî Tanpınar (Hocam Yahya Kemal)
- Salt Başer (Bir Dağdan Bir Dağa)
- Samiha Ayverdi (Abide Adam)
- N.Sami Banarlı (Beyaz Karanlık)
- Nurullah Ataç (Yahya Kemal)

MÜLAKAT

- Adile Ayda

YAŞAYAN ŞAIRLERİMİZE YAHYA KEMAL ÜZERİNE ÜÇ SORU

YAHYA KEMAL'DEN SANAT FİDANLARINA

Türk Edebiyatı

AYLIK FIKIR VE SANAT DERGİSİ

Gönderilen yazılar basılsın basılmıyın iade edilmez.

Yayınlanan yazılar kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

Sahibi, Türk Edebiyatı Vakfı Adına:

Yazı İşleri Müdürü

Yayın ve İlan Müdürü

İdare Yeri

Yazışma Adresi

Ahmet Kabaklı

O.Olcay Yazıcı

S.Servet Kabaklı

Nuruosmaniye Cad.17/1 Çağaloğlu/İSTANBUL

P.K. 2 Birtekin/İSTANBUL Tel: 522 84 63

Her ayın ilk günleri İstanbul'da yayımlanır.

OFSET HAZIRLIK:
EGE GAZETECİLİK ve
MAT. LTD. ŞTİ.
Tel: 520 73 90-522 59 16

BASKI:
Doğuş Matbaacılık

DAĞITIM:
GAMEDA

Yahya Kemal'de Masallaştırma Yahut Hayâlleştirme

Ahmet Kabaklı

Masallaştırma yahut hayalleştirme, Yahya Kemal şiirinin bir özelliğini değil, bence o şiirin esasını ve kimliğini teşkil etmektedir.

"Yahya Kemal'in şiiri" denilince akla gelmesi icab eden ve hemen bütün şiirlerini özge bir büyüyle saran bu "masallaştırma", bugüne kadar dikkatlerden kaçmış gibidir. Şiirinin bu niteliğini, yorumcular hakkıyla ve yeterince açıklamamışlardır.

Şuna işaret edeyim: şiirinin, nesrinin, üslûbunun bütün özelliklerini büyük şuurla açıklayan ve şiirlerin düsturu olarak yazı ve sohbetlerinde anlatan Yahya Kemal de, şairliğinin "tılsımı, öz niteliği ve şahsiyeti" diyebileceğimiz bu masallaştırma özelliği üzerinde durmamıştır.

Kısaca söylemek gerekirse, Yahya Kemal'in, ele aldığı bütün çevreler masal-tabiat karışığıdır; aşklar, gerçekten koparılarak masallaşmış olan aşklardır; *sevgililer*, eski zamanda yaşamış masal kadınlar hissini verirler, tarihî kahramanlar, vak'alar ve zamanlar da çevreler, gerçekten hareketle masal dünyasına yöneltilmiştir. Her şiir, "realiteden başlayarak bir sır noktasına kadar gider ve şiirin en tesirli bir yerinde kendisinin "hayâl" dediği masal atmosferi başlar. Mehlika Sultan'daki "yedi genç" gibi.

"Bir hayâl âlemi peydâ oldu
Göçtüler hep o hayâl âlemine"

Yahya Kemal'in şiirlerinde "hayal" kelimesi türlü sıfat ve fiillerle pek çok geçiyor. "Masal" kelimesi ise, yalnız "Deniz Türküsü'nün şu mısaraında görülüyor.

"Yıl da benzer hem uzun, hem de güzel bir masala
O saatler ki geçer başbaşa yıldızlarla"

Hayal Keli, nesi ise şiirinde pek çoktur demiştik. Bazı örnekler verelim:

"Hayâlınden bakar pûşide-i evrâk olan havza
O şûh ağlar bugün kasr-ı şeraf-âbâd'a geldikçe"
(Eski Şiirin Rüzgârıyla, Şerefâbâd)
"Düşülür bir hayâle zevk alınır"

(Kendi Gök Kubbemiz-İtri)

Kendi Gök Kubbemiz'de, başlığı bile "Hayal" olan üç şiir de vardır:

"Hayâl Şehir", "Hayâl Beste", "Hayâlî Söyleniş, Rubâilerinden birisi "Hayâlâbâd" dir. Diğer şiirlerinde hayâl, şu terkiplerde geçer:

"Hayâl hâne", "Hayâl Üsküdar", "Hayâl Ağaçlar", "şerefli hayâlin", "İstanbul'u hicranla tahayyül", "Yer kalmadı beynimde hayâle", "Hâlâ muhayyilemde parıldar resim gibi", "Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir", "Tahayyülümde vatan kalsın eski haliyle", "Mısır ve Suriye çok genç iken hayâlimdi", "En tatlı bir hayâl için", "Cihâna bir daha gelmek hayâl edilse bile", "Hayâlimde doğan âleme yaklaştıkça" "İnsan âlemde hayâl ettiği müddetçe yaşar", "Hayal edindiği âlem", "bir dakikacık hayâl etmek", "bir çöl çoraklığında hayâlin susuzluğu", "Aksetti uzaktan hayâlime", "(O kuş) hayâl içinde yaşar, hayâl içinde ölür." "Bir hayâl âlemi peydâ oldu.", "Çok kere hayâlimizde cânân/Bir şi'ri hatırlatan kadını." "Muhayyel sevgilimdin" vs.

Yahya Kemal, şiirinde "rüyâ, hülyâ, efsun, muhayyel mashûr, muamma, rüyâ içinde rüyâ, ulu rüyâ, uyanık görülen rüyâ, efsunlu" gibi sözleri de, hayâl ve masal ile eş-anımlı kullanmaktadır.

"Hayâl" kelimelerinin çoğuna ve yukarda zikredilen benzeri terimlere de bize "masal" anlamı verilmektedir. Masal havası (atmosferli) bu kelimelerle hazırlanmaktadır.

Zaten, eski sözlüğümüzde de, hayal'in masal yerine kullanıldığı görülmektedir. Buna kuvvetli bir örnek: "Muhayyelât-ı Aziz Efendi" dir. Aziz Efendi'nin hayalleri, bölüm bölüm masallardır. Bilindiği gibi, masalımsı sahnelerden oluşan Karagöz'e de "Hayâl oyunu", sanatkarlarına da "hayâlî" denilmektedir.

"Hayâl görmek" dilimizde, aslı esas olmayan fakat görüldü sanılan şey'dir.

Şehbenderzâde Fillibeli Ahmed Hilmi'nin "A'mâk-ı Hayâl" adlı kitabı da, bilindiği gibi tasavvufî düşünceleri masal motifleriyle anlatmaktadır. Bu kitap ve benzerleri, "hayâl"deki masal anlamının günümüze kadar geldiğini göstermektedir. Konuşma dilimizde de öyledir. Olmayacak bir şey söylenince, "sen hayal görmüşsün" denir. Olağanüstü şeyler düşünüp tasarlayanlar "Hayalperest" diye nitelenir. Nedim'in şu beytinde de

masal ile hayâl'in yakınlığını hattâ iç içeliğini görebiliriz.

*Yok bu şehir içre senin bahsettiğin dilber Nedim
Bir peri sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana."*

"Rüyâ, hulyâ, meshûr, efsûn" vs'nin ise *masal'a* hayalden de yakın olduğu bilinmektedir.

Önce *masal nedir?* Onu araştıralım ki, Yahya Kemal'in zamanı, tarihi, denizi, çevreyi, eski kahramanları, güzel kadınları, sevgilileri, halkı, askeri, dostları, Boğaz'ı, İstanbul'u, Üsküb'ü... Velhasıl dokunduğu ve bahsettiği her şey nasıl masallaştırdığını anlayalım.

Masal: Gerçek dışında veya gerçek üstünde, fakat mutlaka güzel olan muhayyile verimdir. Masalda gerçek *zaman* yok, gerçek mekân yok, gerçek çevre yoktur. Hiçbir şey açıkça ortada değil, belirsizdir. İnsanların ve insan dışı yaratıkların varlıkların birlikte buldukları, birlikte yaşadıkları âlem, masal âlemi, hayâl âlemidir. Masalda her şey bir "gayri muayyenlik" (belli olmayış) ve mantık üstünlük içindedir.

Tabiata benzeyen fakat tabiattan ayrı bir çevre, masalların zeminini teşkil eder. Masal olayları, tarih olaylarına benzer fakat büsbütün tarih değildir. Masalın geçtiği yer, haritada gösterilen "coğrafya"nın dışındadır. Kısacası masalın da ki-

şileri, olayları, çevresi, zamanı vs. vardır. Fakat bunlar sadece kavramlardır, bunlar mantığa göre değil hayale göre masala göre şekillenmişlerdir.

Masalın kendine göre tabirleri, özel bir dili ve ayrı bir dünyası mevcuttur. Coğrafyanın denizlerinden gemiler geçer, masalın denizi ise, Yahya Kemal'in "İtrî"deki deyişle: "*Gemiler geçmeyen bir umman*"dır. Masalda ölüm: "*Arkasında güneş doğmayan büyük kapı*"dır. Masalda "*Gece bülbül ağaran vakte kadar ağlar. Kanayan rengiyle bir gül, yeniden her gün açar.*" Masalda "*eski bahçeler, son bahçeler*" vardır ki bunlar şehir rehberlerinde gösterilemez.

Masal, ayağını gerçeğe basmakla beraber, hayalin, mümkün olduğu kadar uzağa, yükseğe, belirsizliğe ve güzelliğe ağmasıdır.

Şimdi bu "masal"a, Yahya Kemal'in şiirlerinden örnekler verelim. Masal, birkaç unsuriyle, onun her şiirinde vardır. Fakat bazı şiirleri tamamiyle masaldır. Bu sırf masal olan şiirlerine örnek olarak, "*Hayâlâbâd*" rubâisi ile "*Mehlika Sultan*"ını alalım:

Hayâlâbâd

*Şehzadeyi hapseyledi zâlim pederi
Bir kasma ki gözler göremez gökle yeri
Aksetti o kasmın der ü dîvarından
Her saniye Binbir Gece efsaneleri*

Hayâlâbâd, görüldüğü gibi masal diyâridir. Masal ve tarih unsurları bu rubâide iç içe girmiştir. "*Şehzade*", öyle bir "*kasma*" hapsedilmiştir ki "*Gözler göremez gökle yeri*". Bu mısra ile gayri muayyenlik, belirsizlik, coğrafya dışılık hazırlanmıştır. "*Zalim pederin şehzadeyi hapsetmesi*" masalda ve tarihte de görülebilen bir olaydır.

Yahya Kemal, bu masalın içine bir dünya görüşünü de yerleştirmiştir:

Şehzade, bilinmezde, meçhulde, halkın merak konusu olmuştur. Şehzade'ye acıyan, onu seven, fakat nerede olduğunu bilemeyen halk, onun hakkında masallar, efsaneler uydurmuştur. Nasıl ki "*Binbir Gece efsaneleri*" de sarayların içyüzünü görmeyen, fakat oradaki yaşayışları ve olup bitenleri merak eden halkın söylentilerinden ve abartmalarından doğarak dal budak salmıştır.

Nitekim Yahya Kemal, "*Kandilli'de eski bahçelerde, perde perde kapanan*" akşamın verdiği mûsikî hazzını:

*"Gözlerden uzaklaşınca dünyü
Binbir Gece'den birinde güyâ
başlar rüyâ içinde rüyâ"*

mısralarıyla anlatacaktır.

Mehlika Sultan'a gelince:

*Mehlika Sultan'u âşık yedi genç
Gece şehrin kapısından çıktı;
Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Kara sevdalı birer âşıkı"*

Kıt'asıyla başlayan bu şiir, dili, çevresi, vak'ası, zamanı Mehlika Sultan'ı ile tam bir masaldır. Ancak bu masal, "insanın ve insanlığın daima bir ha-

yal peşinde koştuğunu fakat hiçbir zaman amaç ulaşım muradına eremeyeceğini de dolaylı anlatan modern bir şiirdir. "*Bu emel gurbetinin yoktur ucu*" mısraı, şiirde bir ana fikirdir.

Bu masalda, Yahya Kemal'in diğer sevgilleri ve diğer güzellerine çok benzeyen Mehlika'nın vasıflarını anlatalım:

Bu (masallarda olduğu gibi) bir "*dünya güzeli-dir*". Gerçek değildir "*hayâlet gibidir*" Mehlika "*muammâ güzel*" dir: anlatılması, anlaşılması kabili değil. Mehlika: "*Uzun gözlü, uzun saçlı peri*" dir. Bu tarif, hem Divan Edebiyatı'nın "güzel" tipine, hem halkın hayal ettiği masal kadınlarına uymaktadır.

Mehlika'nın kara sevdalıları" masallarda olduğu gibi "*yedi genç*" tir. Birçok masallardaki gibi "*o muammâ güzel*" i arıyorlar. Fakat "*menzile varmadan bir yerde ölüyorlar*" Hepsisi "*meshûr*" yani büyülenmişlerdir. Hiçbirisinin tipli giyim kuşama, boyu posu, çehresi, romanlara ve gerçeğe uygun şekilde tavsir edilmiyor. Hepsisi gayri muayyendir. Belli birer kişi değil kavramlardır. Yalnız, eski zamanı ve masal'ları hatırlatacak şekilde "hepsinin sırtında *aba*" vardır. Bunlar ortaçağlılardır. Bunlar "*emel gurbetinde hazin yolcular*" dir. Bunlardan yalnız "*en küçüğü*" (masallardaki gibi) bir cesaret jesti yapar. Diğer "altılar" dan daha yiğit davranarak: "*Gümüş bir yüzüğü parmağından sıyırıp suya atar*"

Bu şiirde Çevre, bütünüyle bir masal, destan, efsane dekorundan ibarettir:

Yedi genç, "Gece şehrin kapısından çıkarlar" Bu kaleli, kapılı bir ortaçağ şehridir. Ama, nerede, hangi ülkede, hangi şehir olduğu belli değil. Bunlar, "*hayalet gibi dünya güzeli Mehlika*" yı rüyâda görmüşlerdir. Masallarda ve özellikle halkımızın sevdiği büyük aşk destanlarında, halk hikâyelerinde, âşıklar sevgilileri rüyâda görür, ona vururlar. "*Kara sevdalı âşık*" olurlar.

Yedi genç, bütün masalların ve efsanelerin ortak çevresi olan "Kaf dağları" na, Mehlika Sultan'ı bulmak için gidiyorlar... Bunlar "demir asâ demir çarık" sevgilisi peşinde yürüyen masal âşıklarıdır. Kaf dağlarında yürürken "*cıkırgı yok bir kuyuya*" varıyorlar. Oradaki sihirli suya, korkulu gözlerle bakıyorlar. "*Aynada, Çepçevre ölüm servileri ile bir gizli cihan*" görüyor. O sihirli suda, sanki sevgilinin hayali beliriyor. Bu "viran kuyu" ya eğilen sevgilisinin çehresini, orada gördüğünü sanan "*en küçük yolcu*" ona kavuşmak, (onunla nişanlanmak) ümidiyle "*gümüş yüzüğünü suya atıyor.*"

Masallarda ümitsizlik yoktur. Âşıklar, arayanlar, birçok çilelerden sonra, sevgililerine veya meramlarına kavuşurlar. Bu felsefi masalda ise öyle değil; şiir ümitsizlik, hüsrân ve kavuşamamakla bitiyor. Aşık Kerem'in macerasını biraz andırır şekilde onlara vuslat nasib olmuyor. Onlar, birdenbire "*peydâ olan hayal âlemi'ne göçüyorlar*". Orada yine belki ümitli olmaya devam edecekler:

"Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Seneler geçti henüz gelmediler
Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Oradan gelmeyecekmiş dediler."

Fakat hangi takvimin "seneleri" geçmiştir? "*Ordan gelmeyeceklerini*" kim söylemiştir? Bütün bunlar, masalın esâsı olan "bilinmezlikler" dir.

Şiirdeki kelimelere dikkat etmeliyiz: "*Mahlika Sultan, Yedi genç, dünya güzeli, Kaf dağları, son akşam, çıkırgı yok kuyu, aynada gizli cihan, viran kuyu, gümüş yüzük*" bütün bunlar masal havasını tamamlayan kelime ve terkiplerdir.

Tipki Mehlika Sultan gibi, "koyma tenha yıkanırken, Ay'ın beyaz ensesinden öptüğü, bu yüzden sararıp solan, yataklara düşen ve ölen *Leylâ*" yı yine masal atmosferinde anlatan "Nazar" şiirini de burada hatırlayabiliriz.

Tabiati, hayatı, olayları, manzarayı, zamanı ve coğrafyayı, bir *sihirbaz değeneğin* den geçirmişçesine, Yahya Kemal'in nasıl *masallaştırdığını* ve nasıl güzelleştirdiğini araştırılabilir.

Bütün şiirlerinde olan bu tutumunu çok tanıtmış "*Açık Deniz*" eserinde arayalım. "Açık Deniz" Yahya Kemal'in, "*hayatımı anlattım*" dediği şiiridir.

Gerçekten de şair, çocukluğunu, delikanlı çağlarını, 1903'te İstanbul'dan bir Fransız vapuru ile kaçarak Paris'e gittiğini.. Oradan da belki bir gün Manş Denizi (Atlantik) kıyısında, okyanus'un meşhur "med"lerinden (kabarma, yayılma) birini seyrettiğini Açık Deniz de anlatmıştır.

Fakat onun 30 yaşına kadarki hayatını anlatan bu şiir hiçbir zaman bir biyografiyi (hayat hikâyesini) düşündürmez. Tam tersine şairin hayat macerası ile, Türk tarihinin ruhi portresi ve bir tabiat unsuru olarak denizin kabına sığmayan ihtirası arasında irtibatlar kurdurur.

Daha ilk mısradaki, "*Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum*" denilerek, kendisinin değil de sanki bir masal kahramanının çocukluğunu anlatmaya başlıyor.

"*Balkan şehirleri*" terkipli de gayri muayyendir. Çok geniş bir coğrafya üzerinde bize ancak *masal-mekân* fikrini telkin eder. Sonra bu destan kahramanının duygularına geçilir:

Bu çocuk; "*her lâhza bir alev gibi hasret*" duymaktadır. O da muzdarip İngiliz şairi "*Bayron'u bedbaht eden melâl*" e tutulmuştur. "*Hulyası içinde*" sessiz sedasız "*Dağları gezmekte*" dir. "*Rakofça kırlarının hür havasını almaktadır.*"

Şiir ilerledikçe o çocuk, birdenbire millî tarihin çocuğu ve Türk irkinin vârisi bir destan kahramanı olur. Tarihimizde, "*her yaz şimale doğru asırlarca koşan*" serhatli Türk gazilerinin savaşları onda "*bir akis gibi*" dir. "*Akıncı cedlerinin ihtirasını*" duyar. Büyük fetihleri özleyen bir ıstırap içindedir. Böyle olunca, milletçe içine düştüğümüz gerileme, çekilme, eski "*bizim diyarı*" terketme gerçeğine razı olamaz. Eski muzaffer ordu-

larımızın, şimdi üst üste yenilmeleri ona büyük üzüntüler vermektedir.

Bu tatminsizlik, onu bunalıma sürüklüyor. "Ne yer ne yâr" istemiyor artık. "Sürekli gurbete çıkıyor diyar diyar geziyor."

Şair, alelade bir hayat hikâyesi anlatmaktan kurtulmak için, birtakım kelime, deyim ve ibarelerle, hikâyesinin ayağını yerden kesiyor. Gidişini veya gurbete kaçışını da bunun için bir *masal* sebebe bağlıyor: "Ufuktaki sonsuzluğun tadı" onu peşine düşürmüştür. Ayrıca, bilinen zaman ve mekânın dışında kendisince bir *şiiir zamanı* ve *şiiir mekânı* icat ediyor. Gerçek zaman dışındaki o *zamanı* anlatan sözler şunlardır:

"Bir gün dedim ki" Bir varmış bir yokmuş" der gibidir. "Dedim gördüm, gittim, kalbimde vardı" vs. gibi "di'li geçmiş" fiillerle zamanı hem geçmişe, hem de belirsizle itmektedir. "Bir med zâmanı" "mağlûpken ordu" gibi belirsizlik gösteren

sözlerle şiiirin zamanı meçhulleşmektedir.

Daha önemlisi, mekânı silmek, coğrafya dan sıyrılmak için kullandığı kelimeler, buluşlar, terkiplerdir:

"Balkan şehirlerinde", "her lâhza", "her yaz şimale doğru", "mahzûn hudutların ötesi", "ufuktaki sonsuzluk", "ne yer ne yâr", "sürekli gurbete çıkmak", "engin denizler." vs.

Coğrafyadan kaçış, şiiirin ikinci bölümünde daha da barizleşmektedir.

"garbın ucu... son kıyı" neresidir? Şair, bu sözlerle haritadan, gerçek dünyadan kaçarak *masal* çevresine, *masal* mekânına sığınmaktadır. Şiiirin kendine göre bir zamanı, bir mekânı olmaktadır.

Masala yaklaşan bu sözlerin yanısıra, "Açık Deniz"de, doğrudan doğruya bir *masal* mahîlûku yaratılmaktadır. Bu, masallardaki dev gibi heybetli bir kavram yaratık'tır. Nitekim, med (kabarma) halindeki müthiş okyanus: "bin başlı Ejder"e ben-

zetilmektedir. Cidden büyük şiiir gücüyle devleştirilen bu denizin heybeti, seçilen kelimelerle, istiarelerle, tasvirlerle ortaya konulmaktadır. Denizin bu devliğini ve bütün çevreyi yutan vahşeti ile heybetini, bizzat şiiirden okuyalım:

Gördüm deniz dedikleri bin başlı ejderi,
Gördüm güzel vücudunu zümrütlüyen deri
Keskin bir ürperişle kimildandı anbean;
Baktım ve anladım ki o ejderdi canlıcan.
Sonsuz ufuktan âh o ne coşkun geliştio!
Birden nasıl toparlanarak kükremitşio!
Yelken, vapur, ne varsa kaçışmış limanlara,
Yalnız onundu koskoca meydan ve menzara;
Yalnız o kalmış ortada âsi ve bağıri hûn,
Bir mağra ağıri açmış ulurken uzun uzun..."

Görülüyor ki "güzel vücudunu zümrütlüyen derisi, keskin ürpermelerle kimildanışı (dalgalanışı), sonsuz ufuktaki coşkun gelişi, kükreymişi, herkesi kaçırtıp ortada tek ve yegâne kuvvet olarak kalışı, mağara genişliğinde ağıri ve o ağıri korkunç "ulumaları" ile, bu deniz masalların "bin başlı ejder"inden başka bir şey değildir.

Yalnız bu çağdaş, Avrupaî şiiire, birbirine paralel ve benzer iki de *ruh hali* yerleştirilmiştir: Bu iki psikolojiden biri şiiirin "Bayron "a benzeyen melâli, akıncı cedlerinden kendisine geçen ihtiras, ufuktaki sonsuzluğun tadına kapılarak sürekli gurbete çıkma tutkunluğudur. İkincisi ise: "bu gurbette sendeniz" dediği denizin "ezell istira-bı"dır. Deniz karalara doğru uzamakta, her şeyi fethedip ezmek, yutmak gücünde olduğu halde, bunu tamamıyla yapamamaktadır. Sınırlara bağlı kalmaktan "şekva" etmektedir.

Bu eşsiz "şiiir-masal"da iki kahraman vardır: Biri şiiirin çocukluğu ve gençliği... öteki de sürekli dalgalanan, uzayıp yayılan, sonra çaresiz geri çekilen "Açık Deniz"dir.

Yahya Kemal'de, tarihin, mekânın (vatan, coğrafya) sevgililerinin, güzellerin, tarihî kişilerin, tabiatın, canlı ve cansız varlıkların, nasıl masallaştırıldığını, hayalleştirildiğini, kahramanlar haline getirildiğini büyük bir örnek üzerinde tesbit etmiş olduk.

Şimdi, bütün şiiirlerindeki masallaştırma unsurlarına, kısaca göz atalım.

a) Tarihî Kişileri

Kahramanlar:

Yahya Kemal'in şiiirlerinde Tarihî gerçek şahıslar, padişahlar büyük bir yer tutmaz. Meselâ, en çok sevdiği "İstanbul'un "Fâtilhî" Sultan Mehmed bile, o şiiirlerde, ismiyle geçmez; Kanunî Sultan Süleyman da yoktur.

Yavuz Sultan Sellim, "Selimnâme"den başka "Ezân-ı Muhammedî"de ve Ok şiiirinde üç defa geçer. Yahya Kemal'in en çok Yavuz Sultan Sellim'e hayran olduğu bundan anlaşılacaktır.

Sultan Alpaslan, Yıldırım Beyazıt, "Selim-i Sâni" (2. Selim) Ahmed Han (3. Ahmed) ve nihayet "Sultan Reşad" da Yahya Kemal'in şiiirlerinde, adı geçen hükümdarlardır. Kumandan (serdar) olarak

Gedik Ahmed Paşa, şiirine koyduğu kahramanlardandır.

Peygamberimizin adından başka Hz. İsa, Yahyâ Kemal'de en çok (üç defa) geçen Peygamberdir. Şiirlerinde geçen öbür peygamberler:

Nûh, Yakup, Yusuf, Dâvut ve Süleymân'dır.

Yabancı şairlerden en çok Hayyam (dört şiirinde) ve sonra Hâfız'ı anar. "Eski Paris" şiirine: *Baudelaire, Verlaine, Péguy*, gibi Fransız şairleriyle Rodin gibi heykeltıraşların, Saurès gibi politika ve fikir adamlarının isimlerine de yer verilmiştir.

Hız. Mevlâna (2 şiirde) Baki, Şeyhülislâm Yahya, Nâilî, Neşatî (ve çağdaşlarından) Abdülhak Hâmid (iki yerde) Rıza Tevfik ve Faruk Nafiz gibi Türk şairleri de şiirlerinde yer alırlar.

Şiirlerini dolduran başlıca tasavvuf ve efsane kahramanları: Mansûr, Sarı Saltuk, Şems-i Tebrîzî... Cem (Cemşid) Nemrûd, Mecnun, Leylâ, Ferhad, Şirin, Âşık Kerem'dir.

Filozof olarak Sokrat'la Eflâtun'un, dost olarak (mısralarının içinde) Şekip Tunç, Hasan Rıza, Ali Emîri Efendi'nin adları geçmektedir.

Musikiye (seste ve sözde) verdiği ehemmiyet dolayısıyla, Başta İtrî ve İsmail Dede olmak üzere, Tamburî Cemil Bey, Seyyid Nûh, Hâfız Post vs.'nin adları mısralarında ve şiir başlıklarında yer almaktadır.

Yahya Kemâl'in, Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla ve Rubâilar adlı üç şiir kitabından derlediğimiz bu özel isimler, büyük bir yekûn tutmaz. Yahyâ Kemâl, esasen, mümkün olduğu kadar az isim anmaya özen göstermiştir. Bu da onun, kahramanları ve sevdiği büyüklerle insanları "destanlaştırmak, hayalleştirmek, umûmleştirmek" eğiliminden ileri gelmektedir. Başka bir deyişle, şairimiz, "şahıslardan" ziyade timsaller üzerinde durmuştur. Çok şiirinde de "İstanbul'u Alan Yeniçeri" Süleymaniye'yi yapan ve yaptırın "nefer", "Akıncı", "İhtiyar Bektaş Subaşı", "Rindler", "Sarı Saltuk", vs gibi "anonim" tipleri şiirleştirmiştir.

Burada onun türlü sahalardaki birkaç büyük simâyı nasıl "destanlaştırdığını" anlatmak istiyoruz. Kahramanlar karşısındaki tutumu da Mehlika Sultan'da ve "Açık Deniz" vs. de gördüğümüzün ayrıdır. Yani onları, zamandan, tarihten, bilinen haricâlem durumlarından kopararak gerçeklerin üstüne ağıdır. Onlar artık, milletin, bir sanatın, bir güzelliğin veya aşkın sembolü olarak hiçbir gerçeğe ve tarih yaprağına sığdırılmayan "masal kahramanlardır".

Yavuz Sultan Selim: ("Selimnâme"de ve başka şiirlerde)

"Öyle bir kükremiş arslandır" ki, "Rüy-i Zemîni, tâbi-fermanı kılmağa" Allah tarafından gönderilmiştir. Geçmişte o kadar "fâtih" gören İran" asıl onu görünce "zaferlerinin" ne olduğunu görmüş olacaktır.

Esasen, baştan tırnağa "Gaza kılıcı kuşanmış bir ümmetin (Türklüğün) kudretli tahtına yakışan Ya-

vuz'dur. O maşıkla mağrûbı birleştirerek Allah'ına bir "devlet armağan edecektir". O, "Acem tac ve tahtını" atının ayağı altına alarak, kılıcını arşa asan "Sultan Selim Han" dır.

Yavuz'un "Hem şarkı hem cenubu açan" cihâdından, "Dünyaya nâ-mütenâhl bir ihtişam aksetmiştir."

Selimnâme'de, Yavuz'un ölümünü anlatan son "Rihlet" bölümü ise, bütünüyle bir destandır. Türk milletinin inandığı manevî öte'lerin, hayal gücü ile sanki filme alınışıdır:

"Allah'tan ölüm daveti" geliyor... Gözleri ayrılık yaşlarıyla dolan "kudretli Padişah, millete veda" ediyor. Ömrünü İslâm birliğini kurmak maksadıyla geçiren, Yavuz sağladığı o birlik armağanını Allah'ın birlik (vahdet) dergâhına yüceltiyor.

"Sancaklarının gölgesinde hayatlarını fedâ eden (şehid olan) ruhlara, öncü olarak girdi cennete" Öylesine ki, "cennet bahçeleri onun her cenkten (birçok savaşlardan) getirdiği binlerce bayrağın dalgalandığı yer oluyor.

Yavuz'un "gayesi Fahr-ı Âlemin (peygamberimizin) yüzünü görmektir, huşu içinde Peygamber'in huzuruna çıktı." "Fahr-ı Kâinat, onunla fahrederek (gurur duyarak) alnından öptü. Sarfettiği bunca hizmet için ona âferinler sundu." "Hak dîvânında, onun başışlanması için, bütün cürüm ve günahlarını "şefaatine lâayık gördü."

Yahya Kemâl, Gedik Ahmet Paşa, İstanbul'u alan Yeniçeri gibi diğer gaza ve savaş kahramanlarını da aynı tarzda destanlaştırmaktadır.

"Akıncı" ve "Mohaç" kahramanları da, tıpkı Sultan Selim Han gibi, şehitlik şerbetini içtikleri anda, hemen o saat, cennete dahil olmuşlardır:

"Bir gün dolu dizgin boşanan atlanmızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandı o hızla
Cennette bugün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hâtıra titrek gözümüzde!"

"Mohaç Türküsü"nü, can vererek "zaferin koyununa" giren şehitler de bize şunları anlatırlar:

"Dünyaya vedâ ettik atıldık dolu dizgin;
En son koşumuzdur bu! asırlarca bilinsin!
Bir bir açılırken göğe, son def'a yanştık
Allah'a giden yolda meleklerle karıştık,
Geçtik hepimiz dört nala cennet kapısından;
Gördük edebî cedleâ bir anda yakından!"

(Mohaç Türküsü)

Sanatkâr kahraman olarak İtrî'yi nasıl masallaştırdığına bakalım:

Tekbir'in bestekârı İtrî "şafak vaktinin cihangiri"dir. "Ta Budin'den Irak'a, Mısır'a kadar" diye, coğrafyadan kurtarılarak, şiir âhengiyle genişletilen Osmanlı (Türk) vatani, ona "hür esen rüzgârlar" ile bütûn baharlarından" sesler göndermiştir. İtrî, "yedî yüz yıl süren hikâyemiz" (Malazgirt'ten kendî zamanına kadarki Türk tarihini) İhtiyâr çınarlardan" dinleyerek bestelerini yapan ve "bizi toplayan", temsil eden "deha" dır.

"İtri'nin *Nevâ-Kâr*'ı, Doğu dünyasının sırlarını açığa vurmaktadır. Bestekâr, bu eseriyle, elli milyon ecdat Türk'ün rûhunu mest ederek, karanlıktan yola çıkarıp "*fecre doğru*" yürütmektedir. Öylesine olağanüstü dev sanatkâr gücüne sahiptir. "*O, ihtişamlı bir dünyaya*" (kendi kraliyetini kurduğu musiki dünyasına) "*ses ve tel kudretiyle hâkimdir.*"

İtri'nin "*binden ziyâde bestesini, kazâ ve kader kiskanarak gizlemiştir.*" (İtri'nin eserlerinin kayboluşunu masal diliyle anlatıyor.) "*O eserler acaba define mi, edebiyette birer hazine midirler?*"

Sonunda Yahya Kemal, coğrafya ve zamanın büsbütün dışına çıkarak, bir masal ülkesinde, o bestelerinin çalındığını (icra edildiğini) hayâl etmekte bununla teselli bulmaktadır:

"Çok saatler geçince hicranda
Düşülür bir hayâle zevk alınır:
Belki hâlâ o besteler çalınır,
Gemiler geçmiyen bir ummanda."

Şehirleri Masallaştırma:

Yahyâ Kemal'in şiirine, bugünkü Türkiye dışında *Paris, Madrid, Altor şehri, Şiraz, Üsküp, Kosova, Niğbolu, Varna, Belgrad, Budin, Eğri, Uyvar* gibi şehirler girmektedir. *İzmir, Bursa, Tekirdağ, Erzurum, Bursa, Konya, Beyazid, Van* gibi şehirlerimiz de, bu şiirlerde geçmektedir.

Fakat Yahya Kemal, Nedim'le biraber, en büyük İstanbul şairidir. İstanbul başlıca semtleri, mabetleri, Boğaz köyleri, Adalar'ı Üsküdar'ı ve bütün sayfiyeleriyle onun şiirlerinde en büyük ağırlığı teşkil etmektedir.

Yahya Kemal, tıpkı canâvar kahramanları, sanat dâhileri gibi, İstanbul'u ve semtlerini (şiirlerine aldığı diğer şehirleri de) *masallaştırmakta* hayal haline getirmektedir:

Kandilli "uykularda yüzer", *Süleymâniye*: "cedlerin mağfîret iklimi"dir. *İstanbul* "efsunlu güzellikler yaratmaktadır" *Boğaz*: "Som zümrüt ortasında muzaffer akıp giden firûze nehri"dir. *Üsküdar*: "bir ulu rüyâyı görenler şehri" olup. *Atik Valde'nin* "kerpiçten evlerini bir nurlu neşe kaplamıştır." *Koca Mustâpaşa'nın* manzarasında "Ahiret dünyaya o kadar komşu ki, duvar yok arada." *Kandilli*'de "eski bahçelerde, akşam olup: "Gözlerden uzaklaşınca/Bin bir geceden birinde gûyâ.'Başlar rû'ya içinde rû'ya."

İstinye'nin lâle açmış bahçelerinde "Beş yüz yılın kadehleri yüksel"mektedir. *Maltepe*'de batı zamanı: "Güneş altın denizde alçalıyor/Nice kayserlerin/donanmaları/Uçurum ufka durmadan dalıyor." *Erenköy* baharında "Âşinalık bir aşk oluveriyor. Öyle bir baharı felek bir daha göremez." *Çamlıca* "Âşkın şeref diyarı"dir.

Şehirlerin, semtlerin Yahya Kemal'de nasıl masallaştığına tam bir örnek olarak da "*Hayal Şehir*"i alabiliriz:

Şair bizi hangisi olduğunu bilemediğimiz "*bu*

mevsim" de, *Cihangir* den "*karşı yaka*"ya bakmaya çağırıyor. Seyredeceğimiz manzara "*bir rüya*"dır. "*Bu akşam bütün akşamlardan başkadır*" diyerek masalı başlatıyor:

Hayalhânesine eğlence arayan "*ilah*" (güneş) Boğazın karşı kıyısındaki "*camlardan saraylar, peri kâşaneleri yaratmakta*" olup "*Som ateşten bu saraylarla karşı yaka, üç bin sene evvelki tantanalı şark*"a benzemektedir.

Batmakta olan güneş'in "*ıçtığı altın şarabın zevkinden mest olarak, elinde bir kırmızı kâseyle ufuktan çekil*"mekte olduğu görülür.

Ama aldanmayalım bu görünen "*hayal Üsküdar*"dır. Bu peri kâşaneleri güneş batınca, birden bire kaybolur. Bu sefer, gerçek "*fakir Üsküdar*"ın *saltanatı*" başlar. "*Serviler şehri*" bu sefer de "*kendi ış aydınlığına dalar*"

Yahya Kemal'de güzeller, sevgililer, kadınlar...

Onlar da hep masal yaratıklarıdır. Bir kere, hemen hiçbirinin adı anılmaz. Bazan bir tanesine sadece "*canan*" denilir. Bu sevgililer ve şairin onlarla aşkları ve o efsunlu güzellerin hepsi, sanki geçen belirsiz bir zamanda bilinmeyen bir mekânda yaşamışlardır. Şair, onları ve aşklarını hâtime haline gelmedikçe asla yâdetmez, şiirine almaz. Çünkü çiğ aşklar, ayak üzeri sevgililer, birlikte yaşanan yan yana gezilen güzeller, o buldukları halde "efsun"dan büyüden mahrumdurlar.

Başlıca şiirlerinde, güzelleri, sevgilileri nasıl ele aldığını örnekler üzerinde görelim:

*Bir Tepeden şiir*indeki güzel: Tıpkı "*memlekte, İstanbul'a benzemektedir*" Onun çehresi "*tarihini aksettirmektedir.*"

İstanbul'un O yerleri" şiirinde: "*Yârin dudaklarında bitip başlayan visal*", muhayyilesinde "*hâlâ resim gibi parlamaktadır.*"

Vuslat şiirinde, aşk ve sevişme bir masal âlemi, bir rüya olarak ele alınmaktadır:

"Gördükleri rû'ya ezeli bahçedir aşka
Her mevsimi bir yaz ve esen rüzgârı başka
Bülbülden o eğlencede feryâd işitilmez
Gül solmayı, mehtâb azalıp bitmeyi bilmez"

Erenköy'nde Bahar da sevgili "*Şirin gibi*" bir Cânan'dır; sevilen kadının timsalidir. Bu, "*Bir şiiri hatırlatan kadın*"dır. "*Mavi bir semanın yıldızları*" şairin içine ona aşkı sayesinde doğmuştur. Onun güzelliği "*Bir saltanatın güzelliği*" dir.

Çin Kâsesi şiiri ise doğrudan doğruya bir masalın şiire aksedişidir. Sevgiliyi davet eder: "*Gel ey mahbube Çin'den/O Şirin köşk içinden*" Bu sevgili "*Bir Çin kâsesinden gülümser bir resim, muhayyel sevgili*"dir.

Masallaştırdığı, yahut bir Çin resminin masalından aldığı bu sevgili ye, Yahya Kemal şöyle seslenmektedir

"Ya mektup yolla Çin'den
Ya gel hulyâm içinden"

**"Mâ'sûkası Türkçe'ydi bu sultân-ı beyânın
Gitti o perî-veş kime râm olsun erenler"**

Hâlis Erginer

Yahya Kemâl'e ve Türkçe'ye Hasret

Prof.Dr.Ayhan Songar

Dünyada bizden başka "dil meselesi" olan bir millet yoktur. Ne bütün lisanı 30-40 kelimededen ibâret Hottantolularda, ne dilinin hemen hemen bütün kelimeleri Lâtinçe ve başka dillerden gelmiş Fransız ve İngilizlerde, ne bütün saflığına rağmen gene de yabancı kelime sızmalarından masun kalmamış Arapça konuşan milletlerde böyle bir hâdise mevcut değil.

Biz, Osmanlı İmparatorluğunun temellerinin sallanmaya başladığı devirlerden beri devamlı bir propaganda ve telkinle kendi kendimize düşman olduk. Yoldan rasgele bir delikanlı çevirin, konuşun. Bütün vokabüleri "olanak"lı, "seçenek"li birkaç yüz kelimededen ibârettir. Sorarsanız, en büyük düşmanı Osmanlı... Kendisine bu memleketi, bu toprakları bağışlayan ecdâdına kin kusuyor. Edebiyatını, musikisini, san'atını, asırların kültür birikimini anlamaz, bunlardan bîhaber, bir "Batılılaşma"dır tutturmuşuz. Topraklarımızın pek küçük bir kısmı Avrupa kıt'asında, kendimizin Avrupalı olduğunu iddia eder, bir yüz karası şeklinde daima sonuncu olduğumuz Eurovision şarkı yarışmalarına katılırız. Bize o yarışmalarda rey verirler, itibar gösterirler mi sanıyorsunuz? Bugün bütün Avrupa vize koymak suretiyle Türk insanına hudutlarını kapatmakla meşgul.. Neden? Kendi memleketindeki iş sahalarının Türkler tarafından işgal edildiğinden mi? İnanmayın. Bir zamanlar konuştuğum bir Alman sanayicisi, memleketinde Türklerin yaptığı işleri Alman vatandaşlarının esasen kabul etmediğini söylemişti de utanayım mı, kızayım mı bilememiştim.

Türk düşmanlığı; Avrupada zaman zaman bir histeri nöbeti şeklinde nükseder. Çünkü daha dün Pâdişahi-

mıza dehâlet eden kralının, Osmanlı Hükümdârı tarafından tâyin edilen prensinin, valisinin hatırasını, ensesinde daima hissettiği sillemizin acısını son olarak da Anadolu'dan fıskıran o mukaddes Millî Mücadelemizin önünde Başkumandanını terketip kaçacak delik arayan müstevî özentisi babalarını, dedelerini unutmamıştır da ondan. Bir türlü anlamak ve anlatmak istemeyiz... Bu insanlara yıkanmasını biz öğrettik, bizden görünceye kadar Paris sokaklarından lâğımlar akarmış. Daha 18 inci asırda bile akıl hastalarını "içinde cinler var" diye meydanlarda diri diri yakan, kâinatta bilmem kaç tane cin olduğunu sayıp buna dair, saçlı sakallı ilim (!) adamlarına kitaplar yazdıran, tıp derslerinde "vücutta dokunan fazla suyun insanı öldüreceğini" bir hikmetmiş gibi okutan Avrupalıya kültürümüz, dilimiz, musikimiz, edebiyatımız, san'atımızla ancak bizim "büyük millet" olduğumuzu söylemekten neden çekiniriz?..

Büyük milletlerin büyük de dilleri olur. Bu diller fethettikleri, münâsebet kurdukları ülkelerde yaşayanların dillerini de fethederler. Onlardan kelimeler, deyimler alır, kendilerine maleder, zenginleşirler. Sonra, bugün yaşayan Türk dili gibi bir hazine ve onun Yahya Kemâl gibi üstâdları elde kalır.

Türkçeyi sevmek, ona âşık olmak, onunla iftihar etmek Yahya Kemâl için bir san'atti.

"Ve serin serviler altında kalan kabrinde"

mısrasını önce "siyah serviler altında" diye yazdığını ve "serin" kelimesini bulup yerleştirmeye kadar, neşretmeden önce tam on sene beklediğini söylerdi. Fransız Akademisinde bir kelimedeki "aksan" ın "öne mi arkaya mı eğik" (yani aigeue veya grave olması)

meselesi senelerce tartışılmıştır. Sonra kalker, bizde Yahyâ Kemâl'e dil uzatmaya cür'et edebilen bir "söz-de hekim", "Muayene"ye "yoklama" der. Neuzubillâh, Anadolu'dan gelen bir vatandaşımıza "hasta-nı getir de bir yoklayayım" dese acaba ne cevap alırdı?

*"Çok insan anlayamaz eski musikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden"*

diyen Yahya Kemâl, dil, edebiyat, musikî ve hattâ mi-marî gibi plâstik sanatlar da dahil olmak üzere bütûn kùltür unsurlarımıza vurgundu.

Bugünkü tasfiyecilere onun Türkçesi en güzel ceva-bı verir. Yaşayan Türkçeye girmemiş hiçbir yabancı ke-limeyi, ister Arapça olsun, ister Acemce veya Fransız-ca. Lâtinca, kullanmamıştır. Ama bizim olmuş, bize ma-ledilmiş, artık Türkçeliğinden kimsenin şüphe edemi-veceği kelimeleri de en büyük ustalıkla kullanmasını bilmiştir. Türkçeye girmiş yabancı kelimeleri onlara bi-zim verdüğümüz ses ve manâ içinde kullanmış, dilimizin cümle mimarisine şiddetle sadık kalmıştır. Onun, ister manzum olsun, isterse mensur, hiçbir yazısında dev-rik cümleye, çarpık ifadeye, Türkçenin yapısında aykırı bir sıralamaya aslâ raslayamazsınız.

Yazılı ve sözlü dil, insan beyninin en yüksek ve mü-cerrad fonksiyonu, mahsûlüdür. Zihin gelişmesi dilde-ki tekâmül ile kendini gösterir. Zekâ da ifade kabiliyeti ile belli olur. Bu bakımdan diyebilirim ki, Yahya Kemâl, tanıdığım üstün zekâlı nâdir kişilerdendi. Kendisine has-talığı zamanında ve hayatının son yıllarında, taze ve müptedî bir hekim olarak, yaklaşmak ve onun iltifatı-na, dostluğuna nail olmak şerefine ulaşmış bahtiyar ki-şilerden biriyim. Birgün trenle Ankara'ya gidiyordum. Yemekli vagona karşıma oturan ve gazeteci oldu-ğu söyleyen bir "herzevekil", bana Yahya Kemâl hak-kında birşeyler sordu. Hepsini onun hususî hayatına ait ve tamamen uydurma şeylerdi bu suallerin. Kendisine verdiğim cevabı tekrarlamak isterim: "Herkesin bir hu-susî hayatı, bir de millet önünde, halk önünde, insan-lık ve tarih önündeki veçhesi vardır. Hem birçok kişi için kusur sayılabilecek vasıfların müstesnâ bazı şahıs-larda ziyet olabileceğini unutma. Yahya Kemâl'in, değil bir mısraını, bir kelimesini söyle, sonra ben de senin elini öpeyim..."

Şiirlerini aruzla yazmıştır. Bunu tenkid ederler. Ya-pamadığımızı, erişemediğimizi karalamak âdetinden vazgeçemeyiz bir türlü. Aruz, Türkçenin o güzelim mu-sikîsini şiire kalbeden nefis bir beste san'atıdır. Yahya Kemâl bu hususiyetiyle bir bestekârdır da. Ama "mu-sikimizden anlamayanlara" sözüm yok. Ahmet Kabaklı Hoca'nın dediği gibi, ölüm bile onun için bir musikînin bitişi gibidir, hayat musikîsinin...

*"Bir bitmeyecek şük verirken beste
Bir tel kopar, âhenk ebediyyen kesilir."*

Benim için Yahyâ Kemâl hasreti, daima güzel Türk-çe hasreti ile birlikte olmuş, aynı manâya gelmiştir. Kimbilir.

*"Belki halâ o besteler çalınır
Gemiler geçmeyen bir ummanda".*

YAHYA KEMAL'DEN RÜBAÎ

*Çık tay-yı zaman et, açılır her perde!
Bir devr geçir istediğin her yerde.
Ben hicret edip zamanımızdan yaşadım,
İstanbulu feth ettiğimiz günlerde...*

BEKİR SITKI'DAN NAZİRE

**Ustam Yahya Kemâl'in büyük
şair olmanın sırrına ışık tutan bir
rübâisine nazîre:**

TILSIMLI TAÇ

**Doğumunun yüzüncü yılında Bü-
yük üstad Yahya Kemal'in aziz
ruhuna**

*Ah nerde Kemâl o tâc o devlet nerde?
Kim tilsimi çözmüş ki açılın perde!
Mısra mısra aşın o serhadleri sen,
Hükümün sürüyor sınırsız iklimlerde...*

Üsküp Nerede?

Ord.Prof.Dr.A.Süheyl Ünver

Bir insanın kendine has bazı özel adet ve usulleri olabilir, lâkin müstesna yaradılıştaki bazı kişilerin herkesce görülemeyen vasıfları içinde nice incelik ve meziyetler saklıdır. Cemiyet içinde şöhret olmuş bu gibi zatların bir takım özellikleri ise, herkesin olmasa bile, onları uzaktan veya yakından tanıyan bazı kişilerin dikkat nazarını çeker. Buna bir misâl verelim:

Yahya Kemâl Beyatlı üstadımız, de'in bilgisi, çok çeşitli ince kültürü, bunlara dayanan tahsil, görgü ve itiyatları ile bütünleştirdiği hoş ve zarif yaşantısı ile, kendisini tanıyanların dikkatini çekebilmiş ender bir şahsiyettir. Meselâ, hepimiz Yahya Kemâl'i, çok bağlı olduğu memleketinin dilini halk ve münevverlerimizin beğendiği bir üslûpta, gönlümüzün hoşlandığı zarif kelime ve cümle diziler ile süsleyerek yazdığı şiirleri ile tanır ve severiz. O halde, benimsemişimiz nisbette değerli tarafları çok olan Beyatlı'mızın bir özeliğini burada söz konusu yapabileceğiz.

Yahya Kemâl'in, kendisine "İstanbul'un sekizinci tepesi", dediyecek kadar İstanbul sevgisi ve bilhassa Boğaziçine olan tutkunluğu herkesçe malûmdur. İstanbul'umuzun yedi tepesini, Boğazi ve yine bu güzel şehrin birbirine benzemeyen pek hoş inceliklerini dikkat ve düşüncelerimize kavracak şekilde, zarif bir dille yazdığı eserlerine şiir demekteyiz.

Süleymaniye'de Bayram Sabahı şaheserini takiben, Üsküdar'da Atik Valide ve özellikle Koca Mustafa Paşa semtlerimizde duyduğu büyük heyecandan kaynaklanan benzersiz intibalarını asla mübalağaya sapmadan yazması hepimizi adeta büyülemiştir. Her konudaki edebî eserlerini bulup da okumayan, her halde parmakla gösterilecek kadar azdır.

Saydığımız semtleri, kendisi İstanbul doğumlu olmadığı halde, âdeta Fatih Sultan Mehmed ordusu içinde Fethî Mübîne katılmış bir hava içinde hepimize sıralamaktadır. Yine bu şiirlerinde İstanbul semtlerini ve buralarda oturanları birbirlerinden küçük görmeyerek tanıttığı gibi, bilhassa buralara karşı bizleri uyandıracak mahiyette gözlemler vücuda getirmiştir.

Yahya Kemâl'imizin sevdiği semtlerdeki gezintileri içinde bizim esas dikkatimizi çeken husus, kendisinin Atik Valide'nin, Koca Mustafa Paşa'nın, Emirgân'ın ve arada bir de Bayezid'in üzerinde en çok durarak, bilhassa Koca Mustafa Paşa'ya, adeta orada sevgilileri içinde gönül verdikleri varmış gibi, devamı olmuştur.

Şimdi, Yahya Kemâl üstadımız İstanbul'umuzda Koca Mustafa Paşamıza neden sıkça giderdi? Ona gелеlim. Kiraladığı otomobille Koca Mustafa Paşa'da Sümbül Efendi'de cami yanındaki kahveye gider, oranın sessiz huzuru ile hembemz olarak kendi kendine saatlerce oturur, bir kahve içer ve hizmet edenlere teşekkür ederek, bu ziyaretini sık sık tekrarlamak dileğiyle oradan ayrılır. Bir şiirinde de, "**Ne yazık! Doğmuyoruz şimdi o topraklarda**", (1) diye adeta baklayı ağızından çıkarır.

Bu ziyaretlerinin sebebi, o zamanlar herkese olduğu gibi bize de meçhûl kaldı; ama Edirne dahil, Rumeli gezilerimizdeki intibalarımızın ışığı altında bir şeyler düşünmedik değil. Ne yazık ki, bunun sırrını kendisinden öğrenemedik. Lâkin üstad ile sık buluşmalarım, bunların bizde hasıl ettiği tesirler ve Rumeli'de edindiğimiz intibalar ışığı altında düşüncemizi aşağıdaki satırlarda açıklayalım:

1958-59 senelerinde Birleşik Amerika'da, New York'ta Kolombi-

ya Üniversitesi'nde ziyaretçi profesörlüğümüz zamanında kendimizle yalnız kaldığımız günlerde ve vatanımızın hasreti ile yanarken, Yahya Kemâl'imizin de doğum yeri Üsküb tahassürü ile adeta yanıp tutuştuğunu ve bu nostaljisini sanki tedavi ediyormuşçasına bilhassa Koca Mustafa Paşa'dan, yani Türkiye'mizin ikinci Üsküb'ünden medet umduğunu düşündük. Bütün arzum Türkiye'mize dönüşümüzde bu hislerimizi üstadımıza açmaktı. Ne yazık ki, biz daha orada iken Beyatlı'mız ebediyete intikal etti. Bu kaybın verdiği dercesiz ızdırabın tesiri ile bu düşüncelerimizi ancak Kolombiya lokalinde yaptığımız konuşmada Prof.Talât Halman'ın güzel ve olgun İngilizcesi ile seçkin bir huzurda dile getirebildik.

Neticede, rahmetli üstad ile otuz dokuz buçuk sohbetimiz oldu ve bizi teşvik edenlerin de arzularını kırmayarak bunları (Yahya Kemâl Dün-yası) adı altında yayınladık.

Ne bahtıyarız ki, sohbetlerinde bizi huzurlarından ayırmak istemezlerdi. Bu büyük şahsiyetin, (böyle bir tabiri kullanacağımız için bizi mâzur görsünler) haklı olarak tutkunları vardı. Ne yazık ki, şifahilik hastalıklarından ötürü oraları hakkında kendisinden ne bir söz ne de bir cümle kaleme almadıkları için hayat an'anelerimize bunu mâl edemediler, dolayısıyla meçhullerimiz arttı.

Ey benliğimizin uyarıcısı aziz Yahya Kemal'imiz! Ne olsa yine aramızdasın, nostaljini bize emanet ettin. Biz de onu bu satırlarla dile getirdik. Artık bu güzel duygularımızı yeniden ebedî hayatına ithaf ediyoruz. Vâr ol, cânımız, Efendimiz.

(1) Yahya Kemal'in "Kendi Göz Kubberiz" adlı kitabı, S. 48

Yahya Kemâl'in Dünya Görüşü ve Şiiri

Prof.Emin BİLGİÇ

Dünya görüşü, san'atı ve şiir kudreti hakkında, nezâket gösterilip benim de görüşüm sorulan büyük şâir ve mütefekkirimiz merhum Yahya Kemâl Beyatlı'nın değerini ve ölçüsünü takdire, şahan ve meslekî iştiğalim pek müsait olmasa da; şahsî zevkim ve millî alâkalarım dolayısıyla şiiriyet, ahenk ve mâna dolu manzûm ve mensur eserlerini gençliğimden bu yana sonsuz haz duyarak okumuş ve ezberlemiştir. Onlarda millî kanaat ve inançlarımın teyidini bulmuş, derin zevk ve heyecan duymuş ve kuvvet almışımıdır. Eserlerinin ortaya koyduğu üzere, üstâd Yahya Kemâl emsâl-siz şâir ve edip olduğu kadar, tarih, edebiyat ve san'at bilgisi geniş ve millî şuuru çok yüksek bir insan idi.

Yahya Kemâl Bey, insan ömrü boyunca ferd sevgisine ve şahıslarla dostluğa, dosta vefâya büyük değer vermiş, bu sebepten yakın arkadaşlık ettiği büyük mütefekkir ve sosyoloğumuz, ferdiyat yerine cemiyetçi olan Ziya Gökalp'in dâima tenkidlerine muhâtap olmuş bir zâttir. Onu hayat ve dünya görüşünü belirtmek üzere, Fâzıl Ahmet'e yazdığı mektuplardan birinde bu tenkidlerin ve cevapların özünü ihtivâ eden metinden birkaç canlı noktayı sunmak isterim (Mektuplar, Makaleler s.85):

"Ziya Bey benim hilkatimin unsurlarını tenkid eder dururdu: Vefâdan mütehasşiz ve vefâsızlıktan dilgir oluyorsun... Hâlbukî vefâ, dost-

luk şahsî zâbitlar gibi hâssalar hep eski âlemin meziyetleridir. Yeni alemde ferd yalnız cemiyeti ve umûmî mefhumları sever, ömrünü ve kalbini birkaç kişi için tüketmez; dostluk gibi havai idâellere kapılmaz..."

"Kendine cevap verdim: Dar hisler diye tavsif ettiğin dostluk hisleri benim fikrime göre ne eski, ne de yeni hislerdir: beşeriyet kurulumundan beri vardır. Bu hisler mutlaka cemiyeti ve büyük mefhumları sevmeyi menetmez..."

"Ey Ziya Bey! Benim itikadıma geleyim: Cemiyet-i beşeriyeye düşman değilim, fakat şu veya bu insanın ışıklı kafasını milyarlarca ham ervâha tercih ederim. Bana öyle görünüyor ki, beşer cemiyeti denilen iri kitle böyle insanları yaratmaya yarar. Senin büyük mefhumlar dediğin ışıklar mutlaka mahdut insanların kafasında vücut buluyor. Bu nev'i insanlara karşı senin zayıf ve geri bir his olarak târif ettiğin dostlukla mütehasşisim. Mamâfih kafaalarında hiçbir ışık olmayan, hatta düşünmeyen insanlar arasındaki dostluklar da güzel rabitalardır... Hâsılı oyle zannederim ki, dostluk aşktan daha saf bir histir..."

Yahya Kemal Bey, insan ve ferd karşısındaki bu geniş dostluk ve vefâ anlayışı dolayısıyla ona karşı gösterdiği geniş görüş ve tesâmuh yanında, karakter olarak, sağlam bir tek fikir uğrunda tek başına kalma-

yı tercih ettiğini ve istikbalin nesillerine bu fikrin telkin edilmesi gerektiğini kabul eden insandı. "İttihad ve Terakkiye Dair" başlıklı yazısında, bu Cemiyet'in ve onun başkanı Talât Paşa'nın davranış ve gidişini tahlil ve tenkid ederken bu görüşünü şu şekilde ifâde etmiştir:

"İstikbâl nesillerine, hayatlarında yekpare kalmış, dikine gitmiş bir tek fikir uğrunda tek başına kalmayı tercih etmiş olanlar tesir edebilirler."

2 Aralık 1884'de doğmuş, gençlik çağı İmparatorluğun çalkantıları içerisinde geçmiş, 1903'te Paris'e kaçmış, orada tahsili sırasında idrâkle ve nüfuzla fikir ve siyâset cereyanlarını takip etmiş, Jöntürkler arasında bulunmuş, dokuz yıl kaldıktan sonra, meşrutiyet üzerine o da İstanbul'a dönmüş, İttihad-Terakki ve taraftarları ile sıkı temasa gelmiş, fakat bu hususta: "Hürriyetin beş-altı ay içinde kendi kendini nasıl yıpratıldığını hatırlayanlar çoktur... Müteârifeye gibi bir hakikattir ki yeni hürriyetin mübeşşirleri de, kahramanları da milletin kalbinde derin yer tutmadılar" hükmüne varmıştır.

Yahya Kemâl 1902'lerden itibaren Tefvik Fikret'in ahlakta, zevkte, lisanda, san'atta kendisine en büyük tesiri icra ettiğini, "şark âleminde kafasını onun çıkardığını, bir müddet onun kainatında kaldığını" fakat sonra, "Paris'teki edebî hayata dalarak onun kainatından çıktığını" itiraf eder.

Fotoğraf: AYDIN BOLAK

Hayâtının olgun ve verimli çağına girdiği zaman ise Yahya Kemal birtakım tali meselelerde Ziya Gökalp'ten farklı görüşe sahip olmakla beraber, milli kültür telâkkisi, kültürün unsurları, konuşma dili, milliyetçilik, Türklük anlayışı gibi temel konularda tamamıyla onunla mutabık olmuştur. Şiirlerinde dahi esas itibâriyle eski ağıdalı üsluptan sıyrılarak, İstanbul konuşma üslûbuna dönmüştür. Hattâ icrâ ve amelde çoğumuz gibi eksik olsalar da, Müslümanlık inancının milli ahlâk ve terbiyede, millî bütünlükteki değeri hususunda sahip olduğu halis görüşü şiirlerinde ve yazılarında açıklıkla ve huşû ile akis bulmaktadır. Bu bakımdan, dil, kültür ve imân konusunda kendisinden aldığımız ve arka arkaya vereceğimiz şu münferid örnekler dahi bu tesbitleri ortaya koymaya kâfidirler.

"İstanbul'da konuşulan Türkçe ve Türkçeleşmiş her kelimenin üzerin-

de bir mücevher gibi durdum. Onun menşei, onun mânâsını, Türk'ün ona verdiği sesi idrâke çalıştım. İdrâk ettim ki İstanbul konuşması, eski kitabet lisanın kelimelerini çoktan değiştirmiş ve kendi zevkine göre Türkçeleştirmiştir." Yol düşüncesi şiirindeki:

"Şerefli kubbeler iklimi Marmarayla Boğaz,
Üzerlerinde bulutsuz ve bitmeyen bir yaz...
İçinde dalgalı tekbiri en güzel dinin.."

ve Mohaç Türküsündeki:

"Bir bir açılırken göğe, son defa yarıştık;
Allâh'a giden yolda, meleklerle karıştık.
Geçtik hepimiz dört nala, cennet kapısından
Gördük edebî cedleri bir ânda, yakından..
Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle beraber,
Bizler gibi ölmüş, o yiğitlerle beraber."

parçaları ile İslâm mukaddes din ve şehidlik ulvi bir gaye olarak emsâlsiz güzellikle şiirleştirilmişlerdir.

Büyük Şâir ve büyük edebimiz Yahya Kemâl, ilk defa 30 Mart 1922 tarihli Tevhid-i Efkâr (sonra Aziz İstanbul, s. 120) da çıkan bir makalesinde derin bir hulûs ve imân ile şöyle der: "Bu devletin iki mânevî temeli vardır: Fatih'in Ayasofya minâresinden okuttuğu ezan ki hâlâ okunuyor. (Yavuz) Selim'in Hırka-i Saâdet önünde okuttuğu Kur'an ki hâlâ okunuyor!

Eskişehir'in, Afyon Karahisar'ın, Kars'ın genç askerleri, siz bu kadar güzel iki şey için döğüşünüz!"

Aynı şekilde üstâd Yahya Kemal ilk defa yine aynı gazetenin 23 Nisan 1922 tarihli nüshasında çıkan (sonra Aziz İstanbul, s. 121) Ezansız Semtler başlıklı nesirinde: "Kendi kendime diyorum ki: Şişli, Kadıköy, Moda gibi semtlerde doğan, büyüyen, oynayan Türk çocukları milliyetlerinden tam bir derecede nasib alabiliyorlar mı? O semtlerde ki, minâreler görülmez, ezanlar işitilmez, Ramazan ve kandil günleri hissedilmez. Çocuklar müslümanlığın çocukluk rüyâsını nasıl görürler?" ifâdeleriyle Müslümanlığı gereği gibi tadamayacak nesiller için üzüntüsünü belirtmektedir.

Bunlara ek olarak büyük şâirin derin inancının daha pek çok tezâhürü içerisinde bilhassa Eski Şiirin Rüzgârıyla, s. 140'taki "26 Ağustos 1922" kıt'ası ve Kendi Gökkuşbe-miz'de (s.34) ve Aziz İstanbul'da (s.125) çıkan "Atik Vâlideden İnen Sokakta" şiiri ile, son şiiri takip eden (s.127) "Bir Rüyâ'da Gördüğümüz Eyüb" makalesi imân ve vecd taşan eserleridir. Bunların hepsi aynı zamanda onun millî imân ve milliyetçi fikirlerinin, millî kültür anlayışının heyecânı yaşanan parçalarıdır.

Üstâd Yahya Kemâl'in şiir ve nesirlerinde milliyetçilik ve Türklük şuru, târih şuuru ile tamamen yoğrulmuş ve iç-içe kaynaşmış durumdadırlar. Yukarıya alınan örneklerin hepsinde bu hâl sadece sezilmez, fakat aynı zamanda yaşanır.

O, Eğil Dağlar'da (s.85) "...Bu memleketin Türkçe'yi ana dili olarak konuşan Müslümanları; akıllarını başlarına bir ân evvel devşirir de Avrupa'nın bütün uyanan milletleri gibi, milli bir lisân, millî bir mektep, millî bir vicdan, millî bir iktisad, mil-

li bir taksim-i âmâl sâhibi olurlarsa kurtulurlar." der. Üstâd, bu fikirlerden dolayı, o zaman medeniyetperverlerin Osmanlılık birliğini ihlâl Tanzimat Fermanı'ndan sapma, sâdik tabakayı ayrılığa teşvik gibi iddiâlarla küplere bindiklerini de kaydeder.

Yahya Kemal Üsküp'te, Arnavutlar, Boşnaklar, Sırp, Bulgarlar arasında doğup büyüdüğü için onda milli şuur ve Türklük idraki çok erken gelişmiştir. Sami Uysal'ın "Sohbetler"inde (s.50) onun kendisine: "Türk memleketinin asıl sırrının Türk'te olduğunu, Arnavud'u ve başka kavimleri hakim ve metin bir millet hâline Türk mayasının getirdiğini..." söylediği kayıtlıdır. Üstâd her münâşeşetle Türk ve Müslüman olduğunu söylemiş ve bununla iftihar etmiştir.

Nihad Sami'nin "Yahya Kemâl'in Hatıraları"nda (s.123) Afrika'yı Ziyâret yazısında kaydettiğine göre "Ben kendi milletimizin hatıraları nerelere kadar giderse oralara kadar mütaasirim." deyen ve "Yol Düşüncesi" şiirinde "cihan, vatan dan ibârettir, itikadımca!" mısraını söyleyen, zaman zaman millet yerine milliyet tâbirini kullanan büyük şâirin, tâviz vermeyen bir büyük milliyetperver, bir büyük vatanperver olduğu da açıkça meydandadır.

Üstâd Yahya Kemâl'in şiirleri üzerinde oldukça çok yazılmış ve söylenmiştir. O bizzat "Şiirde Otuz Senem" ve "Fransa'da Şiir" başlıklı yazılarıyla kendi şiirini ve şiir anlayışını, şiir Türkçesi'nin nasıl olması gerektiği hususundaki fikirlerini ortaya koymuştur.

Kendisi, "Çocukluğum, Gençliğim, Edebî ve Siyâsî Hâtıralarım, 1973" de (s.108 v.d.) şiir anlayışında, başlangıç zamanlarında âdetâ Heredia'yı rehber edinmiştir. "Heredia bir yaratıcı değildi..., klâsik bir sanatkârdı,... çok kullanılmış bir tâbirle, bir kuyumcu kudretiyle işlediği 120 kadar sonnet ile bir-iki uzunca manzume sahibi idi. Heredia'nın derli toplu eserine bağlanmak hayatımın en esaslı bir tâlihi olduğunu itiraf ederim. Avrupanın klâsikleri ve romantikleri ne vücuda getirmişse onda sıkı bir inbikten geçirilmiş hâldeydi. Latin ve Yunan şiirlerinin değerlerini ondan öğrendim.

Heredia'nın her sonnet'si üzerinde bir iki ay kalyordum... Şiirin asıl madenine elimle dokunduğumu hissediyordum. Edebi modaya göre Jose Maria de Heredia köhnemişti..."

"Samimî temâyülümün sevgiyle, edebî modaya ehemmiyet vermeyecek, Heredia'yı sevmekte ne derece isabet ettiğimi sonradan anladım."

"Heredia'yı severken, eski Yunan ve Lâtin şiirinin zevkini almıştım. Ötedenberi aradığım yeni Türkçe'nin yanına yaklaştığımı bu münâşeşetle farkına vardım. Söylediğimiz Türkçe, eski Yunan ve Lâtin şiirindeki beyaz lisan gibi birşeydi... Eski şairlerimizden mısraî berceste diye kalan birçok mısraların güzelliklerindeki hikmeti anlıyordum".

Yahya Kemâl bu görüşlerini tamamlamak üzere Banarlı'nın Yahya Kemâl'in Hâtıraları, 1960, s. 95'de şöyle diyor: "Bir şiir eğer az çok bir şahsî mâhiyeti hâiz ise diyebilirim ki yer yüzünde ilk manzumen 1905 de Paris'de... kadim Yunan şairlerinin Fransızcaya Leconte de Lisle tarafından tercümelerini okuyarak almış olduğum tesirlerle yazılan ve o zamanın şiir Türkçesine göre yeni zevkte sayılabilecek bir küçük manzûme idi."

Aynı eserde, Üstâd'ın ağzından: "Türk zevkini asırlarca almış olduğumuz Arap ve Acem tesirlerinden uzaklaştırarak doğrudan doğruya Lâtin ve Yunan edebî terbiyesine bağlamak..., bizde de sırf Yunan ve Lâtinlerden gelen edebî miras çerçevesinde bir şiir vücuda getirmek hulyasına kapılmıştım."

"Mallarmé, "bir mısra'ın, kelimelerin yan yana gelmesinden vücuda geldiğini" söylemişti. "Bu târif bana, şiirin en doğru tarifi gibi geliyordu. Lâkin bu tarif, bir mısra'ın muhtevi olduğu mazmunu, onu ifâde eden lisandan yâni iki unsurdan ibaret olduğunu kabul eden telâkkinin tam zıddı idi. Bu târifden sonra artık şiiri eski telâkki ile anlamak istemiyordum.

Binaenaleyh, Yunan şiirinin tercümelerinden almış olduğum neş'eyi ifâde etmek için Türkçede o neş'e'nin ifâdesine en ziyade yarayan malzemeyi yani kelimeleri, edâ ve tavırları aruzla söylemeye çalışıyorum ve nihayet o ifadeyi temin ede-

bilecek *rythme*'i arıyordum.

Eğer bulursam, bir veya birkaç mısra söylemiş olduğumu farzediyordum...

Bu tarz söylenenin eski telakki ile söylemekten ne kadar farklı olduğunu anlatmış oldum. Tekrar edeyim:

Eski telâkkiye göre şâir bir mevzu, bir fikri, bir hayâ', bir hissi pürüzsüz ve selis bir ifâde ile söylerse işini görmüş, yâni mısra'ı söylemiş olduğunu farzederdi.

Halbuki bu ikinci telakkide lisanın bütün pürüzsüzlüğü, selaset ve belagatın bütün kaideleri şiirin söylenmesine kifayet etmez.

Lâkin *rythme*'in lisan haline gelmesi, yâni musiki cümlesini belirtmesi şiiri yaratmaya yegane yoldur."

"İşte şiirin bu telakkisini edindikten sonra, eskisi gibi bir çırpıda bir manzûme söylemek şöyle dursun, birkaç mısra bile söylemekte güçlük çekmeye başladım.

"Bu güçlük zevkimi değiştirdikçe değiştirdi."

Yukarıya aldığımız ifadeler 1902—1903'lerde Muallim Naci, Abdülhak Hamid, Rezaizade Ekrem ve bilhassa Tefvik Fikret'in tesir ve modalliklerinden sonra 1903—1910 arasında Fransa'da ve Avrupa'daki uzun tetkik ve arayışlardan sonra Yahya Kemal'in kelimeleri seçerek mısra'ları ve şiiri yaratışta ve onlara hayrânı olduğumuz âhengi verişte, şiir ve edebî eser değeri telâkkinin nereden nereye geldiğini açıklıkla ortaya koyarlar. Bunlar aynı zamanda, geniş kültür ve ihâtaya sâhip bir büyük şâir ve sanatçı olmanın ve onun kendisini yaratmasının da sağlam ve kahırlı metodunu ortaya koyarlar.

74 yaşında hayâta vedâ eden, doğumunun 100. yılını yaşadığımız, Türk şiirinin ve Türk edebî zevk ve tefekkürünün usta mimârı Yahya Kemâl Beyatlı'yı rahmetle anıyoruz ve zamânımızın nesirde ve fikir eserlerinde üslûp yaratmış olan değerli mütefekkiresi Sâmîha Ayverdi Hanımefendinin kalemiyle, kendisi için "Öyle bir sanatkâr ki, tıpkı ecdadı gibi, heykelini eserleri ile çizmiş, adına kurulabilecek abidelerin en muhteşemini mısralarıyla örüp, zaman ve zamanın ötesine armağan etmiştir" diyoruz.

Şiiri Kendisine Dert Edinen Adam

Mehmet Çınarlı

Aslında, her iyi şairin şiiri kendisine dert edinmesi gerekir. Ama, bunun derecesi var. Yahya Kemal kadar, onulmaz, ara vermez bir hastalık gibi şiire tutulmuş olanlara çok az tesadüf edilir.

Şiire tutulmuş olanlar demekle, gece gündüz şiir yazanları, fabrika gibi sözde şiir çıkarıcıları kastetmiyorum. Şiir yazmaya kâğıt yetiştiremediğini, bir akşam önce can sıkıntısından üç-dört şiir yazdığını söyleyenleri çok gördük. Benim sözünü ettiğim şiir iptilâsı bu değildir. En güzeli, en mükemmeli bulmak için, kendisine huzur rahat vermeden çalışmak, araştırmak, başka bir şey yapamaz, başka bir şey düşünemez olmaktadır.

*Ve siyah serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter.*

gibi, veznine de, manasına da kusur bulunamayacak bir beyiti söyledikten sonra, "siyah" kelimesine aklı takılıp, onun yerine koymak üzere "serin" kelimesini buluncaya kadar uykuyu, durağı terketmektedir.

Yahya Kemal, işte bu çeşit şiir müptelâlarından biri, hattâ bu müptelâların en önemlisi, en çok dikkate değer olanıydı. Rahmetli Üstad'ın şiirleri üzerinde yıllarca çalıştığını hepimiz biliriz. Buna rağmen, bazı mısraları için kesin bir karara varamamıştır. Onların daha güzel, daha mükemmel bir şekilde söylenemeyeceğinden emin değildir. Sağlığında hiç kitap çıkaramayışını, kimisi şiirlerini bir arada göstermekten korkmasına onların teker teker uyandırdıkları büyük tesiri toplu bir şekilde okununca kaybedeceklerini düşünmesine bağladı, kimisi daha başka sebeplere... Benim kanaatıma göre, asıl sebep, O'nun daha, daha, daha mükemmeli araması, şiirlerini kitap haine getirerek bu arayışa son vermek istemeyişidir.

Lise sıralarındayken, "Erenköyü'nde Bahar" şiirinin ilk kıt'asını:

*Her nağmede duyduğum adındı,
Şirin gibi hüsn'ü âna unvan,
Bir sahile hem şerefti, hem şan,
Parlattığı hâfızamdı her an
Bir şî'ri hatırlatan kadındı.*

olarak öğrenmiş ve ezberlemiştik. Sonradan:

*Her nağmede duyduğum adındı,
mısraının:*

*Cânan aramızda bir adındı,
Parlattığı hâfızamda her an
mısraının da:*

Çok kere hâyalimizde cânan

olarak değiştirildiğini gördük. "Bir Tepeden" başlıklı şiirin ikinci mısraı:

Simanı veren memleketin her tepesinde

iken:

Çok benzediğin memleketin her tepesinde

olmuştur. O mısraının ilk şeklinin de "Çok benzediğin" diye başladığını, Şair'in bunu "Simanı veren..." haline getirip, sonra yeniden birinci şekle döndüğünü bir sohbetinden öğreniyoruz (1) Yahya Kemal'in şiirlerinde yaptığı değişikliklere daha pek çok misaller verilebilir.

Burada bir noktayı açıklığa kavuşturmak isterim: Doğmaca (irticalen) şiir söyleyen halk şairleri hariç, her şiir yazan, yazdıklarını tekrar tekrar gözden geçirip, beğenmediği bazı kelimeleri, mısraları değiştirebilir. Ama, tamam olduğuna kanaat getirerek şiiri yayımladıktan sonra- önemli bir eleştirmeye uğramadıkça- o şiir üzerinde yeniden düşünmek ihtiyacını duymaz. Şiirle uğraşanlar, bazan, uzun çalışmalara rağmen, ellerindeki şiire istedikleri kıvamı veremez, bunalıp kalırlar. Bu bunalımdan kurtulmanın iki yolu vardır: Ya o şiiri yırtıp atmak, ya da "olduğu kadar olsun" deyip yayımlamak.

Yahya Kemal'in iki özelliği onu öteki şairlerden ayırıyor: 1-Bazı şiirleri üzerinde çok uzun süre (on sene, yirmi sene) çalıştığı halde, bunalmayacak kadar sabırlı oluşu, 2-Bir şiiri, tamam olduğuna kanaat getirip, yayımladıktan sonra dahi, o şiirden kurtulamayışı.

Hangi şair, antolojilere, ders kitaplarına geçmiş, hâfizalara yerleşmiş bir şiiri üzerinde hâlâ çalışmaya devam eder?

★
★★

Yahya Kemal'in, çok tanınmış ve sevilmiş şairlerin bazı mısralarını düzeltmeye, değiştirmeye kalkmasını, kıskançlıkla, büyüklük kompleksiyle açıklamaya çalışırlar olabilir. Aslında bu, Üstad'ın, kendi şiirleri gibi, başkalarının şiirlerini de dert edindiğini gösterir.

Haydi, çağdaşı olan Ahmet Hâşim'i, Mehmet Âkif'i, Mithat Cemal'i, bir önceki neslin "Şair-i Âzam"ı Abdülhak Hâmit'i kışkırdı diyelim; kendisinden asırlarca önce yaşamış Divan Şairleri'nin mısralarıyla niçin uğraşiyor? Bunun bir tek açıklaması var: Yahya Kemal, kendi şiirlerinde olduğu gibi, başkalarının şiirlerinde de kusur, eksikliğe tahammül edemiyor.

Kendisizle Parkotel'deyaptığımız bir sohbette, Şeyhülislâm Yahya'nın:

*Erdi bahar sen dahi şâd olmadın gönül
Güllerle lâlelerle küşâd olmadın gönül*

beyitini:

*Erdik bahara sen dahi şâd olmadın gönül
Her yanda güller açtı küşâd olmadın gönül*

şeklinde düzeltilmişti. "Hatıraların Işığında" isimli kitabıma almış olduğum o sohbette, Ahmet Hâşim'in iki şiirini Üstad'ın ne şekilde değiştirip daha mükemmel bir hale getirdiğini açıkladım.

Sermet Sami Uysal'ın "Yahya Kemal'le Sohbetler" kitabında da bu düzeltme ve değiştirmelerin bir çok örneği var. Tevfik Fikret'in:

*Ken'an evine yâremi dönmüş geliyordu,
Pişinde bir âvâze-i san yükseliyordu.*

mısraların

*Ken'an yaralanmış eve yorgun geliyordu,
Alkış sesi her yandan uçup yükseliyordu.*

şekline sokar. Namık Kemal'in:

Kan ile kılıçtır görünen bayrağımızda
mısraının:

Al kanla kılıçtır görünen bayrağımızda
olması gerektiğini söyler. Abdülhak Hâmit'in:

Güldüm ki fakat içimden öldüm
mısraını:

Güldüm, fakat âh içimden öldüm
şeklinde düzeltir.

Bütün bu uğraşmalarda Yahya Kemal'in aradığı, önce Türkçe'ye, sonra âhenge, ritme uygunluğu sağlamaktır. Tevfik Fikret'in "yarell dönmüş geliyordu" sözünden, "yaralanmış geliyordu" sözü elbette daha çok Türkçe'dir. Namık Kemal'in "Kan ile kılıçtır" diye başlayan mısraında "i"yi uzatarak söylemesi Türkçe'yi bozmuş, "Al kanla kılıçtır" denilince bu bozukluk ortadan kalkmıştır. Abdülhak Hamit'in "Güldüm ki fakat"ı şüphesiz güzel bir Türkçe değildir. Vezin zaruretiyle söylenen "ki"yi ortadan kaldırmak, mısraı daha tabii bir hâle getirmiştir. Şeyhülislâm Yahya'nın "Güllerle lâlelerle" deyişini, "Her yanda güller açtı" şeklinde sokması, "le" sesinin çok tekrarlanmasından doğan tenafürü (dile takılmayı) ortadan kaldırmak içindir.

Yahya Kemal'in ömrünce aradığı güzel Türkçe, içinde başka dillerden alınmış kelime bulunmayan, bazılarının Öztürkçe dediği acayip dil değil, Türk zevkine, Türk hançeresine göre söylenmiş bir Türkçe'dir. "Ben, halkımız nasıl söylüyorsa öyle söylemeye çalıştım" diyor. Üstadımız için önemli olan kelimelerin kan bağı değil, kullanılışı, bir araya getirilişidir. Kısacası: Türkçe bir söyleyişe kavuşturulmasıdır. Bugün, Öztürkçe yazdığını ileri sürenlerden bazılarının, Türkçe söyleyişten ne kadar uzak, Türk zevkine ne kadar yabancı bir dille konuştuklarını hayretle görmekteyiz.

★ ★

Yahya Kemal, şiirde neleri aradığını bir gazelinde hem açıklamış, hem göstermiştir. Bu gazeldeki:

*Üstâd elinde ser-te-ser âhenk olur lisan
Mızrâba ses verir kelimâtiyle tel gibi
Elhan duyulmadıkça belâgat giran gelür
Lâf ü güzâftan mütehasıl kesel gibi*

beytleri, O'nun şiirle mûsikî arasında yakın bir ilişki görüldüğünün dellidir.

Üstâd elinde ser-te-ser âhenk olur lisan

deyişi, "r" ve "s" seslerinin tekrarlanmasından doğan aliterasyonla birlikte, kelimeler arasında kurulan üç köprü (üç liyezon) ile, Üstad'ın şiirde aradığı ahengin nasıl bir ahenk olduğunu gösteren nefis bir örnek haline gelmiştir.

Yahya Kemal için şiirde en önemli unsurun musîki olduğu, kendisinin bir konuşmasından da açıkça anlaşılmaktadır. Üstad, o konuşmasının bir yerinde şöyle der: "Şiir, rythme yâni nazım sanatı olduğu için güfteden önce bir bestedir. Mısralarında nağme hissedilmeyen bir manzume sadece bir güftedir ki onu nesir sahasına atarız." (2)

Eski şairlerimiz şiirde bütünlüğe dikkat etmezler, bir gazelin her beytinin aynı derecede güzel olmasına önem vermezlerdi. Bir gazelde en güzel, en kuvvetli beyit hangisi ise ona "beytül gazel" derlerdi. Yahya Kemal, gazelin bütün beyitlerinin "beytül gazel" kadar kuresuz olmasını ister:

*Bir tek gazel bıraksa yeter bir gazel-serâ
Her beyti ancak olmalı beytül'gazel gibi*

Bazıları, güzelliği, erişilmezliği şairin dile getirdiği fikirlerde seçtiği konularda arar. Yahya Kemal'e de bu şekilde yaklaşanlar olmuştur. Rahmetli Üstad'ı şiirlerinde İstanbul'u anlattığı için övmüşler, Anadolu'dan bahsetmediği için yermişlerdi. "İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel" yazdığı için O'na minnettar olanlar bulunduğu gibi, Atatürk'e şiir yazmadığı için O'na öfkeleyenler, O'nu kötüleyenler de çıkmıştır.

Yahya Kemal'i anlamış olanlar, O'nun şiirine bu şe-

kilde yaklaşamazlar. Üstad, yukarıya bazı beyitlerini aldığı Gazel'in sonunda şöyle der:

*Berçeste şi'r başka mesel başkadır Kemâl
Pesten terâne bir ince sözler mesel gibi*

Sadece içindeki fikirlere bakarak şiiri değerlendirenlere, doğru bir düşünceyi vezir bir şekilde ifade eden bir mısraa, çok güzel anlamına, "mısra-ı berçeste" diyenlere, Yahya Kemal, "mısra-ı berçeste" ile "mesel"i birbirinden ayırmaları gerektiğini söylüyor.

Seçtiği konulardan dolayı şairi övmek veya suçlamak da şiirin ne olduğunu anlamamak demektir. Yahya Kemal, daha Millî Mücadele'nin başlarında, bazılarının Mustafa Kemal'in adını anmaktan bile çekindikleri dönemlerde, O'na ve Millî mücadele'ye övgüler yazmıştır. "Eğil Dağlar" isimli kitabı bunu reddedilmez bir şekilde ispatlıyor. Ama, o kitap bir şiir kitabı değil, makalelerin toplandığı bir kitaptır. Şair Eşref bile:

*Bir güzel mazmun bulunca Eşrefa
Kendimi hicveylemezsem kâfirim*

Bir güzel mazmun uğruna Şair Eşref-değil eşini dostunu- kendisini bile feda ediyor. Yavuz Sultan Selim zamanını, İstanbul'un fethedildiği günleri veya Lâle Devri'ni dile getirdi diye Yahya Kemal'e nasıl kusur bulunabilir? Şair, güzelliği nerede yakalarsa oraya ulaşmaya çalışacak, hangi konu kendisine gerçek bir şiir yazdırabilirse o konuya eğilecektir.

★
★ ★

Şiiri kendisine dert edinen Yahya Kemal, böyle kimselerin ilgi ve saygı gördüğü, toplumun da, bir bakıma, şiiri kendisine dert edindiği bir dönemde yaşamıştır. Her güzel mısra dilden dile, defterden deftere dolaşır, her yenilik ilgiyle, her tuhafılık tepkiyle karşılanırdı. Orhan Veli'nin:

Yazık oldu Süleyman Efendi'ye:

veya:

Bir de rakı şişesinde balık olsam

mısralarının, basında ve aydınlar arasında uzun süre tartışılmış olduğunu söylesem, bugünkü gençler belki de inanmazlar. Şimdi çıkmakta olan dergilerde, şiir adına ne acayıplıklar, ne sapıklıklar yapılıyor da kimsenin kılı bile kıpırdamıyor. Orhan Veli'nin sözünü ettiğim mısraları onların yanında ne kadar masum, ne kadar tabii kalmaktadır.

Toplumun ilgisi de, tepkisi de sanatçıyı güçlendirir, canlı, hareketli kılar. Çekilmez olan sessizliktir. İlgi de, tepki de görmeyince, insan yaptığı için iyi mi, kötü mü olduğunu nereden anlayacak?

Başka bir yazımda da belirttiğim gibi, Yahya Kemal, büyük bir şair olduğu kadar, tarihli bir insandır da. Tam zamanında gelmiş, tam zamanında göçüp gitmiştir. Şiiri kendisine dert edindiği günlerde, şiir bir geçer akçe, şairlik kutsal sayılan bir yetenektir. Günümüzde bu inanç kaybolmuş bulunduğu için, Yahya Kemal gibi büyük şairlerin yetişebilmesi son derece güçleşmiştir.

YAHYA KEMAL

Mihriyar ağladı, Leylâ dövünür;
 Mehlika geldi, sorar: "Nerededir o?"
 Dursun evlâd ile ahfad selâm
 Ki bugün tunçta, mermerdedir o.
 Yine dönmekte fetih günlerine
 Yine Gülbank'ta mehterdedir o.
 Çaldıran'larla, Ridaniyye'yle
 Kabaran koskoca mahşerdedir o.
 Gürzü olmuş Mohaç'ın Niğbolu'nun...
 Okta, kalkanda ve şeşperdedir o.
 Turgut'un, Barbaros'un talihine
 Akdeniz'den doğan ahterdedir o.
 Ve fetihlerle zaferler dönüşü
 Lâle devrindeki dilberdedir o.
 Belki kumralla buluşmuş, belki
 Endülüs'ten gelen esmerdedir o.
 Göksu'dan gökyüzü bir hatveymiş
 Ki erenler meyi kesver'dedir o.

VE NAMAZ SURELERİ
GİBİ EZBERDEDİR O.

Ey bilenler Sinan'ın kubbesini,
 Geliniz, işte bu şeşperdedir o;
 Şi'r okur, ayet okur, elde kılıç...
 Şanlı ma'betteki minberdedir o.
 Ebedî san'ata İstanbuldan
 Açılan perdedir o.
 Yıkamaz çağ, silemez çağlar onu
 Ki som altından eserlerdedir o.
 Tahtı olmakla bugün tahtirevan:
 Başta, başlarda ve miğferdedir o.
 Kutlu bir hatıra haliyle Hisar
 Toprağından tüten amberdedir o.
 Sanmayın öyle uzaklarda onu...
 Kendisinden boşalan yerededir o.

VE NAMAZ SURELERİ
GİBİ EZBERDEDİR O.

Arif Nihat ASYA

Gönül

Fuat Bayramoğlu

Yahya Kemal hakkında yazı istenince, hocam ve dostum rahmetli Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (YAHYA KEMAL) kitabının önsözünde yazmış olduğu şu satırları da ima hatırlarım:

“Valery, Mallarme'ye dair bir kitap yazması teklif edildiği zaman, böyle bir kitapta kendisinden bahsetmek zorunda kalacağı için yazmayı reddettiğini söyler. Aradaki nispet bir yana, bu mahzur benim için de kuvvetle varittir ve bundan çok mahcubum. Fakat aziz üstadın hiç olmazsa kendimce bir portresini çizmek arzusu galip geldi.”

Aradaki nisbet daha da büyük ve bir yana, mahzur ve utanma duygusu bende daha fazla olsa da üstada dair bir hatıradan söz etmek isteği üstün geldi.

Başka vesilelerle de sözlü ve belki de yazılı olarak kısım anlattığım hatıralarımdan pek değerli ve azizi, Yahya Kemal'in GÖNÜL gazelini niçin, nasıl ve ne zaman yazdığına dair olanıdır.

Yıl 1947. Basın-Yayın genel Müdürlüğü'nde Etüt Heyeti Başkanlığı görevinde idim. Yahya Kemal, Pakistan'a büyükelçi olarak gitmeden önce, Ankara'da bir kaç hafta kalmıştı. Bu süre içinde hemen her gün dairedeki odama gelir; bazen başka dostların da katıldığı toplantılarımızda unutulmaz ve doyulmaz sohbetlerini dinlerdik.

Bir gün yalnız bulunduğumuz bir vesilede; “Aziz Fuat, seninle tanışmamızın hikâyesini bir gazelle anlatmak istiyorum. Bunun matla ‘beytlikle makta’ beytini buldum; bitirince sana ithaf edeceğim.” müjdesini verdi. Bunun benim için ne büyük bir şeref ve ondan da büyük bir saadet olacağı takdir olunur. Teşekkür için kelime bulamadım; adeta kalbim çarparak sözlerinin devamını bekledim. Aziz üstad, matla yani ilk beyitle, makta, yani son beyti okudu:

*O dem ki şevk ile tâbân olur gönül gönüle
Bilâ-irâde şitâbân olur gönül gönüle*

*Selîm Hâfız'a hayran Kemâl Hayyâm'a
Suhanda fâris-i meydân olur gönül gönüle*

“Hatırlarsın, aziz Fuat tanışmamız öyle ani ve bilâ-irade olmuştu.” Son beyti dinledikten sonra adeta elimde olmıyarak sordum: “Selim kim, üstadım?” O, “Selim-i sânil” dedi. Biliyordum ki üstad o sıralarda Selim II.nin:

*Biz bülbül-i muhrik-dem-i şevkâ-yı firâkız
Ateş kesilür geçse sabâ gülşenimizden.*

beytini tanzim ettiği gazel ile (Selim-i Sâni'ye Gazel)'e son şekillerini vermekle meşgul ve bunları bana da sık sık okuyor, okutuyordu. Nitekim okuduğu ilk şeklienden sonra her iki gazelinde de iki üç kelime değiştirmiştir. Selim adını da (suhande fâris-i meydân) bir şair olarak zikreliyordu.

Dem ki: “Aziz üstadım, bu gazel tanışmamızın gazeli olacağına göre onda Selim'in işi ne? Orada sanırım geçecekse benim adım geçmeliydi!.. Ama ben Hâfız yerine daha çok Hayyâm'a hayran olmak isterim.” Ben bunları söylemeğe o zaman nasıl cüret ettim bilmiyorum. Her halde gençlikti söyleteli..

“Doğru, haklısın aziz Fuat” dedi ve makta ondan sonra şöyle oldu:

*“Kemâl Hâfız'a hayran Fuâd Hayyâm'a
Suhanda fâris-i meydân olur gönül gönüle.*

Bundan sonra, aziz üstad benden bir hususta muvafakat almak istediğini söyledi: “Gazelde şöyle bir beyit olacak; ama senin uygun görmeyen şartıyla.

*Yeter hikâyet-i hâlât-ı Şems ü Mevlânâ
Ne rûbe mihr-i dirâşân olur gönül göle.”*

Dostluğumuz vesilesiyle böyle ulu iki kişinin hatıralarına atıfta bulunmasından ancak iftihar duyacağımı anlatmağa çalıştım. O gün, galiba bir beytin daha taslağını okumuştum. Gazel adeta bitmek üzereydi sanki!..

Yahya Kemal bir noktada gazeldeki redifin orijinalliği ve yegâne oluşu üzerinde dikkatimi çekti. “Edebiyatımızda - Divan edebiyatında - Gönüden gönüle redif kullanılmıştır ama Gönül gönüle şekli hiç kullanılmamıştır” dedi. Üstada minnet ve mutluluğumu anlatırken, gazel bu kadar ilerlemiş olduğu halde, bana okumamış olmalarına sitem etmek yerine memnuniyetimi dile getirmeğe özen göstermişim. Gazel'in matla ve makta beyitlerinin bulunması ve daha başka bir veya iki beytin şimdiden mevcut olmasının yakın bir gelecekte gazelin biteceği ümidini verdiğini ve heyecanla bekleme müddetimin az olacağını söylemişim.

Aradan yıllar geçti. Üstadın şairlerini yazmaktaki titizliğini çok iyi bildiğim için sonucu sabırla bekliyordum. O arada ben Dışişlerindeki eski mesleğime dönmüş, evlenmiş, Ankara'dan görevle Kıbrıs ve sonra Kudüs'e tayin olunmuşum. Hatta birara Yahya Kemal Kudüs'e zî-

yaretime gelmek arzusu gösterdi, ama bu gerçekleşemedi. (Bunun hikâyesini şu kitapta anlatmış bulunuyorum:

“Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı” Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayını, Ankara-Kasım 1983. s, 238-243) Ben de Ankara'ya nakledildim.

Günün birinde, 20 Ekim 1956 tarihli Hürriyet gazetesinde şu gazelin yayımlandığını gördüm:

GÖNÜL

*O dem ki şevk ile tâbân olur gönül gönüle
Bilâ-irâde şitâbân olur gönül gönüle*

*Görünce âyine-î neşvesinde lâhâtü
Kemal-i vecd ile kurbân olur gönül gönüle*

*Yeter hikâyet-i hâlât-ı Şems ü Mevlânâ
Ne rütbe mihr-i dirâhşân olur gönül gönüle*

*Hudûd-ı aklı aşan mânevî seferlerde
Yegâne meş'al-i imân olur gönül gönüle*

*Kemâl Hâfız'a hayran Fuâd Hayyam'a
Suhande fâris-i meydân olur gönül gönüle.*

Yahya Kemal'le dostluğumuzu kuran tanışmamızın ilginç hikâyesini daha önce anlatmıştım.

Merak buyuranlar şu iki yayına bakabilirler: Röportaj: Sara Korle-“Yahya Kemal, Nobel Armağanı Neden Alamadı?” - *Hayat*, Sayı, 7: İstanbul, 9 Şubat 1961. Ayrıca bu mülâkatın alındığı kitap: Hilmi Yücebaş, *Bütün cepheleriyle Yahya Kemal - Hayatı, Hatıraları, Şiirleri, Şairin Aşkları* (Yeni incelemelerle genişletilmiş) Beşinci Baskı - İstanbul, 1979, s, 398-401.

Aramızda 28-30 yaş fark vardı; tıpkı kendi en büyük ağabeyimle olduğu kadar. Fakat Yahya Kemal'le dost olunca aradaki yaş farkı kalkıp, hemen eski iki dost olunurdu. Bu onun gerçekten dostluğuna kabul ettiğinin delil ve derecesini gösteren öyle bir sıcaklık ve içtenlikti. Lâkin ben onu daima büyük bir üstad ve hat-ta demek caiz olsa, bir mürşit olarak gördüm ve daima engin saygı duydum.

Dostluğu yücelten anlamıyla bu eşsiz gazele, Arapça *Fuad*'ın Türkçesi olan *Gönül* adını veren Yahya Kemal, şiirî ithafsız olarak yayımlamak durumunda bırakılmış olduğunu anlatmıştır. O sırada gazete idaresi şiirlerin ithafsız olarak yayımlanması ilkesini ileri sürmüştü!

Gazelin bugünkü dile anlamını şöyle özetleyeceğim: Bir gün gönüller birbirleriyle karşılaşırlar, doğarlarsa, iradesiz birbirine koşarlar. Tanrı'yı sevinç aynasında görürnc e gönül gönüle tam bir vecitle bağlanır, kurban olur. Gönüllerin birbirine nasıl parlayan bir güneş gibi doğduklarını Şems-i Tebrizî ile Mevlânâ'nın hallerinin hikâyesi anlatmağa yeter. Akıl sınırlarını aşan mânevî yolculuklarda gönül gönüle bir inanç meşalesi olur. Bu gönüllerin biri Yahya Kemal, ki Şirazlı Hâfız'a, ötekisi Fuat Hayyam'a hayran oldukları için sühan -edebi söz sanatında da birlikte at koştururlar.”

Şiirin yayımlandığı 28 Ekim 1956 günü Yahya Kemal'e Ankara'dan şöyle bir mektup yazmıştım.

Aziz üstadım, Efendim,

Paris'ten avdetinde İstanbul'da kalamadan Ankara'ya dönmek mecburiyetinde kaldığım için sizi tekrar ziyaret mazharîyetinden de mahrum kaldım, pek üzgünüm. Paris'te ikametimiz pek kısa olmakla beraber oraları senelerden sonra o kadarlık olsun görmek bile pek zevkli ve istifadeli oldu. Dönüş vapurunun Napoli'ye uğramasından faydalanarak İsviçre ve İtalya'yı da bir nebze dolaşarak vapura Napoli'den binmiştik. Şimdi Ankara'da hayatımızın eski rüişine katıldık. Bu hadisesiz hayatın en zevkli anları Pazar günleri Hürriyet'te şiirlerinizi okuduğumuz zamanlardır. Her şiirinizin neşrinin edebiyatı sevenler arasında mesut bir hadise teşkil ettiğine kanırım. Gönül gazelinin tamamlanarak neşriyle Pazarları sabırsızlıkla bekliyen binlerce ve binlerce hayranlarınız arasında bu hafta en bahtiyarı muhakkak ki ben oldum. Bu harikulâde gazelinizden dolayı ben de mağurum. Nasıl bir zevkli hâleti rûhiye içinde olduğumu arza kelime bulamadım. Vâr olun üstadım. Allah daha pek uzun seneler aramızda ve gönüllerimizin sevgi ve hayranlık halesiyle çevrili olarak hârîka şiirlerinizi ibdaa devam ettiğinizi bizlere göstereyin. Minnet ve hayranlık hislerimle muhterem ellerinizden öperim, Aziz üstadım, efendim.

Fuad''

Rübaiden başka türde şiir yazamama rağmen bu Gönül gazelini, eski üslûpta tahmis etmek arzu ve hevesine dayanamadım, ortaya ancak bir karalama çıkarabilirdim:

GÖNÜL GAZELİNİ TAHMİS

*Ezde ahsen-i ihsân olur gönül gönüle
Cihâna gelmeden akrân olur gönül gönüle
Serây-ı dilde nümâyân olur gönül gönüle
O dem ki şevk ile tâbân olur gönül gönüle
Bilâ-irâde şitâbân olur gönül gönüle*

*Aceb değil mi bu sihr etse lâl Hârût'u
İçince dost ile bir dem şerâb-ı yâkuutu
O şevk Arş'a dek i'lâ edip te nâsûtu
Görünce âyine-i neşvesinde lâhâtü
Kemâl-i vecd ile kurban olur gönül gönüle*

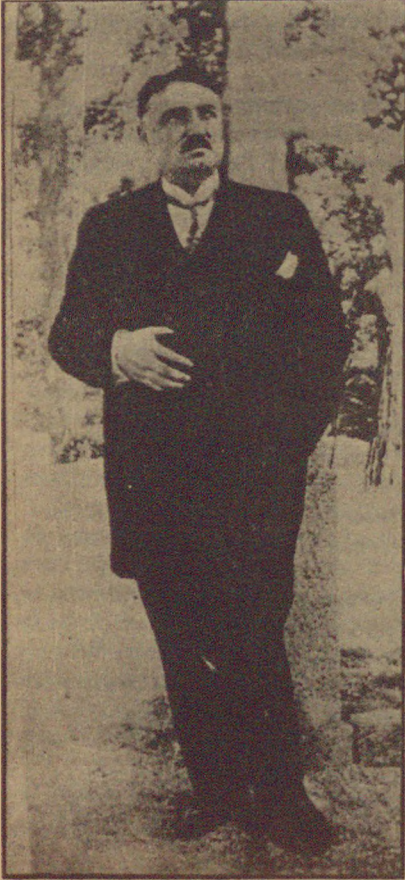
*Gönül muhabbet-i d'ünyâdan eyler isti'nâ
Huzûr u meclis-i yârâdadır cemî' mânâ
Ne varsa dost ile vuslattadır sezâ-yı senâ
Yeter hikâyet-i hâlât-ı Şems ü Mevlânâ
Ne rütbe mihr-i dirâhşân olur gönül gönüle*

*Fürûg-ı aşk ile tenvîr edip açar perde
Olur devâ u tesellî gönülde her derde
Refâkat eylesen her zamân ü her yerde
Hudûd-ı aklı aşan mânevî seferlerde
Yegâne meş'al-i imân olur gönül gönüle*

*Geh iktidâ' ederiz râh-ı Hâcî Bayrâm'a
Gehî düşer dil-i dîvâne câm-ı gül-fâma
Zamân olur ki esîriz perî-i ilhâma
Kemâl Hâfız'a hayran Fuâd Hayyam'a
Suhande fâris-i meydân olur gönül gönüle*

Yahya Kemâl'den Bir Hatıra

Ergun Göze

Yahya Kemalle tanışmak şerefine nâil olmadım. Sadece şiiirleriyle tanışıklığım vardı. Amma yine ona âit bir hatıram var. Tanışılmadan edinilen ve belki böyle olduğu için çok değerli ve mânâlı bulduğum bu hatıramı ona bir rahmet vesilesi olsun diye anlatmak isterim.

1962 senesi idi. Günlerden de Cumartesi. Çağaloğlundaki işimden çıkmış Sirkeci'ye iniyordum. Vapurla Kadıköy'e geçecektim. Atlas Kitabevi'nin vitrinlerinde, Yahya Kemal Enstitüsü'nün yeni çıkarmış olduğu bir kitap gözüme ilişti: **Eski Şiirin Rüzgârıyla...** Tabii Yahya Kemal'in... Hemen içeri girdim ve bir tane satın aldım.

Okumak belki de bir hastalıktır. Yolda hem yürüyor hem kitabı okuyordum. Kitabın başında da o zamana kadar hiç bir mısra'ını görmemiş bulunduğum **Selimnâme..** Yahya Kemal'in şâh eserlerinden birisi. Ağır bir lisan, devrinin havasını verecek kadar ağır bir lisan fakat ne kadar Yavuz Sultan Selim'e uygun bir edâ ve müeddâ..

Yahya Kemal'in diğer şiiirlerinin hiç birinde bulunmayan ayrı bir halâvet kıvamı. Ve onun millî manevî şiiir kubbesinin kilittâşı diyebileceğimiz cinsten en sağlam ve kunt bir ilhâm örgüsü. Şiiir ve şiiirdeki tevhid havası beni o kadar heyecana boğmuştu ki, kitabı bırakmıyor yolda okumaya devam ediyordum. Selim-

nâmeyi bitirdiğim zaman Köprü'nün ortasına gelmiştim. Gayrı ihtiyârî durdum ve İslâm Türk tarihini tevhid açısından bu kadar güzel ve "**an samimil kalb**" terennüm eden şâirin aziz ruhuna, etrafımdan akın akın geçen kalabalıklara aldırmağsızın bir Fatihâ okudum.

Ve o heyecanın rüzgârıyla hütyâlara dalmış olarak gelip Kadıköy vapuruna oturdum. Bu sefer kitabı tekrar okumaya başladım. Şiiirlerden çoğunu zaten biliyordum. Tekrar kitabın başına döndüm ve şu mısraları görerek adetâ çarpıldım:

*Devr-i Sultan Selim'i yazmak için
Seyf-i meslûl kıldı hâmesini
Halk Yahya Kemâl'e rahmet okur
Güşederken Selimnâmesini.*

Evet, Yahya Kemâl, Selimnâmesi'nin en güzel değerlendirmesini de yine kendisi yapmış, bu eserini okuyan Türk halkının onu rahmetle anacağını bilmiş ve bildirmişti. Esasen bunu bilmeseydi o eseri yazamaz, o eseri yazdıktan sonra da bunu bilmemezlik edemezdi. Bunlar birbirini tamamlayıcı duygulardı, aynı bir irfandı. Halkı millet yapan, okumuşla okumamış aynı üstün seviyede birleştiren ve şâiri millet şâiri yapan tevhid ruhu idi. Bu kadar sene sonra yine Selimnâme'yi okudum. Yine aynı duygular geldi içime. Milleti Yahya Kemal'e rahmet okusun. Allah Yahya Kemâl'e rahmet etsin.

Yahya Kemâl'in Paris Yılları

Şevket Rado

*Bu sırada okuması lazım
gelen ders kitaplarının
hiçbirinin sözünü
etmediğine göre anlıyoruz ki
Yahya Kemâl Paris'te
yalnız güzelliklerle,
şiirle, edebiyatla,
sanatla, tarihle doluyordu*

Büyük bir şair olduğu kadar güzel konuşmanın da ustası olan Yahya Kemal, herhalde sıkıntılar içinde geçtiği için, çocukluk ve gençlik yıllarına ait hâtıralarından hemen hiç bahsetmezdi. Kendisi ile, ondokuz yaşında iken Paris'de tanışmış olan Abdülhak Şinasi Hisar "Yahya Kemal'e Veda" adlı kitabında büyük şairin çocukluk ve gençlik devirlerine ait hâtıralarını hiç sevmeyi, hatta inkâr ettiği için bunlardan bahsetmediğini söylüyor.

Yahya Kemal'in doğduğundan itibaren onyediy yaşına kadar oturduğu Üsküp şehrinde sürdürdüğü hayatı bilenler şüphesiz vardı ama bunlar herhalde ona dair hâtıralarını basına aksettirmek fırsatını bulamayan kimseler oldukları için şairimizin o devresi de bugüne kadar meçhul kalmıştır.

Bildiğimiz kadarıyla Yahya Kemal onyediy yaşında iken İstanbul'a geldi yine Abdülhak Şinasi'den öğrendiğimize göre, bir sene kadar burada kaldı; Sarıyer'de oturdu. Bir müddet de Robert Koleje devam etti. Baba Tahir'in "İrtika" ve "Musavver Malûmat" adlı mecmualarında "Ağâh Kemal" adıyla bazı manzumeler yazdı ki, Tevfik Fikret'in tesiri altında yazılmış olduğu belli olan bu manzumeleri de sevmeyi için lâfını hiç etmemiştir.

Yahya Kemal bir taşra çocuğu olarak geldiği İstanbul'da kaldığı bu kısa müddetten az sonra tahsilini tamamlamak üzere, 1903 yılının haziran veya temmuz ayında, ondokuz yaşında iken Paris'e gitmiş, orada,

Paris civarındaki Meaux Kolejine yazılmış, burada birbuçuk seneden fazla kalıp Fransızcasını ilerlettikten ve liseyi bitirdikten sonra, daha İstanbul'da iken kararlaştırdığı gibi Ecoles Libre des Sciences Politiques'e yazılmıştır.

Yahya Kemal'in Paris'de önce Fransızca öğrenip liseyi, sonra bir yüksek mektebi bitirme çabalarıyla geçen ve başarısızlıkla sonuçlanan sekiz yıllık hayatı etrafında da yine Abdülhak Şinasi Hisar'ın kitabında okuduğumuz beş on cümlelerin öğrettiklerinden başka bilgimiz yoktu. Büyük şairimizin hayatının o devresi, kendisinin ölümünden sonra elimize geçen, Paris'de tahsilde iken babasına gönderdiği 92 parça kartpostalda yazdıklarından ortaya çıkmıştır ki bunlar 1971 yılında Hayat Mecmuasında, üzerlerindeki resimler ve yazılarla beraber tarafımdan yayınlanmıştır.

Bizzat Yahya Kemal tarafından yazılmış olan bu kartpostallardaki ifadelerden anlaşıldığına göre, Yahya Kemal, çocuklarını Paris'de okutabilecek kadar varlıklı bir ailenin evladı değildi. Babası İbrahim Naci Bey'i Üsküp'de sade bir İcra Memuru olarak gö.üyoruz. Gençliğinde iyi bir tahsil yapamamış olmanın ızdırabını çeken her Türk babası gibi İbrahim Naci Bey de oğlunun çok iyi okumasını istiyordu. Bu gâyeye ulaşmak için her fedakârlığı göze aldı; bilhassa Yahya Kemal'in anne tarafından Büyükannesi olan ve oldukça varlıklı bir kadın olduğu anlaşılan Nuriye Hanımın, torununun tahsil masrafının yarısını vermeyi vaatmesi üzerine, o zaman adı "Ağâh Kemal" olan şairimiz okumak üzere Paris'e gönderilmiştir.

Yahya Kemal'in burada, daha ilk aylardan itibaren şiddetli para sıkıntılarıyla karşılaştığını görüyoruz. Vaadettiği parayı göndermekte güçlük çıkardığı zaman "Hanımanam", paraları gönderdiği zaman "Büyük Validem Hanımefendi" dediği Nuriye Hanım arasına, bilhassa masraflar çoğaldıkça parayı göndermekte güçlükler çıkarıyordu. Genç öğrenci bu yüzden mektep taksidini vakinde ödeyemez duruma düştüğü gibi bastıran kışda barınmak için bir palto, bir çift ayakkabı alamaz hale gelmiş, bu sıkıntılı devre üç yıl kadar sürmüştür.

Konumuz Yahya Kemal'in Paris'de çektiği para sıkıntılarını anlatmak olmadığı için bu bahsi bir yana bırakıp şairimizin Paris'

de edindiği edebi hüviyet ve hayran olduğu sanatkarlar üzerinde durmak istiyorum.

Yahya Kemal Paris'de devam ettiği Sciences Politiques mektebini bitirememiş, bu yüzden hem kendisi, hem de babası çok üzümüştür. Yahya Kemal gibi son derece zeki, kabiliyetli, yaradılıştan üstün değerleri olan bir kimsenin Sciences Politiques gibi, Paris'deki mekteplerin en kolaylarından birini bitirememiş olmasını izah etmek bence hiç de zor değildir. Şunu hemen söylemek gerekir ki Yahya Kemal, yaradılışındaki bütün üstünlüklerine rağmen tembel bir adamdı. Yakup Kadri Karaosmanoğlu Edebi hâtıralarında onun "şahane bir tembel" olduğunu söylediği gibi, Yahya Kemal 20 Şubat 1908'de Paris'den Ali Şevket Bey adında bir yakinine yazdığı mektupda: "Ah kardeşim! Paris'i sana nasıl anlatayım bilmem. Üstünden de üstün bir mükemmellik mahşeri! Fakat burada bizim gibi nefisini zorlayarak çalışan tembel yaradılışlar değil, sizin gibi her manasıyla çalışkan kahramanlar bulunmıtlı.." diyor.

güzel yapıların, Louvre müzesinin Opera binasının, Trocadero'nun, Les Invalides'in resimlerini göndererek onların ne güzel yapılar olduklarını babasına anlatmaya çalışıyor, yine bu kartpostallarla sevdiği şairlerin, müzisyenlerin, ressamların, heykeltıraşların, yazarların, tiyatro artistlerinin, devlet adamlarının resimlerini göndererek her biri hakkında düşüncelerini belirtmeyi ihmal etmiyordu.

Zevkle yaptığı iş buydu şairimizin. Belli ki Yahya Kemal Paris'e herşeyi ile hayran olmuş, ruhunu orada karşılaştığı türlü güzelliklere bağlamıştı. Bu güzelliklerin hiçbiri yoktu ders kitaplarında! Yaradılışının nefisini, zamanını, zevkini o kuru sahifelerde harcamaya müsaadesi yoktu. Talebe mahallesindeki Vachette kahvesinde oturup şair Jean Moreas'la ahbaplık etmeyi gönlüne, temayülüne daha uygun buluyor; boş

zamanlarında ders kitabı okumaktansa Gerard de Nerval'in, Jose-Maria de Heredia'nın, Baudelaire'in, Rimbaud'un şiirlerini okumaktan, onlarla ve onları sevenlerle düşüp kalkmaktan zevk alıyordu. Bugün şair olarak hayranlıkla andığımız Yahya Kemal'i Yahya Kemal yapan da bunlardı zaten.

Şairlerden, bu saydıklarımın başka Paul Verlain'e hayrandı. Babasına yazdığı kartpostalda onu, "Bütün Fransız şairlerinin reyleriyle (şairlerin prensi) yani (Sultan-uş Şuara) ilân olunan şair." diye takdim ediyor, arkasından şair Alfred de Musset'nin resmini gönderiyordu.

Şair Leconte de L'isle'i babasının da tanımmasını istiyor, onun için "en sevdiğim şair" dedikten sonra, de-hâsını Fransızların uzun zaman takdir edemediklerini, 1884'de Victor Hugo ölürken koltuğuna onu namzet bıraktığı için Akademi'ye girip kırklara karışabildiğini anlatıyordu.

Yazarlardan başta Victor Hugo olmak üzere Sardou'yu, Edmon Rostand'ı, Tolstoy'u beğeniyordu.

Tiyatro artistlerinden Cecile Sorel'e, Sarah Bernardt'a hayrandı. Aktör Max Dearly'yi babasına "Fransızların Abdürrezzak'ı" diye tanıtıyordu.

Yine bu kartpostallardan şairimizin ressam olarak en çok Rembrand'ı beğendiğini öğreniyoruz. Bu ressam için "Avrupanın beş dahisinden birisidir. Shakepeare tiyatrodadır, Beethoven musikide, Michelangelo heykeltıraşlıkta, Dante şiirde neyse Rembrand resimde odur. Dehası karanlıklara dalmış heyetler içinden derin ve harikulade bir ziyâ çıkar-makla bellir." diyor ve babasına Fransız ihtilâlinin ileri gelen şahsiyetlerini ayrı ayrı tanıtmaya çalışıyordu.

Bu sırada okuması lâzım gelen ders kitaplarının hiçbirinin sözünü etmediğine göre anlıyoruz ki Yahya Kemal Paris'de yalnız güzelliklerle, şiirle, edebiyatla, sanatla, tarihle doluyordu. Nitekim öylesine dolmuştu ki Paris'de devam ettiği mektebi bitirememiş olan bu genç İstanbul'a gelir gelmez hemen Edebiyat Fakültesine Profesör olarak âyin edilmiş, orada bir müddet Türk ve Batı Edebiyatı Tarihi okutmuştur.

Burada Yahya Kemal'in kendisinin de benimsediği şu tembellik sıfatını onu küçültmek veya küçümsemek için söylemiyorum. Tam tersine, bence, küçük öğrenci Ağâh Kemal'i büyük şair Yahya Kemal yapan ondaki bu tembelliktir. Söze başlarken Yahya Kemal'in sevmediği şeylerden bahsetmediği ne işaret etmişim. Sevmediği insanlarla görüşmediği gibi sevmediği bahisleri de okumamış, ders kitabı bile olsa bunları okumayı bir türlü nefsine kabul ettirememiştir. Yahya Kemal devam ettiği yüksek mektebin müfredat programında yeri olan İstatistik dersine, Hukuk bahislerine, Ekonominin ana kurallarına ait koca koca kitapları, içlerindeki bilgiler zevkini asla okşamadığı için çalışkan bir talebe gibi başından sonuna kadar dikkatle okuyup ezberlemeye tahammül edemiyordu. Babasına gönderdiği kartpostallarda bir taraftan geçinmesi için lâzım olana paranın çabuk gönderilmesini tekrar tekrar rica ederken mektepte okuduğu ders kitaplarından hiç bahsetmemektedir. Buna karşılık Paris'deki

Yahya Kemal'i Anlamalıyız

Dr.Muhtar Tefvikoğlu

En kısa ve en doğru bir târifle Yahya Kemal bizim medeniyetimizdir. Anadolu'yu fethettiğimiz tarihten bu yana en az dokuz asırlık medeniyetimiz. Harcı, sabır, alınteri, göz nuru, îman, incelik, zevk ve zekâ ile karılmış koskoca bir medeniyet. Musikîsi, muâşeretî, inancı edebiyatı ve diliyle hâsılı bütün rûhu ve havasıyla bizim medeniyetimiz. Bu medeniyeti gururla, iftiharla inceleyelim, dikkatle tahlil edelim. İnce sezîşlerle, yeni görüşlerle, zevkle, anlayışla tetkike koyulalım. Uyanık bir ruhla üzerine eğilelim, çünkü onda biz varız.

Daha önce başka bir yerde de söylediğim gibi ben Yahya Kemal'in şiirini kırk odalı bir konağa benzetirim. Sağlam temeller üzerine inşa edilmiş ihtîşamlı bir yapı. Zarif mimarisiyle, sırları henüz çözülmemiş estetiği ile, lâtif havası ve ruhuyla gözalıcı, gönül okşayıcı, köklü, soyulu bir İstanbul konağı...

Dışardan bakınca geometrik nizamı, simetrik çizgileri derhal farkedersiniz. Kunt malzeme kullandığı gözümüzden kaçmaz. Biraz dikkat ederseniz görürsünüz ki yapıda ne bir fazlalık var, ne de bir noksanlık. Hesap, ölçü, istif, ustalığı ile hiçbir şey israf edilmemiş, yeri gelince de hiçbir şey esirgenmemiş; yani seçilmiş, sağlam malzeme çok iyi değerlendirilmiş; taşlar, tuğlalar yerli yerine oturtulmuş. Kolonlar birbirine sımsıkı bağlanmış. Her açıdan ışık ve gölge nisbeti inceden inceye ayarlanmış. Mükemmel bir plânla en küçük biriminden en büyük bölümüne kadar bütün eseri saran kusursuz bir denge ve uyum sağlanmış.

Hemen aklınıza bir soru takılır: Bu plân ne kadar zamanda hazırlandı ve yapı kaç yılda tamamlandı?

Eğer kökleri oldukça eski tarihlerle uzanan, sonraları yıllar yılı birçok defa ele alınıp klasik sanat disipliniyle, dikkatle, titizlikle işlenerek, bazıları tamamen veya kısmen değiştirilen, bazıları da devamlı rötuşlarla geliştirilen, olgunlaştırılan, taslakları hesaba katarsanız - ki elbette katatacaksınız - plânın ve uygulamanın bitirilmesi aşağı yukarı bir ömür boyu sürmüştür denilebilir. Herşeyden önce görülmedik bir sabır işidir bu. Her yiğidin kârı değildir. Eski devirlerde Horasan'ı yapmak için söndürülmüş kireci keten lifleriyle karıştırıp yirmi otuz sene bekletirlermiş. Öylesine bir sabır işte... Denizin ortasında kümelenece yosunların küllerinden senelerce uğraşarak bir damla altın çıkarmak gibi.. Gerçekten bu eser Yahya Kemal'in hayatının muhassasıdır.

Evvet, dışarıdan bakınca önce strüktür mükemmelliğine hayran olursunuz. Strüktür, yani yapı.. Daha yaygın mânada şekil. Sanatta en mühim unsur... Ne varsa şekilde var; duygu, düşünce, mânâ, muhteva... Herşey varlığını hissettirebilmek için bir şekle bürünür. Eserde ilkin şekil mükemmelliği sizi sarar. Hele bir de içine girebilerseniz hayranlığı-

nız kat kat artar. Ancak, Yahya Kemal'in eserine girebilmek pek öyle kolay bir iş değildir.

Gerçi büyük sanatçıları herkes anlayamaz. Her zaman, her yerde bu böyledir. Fransa'da Mallarmé'den bihaber milyonlarca insan yaşamaktadır. Aydın geçinenler arasında Mallarmé'yi tanıyanlar azdır. Ancak "elit" dediğimiz bir ufak söz me tabaka onun kim olduğunu bilir, güzelliklerinden, inceliklerinden anlar.

Burada hemen ifade etmeliyim ki, Yahya Kemal, şairin anlaşılıp anlaşılmaması meselesine pek ehemmiyet vermiyordu.

Bir gün bana; "Ben şiirim okunur mu, okunmaz mı diye hiç düşünmedim, demişti. Şiirlerimin ilk kârî (okuyucusu) kendim olmayı istedim. Sonra baktım, dört-beş şiirimden ve benden anlıyan insanlar bulunuyordu, bu gitgide çoğaldı ve bugüne kadar bir çember etrafından ayrılmadı. Tek ayrılan yoktur. Ama bunun haricinde şiirimi sevmiyenler bulunabilir. Falancanın şiirinden anlıyanların benden bir şey anlamıyacakları tabiidir, onlara bir diyeceğim yok. Ben, etrafıma bir admirateur (hayran) kitlesi toplamaya heves etmedim. Başkaları böyle değildi. Herkes ne ararsa arasın, ben bir köşede yalnız başıma şiiri arıyordum şiiri arıyorum."

Fakat bunun da bir hududu olmayıydı. Elbette her insan gibi o da pek uzun zaan geçmeden anlaşılın isterdi. Nitekim başka bir gün de, yine bir münasebetle: "Ben, demişti, eserimin yayılması, anlaşılması vaieur'üne ehemmiyet veren insan değilim. Fakat bunun bir derecesi var. Mallarmé, Roma Sokağında oturan ve yazdığını kendisinden başka kim-

se anlamıyan bir adam olsaydı, Mallarmé olmazdı. Halbuki Mallarmé'yi okuyan ve anlıyan -küçük de olsa- bir zümre daima vardır. Shakespeare 1616 da öldü, fakat 1830'a kadar onu kimse bilmiyordu; yahut bilen varsa da çok küçük bir zümre. Vakta ki 1830'da Romantizm doğdu, Shakespeare bir güneş gibi parladı. Halbuki Macbeth'in, Hamlet'in metninde hiçbir değişiklik olmamıştı. Shakespeare yaşarken ne ise 1830 da veya şimdi yine odur."

Yahya Kemal'in şiir dünyasına girmek kolay değildir, demiştim. Gerçekten zordur. Ama sade Yahya Kemal değil, herhangi bir sanatkarın da bütün eserlerini anlayabilmek kolay mı? Bunun için daha önceden belirli, sistemli bir hazırlık devresini geçirmiş olmak, bir takım temel bilgileri, ölçüleri kazanmış bulunmak gerekir. Eğer hazırlığınız yoksa veya yetersizse, bilgileriniz sağlam, ölçüleriniz geçerli değilse, ilelebet kapıda kalmaya mahkûmsunuz.

Yahya Kemal'in şiir dünyasına girebilmekse başkalarına kıyasla çok daha güçtür. Çünkü bir takım özel şartlara bağlıdır. Herşeyden önce köklü bir kültür ister. Bütün güzellikleri görebilmeniz, işitebilmeniz tadabilmeniz, koklayabilmeniz, hatta ellerinizle yoklayabilmeniz için iyice gelişmiş beş duyunuz olacak. Sabrınız, zevkiniz, meşkiniz, mehenginiz olacak. Bu da yetmez, bir edebî

sükûn ikliminin kapılarını açarken -üstâdın büyük mâcerâsını sizin de aynen yaşamış olmanız icabetmese bile- en azından o havayı yadırgamıyacak kadar zihnî ve ruhî tecrübelere sahip bulunmanız gerekir. Kısacası bu iş seviye ile ilgilidir. Çalışma, incelik, olgunluk, yatkınlık meselesidir.

Paul Valéry, "Dahi, bana dehâ veren adamdır" der. Eğer siz Yahya Kemal'e böylesine bir hazırlıktan sonra yaklaşırsanız o da size olanca cömertliğiyle dehâsından avuç avuç verir. Zenginliğiniz de o nisbette artar.

Aslında yeterli derecede hazırlığımız olsa bile bir okuyuşta üstâdın her şiirini anlamanız mümkün değildir. Burada yine, onun söylediği bir sözü nakledeceğim: "Nasıl bir şair bütün şiirlerini bir anda söyleyemezse kari(okuyucu)de bir şairin bütün şiirlerini bir anda anlayamaz. Ben bir zamanlar Baudelaire'nin Balcon'unu anlıyordum, fakat onun yanında Voyage'ı anlıyamadım. Bir gün geldi, voyage'ı da anladım, hem Voyage'ın yanında Balcon hiç kaldı."

İşte yine sanatta sabrın ve çalışmanın, ehemmiyeti ortaya çıkıyor. Tamamiyle islâmî temellere ve Türk terbiyesine dayalı Ahiler teşkilatında bir kuyumcu kalfası, ancak yirmi yıl süren kalfalıktan sonra usta olabiliyordu.

Her san'at dalı gibi şiir sanatı da

bir spesialitedir. Yahya Kemal Türk şiirinin en büyük spesialist'idir. Onu anlamak için önce düşünce sistemini, şiire bakış açısını, çalışma tarzını incelemek lâzım.

Yahya Kemal dilin dehâsına inanmıştı. Mucizeyi de - haklı olarak- dilin kudretinden bekliyordu. Türkçe onun ağzından annesinin sütü gibi temiz, besleyici ve lezzetli idi. Daha yolun başında en sâde fakat en büyük gerçeği sezmişti: Şiir kelimelerle yazılır. Bütün diğer unsurlar(his, ses, renk, âhenk, musîki, mânâ, muhteva) ancak kelimeler vasıtasıyla cümle içersine yerleştirildikleri nisbette değer taşırlar. Gerçi işin başında herşey bir kaos halindedir. Sezişler, sesler, hisler, heyecanlar, renkler, şekiller içiçe geçmiş, karmakarışık haldedir. Dalgalı, fırtınalı bir açık deniz gibi... Fakat nasıl balinalar yavrularını dünyaya getirecekleri zaman denizden karaya avdet ederlerse, şairler de eserlerini yaratacakları zaman kelimeler âlemine dönerler.

Her sanatın kendine mahsus malzemesi, şartları ve kuralları vardır. Şiirin malzemesi sözdür. Şartlarına, kurallarına gelince, bunlar da yine seçilmiş kelimelerin ustalıklı istifinden doğan şiir cümleleri içinde saklı sırlardır. Ancak o sırlara erenler cevheri bulabilirler, orijinal mısralar örebilirler, bütünüyle hâlis şiiri yaratabilirler.

Evet şiir herşeyden önce bir dil meselesidir. Sohbetlerinde Mallarmé'nin ressam Degas'ya söylediği sözü sık sık tekrarlardı. "Şiir sanatı hakkında esaslı fikirlere sâhip olduğum halde bir türlü şiir yazamıyorum. Neden acaba? Bunu bana açıkla mısınız? diye soran ressama. Mallarmé: "Şiir fikirle değil, kelimeyle yazılır, demiştir."

Mallarmé haklıydı tabii. İşin esası budur. Şiirde sözü mühimsememek affedilmez hatadır yahut da Muallim Naci'nin diliyle söylersek hezeyandır.

"Eflaz meaniye bir âyine-i şandır"

"Eflaza bakılmaz mı diyorlar hezeyandır"

Yahya Kemal tam mânâsıyla kelime eksperiydi. Her kelimenin, hatâ her hecenin ve her harfin hacmini, ağırlığını, sesini, hareket kabiliyetini en hassas kıstaslarla ölçer, onları emsalsiz bir istif sanatıyla yanya-

TÜRK EDEBİYATI VAKFI'NIN "YAHYA KEMAL'İ ANMA GÜNÜ"

Türk Edebiyatı Vakfı, 12 Aralık 1984 Çarşamba günü Atatürk Kültür Merkezi Konser Salonu'nda, "Yahya Kemal'i Anma" günü tertiplemiştir.

Anma Gününün Programı şöyledir:

- 1- Anma konuşmaları
Şairin şiirleri

Ve bunların yorumundan ibaret olan konuşmalar
(Saat 14.00-16.30 arası)

2- Devlet Klâsik Türk Müziği tarafından verilecek olan "Yahya Kemal'in bestelenmiş şiirlerinden ve sevdiği bestelerden teşekkür edecek konser programı. (Saat 17.30-19.00 arası).

“Yahya Kemal’in şiiirini anlamaya çalışırken bütün Türk şiiirini, incelemek lâzımdır.”

na dizerek istediği derunî âhengi, orkestrasyonu elde ederdi. Onun için-
dir ki, şiirimizde başlıbaşına bir ‘Yahya Kemal mısraı’ vardır.

Ancak burada şunu hemen belirtmek isterim ki, Yahya Kemal tek bir mısraın peşinde değildi. Yahya Kemal mısraı sözünden onun sadece mısra kuyumcusu olduğu, ayrı ayrı, birbirinden güzel yığınla mısra üzerinde çalıştığı gibi ters bir mânâ çıkarılmamalıdır. Bilindiği gibi Divan edebiyatında nazım birimi Beyit’dir. Halk edebiyatında da dörtlüklerden meydana gelen kıtalar. Halbuki Yahya Kemal’e göre birim ne mısra, ne beyit ne de kıta idi; ancak ve ancak bütününüyle şiirdi. “İnsan nasıl bir tek organdan ibaret değilse, şiir de bir tek motiften ibaret değildir. Ne kadar güzel olursa olsun, tek bir mısra veya tek bir beyit şiiri târife yetmez” diyordu.

“Şiir organik bir bütünlükle şekil ve ruh uyuşması içinde tam bir mükemmeliyet imajı vermelidir” diyordu.

“Şiir bir mükemmeliyetle başlamalı, aynı mükemmeliyetle devam etmeli ve aynı mükemmeliyetle bitmelidir” diyordu.

Kıscacası şiir parçada değil, bütüneydi ondan önceki ve sonraki şairlerden onu ayıran bir büyük vasf da budur.

Yukarıda Yahya Kemal için kelime ekspresiydi, demiştik. Bu sözün altını çiziceğiz. Gerçekten kelimele-
rin imkânlarını çok iyi biliyordu. Bunun yanında imkânsızlıklarını da tabii. Bir yerde yol tıkanınca, yani dil söylemek istediğini itadeye elvermeyince başka bir kanal açmak için bazan aylarca hattâ yıllarca çalıştığı oluyordu. Bugün için imkânsız gibi görünen şeyleri aralıksız çalışmalarla yarın . . . utlaka mümkün olacağına inanıyordu. “Her mısraın levh-i mahfuzda mukadder bir şekli vardır. İşte onu arayıp bulmak lazımdır” diyordu. O inançla, kafasında tasarladığı mükemmeliyet çizgisine erişene kadar acele etmiyordu. Ve hiçbir şeyi tesadüfe bırakmıyordu.

“Eski Şiraz’ı hayâl ettiren âhen-
giyle” mısraındaki “hayâl ettiren” kelimesini aylarca aradı. Huzuru kaçtı, tahayyül kelimesinin yerine geçecek bir kelime arıyordu. Nihayet bir gün Bostancı’da bir dostunun

evinden çıkarken buldu ve “bir daha şiir söylersem Allah belâmi versin!” dedi; o kadar bunalmıştı. “Belki hâlâ o besteler çalınır” mısraındaki “hâlâ” kelimesini de uzun ve kahredici bir arayıştan sonra Beylerbeyi’nde bir evin merdiven başında yakalamıştı. Ama bu buluşlar bir tesadüf eseri değildi. Ne “hayal ettiren” kelimesi, ne “hâlâ” kelimesi, ne “Tanbûrî Cemil’in Rûhuna Gazel”in sonundaki “Cânib-i rahmete son çektiği sağârle döner” mısraı, ne “Süleymaniye’de Bayram Sabahı”ndaki “Belli” kelimesi, ne de diğerleri tesadüfen bulunmuş şeyler değildir. Hepsi de uzun bir arayışın sonunda elde edilmişti, yani herbiri büyük bir sabrın meyvesiydi.

Yahya Kemal’in şiirini anlamaya çalışırken en eski kaynaklardan başlayarak bütün Türk şiirini, Türk tarihini Türk sanatını, analitik bir metodla incelemek lazımdır. Türkçenin tekâmütünü, İstanbul şivesinin inceliğini, güzelliğini, zenginliğini görmek, sezmek, hissetmek lâzımdır. Ayrıca, Yahya Kemal’in şiirini, yerli ve yabancı sanatkârların eserleriyle de mukayese etmek lâzımdır. O zaman ancak bu emsalsiz esere yaklaşabilirsiniz.

Diyelim ki bunların hepsini yaptınız. O kırk odalı muhteşem konağa girdiniz. İçinde dolaşmaya başladınız. Tek tek her odayı gözden geçirmek istiyorsunuz. Otuzdokuzunu açtınız, görebildiğiniz şeylerin güzelliğine, inceliğine hayran oldunuz. Yeter mi bu kadar? Hayır yetmez. Çünkü kapısını açamadığınız bir oda daha kaldı. İşte o kırkıncı odanın anahtarı Yahya Kemal’dedir. Eğer Yahya Kemal’in çevresinde bulunmak bahçiyarlığına ermediyseniz bazı şeyler sizin için daima kapalı kalacaktır.

Üstâdın konuşmalarında bir uçtan bir uca tarih, medeniyet ve sanatın sırları yavaş yavaş, perde perde açılır, bu arada kendi şiirinin kanevası da ucun ucun, iplik iplik çözülürdü. Yahya Kemal, tarihimizin bütün devirlerini şaniyla, şerefiyle, kederi, sevinci, gururu ve hüsrânıyla her dakika benliğinde yaşıyordu. 1 Kasım 1958 Cumartesi sabahı “âsude bahar ülkesine” göçtüğünde 74 ünü doldurmak üzereydi. Lakin kuru takvim yapraklarına değil de daha başka ve daha mânâlı bir gözle, içine gömüldüğü som altın yapraklara bakarsanız onun en az bin yaşında olduğunu görürsünüz. Tarihimizin bin yıllık akışı içinde bütün asırlarımızla ve eserlerimizle içiçe yaşıyordu. Park Oteli’nin 165 numaralı odası, Boğaz’ın iki yakasındaki köyler, İstanbul’un uzak yakın bütün semtleri, en şâşaalı ve en ücrâ köşeler her Allahın günü onunla bir mahşer gününü idrak ediyor, anlı şanlı ceddlerimiz onun nefesiyle diriliyordu. Bütün kılıç ve gönül kahramanlarımız, musikiden edebiyata, mimarlıktan hat ve minyatüre, dilden şiire, cemiyetten muşerete milliyetimizi yapan, yoğuran, şekillendiren ne kadar büyük ruh varsa hepsi bu mahşer günlerinde yeniden hayata kavuşuyor, asil çehreleri ile aramızda karışıyordu. O günlerin aziz hatıraları hâlâ bütün sıcaklığı ve tazeliğiyle gönülmüdedir. Malazgirt’e ve daha sonraki bütünsavaşlara hep birlikte katılıyorduk. Kan ve dumanla bilenen çelik gibi bir iman vardı içimizde. Kalblerimiz çoğu zaman zaferlerle kanatlanıyor, bazen de bir hezimetle burkuluyordu. Geçmiş yüzyılların bazı kilometre taşlarında tarihin talihsiz ters akışını vaktiyle nasıl durduramamışsak bugün de o eski paradoksal tecellileri içimize sindiremiyorduk. Kaybolan şehirlere, kuruyan nehirler gibi geride derin izler bırakmıştı. Söz o vâdiye dökülünce birçok şiirin yatağını teşkil eden izleri, izlenimleri kolayca keşfedebilirdiniz.

Yahya Kemal, en geniş perspektife coğrafyanın gerçeklerinden tarihin derinliklerine eğiliyordu. Tesbitleri ince dikkatlerdi. Onunla millî idraklere ayarlı tarihi saatleri yaşıyorduk. Destan hâtıraları uçuyordu dört bir yanımızda. Zaman zaman de İrfi’nin nağmeleri yankılanıyordu ha-

Bitmemiş şiirler Yahya Kemal'in kalbinde, kafasında kanayan damarlar gibiydi.

vada. Musiki cümleleri hâlinde geçmişimizi dinliyorduk. Bu arada tabii her dakika gene esas konumuza, edebiyata, şiire, sanata dönüyorduk. Nasıl dönmeyelim ki küçücük odamızda tarihe yön veren kahramanlarla diz dize oturan büyük sanatkarlar da var. Bizi hiçbir vakit ihmal etmeyen sevgili dostlarımız her zamanki gibi yine erkân minderine kurulmuşlar... Neşati, Baki, Nef'i, Şeyh Galip, Şeyhülislâm Yahya Efendi, Nail-i Kadim ve bilhassa Nedim ama Nedim-i Kadim, Nedim-i Cedid filân değil, adıyla sanıyla, Nedim-i Yegâne-ve diğerleri hep aramızdalar... Bilmem hatırlar mısınız, hani bu manzum nüktesi vardır Hüseyin Suat'ın:

"Bin yanda servinazi bir yanda şehlevendi
Baktım evimde mihman Ahmet Nedim Efendi"

İşte onun gibi... Ama bir farkla: Ahmet Nedim Efendi kısa bir müddet, belki günübürlüğüne, belki de birkaç zaman için Gâve-i zalim'in veya başkalarının misafiri olmuştur ama, O, asıl üstâdımızın hiçbir vakit yanından ayrılmayan can dostuydu.

Nedim bütün sırlarını ona açmıştı. Meselâ "Dökülen mey kırılan şişeyi rindan olsun" derken kimsenin bilmediği gizli noktaları ona fısıldamıştı. Sanatın püf noktalarını... Şu bir tek mısradaki, çok büyük ustalıklı yanyana getirilmiş altı kelimeden ibaret şu küçücük cümlede tam yarım düzine inceliği nasıl elde ettiğini sadece ona açıklamıştı. Tabi ona söyleyecekti söyleyeceğini. Çünkü yegâne mâcerâsı şiirdi Yahya Kemal'in. Hayatı her saniyesi ile şiirdi, mısra idi, beyitdi. Dostluğu ise bir "Tâç beyit"di.

Hem yalnız Nedim mi? Öbürleri de aynı şekilde. Hattâ birçok Fransız şairi de... Racine, Ronsard, Gérard de Nerval, Leconte de Lisle, Jose Maria de Heredia, Hugo, Verlaine, Mallarmé, Baudelaire, Valéry ve daha niceleri... Bunlar Fransa'daki tenkitçilere ifşa etmedikleri şeyleri ona söylemişlerdi. Hele Baudelaire... Şiirini absent'e damla damla sıran bir şeker gibi onun ruhuna sindiren şair...

Gerçek şu ki, Yahya Kemal, Türk ve Fransız şiirinin mâcerâsını o yolun yolcularıyla beraber yaşamıştı. Kimlerin ne zaman, nasıl ve hangi

kanatlarla yıldızlara doğru yükseldiğini yakından görmüş ve anlamıştı. Tesbitleri netti. Zaten kendisi de çok sene evvel başlı başına ve yepyeni bir mâcerâyâ atılırken ilk önce onları gözönüne almıştı.

Sonra, sürekli gözlemler, mukayeseler, değerlendirmeler ve denemelerle yüklü uzun ve yoğun bir çalışma devresi ona birtakım değişmez kıstaslar kazandırdı. Sohbetlerinde onlardan ara ara bahseder, çarpıcı örnekler verir, birçok karanlık noktalara ışık tutardı. Her zaman ve her yerde geleneğe dayalı olduğu kabul edilen şiir sanatında meşkin ilk fazileti buydu; değişmez kıstaslar, geçerli ölçüler vermek.

Yahya Kemal, edebiyat ve fikir hayatımızda son yetmiş yıldan beri şiirleri, nesirleri, sohbetleriyle en derin akisler uyandırmış bir şairimizdir. Birinci Cihan Harbi yıllarında hiçbir yerde yayımlanmadığı halde şifahi olarak dilden dile, kulaktan kulağa yayılan bazı mısraları bile edebiyat çevrelerinde büyük hayranlıkla karşılanmıştı. Şimdiye kadar hakkında pek çok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Değerli araştırmacı S.K. Tural'ın geçen sene hazırlayıp yayımladığı bir bibliyografya denemesi büyük boyda kırk sayfayı bulmaktadır. Kıyıda köşede kalmış, unutulmuş olanları da eklerse bibliyografyayı daha fazla genişletebilir. Ama bu kadarı bile şairimiz üzerinde toplanan alâkanın derecesini göstermeğe yetmez mi?

Bugüne kadar yazılanları topluca gözden geçirdiğimizde ne yazık ki Yahya Kemal'in henüz tam mânâsıyla anlaşılmadığı hakikatiyle karşılaşıyoruz. Fakat artık vakit kaybetmemeliyiz. İşte bütün eserleri elimiz-

de. Vefatından sonra hepsi yayımlanmıştır. Hatta bitiremediği şiirler bile. Burada hemen ifade edeyim ki, bitmemiş şiirler Yahya Kemal'in kalbinde, kafasında kanayan damarlar gibiydi. "Kafamda kanayan birkaç yara var, ah, onları bir dindirebilsem" deyip duruyordu. Ne çare ki onları tamamlamaya ömrü vefa etmedi. Biz, bitmemiş şiirlerini bir tarafa bırakalım. Şimdi artık tamamlanmış, son şeklini almış şiirleri üzerinde duralım. Derinlemesine incelemelere, tahlillere girişelim. Fakat daha önce de onun doğru dürüst, derli toplu bir biyografisini kaleme alalım. Yahya Kemal, bizde sanatkarların hayatına ehemmiyet verilmeyişinden, şüara tezkirelerinin yetersizliğinden, Nef'i, Nail-i Kadim, Nedim gibi şairlerin hayatlarının bilinmemişinden daima üzüntüyle bahsederdi. Kendi hayatını yazmayı tasarladığını, kronolojik olmasını istediği için kitabına -kelimenin tam tercümesiyle- "Yıl Sırası" adını koyacağını söylerdi. Birgün yine bu konu açılınca aynen şöyle demişti: "Yapmadığım şeyleri yapmış gibi göstermek istemem. Zaten yapmam, beceremem, böyle şeyleri küçüklük addederim. 1884 de doğmuşum, bugün 66 yaşındayım (15.5.1950). Bu zaman içinde neleri sevmiş, neleri sevmemişsem, neleri beğenmiş, nelerden nefret etmişsem hepsini yazmak isterim. Sensibilité (hassasiyet)lerimi, onları doğuran sebep ve halleri olduğu gibi yazacağım. 18 yaşında Paris'e gittim, orada nelerden mülhem oldum? Hepsini yazmak isterim. vb.."

Hayatının hikâyesini kendi kaleminden okumak zevkinden yazık ki mahrum kaldık. Bu zor iş de yine gayretli, bilgili, anlayışlı araştırmacılarla düşüyor.

Zor iş dedim, çünkü Yahya Kemal'in en büyük mâcerâsı şiirdi. Belki de tek mâcerâsı... Hayat hikâyesinde asıl bu macerâyı görmeliyiz. 61 numara şapka giydiği, günde kaç paket Birinci sigarası içtiği, kaç kadeh içki istediği gibi şeyleri değil. Yahya Kemal'in hayat hikâyesinde şiirinin tekevününü yıl yıl, safha safha, adım adım takibetmeliyiz.

O biyografiden alacağımız pek çok ders var.

Yahya Kemâl'de Şiir Saygısı

Fezzi Halıca

Yahya Kemal Beyatlı tarihe ve milli değerlere bağlı, sınırsız bir "Yaşama sevinci"ni bazan bir destan uslûbuyla, bazan günlük hayata tıpa-tıp uygun bir ifadeyle şiirlerinde dile getiren bir ölümsüz şairimizdir. En güzeli; bir şiirin aydınlık dünyasında topyekûn vermektense öte, Yahya Kemal Beyatlı bir mısra ile, hatta bir kelime ile gerçek şiiri okuyucusuna o değildense ustalıklarla sunmasını bilen güçlü bir sanat eridir. Kelimelerle şiire girmek, aruz vezninin iç âhengi ve müzikisinden ayrı olarak kelimelerle beste yapmak sanatı Yahya Kemal Beyatlı'ya vergidir. Denebilir ki, Yunus

Emre'nin ilâhîlerinden öte, Türk milletine şiiri, amma gerçek şiiri, Yahya Kemal Beyatlı sevdirmiştir. En zor olanı en sade, en anlamlı ve en güzel şekilde verebilmek elbette bir sanatçıyı ölümsüz kılar.

Yahya Kemal Beyatlı şiiri sevmekten çok, şiire sonsuz bir saygı duyar. Şiiri ciddiye alması bu yüzdendir. **Sellmnâme** şiirini kırk yılda tamamlamıştır. Gerçek şiiri, gerçek gönül şiirini bulmak elbette kolay değildir. Bir kuyumcu titizliği içinde ancak öz şiire varılabilir. Ancak bu şekilde, "Öz şiir odur ki dilde gezer bir mesel gibi." mısraı gerçek bir şairin başarısı için geçerli olabilir.

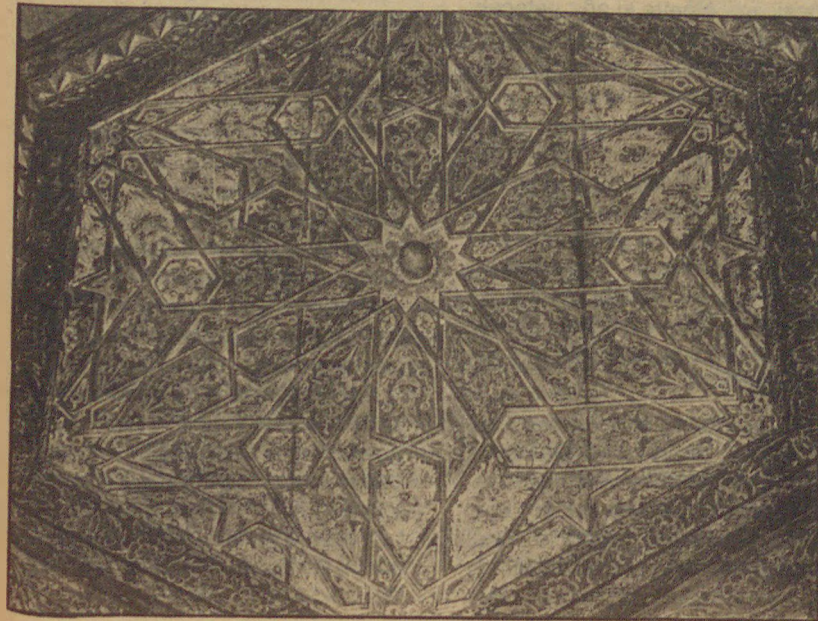
Aziz Türk milletinin, günlük hayat içinde halkımızın duygusu, duyurluğu, inancı ne ise, Yahya Kemal Beyatlı konuşulan İstanbul Türkçesiyle bunu en güzel şekilde vermiştir. Vatan haritasına tarih olarak, coğrafya olarak sevgi tohumunu, gönül gönül ekmiştir.

Kısacası Yahya Kemal Beyatlı Türk edebiyatının, Türk sanatının, Türk şiirinin gururudur.

Divan Edebiyatından sonra, bu engin kaynaktan yararlanan Yahya Kemal Beyatlı, vatan-şairin konuştuğu Türkçeye yepyeni bir güç, yepyeni mâna kazandırmıştır. Şairimiz aruz vezninin (yeni ve güçlü bir) mimarı olarak gerçek musikîyi, her sanatçının, her sanatseverin imreneceği bir şekilde mısralarına başarıyla koymuş, gerçek, güzel şiiri halkımıza sevdirmiştir. Türkçeyi bir sanat dili olarak okuyucuya kabul ettirmiştir. Yepyeni bir mısra yapısını, yepyeni bir uslûbu yürürlükte kılmıştır. Bu başarıları Yahya Kemal Beyatlı'yı taklit edilemez, şiire kişiliğini ve damgasını vuran bir sanatçı titrini kazandırmıştır. Yahya Kemal Beyatlı engin bir tarih sevgisini, vatan ve millet sevgisini yaşayan ve yaşatan bir şair olmak vasfını da kazanmıştır.

Türk tarih ve kültürüne gönülden bağlılığı ile, Türk milletine şiir sevgisini sebil edercesine sunmasıyla, Türk diline kazandırdığı imkânlarla, Türk milletinin mânevî değerlere gösterdiği ilgiyi ve saygıyı en güzel şekilde dile getirmesiyle, sınırsız vatan ve millet sevgisiyle, elbette hepsinin üstünde şâhâne şiirleriyle Türk milletinin kalbinde iilebet yaşayacaktır.

Doğu ve Batı medeniyetini en ince detaylarına kadar inceleyen Yahya Kemal Beyatlı gerçek bir sanatçı kişiliği içinde taklitçilikten uzak, kozmopolitçiliğe karşı, milli bir edebiyatı, yenilikçi bir anlayışla ve milli ölçüler dahilinde savunmuş ve bunun en başarılı örneklerini vermiştir. Batı dünyasına, batı sanatına kendi değer ölçülerimize tam bir bağlılık içinde yaklaşmıştır, şairimiz. Elbette şairimizin dünya görüşü kendi milli görüşüne ve sanat gücüne tam bir uygunluk içinde olmuştur.

Yahya Kemâl, Dârülfünun müderrisliği sırasında, A.Hamdi Tanpınar'ın bulunduğu talebe grubu ile

Yahya Kemal'in Düşündürdükleri

Coşkun Ertepinar

Hiç şüphe yoktur ki Türk şiirinin gelmiş geçmiş en büyük doruk noktalarından biridir Yahya Kemal. Erişilmesi, aşılması güç bir doruk... Başka bir ifade ile bugünkü ortamda her önüne gelene yakıştırılan büyüklük sıfatı onun yanında küçük kalmıştır.

Bilindiği üzere, o şiiri ömrü boyunca ikinci bir iş olarak değil, varoluşunun tek mânası olarak kabullenmiş bir şairimizdir. Yahya Kemal şair doğmuş, şair yaşamış, adını ve şiirini akıp giden zamana eş kılmıştır.

Tarihimizin ve toplumumuzun bize hâs mânasının, havasının, bizi biz yapan ruhunun her gün biraz daha ucu gittiği şu dönemde, onun, kaybedilmiş vatan parçalarından tutunuz da, bugün üzerinde yaşadığımız vatan sularında "Aziz İstanbul"la sembolleşmiş şiir rüzgânı, dağlarımızı, ovalarımızı, ormanlarımızı o tatlı ahengiyle okşamakta, duygularımıza kanat takmaktadır. Aynı estetik

örgüyle yüklü nesri de şiiri gibi, Türkçenin ölümsüz eserleridir.

Şiirin klasik nitelikte olanları, yeni nesillere, elbette ki ağır gelecektir ve açıklama yoluyla tattırılacaktır. Neoklasik nitelikte olanları ise berrak Türkçenin her türlü kavram zenginliği içinde emsalsiz örnekleri olarak büyük önem taşır. Yahya Kemal'in dili ve söyleşi de Yunus, Karacaoğlan ve Emrah'inkiler kadar sıcağı ve Türk halkının gönlüne hemen akacak durumdadır. Çocuklarımız nesiller boyu bu gerçeği kavrayacak anlayış ve güçte yetiştirilirse şiirimiz ve kültürümüz bundan çok şey kazanacaktır.

Onun şiirinden şiire varmak, kolay değildir. Geniş bir kültür, büyük bir kabiliyet, tecrübe ve emek ister. Bugün şiir dünyamızın çok şey kaybettiği, şiir ve şair itibarının ikinci planda, hattâ arka planlarda kaldığı zamanımızda, içimizi umutla doldu-

ran bir istektir bu... Yahya Kemal şiiriyle şiire ulaşmak ve paylaşmak...

Sağlam bir eğitim yoluyla Yahya Kemal'i sevdirmek, güzel Türkçemizi, tarihimizi, eşsiz vatanımızı sevdirmek demektir. Şiiri ve şairi sevdirmek demektir. Sanıyorum ki buna çok ihtiyacımız var.

Bu görüşlerimle, bugün genç şairler Yahya Kemal gibi söylesinler, yani şekil ve teknikte ona uysunlar demek istemiyorum. Bu, her an yeniliğe koşan insanoğlunun hayatında zaten mümkün değil. Hele, taklit yoluyla o doruğa ulaşmak hiç mümkün değil... Şiire yaklaşım, Yahya Kemal'ce olsun diyorum.

Ahmet Haşim'in "Piyâle" "Mukaddime"sini şiir dil ve zevkine uygun bulmayarak düzeltme yoluna gidecek kadar bağışlamasız olan şiir yaratıcısı, güzel dilimizin gerçek âşığı Yahya Kemal'i, doğumunun yüzüncü yılında bu duygu ve düşünceler içinde selâmlıyorum.

Bir Büyük Şuur

N.Necati Sepetçioğlu

Divan Edebiyatının o şâhane son perdesini açar. Şeyh Galib'den sonra Yahya Kemal Beyatlı bu edebî silsilenin tek nirengî noktası olarak görünür. Yeni Türk şiirinin bir oluş ve kalıplanma devirleri diyeceğimiz Tanzimat, Edebiyat-ı Cedîde ve Fecr-i Âti basamaklarından sıçramış olan Cumhuriyetten sonraki şiirimizin ise erişilmesi imkansız doruğudur. Erişilmez oluşu, şuurunu daima taze tutan tarih anlayışında ve yorumundan ileri gelir. Ondan önce bir Yahya Kemal örneği yoktur, fakat ondan sonra bir san'at adamının tarihine nasıl bakması gerektiğini ve öyle bakıldığında nasıl bir şâheser ortaya çıkabileceğini gösterir bir Yahya Kemal emsâli mevcut olmuştur.

O şuur herhalde birdenbire oluşmadı. Doğuş ve yaradılışın önemi tabiatıyla bir yana bırakılmaz. Ayrıca çevreden ve soydan gelme birikimler de gözden uzak tutulamaz. Bu yüzden Paris'e giderken ne yapacağını bilen bir genç adam sayamaz isek de, Yahya Kemal Beyatlı'yı oradan ne getireceğini bilmeyen bir şair hüviyetinde de göremeyiz. Belki biraz Servet-i Fünûn'un o ağdalı renklerinde, Tanzimatın ağlayan hüznünde, ama daha çok Cenab'ın musikisi ile Hâmidin metafiziğinde yoğunlaşan bir çalkantıyı duymuş ve yaşamıştı. Bir delikanlık duyuş ve yaşayışı olarak bu çalkantı, acaba, Yahya Kemal'i Paris'e götürürken, Paris'ten döndükten çok daha sonraları duyup da zevk alamayacağı bir İslâv kederi kadar uzak ve yabancı mıydı ona?.. Bilinemez; yalnız, kesinlikle denilebilir ki Parise giderken Yahya Kemal vatanından epeyce duygular götürüyordu.

Orada, Quartier Latin'de, götürdüklerinin değerini çok daha iyi anladı. Bu, Jön Türklerin de, Servet-i Fünun-cu ve Fecr-i Âti'cilerin de bir türlü anlayamadıkları, sanırım anlamak istemedikleri, bunun için de daima yarım ve noksan kaldıkları şey idi: Tarih!

Özellikle Osmanlı Tarihi, Yahya Kemal'in, bir lâbirent inîzami ve sabrı içinde dönüp dolaştığı alan oldu. Hüznüyle, kederiyle, şaşası ve şahlansı ile bir imparatorluk, cami, cami, lehçe lehçe, toprak ve dağ olarak; akınlarıyla ve geri çekilişleriyle o genç dimağı büyümeğe başladı. Daha ötele, Osmanlılardan da önceleri, o genç dimağın inceleyici menşurundan geçti. Sonunda bir tarih ve millet şuurı halinde yerleşti. Ve bu, Onu Divan Edebiyatı'na bir daha götürdü.

Paris dönüşü artık parçalanmış veya parçalanması mecbûri bir imparatorluk artığıyla karşılaştı. Bununla beraber, Üsküp'te, Şar Dağı'nda, Bursa-

nın devam ettiğini, Üsküdar'ın ardındaki "vatan semtinde" gizlenen ormanları hissediyordu. Yahya Kemal'deki bütünlük anlayışı, o tarih şuurı ile bu vatan coğrafyasının kopmazlığını hissedikten doğdu. Ve anladı ki Divan Edebiyatı, bütünü, şiirin tamamında değil de beyitte, hattâ mısradada aradığı için noksandır. O zaman Paristeki şiiri, şiirin genişleyen ufkunu düşündü. Frenklerin dil pelesengi olan poésie pure, saf şiir; çıplak örtüsüz, süssüz şiir, Divan Edebiyatı'nda da vardı ama çeşit çeşit, renkli, göz alıcı fakat her yanı kapalı sınıksı bir elbise içinde soluksuz bir genç kıza dönmüştü. Bir elbise giydirmek gerekiyorsa eğer bu kıza, bu elbise ona en yakışanı, onu incitmeyeni ve hiç sıkılmayanı olmalıydı. Burdan kelimelere, dile gitti. Kelimelerin, dilin iç musikisi, seslerin iç kaynaşmaları üzerinde durdu. Bu onun kurtuluşu, gerçek şiire ulaşışı idi:

Üstâd elinde ser-te-ser âhenk olur lisan

Mızrâba ses verir kelimâtıyla tel gibi.

Elhan duyulmadıkça belâgat girân gelür

Lâf ü güzâftan mütehasıl kesel gibi.

Fakat bu da yetmedi. Yahya Kemal Beyatlı, şiir için bir de çevre düşünüyordu; muhit istiyordu. Şiiri daraltıcı, hapsedici gibi görünen bu anlayış, onun için bir başka türlü genişleme oldu, bir başka türlü sonsuzluk. Uzun sürmüş bir geniş imparatorluğun, bütünlüğünü bozmadan minyatürleşip komprime haline getirdiği İstanbul'a birden keşfetti. Çevreyi -muhiti- bulmuştu artık; bütün ömrü boyunca bu çevre Yahya Kemal'i, içindeki şiiri besledi. Kocamustafapaşa'dan Moda'ya, Bebek'ten Cihangir'e; Kandilli ve Çubuklu'dan Süleymaniye'ye bütün bir İstanbul o eski İmparatorluk idi sanki. İtrî'yi, Dedâ Efendi'yi, Tanburî Cemil'i, Karahisârî'yi ve Yesârî'yi; Baki, Nedim, Nef'i ve Neşâtî'yi hep bu İstanbul potasında erimiş buldu ve bu potadan onları damla damla süzüp şuurlaşmış bir tarih ve saf bir şiir menşurundan geçirerek aksettirdi.

Bütün Doğu, onun için İstanbul'daydı; bütün İmparatorluk Türkiyesi de.

Ölmek kaderde var yaşayıp köhnemek hazin

Bir çâre yok mudur buna yâ Rabbe'l-âlemîn

derken belki de tek üzüldüğü şey, çevreyi terketmenin çaresizliğini duymuş olmasıydı. Lâkin o çevrenin ayrılmaz bir parçası olarak yaşamağa devam etmek için bir büyük kâinata karışıp gitmek üzere olduğunu da hissederek, eminim, huzur içindeydi.

Yahya Kemâl'in Milletvekilliği ve Ankara Günlerine Dâir Yeni Bilgiler

Alemdar Yalçın

"Ey Ankara! Lâtif belde
Kalpak başta tabanca beide" (1)

Şimdiye kadar ünlü şairimizin "Ankara'dan İstanbul'a gidişini" sevdiğini bir espri olarak söyler ve yazarız. Ankara'da fazla kalmadığı ve kaldığı günlerden de fazla hoşlanmadığı şimdiye kadar yaygın iddialar arasındadır. Yine şairimizle ilgili hatıralarda Mecliste ve Ankara'daki siyasi faaliyetlere aktif olarak katılmadığı söylenir. Bu iddialar sadece bazı hatıralara, sohbet toplantılarına ve şayialara dayanmaktadır. Bu konu üzerinde de fazlaca ciddi bir çalışma yapmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Biz Şairimizin şimdiye kadar Ankara günleri hakkında bilinmeyen bazı hususların üzerinde duracağız.

Sanatçımızın Ankara'yı görüşünü iki lakımdan ele alarak incelememiz gerekir. Bunlardan birincisi sanatçı olarak Ankara'da bulacağı estetik güzellikler açısından. İkincisi ülkenin siyasi ve sosyal sıkıntıları açısından. Bir sanatçı olarak Yahya Kemal'in Ankara'da çok şeyler bulabildiğini söylemek çok güçtür. Gerçekten de sırtını iki ufak tepeciğe dayayarak kendisini tehlikelerden korumaya çalışan bu ufak ve bakımsız Anadolu kasebasında her hangi birşey bulamaması son derece normaldir.

Ancak Yahya Kemal Türk devletinin içinde bulunduğu acı durum karşısında Ankara'yı asla güzellikleri açısından görmemiştir. Sanatçıya düşman bazı kimselerin iddialarının tam tersine olarak, siyasi tarih ve tarih dersleri almış bir Türk aydınının sorumluluğu ile Ankara'ya büyük önem vermiş ve onu sevmiştir.

"Ankara'nın kaza ve kader gibi iki kudretli nasibi var. Beş asır evvel Türk devleti orada kazanın ya-

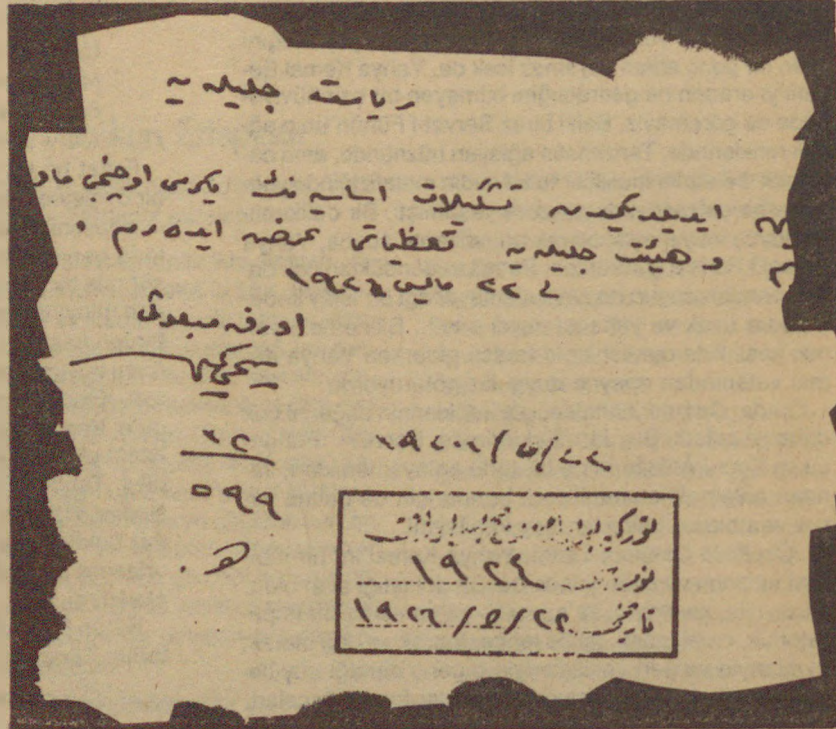
man bir darbesiyle dağılıyordu; bu şehrin adını meş'um bir hatıra gibi anardık. Beş asır sonra yine kazanın yaman bir darbesiyle dağılan Türk devleti Ankara'da dirildi. Artık bu şehri Söğüd'ü andığımız gibi seve seve anacağız." (2)

Milli Mücadele yıllarında Ankara her Türk aydını gibi onun için de bir derleniş ve uyanışın merkezidir. Böyle bir anda da hiç şüphesiz şehrin güzelliğine değil, taşıdığı siyasi ve stratejik değere bakacaktır.

1920'li yıllarda Ankara gerçekten de gelişmemiş bir kasabadır. Bu kü-

çük şehri Balkanların yeşil, sulak ve verimli topraklarını gören, Paris ve İstanbul'da yaşamış olan bir insanın sevebileceğini düşünmek zordur. Ancak o Ankara'nın yine de kendisine has vahşi bir güzelliği de vardır. Birincisi Dünya Savaşı'nın yorucu ve acı sonuçlarına rağmen başları kalpaklı ve belleri tabanca Türk zabıtları Ankara'da yeni bir heyecanla dolaşmaktadırlar... Şair bu durum karşısındaki tavrını yazımının başlığının altına aldığımız beyitte dile getiriyor.

Yahya Kemal, Ankara'ya II. dev-

Riyaset-i Celile'ye

Varşova Elçiliği'ne ta'yin edildiğinden teşkilât-ı esâsiyenin yirmi üçüncü maddesi muclbince mebusluktan istifamı takdim ve hey'et-i Celileye ta'zilyetimi arz ederim.

Urfa Mebusu
Yahya Kemal

re Urfa mebusu olarak geldiği zaman kendi el yazısı ile bir "hal tercümesi" doldurmuştur. Burada kendisinin "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin İttihabıyla" seçildiğini söylemektedir. Yine sanatçımızın Ankara'daki günleriyle alakalı bir başka bilgi de şimdiye kadar yeni harflerle yayınlanmamış ve **Eğil Dağlar** isimli millî mücadele ile ilgili yazılarının derlendiği kitaba alınmamış olan "Önümüzdeki Üç Ay" başlıklı yazısında bulunmaktadır. (3) Bu yazısında Meclis'in çok yoğun bir çalışma temposu içinde olduğunu hatta gece oturumları yapmak mecburiyetinin hasıl olduğunu söylemektedir.

Cumhuriyetin yeni yeni kurulmaya ve müessesleşmeye başladığı bu günlerde Yahya Kemal'in de kendisini yoğun bir çalışma temposu içinde bulması son derece normaldir. Yazar o zaman Ankara'nın en tanınmış oteli olan Taşhan'da kalmaktadır. Dostlarının anlattığına göre Yahya Kemal'e ısrarla evde kalması söylenince Samanpazarı'nda Yahudi mahallesinde ev tutan sanatçı, burada ancak bir gece kalabilmiştir. O gecedan sonraki sohbet toplantısında bu evde bir "pekmez akıntısı" gibi duvarı kaplayan tahta kurusu sürüsü yüzünden uyuyamadığını anlatarak şu beyiti söyler:

Gece çektim evin ezziyetini

Anladım Taşhan'ın meziyyetini (4)

Bilindiği gibi sanatçının görüşleri-ne düşman bir grup tarafından öne sürülen asılsız iddialardan biri de Millî Mücadele ile ilgilenmediği bütünüdür. Bu sanatçının değişik gazetelerde çıkan yazıları toplanarak çürütülmüştür. Ancak **Eğil Dağlar** adıyla basılan kitapta Yahya Kemal'in Ankara'da yazdığı yazıların bir kısmı alınmamıştır. Bu hususta yaptığımız çalışma, sanatçının bu yönüyle ilgili yeni bilgiler ortaya çıkarmıştır. Bu bilgilerden en önemlisi Yahya Kemal'in Lozan Muahedesi münasebetiyle T.B.M.Meclesi'nde yaptığı konuşmadır. Bu konuşma esasen onun dışsiyaset konularındaki derin vukufunu göstermesi bakımından önemlidir.

Yahya Kemal 21.8.1939 (1924) tarihinde toplanan T.M.M.Meclisinin 7. oturumunda yaptığı konuşmada, Gü-

ney Doğu Anadolu sınırlarımızın Ankara Anlaşmasıyla tesbit edilen halini tenkit etmektedir. Yazara göre bu bölgedeki tabii sınırın Lazkiye'nin güneyinden başlaması gerekmektedir.

Yine aynı konuşmasında Güney sınırlarımızın çizilmesi sırasında Ermenilerin Lozan'da oynadıkları rolü son derece dikkat çekici bir şekilde ele alarak anlatır: "Efendiler, Fırat'ın beri tarafında kalan saha, o saha ki Diyarbakır, Siverek, Urfa, Mardin, Siirt ahalişi ağnamının meralarıdır, oralar bize kalırdı ve o sahada gayet büyük mülkyasta bir aşâir temevvücâtı bulunurdu ve hudutta emn ü asâyiş daima bâkî kalırdı. Fakat Suriye'nin Rum ve Ermeni katolikleri-ki daima bunrunlarını şark meselesine sokarlar- onlar efkâr-ı umûmiyeyi ihlâl ettiler, dediler ki o sahada oturan ırk doğrudan doğruya Suriye ırkına mensuptur.

Necib B.(Mardin)- Hayır, yalan söylemişlerdir." (5)

Görülüyor ki Yahya Kemal büyük bir şair ve tarihçi değil, aynı zamanda usta bir diplomat gibi Türkiye'nin geleceğindeki tehlikeleri görmekte-dir.

Yine aynı konuşmasında Hatay ve Antakya ile ilgili sözleri Cumhuriyetin ilk yıllarında uyguladığı dış politikaya ışık tutacak mahiyettedir:

"Kürsüden inmeden evvel bir kelime daha söylemek istiyorum. Bu anda Antakya ve İskenderun mühim bir saat yaşıyor. Bu iki şehir zannetmesinler ki; onlar için bu saat hiçbir saat veda saatleri değildir. Biz, O milletiz ki, Yunan top-

ları Haymana'dan Polatlı'ya doğru patlarken biz, bütün o ateş hatının arkasında; İzmir'de, Bursa'da, Edirne'de Türk bayraklarını görüyorduk. Ve o anda bizim mefkuremizli cinnet telâkki edenler vardı. Fakat bizim bu cinnetimiz onları şaşırttı, o akılları durdurdu. Biz bugün bu anda Antakya'da İskenderun'da ve bütün o toprakların arkasında kalan Türk bayraklarını görüyoruz ve bizim mefkuremizli hiçbir şey durduramayacaktır... (şiddetli ve sürekli alkışlar) (6)

Hatay meselesinde, halledilmeden 14 yıl önce söylenen bu sözler son derece önemlidir. Bu konuşmanın yapıldığı günlerde sık sık M.Kemal Paşa'nın yemeklerine ve sohbetlerine davet ediliyor, Paşa sanatçıya büyük yakınlık gösteriyordu. Büyük bir ihtimalle sanatçının bu görüşleri aynı zamanda Çankaya'nın görüşleri olarak ondört yıl sonra tecelli etmiştir.

Şairimizin Ankara'daki faaliyetleri içinde önemli bir yer tutan Hakimiyet-i Milliye'deki makale yazırlığını henüz tamamlayamadığımız diğer bilgilerle birlikte ayrı bir yazı konusu yapacağız. Ancak şu kadarını da söylemek gerekir ki, yaklaşık on makale olan bu yazıları, sanatçımızın bir yönüne ışık tutması bakımından önemlidir.

1- Şairimizin yakın dostu Fuat Bayramoğlu'ndan naklen

2- Bir Düşünce, Eğil Dağlar, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, İst. 1968, Say: 38

3- Önümüzdeki Üç Ay, Hakimiyet-i Milliye, 19 Kanun-ı Sani 1925 baş makale.

4- Sayın Fuat Bayramoğlu'ndan naklen.

5- Zekai Ceriozları II. Devre, 7. İctima, 3. Oturum, Say: 217 (yeni harflerle 2335)

6- A.G.Y.

OKUYUCULARIMIZA DUYURU!

Türk Edebiyatı Dergisi'nin 4., 5., 6., 7., 8., 9.,
ve 10. cu cildleri piyasaya çıkmıştır.

Her cild 2000 TL.

İletişim Adresi:

Türk Edebiyatı Vakfı

F.N. 2, Sıkacı, İSTANBUL.

Yahya Kemâl'in Gülen Yüzü

Şemsettin Kutlu

"Gülen Yüz"ü iki manada kullandık: Birisi bilinen yüz, çehre; öteki yön, taraf manasında. Burada sözünü edeceğimiz husus ilki değil, ikincisidir. Gerçi yeri gelmişken şurasını da belirtelim ki -hiç abus olmakla beraber- Yahya Kemal pek de güleç yüzlü bir insan sayılmazdı. Çoğu tanıyanlarının hatırlayabileceği üzere aydınlık, tebessüme meyilli çehresinde her zaman elemi, gizli bir özlemi andıran dalgın çizgiler göze çarpardı.

Burada "Yahya Kemal'in Gülen Yüzü" sözleriyle büyük şairin hiciv ve şaka konusundaki karakterini kastediyor; bu karakterden bazı örnekler sunmak istiyoruz. Bu örneklerden bir kısmı daha önce zaman zaman anlatılmış, yazıya geçmiştir; bir kısmı ise bizim duyup şahidi olduğumuz ve yaşadıklarımızdır. Evet, Yahya Kemal'i görmek ve tanımak mutluluğuna erişen fânilerden biri de şimdi şu satırları yazan nâçiz kişidir.

İstanbul'un Bayezid Meydanı 1940'lı yıllara kadar, belki şimdikinden daha mütevazı görünüşlü, fakat hiç şüphesiz şimdikinden çok daha asil bir havaya sahipti. Hele bu meydanın bir köşesindeki "Küllük" genç-yaşlı, tanınmış-tanınmamış İstanbul aydınlarının devamlı uğrak yeriydi. Zamanın başta gelen ilim ve sanat adamları, onları görmeye dinlemeye can atan üniversite gençliği burayı doldurup taşırırdı. Denilebilir ki "Küllük" küçük, belki de büyük, bir akademi havasına bürünmüştü.

Yahya Kemal de bir ara Küllük'e sık sık uğrayanlardandı. Akranları ile olduğu kadar, yürekte hayranı bulunan gençlerle sohbet etmekten derin haz duyardı. Bu sohbet genellikle tek taraflıydı; yani o "ağızından

yağ-bal akarak" konuşur; gençlere bilgi, imân, memleket-millet sevgisi, sanat ve fazilet hazineleri aktarırdı. Dinlemekten çok kendisinin dinlenmesinden haz duyan büşük şair, saatlerce çağıl çağıl konuşur; gençler birkaç saatte ciltlik kitap okumuş gibi, bilgi ve kültür edinmiş olarak, yanından ayrılırlardı.

Küllük'te, yine böyle günlerden birindeydi. Sonradan çok tanınmış bir hekim olarak üniversitede hizmet veren gençlerden biri, Yahya Kemal konuşurken sık sık müdahalelerde bulunuyor, yerli yersiz sözünü kesiyor, şairle -akınca- bilgi yarışına giriyordu. Epey bir süre buna katlanan Yahya Kemal, nihayet dayanamadı, buruşuk bir yüzle:

-Müsaade ediniz de turşuyu ben satayım!-
demekten kendini alamadı. Epey bozulan delikanlı -herhalde meşhur Nasreddin Hoca hikâyesini de bilmiyor olmalı ki- hayli şaşkın ve afallamış halde:

-Hayır üstadım, ben turşudan bahsetmedim.
cevabını verince, başta büyük şair, herkes kahkahalarla gülmeye başladı. Genç üniversiteli yakınındakilere:

-Ne var, ne oldu yahu, niçin gülüyorsunuz? diye sorup duruyordu.

...

Edebiyat Fakültesinde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisi, Yahya Kemal'in ilmine ve sanatına âşık bir genç vardı. Kendisini büyük şaire sevdirmiş, onun teveccühünü kazanmıştı. Ahmet Hamdi'nin hocası olan Yahya Kemal -engin bir lütuf göstererek- bu öğrenciyeye: "Torunum" derdi. Hatta imzalayarak verdiği fotoğrafının üzerine de "Sevgili torunuma" diye yazmıştı.

Bu torun, fakülteden mezun olmuş, bir iki yıl öğretmenlikten sonra askere alınmıştı. İkinci Dünya Savaşı içindeydi. Sonradan evleneceği bir genç kıza ölesiye seviyordu. Kendisi Hadımköy'deydi. Birgün, sözlü olduğu genç kıza, Park Otel'in girişindeki Park Pastanesinde randevu vermiş; fakat Hadımköy'den İstanbul'a gelip pastaneye yetişinceye kadar, buluşma saatini bir hayli geçirmişti. Sözlüsünün çoktan bırakıp gitmiş olabileceği korkusuyla yıldırım gibi ufacık pastaneye daldığında, onun ilerideki masalardan birinde oturduğunu görünce sevindenden gözü dünyayı ve hatta önde, girişin hemen yanındaki masada oturan Yahya Kemal'i bile görmemişti. Şair:

-Ooo, gel bakalım torun!..
diye dursun, o yarım yamalak bir:
-Hürmetler üstadım...
demiş ve soluğu sevgilisinin yanında almıştı. Ancak genç kızın yanına oturduktan sonra göz ucuyla baktığında, şairin bir kolu sandalyenin arkasına dayalı ve yarı dönük halde, hayretle kendisini süzdüğünü görmüş, utancından erimiş bitmişti.

Bir müddet sonra Yahya Kemal'e karşılaştığında, kendisini affettirmek için uzun uzun diller dökmeye çabalarlarken, büyük şair ciddi ve şefkatli bir anlayışla, şu tevriyeli sözlerle onun gönlünü almıştı:

-Üzülmene hacet yok, beni çiğneyip geçmekte de haklısın; çünkü bu telâşın için cidden "çok güzel" bir sebeblin vardı.

...

Yahya Kemal zaman zaman, Edebiyat Fakültesinde, Ahmed Hamdi Tanpınar'ın öğrencilerinin mezuniyet imtihanlarına katılır, mümeyzlik ederdi. Yine böyle bir seferinde fa-

kültüye gelmişti. Tanpınar'la yan yana oturuyorlardı. Tesadüfen önlerine sınıfın en zayıf öğrencilerinden biri gelmişti. Edebiyat Fakültesinin Türkoloji bölümünden mezun olacak bu öğrenci, Cenab Şehabettin'i anlatırken devamlı olarak "Cenab-ı Şehabettin" diyordu. Bir müddet dışını sıkan şair, bu "Cenab-ı Şehabettin"lerin sonunun gelmediğini görünce, oldukça yüksek ve öfkeli bir sesle, Ahmed Hamdi Tanpınar'a dönüp şöyle dedi:

-Ey Ahmed-i Hamdi; sakın ola ki bu delikanlıya beni sorma. Bu yaştan sonra "Yahya-yı Kemal" diye anılmayı hiç istemem!..

Yahya Kemal, Abdülhak Hâmid'i ve hele onun "Makber"ini sevmeydi. Hâmid, "Makber"den sonra, yine Fatma Hanım'ın hatırasına bir de "Ölü" adında bir eser yazmış, yayımlamıştı. Şair, Hâmid'in bu ikinci kitabı hakkında zaman zaman şöyle konuşurdu:

-Anlaşılan Abdülhak Hâmid, "Makber"le Fatma Hanım'ı tam öldürdüğüne kani olamamış ki "Ölü" ile bu işi tamamladı.

İsmail Habib Sevük, bir ara Anadolu'yu dolaşıyor, gördüklerini "Yurttan Yazılar" adı altında yayımlıyordu. Bu yazıları beğenmeyen ve İsmail Habib'in üslubunu pek çetrefil bulan Yahya Kemal, birgün arkadaşlarına şöyle demişti:

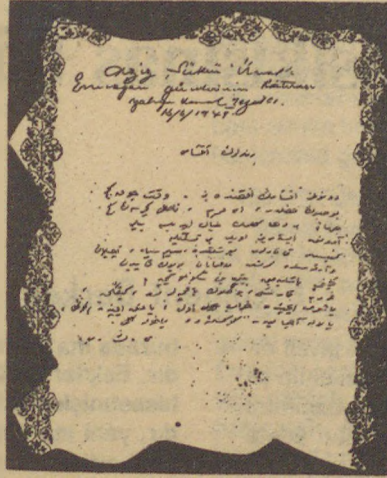
-İzmir'e, Bergama'ya, Efes'e gidiyorum. İsmail Habib buralara da gidip yazmadan, dünya gözleriyle oraları bir görevim dedim.

Son yıllarında sağlık durumundan şöyle şikâyet etmişti:

-Beni muayene eden doktorlara sorarsanız karaciğerim mükemmel, kalbim mükemmel, böbreklerim mükemmel, tansiyonum mükemmel; yalnız ben berbat bir haldeyim!..

Atatürk zamanının bakanlarından biri, iyi zeybek oynadığını sanır ve her toplantıda, her fırsatta ortaya fırlayıp bu oyunu oynardı. Yahya Kemal, onun hakkında şu beyti söylemişti:

Bazan Vekil olur ki oynar çelik çomakla,
Altüst eder cihanı bir zeybek oynamakla.

Yahya Kemal'in el yazısıyla Rindlerin Akşamı şiiri (1949 tarihliyle Dr.Şükrü Ünsal'a)

Yahya Kemal'in Dr. Şükrü Ünsal'a imzaladığı bir portresi

Yahya Kemal ve Emirgan

İrfan Ülkü

Emirgân (o dönemdeki adıyla Mirgün) büyük şair Yahya Kemal'in adetâ İstanbul'a adanmış hayatında önemli bir yer tutar. İstanbul'un her semtini şiirleştiren Yahya Kemal, 1948-1955 yıllarında hemen her hafta Emirgan'ın ünlü Çınaraltı kahvesine gelirdi. Büyük şairimizin Emirgân'da sık sık buluşup konuşmaktan zevk aldığı, yaşça kendisinden küçük olmasına rağmen "Genç doktor arkadaşım" dediği yakın bir dostu vardı: Emirgân Belediye doktoru Şükrü Ünal. Çınaraltı kahvesindeki edebi sohbetler başka dostlarının da katılımıyla koyalışır, zaman zaman Yahya Kemal ile Faruk Nafiz Çamlıbel'in kahkahaları birbirine karışırdı.

Büyük şairimizin çok sevdiği bu genç doktora kendi el yazısıyla ünlü "Rindlerin Akşamı" şiirini yazıp imzaladı. Ayrıca bir de fotoğrafını verdi. Fotoğrafın altında "Doktor Şükrü Ünal'a. İrfanına ve vicdanına hayranlığımı Yahya Kemal Beyatlı. 16 Temmuz 1949 İstanbul" diye yazmıştı. Bir de neden çekildiğini öğrenemediğim bir teşekkür

telgrafı: "Teşekkür ve hürmetler aziz doktor. Yahya Kemal."

1955 yılında hastalanan doktor Şükrü Ünal, İsviçre'ye tedaviye gitti. Hayranı olduğu Yahya Kemal'in ve Emirgan'ın hasretiyle iyileşmeye çalışıyordu. Ama kader buna izin vermedi. Canverdiği yatağın başucunda, çok sevdiği büyük şair ve küçük yeğeni İrfan Ülkü'nün fotoğrafları duruyordu. Yahya Kemal, ölmünden sonra Emirgân'a geldi. "Doktor nerede?" diye sorunca öldüğü cevabını alan büyük üstad "Öyleyse artık Emirgân'ın tadı yok" dedi.

Hüzün ve Hatıra şiirinde bu duygularını anlatmak istediğini düşünmek bana zevk veriyor:

"Aksetti bir dakika uzaktan hayalime
Tenhâ Emirgan'ın Çınaraltı'nda kahvesi

Poyrazla söyleşir gibi yaprakların sesi
Hem başka hem de hayli yakın karşı mâbede

Mermerle kaplı çeşmede, mevzûn kitabede
Baktım Yesarî hatlarının bir nefisine
Daldım coşup giden denizin mûsikisine

Musikişinas Şâir

Ercüment Berker

Yahya KEMAL'i musikişinas şâir'' olarak tavsif etmek zannımca hatalı olmayacaktır. Gerçekten onun şiirlerinde musikinin ana unsurları olan âhenk-ezgi-ritim (düzüm) terkininin en başarılı kompozisyonları âdetâ besteleşir.

Onda mısralar ezgileşir, ezgiler mısralaşır.

Yahya KEMAL bu san'at anlayışını Nurullah ATAÇ'a yazmış olduğu didaktik bir şiirinde şöyle dile getirmektedir. (1)

*Üstâd elinde serteser âhenk olur lisan;
Mıdrâba ses verir kelimâtile tel gibi;
Elhan duyulmadıkça belâgat giran gelür."*

Yahya KEMAL'de şiiri musikleştirmek estetik bir araç değil, başlıbaşına bir amaçtır.

Şiir üzerine görüşlerinde bunu şöyle açıklar.

"Ben istiyordum ki Türk şiiri herkesin lisaniyle yazılmış olsun. Türk'ün hançeresine uygun bir âhenk içinde kullanılmış kelimelerle bir şiir yaratılsın. İstanbul türkçesi bütün bu hususiyetleri kendinde cem eder..."

Uğraştıkça anladım ki, alafanga edebiyatımızın (Tanzimat) zuhurundan beri, Fransız irfanı, zevkimizi bozduktan başka, Türkçenin sarfına, tavrına, hattâ nahvine, ilklerine kadar tesir etmiştir. O vaktin son neslinin (Servetifünuncular) elinde Türkçe, yavaş yavaş bir tatlısu lehçesi oluyordu.

Maamafih, âdil olmak için söylemek lâzımdır ki, alafanga şairlerden evvel de, hiçbir zaman Türk, evde, sokakta konuştuğu dille şiir söylemiş değildir...

İkinci gayem, "Türk şiirini hâlis olmayan unsarlardan kurtarmak ve ona asıl unsuru olan" ritm'i bahsetmekti. Şiirin asıl maddesi ma'nâ değil lâfız (söz)dir. Sembollstlerin en büyük hizmeti bunu anlamak olmuştur. Sembollstler, şiirin teşbih ve istia-reden ibaret olmadığını, bunların impur (arınmamış) unsurlar olduğunu da tesbit etmişlerdir. O zamana kadar birçokları zannediyorlardı ki, şiir yazmak, muvaffakiyetli teşbihler yapmaktır. Şiir bu değildir. Şairlik ma'nâyı, lâfza tahvil etmek sanatıdır. Şiirde esas lâfızdır (yani le verbe) fakat lâfız (söz) kelimelerin istifinden ibaret değildir. Kelimelerin hususî bir âhenk husule getiren terkininden şiir doğar. Burada en mühim unsur mısradaki ondulationlar yani âhenk dalgalanışlarıdır... Böyle bir ritmi yani ondulation musical'i ihtiva eden mısra pur (öz) mısradır. Meselâ:

"Dökülen mey, kınlan şişe-i rindan olsun;"

burada ma'nâ ritm olmuştur. Yani bu pur bir mısradır. Eskiler de bunu az çok, gayri şuuri bir surette hissetmişlerdir. Eskilerde bir "mısra-ı berceste" vardır, yâni ma'nâyı ve şekli mükemmeliyet içinde tecessell ettiren mısra. Berceste mısra, işte kelimelerin terkihi cihetinden ma'nâya uygun âhenk şartlarını dolduran mısradır...

Şiir, nesirden bambaşka bir hüviyettir. Musikiden bambaşka bir hüviyettir. Musikiden başka türlü musiktir, diyeceğim. Yazılan ve okunan şiir çok iyi olsa bile hâlis şiir olmaz. Şiirde nefes ve ses iki esaslı unsurdur: Mısraın ayakları yerden kopmazsa ve uçmazsa, yahut da ister en hafif perdeden olsun, ister İsrail'in Suru kadar olsun, kulağı bir ses gibi doldurmazsa hâlis şiir değildir... (2).

Yahya KEMAL Türk şiirindeki diğer iki gayesini; Kolektiveti'nin yani halk çoğunluğunun lisanından şiir yazmak ve sentetik şiir yapmak olarak belirlemektedir. Sentetik şiirden kastı şudur. "Bizim şiirde beyitler vardı, hakiki manzume yoktu. Hakiki manzume muhtelif kı-sımları birbirini tamamlayan bir bütündür, bestedir."

(2)

TÜRK MUSİKİSİ TUTKUSU

Yahya KEMAL; Türk tarihinden, Türk Musikisinden ve Türk İstanbul'dan kaynaklanan bir çağlayan gibidir. Şiirlerinde hep bu ana temaları işler.

Özellikle Millî Kültürümüzün soylu ve güçlü değeri olan Türk Musikisi Yahya KEMAL'de tükenmez bir tutku halindedir.

Türk Musikisi onun için tarihile, coğrafyasile, tabiatıyla, insanile vatan'ın ta kendisidir.

ESKİ MUSİKİ şiirinin ilk beytinde bu inancını vecizeleştirir ve şöyle söyler:

*Çok insan anlayamaz eski Musikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden*

*Açar bir altın ahatarla rûh ufuklarını
Hemen yayılmaya başlar sadâ ve nur akını*

*Ve seslenir büyük İtri, semayı örten ruh
Peşinde dalgalanır bestesile Seyyid Nûh,*

*O mutlu devede İti'ye en yakın bir dost
Işık danteleler bestekârı Hâfiz Post...*

*Bu neslin ortada dahicedir başardığı iş,
Vatan nasıl karışır musikile, göstermiş.*

*Bu yaz kemençeyi bir dinledinse Kanlıcada,
Bahurda bir gece tamburu dinle Çamlıcada.*

*Bu sazların duyulur her telinde sade vatan,
Sihirli rüzgâr eser daima bu topraktan.*

*Evet bu eski nesil bir şerefli âlem açar,
Duyuşta ince zamanlardan inkıza kadar.*

*Yüzelli yıl, sıra dağlar birer birer yücelir
Ve âkibet Dede'nin anlı şanlı devri gelir.*

*Bu musikiyi, o, son kurdetile parlattı;
Ölünce, ülkede bir muhteşem güneş battı...*

Bir başka şiirinde aynı duyguyu şöyle dile getirir:

KAR MUSİKİLERİ

*Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu*

*Bir kuytu manastırda dualar gibi gamlı,
Yüzlerce ağızdan koro halinde devamlı.*

*Bir erganun ahengi yayılmakta derinden
Duydumsa da zeuk alamadım İslav kederinden.*

*Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tamburî Cemil Bey çalıyor eski plâkta.*

*Birdenbire mesudum iştirmek hevesile,
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesile.*

*Sandım ki uzaklaştı yağın kar ve karanlık
Uykumda bir gece körfezdeyim artık.*

Yahya KEMAL'de Türk Musikisi tutkusu, Türk Musikisinin zirvelerinden İtrî'yi anlatan şiirinde doruğuna ulaşır:

Yahya KEMAL'in bu şiirinde yalnız Türk Musikisi tutkusu değil, kapsamlı bir Türk Musikisi bilgisi de kendini gösterir. Bu şiir İtrî'nin, Türk Musikisindeki yerini, dîni ve din dışı musikimizdeki gücünü, eserlerini, bu eserlerden elimize ulaşanları destanlaşan bir lirizm perspektifi içinde açıklayan biyografik bir eser niteliğindedir.

TÜRK MUSİKİSİ ANLAYIŞI

Yahya KEMAL'in Türk Musikisi sistemi hakkında teknik bilgisi olduğunu sanmıyorum. Bir kaç kez, çoğu Moda Deniz Kulübünde vaki olan görüşmemizde edindiğim intiba budur.

Buna mukabil Türk Musikisi zevkinin ve kulağının üstün seviyede olduğunu tartışmak mümkün değildir.

Bir meclisimizde, Türk Musikisine meraklı olan, ancak merakı nispetinde kabiliyetli olmayan bir avukat arkadaşımızın üstadın kulağına eğilip klasik repertuvardan bir şarkıyı seslendirmeye teşebbüs etmesi üzerine, bütün nezaketine rağmen yüzünü buruşturarak kulağına yaklaşan ağız elile itmekten kendini alamadığını hatırlarım.

Yahya KEMAL, büyük ses san'akçısı Münir NUREDDİN'in, şiirlerini, klasik üslup dışında, kısmen romantik kısmen fantezist üslup içinde bestelemeyi adeta bir kampanya haline getirmesinden ve icralarında bu tarz eserlere ağırlık vermesinden hoşnut görünmüyordu. Çeşitli vesilelerle onu klasik ve neoklasik repertuarımızı seslendirmeye ve gücünü en fazla başarılı olduğu bu alanda teksif etmeye teşvik etmiştir.

Münir NUREDDİN'in 35. Sanat yılı münasebetile Ağustos 1951 de yayınlanan "Münir NUREDDİN ve 35 yıl" isimli monografik eserin "Maruf san'at ve Edebiyat adamlarımız ve Münir NUREDDİN" başlıklı birinci bölümünün başında Yahya KEMAL, Münir NUREDDİN hakkındaki görüşünü şöyle tesbit etmiştir:

EN ÜSTÜN MEZİYETİ

"Münir Nureddin'in en üstün meziyeti, son iki yüz yıl içinde, İtrî'den Zekâi DEDE'ye kadar, millî musikinin, kâr, beste, semâi, nakış, durak ve sair şekillerde, en halls eserlerini mükemmel bir ifade ile teganni etmeyi bilmek olmuştur. Bu meziyet Tanburî Cemil'in eşsiz dehasını hatırlatır; onun sazla ifade ettiğini Münir Nureddin sesi ile ifade etmiştir. Bu sanatın sırrı, eski bestelere derin bir vukuf ve şaşmaz bir bilgi ile nüfuz etmekte ise de, ondan fazla olarak millî musiki dehamızın, yer yer, ne tarzda tecelli ettiğini duymak ve tam bir ifade ile çalmak, yahut okumaktır. Bu meziyet milletin nadir insanlara nefh ettiği bir mevhibedir.

Bu devirde yaşayan ihtiyar, orta yaşlı, genç vatan-daşlar eski musikimizin bestelerini Münir Nureddin'den dinledikleri için talihlidirler."

SONUÇ

Yahya KEMAL "Derûnî ahenk" anlayışı ile şiirle musikiyi kaynaştırmış, mısralarını tam bir musiki cümlesi haline getirmiştir.

Yenileşme hareketleri sırasında gelenekten uzaklaşan Tanzimat ve Servetifünün nazmına karşı batı taklidi olmayan yerli şiirler yazması ile "baticılığa" değil "çağdaşlığa" yönelmiştir.

Böylece "kökü mazide olan âtlî" olmuştur.

Anadolu coğrafyasında bin yıl boyunca meydana gelen Türk Medeniyetinin zenginlikleri üzerinde durmuş, Türkçe'nin, Mimârî'nin, Musikî'nin, hat san'atı'nın Anadolu'da Selçuklulardan sonraki gelişmelerini bu gözle yakından izlemiş, coğrafi bir milliyetçilik düşüncesine bağlı kalmıştır.

Tarihle ilgili çalışmaları arasında "Türk İstanbul" adlı incelemesi, "İstanbul Fethi" makalesi, "Siyasi portreler" etüdü ile sadece olayları sıralayan eski tarih anlayışından uzaklaşmış, onda vatan, millet, İstanbul ve Türk Musikisi sevgisi tarih anlayışıyla birlikte gelişmiştir.

Boğaziçi ve Türk Musikisi sevgisinde tabiat güzellikleri kadar tarihi dile getirmiştir.

Yahya KEMAL şiirde musikiye, musikide Türk Musikisine, Türk Musikisinde klâsik ve neoklâsik türe gönül vermiş bir musikîşinas şairdir.

Şiirdi "en güzel"i, musikide "en güzel" ile yüksek zevk potasında halledip bu birleşimden, bizi anlayan ve anlatan üstün seviyede eserler vererek kültür ve sanat dünyamızı tezyin etmiştir.

Artık "gemiler geçmeyen bir ummanda" kendi toplumuna karşı görevini yapmış olanların huzuru içindedir.

(1) Cemil Sema Ongun: Yahya Kemal, İst. 1445.S.10

(2) Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, 4. baskı İst. 1978, Cilt, 8.189-190

(3) Kemalettin Uluel: Yahya Kemal Beyatı, YENİTÜRKELİ DERGİSİ 1.1.1969 Cilt: 3, Sayı: 26. S. 2-3

Yahya Kemal Aydınlığı

Yavuz Bülent Bâkiler

Bir şair dostumun öfkelerini otuz yıldan beri unutamıyorum. Ökçesiyle birkaç defa yeri döverek bana demişti ki: "Tevfik Fikret'in mezarına gittiğim zaman, içimden, bir dev olmayı geçirmiştim. Gözüme iri bir salyan-goz gibi görünen Onun kabrini, tabanımın altında önce kırk defa ezmek, sonra da toprağa gömüp yok etmek istemişim. Çünkü bizim edebiyatımızda, hiç bir şair, tarihimize, milletimize ve mukaddeslerimize Onun o korkunç öfkesiyle sövmemiştir. Fikret'in açtığı o uçurum yolunu, Yahya Kemal eğer kendi şaheserleriyle kapamayı, gaflet ve ihanet duygusu, belki bizim de ruhumuzu pençeleyecekti. İnanıyorum ki Fikret zehrinin en kuvvetli panzehiri, Yahya Kemal'dir."

Bu öfke, içime şüphe düşürdü. Gerçekten öyle miydi? Ben Tevfik Fikret'i, lise edebiyat kitaplarımıza konulan birkaç şiiriyle okuyup sevmiştim. Onun Millet Şarkısı ve Balıkçılar isimli şiirleri, gönlümü birdenbire dalgalandırılmış, sonra da hâfızama teklifsiz yerleşip kalmıştı. Ama bir şairi, birkaç şiiriyle tanımak mümkün mü? Nitekim Yahya Kemal de, aynı yıllarda SESSİZ GEMİ ve AÇIK DENİZ şiirleriyle bizleri kucaklamıştı.

Tevfik Fikret'i de, Yahya Kemal'i de daha sonraki yıllarda, babamın kütüphanesindeki kitaplardan tanıdım. Okuduklarım arasında, Eşref Edib'in, Fikret için hazırladığı PEMBE KİTAP, âdeta ellerimi yakıtı. Fikret'in, okul kitaplarımıza girmeyen bâzi şiirleri, beynimde, bir utanç duygusuyla birlikte zonklamaya başladı. Yüreğime çöken o acıyı bana unutturmaya çalışan şairlerden biri de Yahya Kemal'dir. Şimdi burada, bir Yahya Kemal-Tevfik Fikret farklılığını, kalın çizgilerle ortaya koymak istiyorum. Maksadım, birini yermek, ötekini yüceltmek değildir. Otuz yıl önce dinlediğim şair dostumun öfkesi içinde de değilim. Çünkü Yahya Kemal ne kadar bizim sevimizse, Fikret'te o kadar bizim bir tarafımızdır. Doğru ve yanlış, güzel ve çirkin, sevmek ve öğrenmek, inanmak ve inkâr etmek... var oldukça, içimizde Yahya Kemaller ve Tevfik Fikretler de yaşayacaktır. Nitekim, bugün de Yahya Kemal ve Tevfik Fikret çizgisinde yürüyen şairlerimiz, yazarlarımız var. Şimdi görüyor ve inanıyorum ki: Yahya Kemal, huzurumuzun, aydınlığımızın, imanımızın, tarihimizin, medeniyetimizin şaîsidir... Tevfik Fikret ise huzursuzluğumuzun, karanlığımızın, inkârımızın, köksüzlüğümüzün ve aşağılık duygumuzun temsilcisi... Yahya Kemal, edebiyatımızda derin bir kültürün ve insanı hayran bırakacak mükemmel bir tarih bilgisinin hazinesidir. Tevfik Fikret ise, hemen hemen hiç okumayan, hatta bilgisizliği ve taassubu yüzünden, tarihimize, medeniyetimize, mukaddeslerimize, dümanca bir tavır takınan yarı münevverlerimizin tipik örneği.

Halit Ziya Uşaklıgil, yakın arkadaşı Tevfik Fikret'in beyin röntgenini 40 YIL isimli kitabında, ne kadar net bir şekilde önümüze koyuyor. Uşaklıgil diyor ki:

"...Tevfik Fikret, pek az, azın bütün mânâsıyla pek az okur bir şairdir. Fransız Edebiyatı'nın son zamanlarını takip ettiğine bir belirti görmedim. Öyle anladım ki Victor Hugo ile la Martine'den daha yenilerini belki rastgele ve pek az görmüştür. Hele nesir âleminde, üfletin pek sınırlı olduğunu kendisi söylemişti. Şimdi de kaydetmelidir ki bu, bütün sanat hayatında az-çok fark ile hep böyle olmuştur." (Sayfa: 376)

Fikret'in bir bozkır sadeliğini ve renksizliğini hatırlatan kütür yapısı yanında, Yahya Kemal ne kadar canlı, ne kadar renkli ne kadar esrarlı ve güzeldir. Onun, Doğu ve Batı edebiyatından yüzden fazla şairi, insanı şaşırtacak kadar mükemmel bildiğini ve tadına doyumaz edebiyat sohbetleri yanında, tarih hasbihallerinin de dilere destan olduğunu, en az kırk otoritenin kaleminden okumuşuzdur.

Yahya Kemal, yaşadığı yıllarda, edebiyat kürsülerinin en yetkili seslerinden biri oldu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde, tarih dersleri müderrisliği (profesörlüğü) onun şahsında yepyeni bin mânâ kazandı. Tarih, Yahya Kemal için, hayatımızı güzelleştiren, bizi millet şuuru içerisinde birleştiren bir güç kaynağıdır. Tevfik Fikret'te ise tarih, pis, karanlık, köhne bir geçmiştir. "Kahramanlığın esası kan ve vahşettir."

"Her şerefimiz yapmadır" "Her saadetimiz piçtir" Bütün kahramanlarımız, serdarlarımız, "geçtikleri yerlere ölüm ve elem saçan" "Kesen, koparan, kıran, sürükle-yen, ezen, yakan, yıkan... vicdansızlar, şerefsizler, namussuzlar" guruhudur. Aşağıdaki mısralar, yarı aydın Fikret'in, hezeyanlar dağıncılığındandır:

*Şanlı bir ordu ne zaman geçiyor olsa
Daima her tarafa kan saçan,
Bir bulutun ağır gölgesi derhal oraya çöker
Başta, en başta kanlı bir bayrak bulunur.
Ve onu, arkasından bir kanlı saç takib eder.*

*Her şeref yapma, her saadet piç
Her şeyin iptidası, âhın hiç
Din şehid ister, asuman kurban
Her zaman her tarafta kan, kan, kan...*

*Kahramanlık... esası kan, vahşet
Şehirler batır, ordular mahvet
Kes, kopar, kır, sürükle, ez, yak, yık...
Ne aman bil, ne ah işit, ne yazık*

Geçtiğin yer ölüm, elem dolsun
Ne ekinden eser, ne ot, ne yosun
Sönsün evler, sürünsün aileler
Kalmasın hırpalanmadık bir yer
Her ocak benzesin mezar taşına
Damlar insin yetimlerin başına
Bu ne vicdan gûdaz, şeni'a, ne ar
Yere geç satvetinle ey serdâr!" - **TARİHİ KADİM**.

T.Fikretin vicdansızlıkla, kötülükle, utanmazlıkla... lânetlediği ve yerin dibine geçirmek istediği ordularımız ve komutanlarımız, Yahya Kemal'in şiirlerinde karşımıza, "**Ezeli rahmetin rûh orduları**" olarak çıkmaktadır. Bu bakımdan:

"**Tâ Malazgirt ovasından yürüyen Türk Oğlu**" bizim "**Hem büyük yurdu kuran hem koruyan kudretlimiz**
Her zaman varlığımız, hem kanımız, hem etimiz." olmuştur.

Dolayısıyla kendisini, düşmanlarına:

"**Ordu-Milletlerin en çok döğüşen, en sarpi**" olarak kabul ettirmiştir. Yahya Kemal bu ruhla dolu olduğu için, tarihimizi 1071 yılından beri yaşayan bir uç beyi gibidir:

"Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik"
derken, başı dik, sesi gürdür.

**İrkın, seni iklimine benzer yaratırken
Kaç fethe koşan tuğlar, ufuklarla yarışmış
Tarihini aksettireblisin diye çehren
Kaç Fatihin altın kanı mermerle karışmış"**

derken, ufuklara doğru koşan tuğlardan ve tarihleri uğruna altın kanlarını sebil eden sayısız fatihlerden gurur duymaktadır. Mazinin şanları ve şerefleri Yahya Kemal'in şiirlerinde çağlayanlar gibidir. Bu güzellik, bize taze bir güç vermektedir.

T.Fikret'e göre Vatan, bir coğrafya parçasıdır. Vatan, üzerinde yaşanan ael-âde bir topraktır. Millet ise bütün bir insanlıktan ibarettir. Ortak bir dil, din, tarih şuuru, birlikte yaşamak ülküsü, örf-âdet önemli değildir. Bugünkü ifadeyle O, "İnsancıl bir şairdir", "Evrensel"dir. "İnsancıl"dır ama, kendi soyundan utanan, kendi ecdadına Batının katı ve kaba Türk düşmanlarının ağızıyla sövüp sayan, böylece "insancıl" olacağını sanan bir hayal adamıdır. **HALÛK'UN AMENTÛSÜ** şiirinde Fikret, bilgisizliğiyle, bilgisizliğinden doğan öfkesi ve inkârcılığıyla, Halit Ziya Uşaklıgil'i bin kere haklı çıkarmıştır.

Toprak vatanım, nev'i beşer milletim...insan
İnsan olur ancak, bunu iz'anla inandım.

İnsan eti yenmez, bu teselliye içimden
Bir an için ecdadımı nisyarla inandım"

Nisyan: unutmak, bir olayı akıldan, hayalden silmek demektir. Ah bu bizim yarı aydınlarımızın, vitrin frenklerimizden köksüzlüğü, ruhsuzluğu, inkârcılığı!.. Ah bu bin yıllık cehaletten daha korkunç aşşağılık duygusu! Fikret, bizim bu çilemizin noksansız örneğidir. Bazı yazar-

larımız, Fikret'in, Batı kaynaklı pozitivistin etkisinde kalarak, AUGUSTOS COMTE'un maddeci fikirlerine kelepçelenerek böyle yazdığını iddia etmektedirler. Ben, her kusurumuzu Batıya yüklemek taraftarı değilim. Fikret, bizim acımızdır; Batı'nın değil. Onun pozitivistimi, ciddi ölçülerle okuduğuna dair elimizde hiçbir belge yoktur.

Nitekim Yahya Kemal, Fikret'ten 14 yıl sonra doğmasına ve Fikret'in görmediği Batı'da uzun yıllar yaşamasına rağmen, pozitivistime düşmemiş inkâra kapılmamış-

İstanbul toprakları mezâra serpilirken.

tır. Yahya Kemal bizim kültürümüzün ve medeniyetimizin şairane sesi olmuştur.

"**Vatan, cihandan ibarettir İtkâdımca**" mısraı ona aittir.

Yahya Kemal'e göre:

"Dili bir, gönlü bir, İmanı bir insan yığını" 1071 yılından beri Anadoluyu yeni bir vatan yapmıştır. Anadolu, toprağın altında yatan şehidleriyle, toprağın üstünde yaşayan evlatlarıyla, onların ebedi eserleriyle artık bir coğrafya olmaktan, yabancı bir toprak olmaktan çıkmış vatan kutsiyetine bürünmüştür.

Yahya Kemal, vatan anlayışını bir sohbetinde şöyle özetliyor:

"Ben vatani milletle beraber, yani milletin yerleştiği toprak addederim. Benim nazarımda, milletin ruhunun estiği ve esmediği topraklar vardır. Meselâ Rumeli'nde nece yerlerde ne Türk vardır, ne câmi vardır ne de Türk ruhu esmiştir. Oralar da hakimiyetimizdeydi. Meselâ: Yunanistandaki Manyal Burası tam hristiyan kaldı. Hal-

buki Yenişehir ise tamamen Türk. Daha yakına gelsek; Samatya ile Kocamustafapaşa yanyanadır. Samatya, İstanbul'un ayrılmaz bir parçasıdır. Fakat Türk değildir. Kocamustafapaşa tam Türktür. Bu, bir parça la Martine'nin "vatan cedlerin küllerinden yapılmıştır" mısralarını hatırlatır. Maurice Barrés'in millî toprak nazariyesinde ifade ettiği gibi. Yani toprak vardır ki bizimle halhamur olmuştur. Toprak vardır ki bize uzak kalmıştır. İşte ben "vatan"ı böyle anlıyorum. (S.Sami Uysal-Yahya Kemal'le sohbetler: 12 Ağustos 1955)

Tarihimize, milletimize, vatanımıza, medeniyetimize Yahya Kemal gözleriyle ve gönülüyle bakmadığımız zaman ne olur? Bu sorunun cevabını, Fikret'in sıls şiirinden alarak ve tabii yazdıklarını bugünün Türkçesine aktararak vermek istiyorum. İstanbul, bizim Tarihimizin, medeniyetimizin ve dilimizin altın çerçevesi bir boy aynasıdır. Ama bakınız Fikret, ondan nasıl utanarak ve öğrenerek kaçmaktadır:

*"Ey bin kocadan arta kalan dul kız
Milyonlarla banndırdığın insan kılıklılardan
Parlak ve temiz alnı kaç adam çıkar?"*

*Örtün evet ey felâket sahnesi.. örtün artık ey şehir
Örtün ve sonsuz uyu, ey dünyanın koca kohpesi"*

Ruhumuzu karartan bu kanlı, bu hasta, bu köksüz çıçlıklardan sonra bir de Yahya Kemal'e kulak vermeliyiz:

*"Sana dün bir tepeden baktım azız İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmemişim hiç bir yer.
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurulu!
Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer!"*

veya:

*Üsküdar, bir ulu rü'yâyı görenler şehri!
Seni gıptaıyla hatırlar vatanın her şehri.
Hepsi der: hangi şehir görmüş Onun gördüğünü
Bizim İstanbul'u fethettiğimiz mutlu günü."*

İstanbul sevgisi, Yahya Kemal'in şiirlerinde, beyaz güvercinlerin kanat şakırtısıdır; Her mısra da açılan yedi veren güller gibidir.

İstanbul'un yoksul ve kimsesiz semtleri bile, Yahya Kemal'in şiirlerinde ne kadar, ne kadar, ne kadar güzel ve sınımsız bir ruhla yüreğimizi doldurur:

*Koca Mustâpaşa! Ücra ve fakir İstanbul!
Ta fetihten beri mü'min, mütevekkil, yoksul.
Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada.
Kaldım onlarla bütün gün bu güzel rü'yâda.
Öyle sinmiş bu vatan semtine milliyetimiz
Ki biziz hem görülen, hem duyulan yalnız biz.*

*Ne saâdet bu taraflarda, her ülfetten uzak
Vatanın fâtihi cedlerle beraber yaşamak!*

*Kopmuşuz bizler o öz varlık olan manzaradan
Bahseder gerçi duyanlar bir onulmaz yaradan.*

*Derler: insanda derin bir yaradır köksüzlük;
Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük.
Sızlatır bâzi saatler dayanılmaz bir acı
Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.
Ruh arar başka teselli her esen rüzgârda.
Ne yazık! Doğmuyoruz şimdi o topraklarda!*

Gerçekten,

"Hayatta en hakiki mürşid ilimdir!" inancında isek, ona sırtımızı çeviremeyiz. Sosyoloji ilmine göre, kalabalıkları, millet şuuruna yükselten manevî unsurlardan biri de dindir. Din bizim kültürümüzün ana kaynaklarından. Aydınlatan, yücelten, güzelleştiren, medenileştiren bir kaynak.

Bir insanın dinsiz olması tabii görülmelidir. Kur'anda da belirtildiği gibi "Kalbi Allah tarafından mühürlenmiş", bir kimseyi islâmın nuruyla aydınlatmaya çalışmak, boşuna bir gayrettir. Medeniyet, gerçekten, tek kelimeyle ifade edilmek istenirse:

HOŞ GÖRMEK'tir. YUNUS ne güzel söylemiş:

*"Elif okuduk ötürü - Bazar eyledik götürü
Yaradılanı hoş gördük. Yaradandan ötürü"*

Tevfik Fikret, Müslümanların kutsal kitabı karşısında da öfkesini, kabalığını yeneleyen bir şair. O,

"Ey köhne kıtap! Fikirlere birer mezar olan Sahlifelerin yarın yırtılacaktır!" derken, bizi millet yapan kaynaklardan birine saldırıyordu. Dinsiz-Allahsız ve Kitapsız yaşayışının ruhunda doğurduğu korkunç fırtınaları, Âşiyân'ın o emsalsiz manzarası dindiremedi. Şu inkâr uçurumu mısraları, kafasını yumruklaya yumruklaya Fikret söylemiştir:

*"Git ara kiliseyi, gez Kâbeyi
Dinle tekbiri, işit çan sesini
Göreceksin ki bütün boşluktur
Umdüğün, beklediğin şey yoktur
Allahı gibi şeytanı da düzmedir.
Buda'sı, Ehremen'i, Yezdan'ı da.
Bunların hepsini korkak bir vehim yaratmıştır.
Karanlıklar ve gölgeler... Onlarda derin
Bir çıkmaz sezerek yolundan döndüm
Ve acı bir darbe yiyerek devrildim!"*

Bu Tevfik Fikret felsefesinin en güzel neticesini oğlu Halûk'ta görüyoruz. Baba ocağından hiç bir milli ve dini kültür almadan yetişen Halûk, Amerika'da bir kilise papazı olarak öldü.

Tevfik Fikret elbette marksist değildi. Ama Türkiye'deki marksist kalemlerin, Fikret'i göklere çıkarmaları, Onun tarih, vatan, millet ve din anlayışına duydukları hayranlıktandır. Bizim kültür değerlerimiz yıkılmadan, yerine marksist ideolojinin konulması mümkün değildir. Yerli marksistlerimiz, Fikret felsefesiyle yetişecek yeni nesillerimizi bu defa papaz değil de militan yapma gayretindedirler.

Dün, öylesi militanların meydana getirdikleri vatan yangınında neler kaybettiğimizi yazmaya gerek yok.

Unutmamalıyız ki sanatta ve edebiyatta, Tevfik Fikret zehrinin en kuvvetli panzehirlerinden biri de Yahya Kemal'dir.

Yahya Kemal aydınlığı Türkiye'ye huzur verecektir.

Hatıra

Sadri Sarptır

Bundan, galiba altmış yıl önce küçük bir orta okul öğrencisi iken, merhum Edebiyat hocam Hâlit Fahri bey bize Yahya Kemal'in "Açık Deniz"ini ezberletmişti. Bu şiiri sınıfta en iyi ben okudum; hocam beğendi ve öyle söyledi. İşte, sonra çok dost olacağımız büyük şairin eserile böyle tanıştık. Yıllar hızla geçti; daha o zamanlar bir efsane olan büyük şairi Üsküdar'dan Kadıköy'e gelen tramvayda ayakta gördüm; şimdiki hesabıma göre ben yirmisekiz yaşında bir üsteğmen, o da ellidört yaşında bir Elçi idi. Çok güzel bir yüzü vardı, o tarihlerde bile biraz şişmanca idi; sallanan, yalpalayan tramvayda bastonuna dayanarak zor ayakta duruyordu; kalktım, yerimi teklif ettim; kabul etmemek için ısrar etti; çok nazik bir insandı. Ama ben de ısrar ettim; oturdu.

Daha sonra Kurmay yüzbaşı iken onunla Park Otelde dostluk kurduk ve bu dostluk benim albaylığıma ve aziz dostumun aramızdan ayrılmasına kadar devam etti. Babamın da ahbabı idi ve babamdan üç yaş küçüktü.

Büyük dostumla aramızdaki yaş farkı dolayısı ile beni oğlu gibi gördüğünü hissederdim; hiç evlenmemiş, çocuğu da olmamış bu müstesna meziyetli insan, benim gibi genç, üniformalı bir Kurmay subayla konuşurken büyük bir haz duyar; âdeta sevinirdi. Bir gün Park Otelde tanıştığımızı bilmeyen babam:

"Yahya Kemal Bey, oğlum ve gelinim" diye beni ve zevcemi ona takdim edince:

"Tanıı ıyoruz Ferid Bey...

Ne evladdd, ne evladdl

Ne gelinn, ne gelinn!" demişti.

Bu içten gelen, ikişer kelimelik, basit bir harika mısralarda ben onun evlad sevgisinin, onun hassas ruhundaki hasretin terennümünü duymuştum.

Buluştuğumuz zaman, ben hiçbir

şey sormadan anlatırdı; zaten o tarihlerde ona soracak bir soru da yoktu. Çünkü o tarihlerde onun eserlerinin hiçbirini bir araya henüz getirilmemişti.

Şüphesiz sohbetimizin merkezi, mihveriy hep şiirdi; şairle asker arasında şiir sohbeti? Müstesnâ bir şair olduğu kadar da bir hoca, bir öğretici bir tarih ve siyaset tenkitçisi, bir estetik mütehassısı idi. Ah, hep onun gibi hocalardan okusa idim; ah bu ülkede onun gibi bir çok hoca olsa idi. Ondandır neler öğrenmedim. Meselâ ona göre şiir:

"Hissin söz halinde incimad etmiş şekil" idi.

"İlham şaire his olarak gelirdi; kelime olarak, lisan olarak gelmezdi.

Şiirlerinin üzerinde uzun yıllar işlemesinin sebebi bu idi."

"İngiliz ve Fransız şiiri çok yüksekti; hatta İspanyol şiiri de bizimkinden yüksekti; bizde şiir denecek 125-150 mısra, mısra-ı berceste vardı"

En beğendiği, dilinden düşürmediği mısra:

"Neler çeker şu gönül söylesem şikayet olur" mısrası idi.

Diğer şairler hakkında da konuşur ve meselâ şöyle derdi:

"Hâmid, Batıyı bilmez-kıs kıs gülererek- tek gözülüğü vardır ama Batıyı hiç anlamamıştır"

Mehmet Akif'le tanışıp tanışmadığını ben sormuştum; böylelikle ihtiyatlı davranmak istemiş ve doğrudan doğruya Akif hakkındaki düşüncelerini sormamıştım.

"Hayır tanışmayız; ama Mısır'dan gelip hastaneye yattığı zaman benim için güzel şeyler söylemiş" cevabını vermişti.

Bir merakı da diğer şairlerin meşhur şiirlerindeki mısralar üzerinde

kendi zevk ve üslubuna göre değiştirmeler yapması idi; meselâ İstiklâl Marşımızın "Korkma sönmez..." diye başlayan ilk mısraı üzerinde çok durur; Marşın "Korkma" diye başlamasından hoşlanmazdı.

Ziya Paşa'yı sorduğumda "Eşek, meşek..." diye şiir olmaz demiş ve Neyzen Tefrik için ne düşündüğünü sorduğumda adeta hiddetlenmişti; çok tabii olarak Yahya Kemal şiire kendi şiir anlayışı ve hayata da kendi hayat anlayışı açısından bakardı. O, Osmanlı Türk medeniyetinin en son ve muhakkak en yüksek temsilcisi idi ve onda "hissler, fikirler, zevkler" en yükseğe varmıştı; O sahiden büyüktü; hayran olduğu tarihini, aşık olduğu milletini, çok beğendiği devletini tam olarak temsil edecek kadar büyüktü.

Genç şairleri ve yeni şiir akımlarını da çok dikkatle takip ettiği muhakkaktı. Bir gün kendi kendine:

"Rumellihisarı'na oturmuşum bir türkü tutturmuşum" diye mırıldandığını duydum! kıs kıs güldükten sonra.

"Rumellihisarı'na oturmuş-lafa bak lafa- adamda mızah var, mızah var!"

"Ama mızah şiir değildir, Sadri bey" demişti. Demek Orhan Veli de şiir bulmuyordu; çünkü Yahya Kemal'in şiir anlayışı başka idi.

Konuşması, teleffuzu çok hoştu. Lisan bilgisi derindi. Rumeli kelimesinin "Roma"dan geldiğini, arapçada "O" harfi olmadığından "Rom"un, "Rum" diye teleffuz edildiğini ve kendilerini Roma'nın varisleri sayan Osmanlıların bütün ülkeye "Rumeli" adını verdiklerini ondan öğrenmiştim.

Cok gururlu bir insandı; bu gururdan ziyade yüksek bir hayatiyet ve vekardı; hiç bir zaman dalkavuk olmamış, hele "Saray soytanı Court Jester" hiç olma-

mişti. Şehsüvarzade (Beyatlı)den başka ne beklenirdi? Bundan dolayı kendisine bir şey empoze edilmesine tahammül edemezdi; hele şiirine müdahaleye! Geçmişte yapılan müdahale teşebbüslerini bile hatırlar, hatta öfkelenirdi; mesela bana bir gün demişti ki;

“Bir Topçu İhsan vardı(2) Şoven bir adam! Bir gün bana ne dese beğenirsiniz? Şair sen artık kendi istediğin gibi şiir yazmayacaksın, bizim istediğimiz gibi yazacaksın! Bu

Mimar Sinan'ın eserlerinden en çok Süleymaniye'yi beğenir ve Selimiye'ye tercih ederdi; ona göre **“Selimiye çok aydınlıktı, çok ışıklı idi; bir İbadehane daha loş olmalı idi”**

Şişli camii'ni de beğenirdi.

Tarih mevzuunda hafızası teferruattaki bilgisi, tarihi muhakeme etmedeki kudreti hayret verici idi. Bir gün Sultan Abdüleziz Han'ı tahttan indirenlerin elebaşısı Hüseyin Avni Paşa'yı öldüren yüzbaşı Çerkes Hasan Bey vakısında görüşüyorduk. Hadiseden

Yahya Kemal Müzesinin açılış gününden bir görünüşü.

“Bir Topçu İhsan vardı. Şoven bir adam! Bir gün bana ne dese beğenirsiniz? Şair, sen artık kendi istediğin gibi şiir yazmayacaksın, bizim istediğimiz gibi yazacaksın. Bu ne biçim söz?”

ne biçim söz, ben onların istediği gibi yazacaktım! Öyle ise sen de benim istediğim gibi yaz”

Güzel sanatların her dalında (Resim, yazı, heykel, edebiyat, musiki, tiyatro...) ülkemizde kimsede rastlamadığımız derin bilgisi vardı; hepsi ile de ilgili idi.

Merhum Münir Nureddin Selçuk için:

“Yüzelli yıl içinde en büyük muğannimizdir” derdi.

sonra Hasan Bey tevkif edilip götürülürken kendisine kılıçla vuran (ve yine Hasan Bey tarafından çizmesinin koncuna sakladığı tabanca ile öldürülen) yaver yüzbaşı Şükrü Bey hakkında fikrini öğrenmek isteyince çok sevindi:

“-Görüyorum bu mevzularla ilgilenyorsunuz Sadri Bey” dedi ve gün, saat, yer belirterek, (hattâ araba ve kayıkta insanların oturduğu yere kadar) çok teferrüatlı ve akla gelme-

dik muhakemelerle bir tarih dersi verdi.

Sohbetlerimiz sırasında, siyasî fikirlerini de açıkça söylerdi. Bir gün kendisine,

“Beyefendi, siz bu tek partinin ne olduğunu, Fallh Rıfki aleyhte yazınca anlarsınız, demişsiniz, dediniz mi?” deyince **“Demiştik efendim”** cevabını vermişti.

Başka bir gün, galiba 1954'de kendi kendine şöyle mırıldanıyordu:

“Dağlardan, ovalardan, köylerden, ellerinde küçücük birer beyaz kâğıtla geldiler; bir beyaz ihtilâl yaptılar. Sen kim oluyorsun da devri sabık yaratmam diyorsun!”

Ben de **“Ama Beyefendi, bugün iktidardakiler, yine de eski tek partiden İyller”** deyince hemen karşılık verdi:

“Ama Sadri Bey mukayeselere giriyorsunuz; mukayese başladı mı, mahvoldunuz demektir.”

Onu sunu defa çok eski dostu ve o tarihte Dış İşleri Bakanı olan Fuat Köprülünün kızının düğününde Hariciye köşkünde gördüm. Kızıma **“Sana şiirlerimi ben okuyacağım”** dedi. Kader müsaade etmedi; ertesi hafta aramızdan ayrıldı.

DÜŞÜNCELER

Aramızdan ayrılmış çeyrek asrı geçmesine rağmen Yahya Kemal'in milli hayatımızdaki tesiri azalmadı; genişledi ve derinledi.

Çünkü Yahya Kemal Beyatlı, eskilerden ve muassırlarından hiçbirinin yapamadığı bir şeyi yapmıştı; şiiri ile, fikri ile, kalemi ile ve lisanı ile;

1- Yıkılmış muazzam bir imparatorluğu kuran yaralı bir ırka, Türk milletine yaşama sebepleri ve şevki verdi,

2- Osmanlı-Türk-Müslüman kültürünün özünü bir pırlanta mahfazası içinde yeni nesillere devretmesini bildi,

3- Bize Türkçemizin dilimizde anemizin sütü olduğunu öğretti,

4- Milletimizin kökü olan mazisi ile âtisi arasına köprü kurdu,

5- En nihayet bizi ecdadımızla, ervahımızla, askerimizle, sivilimizle Süleymaniye'de bayram namazında topladı.

“O avazeyi, öyle bir Davud gibi saldı ki” ebediyete kadar gemiler geçmeyen ummanlardan akisleri gelecek.

Yahya Kemâl ve Rumeli Hasreti

Sevinç Çokum

Yahya Kemal'in eserlerinde tarihin sevgisinin ve maziye bağlılığın yanısıra Rumeli'ye duyduğu hasret de yer yer dile gelmiştir. Üsküplü olması, o toprakların kaybedilmesi, bu hasreti daha da derinleştirmiştir. "**Kaybolan**" Rumeli şehirleri, onun gönlünde bütün sıcaklığıyla durur. Şiirlerinde ve nesirlerinde, o topraklarla olan manevî bağımızı daha da sağlamlaştırır. Balkan şehirleri, tarihin indirdiği sis içerisinden sıyrılarak, karşımızda beliriverir. Aşını medeniyetin kurduğu, donattığı İstanbul, Bursa gibi. Türk kanıyla yoğrulmuş olan o topraklara bizim çehremiz, bizim ruhumuz yerleşmiştir. "**Kaybolan Şehir**" işte bu fikir ve duygularla yazılmıştır.

"Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyândır,
Evlâd-ı Fâtihân'a onun yarıgândır.

Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi. çehre ve râhiyle biz'di o.

Üsküp ki Şar-dağı'nda devâmiydi Bursa'nın.
Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.

Üç şanlı harbin arş'a asılmış silâhları
Parlardı yaşlı gözlerle bayram sabahları.

Bizim Diyar adlı romanımda Rumeli'ye biraz da Yahya Kemal'in şiir ve hatıralarının açtığı pencereden baktığımı belirtmeliyim. Bu romanımda Yahya Kemal'in çocukluğunu bulmak ta mümkündür. Balkan Harbini ve Rumeli'den göçü ne sebeple ele aldığımı soranlara, onun şu mısralarından daha uygun bir cevap olamaz:

Mağlupken ordu, yaşlı dururken bütün vatan
Ru'yama girdi her gece bir fâtihâne zan.
Hicretlerin bakıyyesi hicranlı duygular.
Mahzun hudutların ötesinden akan sular.
Gönlümde hep o zanla çağıldadı..

(Açık Deniz'den)

Ama asıl işaret etmek istediğim husus, kitabımın adıyla ilgilidir. Bunu bir dostun teklifi üzerine (Prof. Dr. İskender Öksüz) Yahya Kemal'in 1918'inden seçtim.

"Ölenler öldü, kalanlarla muztarip kaldı
Vatanda hor görülen bir cemaatiz artık.
Ölenler en sonu kurtuldular bu dağdağadan
Ve göz kapaklarının arkasında eski vatan,
Bizim diyar olarak kaldı tâ kıyamete dek.

Böylece bu romanın adı **Bizim Diyar** oldu.

Yahya Kemal, bizim diyarı, bizim olarak yaşama bahçiyarlığının yanında, onu kaybetmenin ıstırabını da derinden duymuştur. Ailesiyle ilgili herşeyi, çocukluğunun geçtiği o yerleri, evini, koşup gezdiği Rakofça kırlarını, kıyısında dolaştığı, sularında yıkandığı Vardar Nehrini, "**mahzun hudutların ötesinde**" bırakmıştır. Ancak, yukardaki mısralarında kanımızı akıttığımız, 500 yıl sahip olduğumuz o toprakların kıyamete kadar bizim diyar olarak kalacağını da ifade eder.

Yahya Kemal'in Üsküp'ten ilk ayrılışı, ailenin Selânik'e taşınmasıyla olmuştur. Çocukluğum, Gençliğim Siyasî ve Edebî Hatıralarım adlı eserinde bu acıklı hatırasını da anlatır. Babası, gece hayatına düşkündür, Selânik'te oturmayı ister. Bu sebeple eşyaları satıp, ailesini Selânik'e sürükler. Yahya Kemal'in annesi Nakiye Hanım'a, yakınlarının bulunduğu bu "**müslüman şehir**"den ayrılmak çok güç gelir. Babası Dilâver Bey de orada gömülüdür. Nakiye Hanım üzüntüsünden yatağa düşer. Bir süre sonra Üsküp'e yeniden dönerler ama, Nakiye Hanım çok geçmez, vefat eder. Yahya Kemal, bu kitapta annesinin ölümüyle nasıl yıkıldığını da anlatır. Nakiye Hanım, Üsküp'teki İsa Bey Camiinin mezarlığına gömülür. Görülüyor ki, Üsküp'te buşehre gönül vermiş bir "anne" de yatmaktadır.

Ben girmeden hayâtı şafaklandırıan çağa,
Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.

İsâ Bey'in fetihde açılmış mezarlığı
Hulyûma âhîret gibi nakşetti varlığı.

(Kaybolan Şehir'den..)

Şair, onüç yaşındayken annesi için Yasın okumağa bu camide başlamıştır. İsâ Bey camii için şöyle der: "**Müslümanlık âtemine o kapıdan girdim diyebilirim.**"

Yahya Kemal'in hatıra yazılarında aile çevresindeki insanları da tanırız. Burada, oturdukları konakta geçen günlük hayatları, kırçı eğlenceleri, mahalle mektepleri de bir hikâye güzelliğiyle anlatılmıştır. Rakofça'yı onaltı yaşından kırkiki yaşına kadar bir daha görmediğini yazan şair, 1902 de Üsküp'ten ayrılarak İstanbul'a gider. Bu, Üsküp'ten kendi ifadesiyle son ayrılışıdır. Daha sonra bilindiği gibi Paris'e geçecektir. Yıllar sonra (1921) Bulgaristan'a giden şair, oralarda kaybedilmiş Rumeli'nin ıstırabıyla dolaşır. O şehirler yine bizim çizgileri-

mizi taşımaktadır ama, evlâd-ı fâtiyhân ezilmekte, hor görülmektedir.

Yahya Kemal, Üsküp için, "Bu şehir Fâtih devrinin rûhanî bir mezarlığıydı" der. Üsküp'te sayısız evliya türbe ve mezarlarının bulunduğunu belirterek, evliyâların cengâverlik vasfı taşıdıklarına da işaret eder:

"Türbelerinin duvarlarında bir insanın taşıyama-yacağı kadar ağır ve büyük paslı kılıçlar, kalkanlar, zincirler asılı dururdu. Bukağılı Baba'nın başı ucunda düşman zindanında taşıdığı bukağılar vardı. Kal'a içinde yatan Câfer Baba'nın kabri gülleden bir duvarla örülüydü; Düşman Üsküp'ü sardığı zaman topa tutmuş, Câfer Baba da şehrin üstüne düşürülen gülleleri daha havadeyken elma tutar gibi eliyle tutar, üstüste yığar, kabrinin etrafına gülleden bir duvar örermiş."

Hasan Rızâ'ya Sesleniş adlı şiirinde de türbeler şehri Üsküp şöyle tasvir edilir:

".....
Üsküp bir müslüman şehirdi
Binbir türbeyle müşteherdi
Vardar'sa önünde bir nehirdi
Her an tekbirlerle çağlar."

Yahya Kemal'in ailesi Üsküp'e Niş'ten gelmiştir. Demek ki ayrılık ve göç evvelinden beri ailenin yakasını bırakmamıştır. O, Rumeli'ye yalnız kendi mazisiyle bağlı değildir. O topraklara beşyüz yıllık tarihi içersinden bakar, onu tarihî bütünlüğüyle kavrar.

Yahya Kemal'i çocukluk yıllarında tesiri altına alan bazı siyasî hasideler de vardır. Girit hadisesi, Teselya Muharebesi gibi... İlk siyaset hevesini ise, Üsküp İdadisi'nde okurken, adliyede vazifeli Ragıp Efendi adlı münevver bir genç verir.

İlk şiiri "Üsküp türkülerinin vezniyle" yazılmıştır. Muallim Naci'ye biraz da kendisi gibi Rumelili (Varna muhaciri) olduğu ve Rumeli'yi anlatan şiirler yazdığı için hayrandır.

Ben Rumelili değilim. Fakat Bizim Diyar'ı, bize ait değerleri tanımak, tanıtmak için yazdım. "Bir Türk gönlünde nehir varsa Tuna'dır. Dağ varsa Balkandır" diyor şair. Ve şöyle devam ediyor. "Vâkıa Tuna'nın kıyılarından, ve Balkan'ın eteklerinden ayrılatı kırküz sene oluyor. Lâkin bilmem uzun asırlar bile o sularla karlı tepeleri gönlümüzden silbilecek mi? Zanneder misiniz ki bu hâsret yalnız Rumeli'nin çocuklarının yüreğindedir?"

Bugünün gençleri ecdat toprağının taşıdığı mânayı kavramalı, bilmelidirler. Yazımızı "Kaybolan Şehir"nin son mısralarıyla bitirelim.

".....
Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil? Bunu duydum için için.

Kalbimde bir hayâli kalıp kaybolan şehir!
Aynlmanın bıraktığı hicran derindedir!

Çok sürse aynlık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene."

Yahya Kemâl'in İlk Şiirleri

Doç.Dr.Önder Göçgün

Yahya Kemal'in şiire başlamasına, 1896 yılında Üsküp'te yaşadığı bir aşk vesile olmuştur. Bu aşkın kahramanı Redife Hanım; kumral, endâmlı, câzibesini ve güzelliği ile şöhret bulmuş, hattâ kendisini o vakitler tanıyanlar tarafından "Üsküp Venüsü" diye anılmış bir bey kızıdır.

O sırada şâirimiz henüz oniki yaşında; önce, Vardar boyundaki bir araba gezintisi sırasında, sonra da bir düğün gecesinde gördüğü Redife Hanım ise, yetmiş bir genç kızdır. Lâkin, aşkın sınır tanımayan sihri, O'nun çocuk rûhu üzerinde derin akisler uyandırmış ve böylece, Üsküp türkülerinde gördüğü vezinle ilk şiiri olan bir türkû güftesini kalemi almıştır (1).

Bu kadar erken yaşta aşkı duyan Yahya Kemal'in, yaradılıştan gelen kabiliyetiyle birleştirdiği edebî heyecanı sâyesinde, şiir yazmaya başladığını görüyoruz. Bununla birlikte O:

"Herkes gençliğinde, hattâ benim gibi pek erken olarak, aşkı duyar. Lâkin şiirle ifade etmeyi hatırdan geçirmez. Hattâ geçirse bile istidâdı yoksa, iki kâfiyeyi bir araya getiremez. Ben şiirin en âdi görünön târifiyle lisân, vezin ve kâfiyeyle söylenir bir sanat olduğunu kâllim.

Lisânı, vezni ve kâfiyeyi varlığının bir ifade âleti hâ-

line ancak şâir getirebilir. Lâkin o da bu âletli, yavaş yavaş vukûf hâsil ede ede, alışa alışa benimseyebilir.” (2)

şeklinde, açıklama yapmak lüzumunu da hisseder. Nitekim, bir müddet sonra, ilk şiirine zemin hazırlayan Redîfe Hanım, evlenir ve ufkundan silinir, gider.

Böylece, şâir yaradılışlı olmanın getirdiği imkânları, hayat ve karşılaştığı bazı hâdiseler ile yoğurup, ilk şiirlerini yazmaya başladığını söyleyebileceğimiz Yahyâ Kemâl; Redîfe Hanım'ın his âleminde uyandırdığı büyük ürpertiden yola çıkarak, yavaş yavaş Aruz'u tecrübeye yönelir. Ayrıca, o sırada patlak veren Yunan Harbi de, bu ilk şiir tecrübelerinin muhtevâ itibarıyla zeminini hazırlar. Nitekim, şâirimizin elimizde bulunan ilk nazım eseri; bu harb dolayısıyla kaleme aldığı, Türk askerinin kahramanlığını ve bu kahramanlığın, O'nun çocuk ruhu üzerinde bıraktığı tesirleri dile getiren şu kıt'asıdır:

*Seyf-i adlî saldılar
Tirnouvâ'ya daldılar
Turhalaa'yı aldılar
Şanlı Türk askerleri*

Bu kıt'ası ile ilgili olarak, merhum Nihad Sâmi Banarlı hocama aşağıdaki satırları not ettirmiştir:

“1897 Yunan Harbi zamanında Anadolu'dan gelen askerlerimizle, Rumeli askerinin tam bir kardeşlikle el ele verdiklerini gördüm. Bir muhârebeye hele bir zaferde birleşmek, muhtelif asırlarda Anadolu ve Rumeli askerî arasında böyle kardeşlik hisleri vücûda getirmişti. Ordu içinden yetişen şâirler, o günlerde:

*Eğil dağlar eğil üstünden aşam
Yeni tâlim çıkmış varam alışam*

gibi harbe hevesli, şevk dolu türküler söylüyorlardı. Bu türküler, askerleri birbirine daha çok bağlamıştır.

O târîhte ben onüç yaşında idim. Bu kıt'a benim Aruz'la ilk şiir tecrübelerimdendir ve aklımda kalan ilk şiirim budur.

O târîhler, millî rûhun ve millî kahramanlık neş'esinin Balkan Türkleri arasında atmosferik hâl aldığı zamandı. Öyle tahmin ediyorum ki, Mehmed Emin Bey'in de millî heyecanında bu elektrikli havanın tesiri vardır.” (3)

Daha sonra, Redîfe Hanım'ın evlendiği Şeyh Saadeddin Efendi isimli zâttan, Vezin ve Aruz konularında bir hayli istifade eden Yahyâ Kemâl; eski üstadların şiirlerine nazîreler yazmaya başlar. Şiir vâdisinde ilerleyip, yükselmenin mühim vesilelerinden birisi olan “nazîre yazma” usûlünün ve zevkinin de, O'ndaki kalem kudretinin artmasında rol oynayan faktörlerin başında geldiğini, söyleyebiliriz.

Babasının kitapları arasında Muallim Nâci'nin “Şerâre”sini bulan ve bütün hevesiyle ona sarılan genç şâir; önce O'nun, sonra da Fikret'in tesiri ile eserler kaleme alır. Nitekim, “Âgâh Kemâl” imzâsı ile İstanbul'da neşrettiği ve:

*Mehtâb içinde reng-i semâ şâirânedir
Deryâ-yı zî-sükûn-ı safâ şâirânedir
Elhân-ı mûrg-i zemzeme-sâ şâirânedir
Âheng-i cûy-i girye-fezâ şâirânedir
Elvân-ı bedr doğrusu yâ şâirânedir*

(4)

mısraları ile başlayan “Temâşâ” isimli şiiri, bunların ilkidir.

Bunu, Mehmed Âsaf Bey'e ithaf ettiği “Elvâh-ı Şühûr” takibeder ki, tamamiyle Teyfik Fikret'in yolunda yazıldığını söyleyebileceğimiz bu manzumenin “Mart” başlıklı giriş kısmı şöyledir:

*Bâzen güneşli, bâzî râtip sisli bir hevâ
Solgun bulutların mevecâtıyla cilve-riz
Âfâk lâciverd, bütün gök, bütün deniz
Bir zill-ı mübki'-i asabîyetle rû-nümâ*

(5)

Aynı yıl dört seri manzume hâlinde çıkan “Leyâl-i İstîğrâk” da, tamamiyle bir Servet-i Fünûn edâsı taşır:

*Oh!.. Gel gel bu gece mest-i muhabbet güzelim,
Şu beyaz hilkatın âgûşunda,
Kamerin neş'e-i bî-hûşunda,
Kırların sahn-i senem-pûşunda
Bir derin aşk ile imrâr-ı hayât eyleyelim.*

(6)

“Elvâh-ı Şühûr”u, Fikret'in “Âheng-i Şühûr”una bir nazîre olarak kaleme alan Yahyâ Kemâl; Fransa'da Servet-i Fünûn şiirinin, hemen tamamiyle taklîde dayalı olduğunu anlamış ve ondan soğuyarak, asil kendisini idrâk edeceği tarzdaki saf ve samimî söyleyişlere yönelmiştir.

Nitekim, bunlardan üç yıl sonra Londra'da ikin söylediği:

*Şehstüvârânı kılıç koymamak azmiyle kına,
Doludizgin koşuyorlardı akından akına.
veya:
Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,
Bin altı o gün dev gibi bir orduyu yendik!*

gibi mısraları; artık O'ndaki hür, fakat o nisbette millî ufuklara doğru koşuşun, engin ve destânî rûhun ilk seçkin örnekleri olacaktır.

1) Şâirimizin sağlığında; “Hemen hiçbir mısraını şimdi hatırlayamıyorum” dediği bu güfte metni, bugün elimizde mevcut değildir.

2) Nihad Sâmi Banarlı, “Yahyâ Kemâl'in Hâtıraları” -Şiirde Otuz Senem- İst. 1960, S.66-67

3) a.g.e., S. 69-70

4) Mâlûmât, 11 Mart 1318 (1902)

5) İrtika, 4 Nisan 1319 (1903); Mâlûmât, 5 Nisan 1319 (1903)

6) Mâlûmât, 10 Nisan 1319 (1903); İrtika, 11 Nisan 1319 (1903)

Yahya Kemâl'de Tarih ve Tarih Şuuru

Beşir Ayvazoğlu

Mütareke yıllarında Yahya Kemal ve arkadaşları tarafından çıkarılan Dergâh Mecmuası, isminden başlayarak bütün muhtevasıyla modern - mistik - diyebileceğimiz bir hüviyet taşıyordu. Mustafa Şekip'in yazıları ve Bergson'dan tercümelemleri, Yakup Kadri'nin 'Erenlerin Bağından' başlığı altında yazdığı mensur şiirler, İsmail Hakkı'nın yazıları, tekke şiiriyle ilgili araştırmalar ve yayımlanan çeşitli metinler, Dergâh'ın bu hüviyetini açıkça göstermektedir. Hatta çıkarılmadan önce isim aranırken Zaviye'yi teklif edenler bile olmuştur. (1) Esasen Yahya Kemal'in 'İthaf' şiirindeki mistik havadan doğan Dergâh ismi, bu mecmuanın etrafında toplanan aydınların ruh hâlini bütünüyle aksettirir. Yayımlandığı sıralarda büyük bir akis uyandıran İthaf şiiri (2), eski şarka duyulan hasretin, artık onun bir daha dirilmemek üzere öldüğünü ifade eden bir terennümüdür. Bununla beraber yeni bir dirilişi, yeni bir hayat hamlesini de kapalı olarak ifade etmektedir denilebilir.

Nitekim Dergâhçı aydınların Bergson felsefesine sarılmaları, bu diriliş duygusunun, Tanpınar'ın ifadeyle "İstatistiğe karşı mücadele veren vitalite"nin bir tezahürü olarak değerlendirilebilir (3). Fetret devirlerinde dergâhlara sığınan, bu sığınışın ardından yeni bir ruh hamlesiyle harekete geçen insanlar gibi, Dergâhçı aydınlar da "vitalite"nin sonunda mutlaka zafer kazanacağına inanıyorlardı.

Mustafa Şekip, mütarekeyi takip eden günlerde, milletimizin uğradığı büyük haksızlık karşısında içine düştüğü ümitsizlikten Bergson felsefesi sayesinde kurtulduğunu ve rû-

hunun "taze bir hayat neşvesi ile canlandığını" söyler (4). Esasen bu felsefenin Avrupa'da da oynadığı rol, Mustafa Şekip'in rûhuna verdiği hayat neşvesinden pek farklı değildir (5). Pozitivizmin ve relativist felsefe sistemlerinin bunalttığı XIX. asır, Bergson felsefesinin ve diğer anti-intellectüalist düşünce akımlarının sayesinde biraz ümit ve imana kavuşmuştu.

XX. asrın başlarında Türkiye'de de hüküm süren pozitivizm, materyalizm ve mekanizm, İslamcı çevrelerde olduğu kadar, Dergâh Mecmuası'nda da ciddi bir tepkiyle karşılaşmıştır (6). Bazı hususlarda farklı düşünüyor olmakla beraber, anti-intellectüalist'e de birleşen Mustafa Şekip, İsmail Hakkı ve Mehmed Emin, pozitivizm ve mekanizme karşı sadece Bergson'u değil, E.Boutroux ve W. James gibi bazı anti-intellectüalist'leri de öne sürüyorlardı (7). Bu bakımdan Dergâh'ın aynı zamanda Ziya Gökalp sosyolojisine bir tepki olarak doğduğu görülmektedir. Mustafa Şekip, "Histerimizin Mantiği" adlı makalesinde, Ziya Gökalp'in bazı fikirlerine açıkça hücum eder (8).

Dergâh Mecmuası'nda savunulan fikirler, ana hatlarıyla şöyle hüfusa edilebilir; Anadolu'da cereyan eden mücadele, bir ölüm kalım savaşının uyandırdığı şiddetli bir yaşama gerginliğinden doğmuştur. Başarımızın sırrı, rakam, ölçü, pozitif ilim, teknoloji vb. değildir. Bunların ancak vasıta olarak değeri olabilir. Başarı, canlıların hayat mücadelesindeki hakim güçleri olan içgüdülerinden, hayat hamlesinden (elan vital) doğmaktadır. Kısacası zafer, kemmiyete karşı keyfiyetin ve mekanizme

karşı yaratıcı hamlenin zaferidir. Tanpınar, bu tezi yukarıda bir kısmını naklettiğimiz şu cümlesiyle veciz bir şekilde özetlemektedir: "Anadolu, dışarıdan bakılırsa biraz da İstatistiğe karşı vitalitenin harbini yapıyordu". (9)

Doğu rönesansı

Mustafa Şekip, Bergson'un görüşleri istikametinde yazdığı, birinci sayıda yayımlanan "Sanatın İçyüzü" adlı makalesinde, sanatkârı tabiatın basit bir taklitçisi sayan filozoflara karşı, sanat, din ve ahlâk denilen esoterique (batını) ilimlerin "hilkat-i kâlnâtın rûhî mahiyette devamı" olduğu görüşünü savunur. "İşte bu nokta-ı nazardan muhakeme edilecek sanat, hayatın öyle yüksek bir imtidat ve tezâhürü ve bilhassa rûhun öyle âli bir cehdidir ki, bu cehdin gayesi, derûnunda rûhun en harim cevheri ve kavânin-i zatiyyesi temâşa olunabilecek şeyler yaratmaktır. (10) Sanat gibi batını bir bilginin değeri ve mahiyeti, exoterique ilimler tarafından açıklanamaz. Sanatkârın kullandığı renk ve ses, bir fizikçinin anladığı renk ve sestense çok farklıdır. Esasen ahlâk gibi sanatın kaynağı da dindir. Eğer doğunun çocuklarından olan İsa olmasaydı, bugünkü batı medeniyeti de olmazdı. Bütün peygamberleri ve bütün büyük ahlâk dâhilerini yetiştiren doğu sahip olduğu medeniyet hamlelerini muhafaza ettiği müddetçe, bir zamanlar olduğu gibi, yine bütün dünyaya ışık salmaya devam edecek, insanlığı kurtaracaktır.

Mustafa Şekip'e göre, bugünkü batı medeniyeti maddenin esiridir. Halbuki maddenin de üstünde, hiç bir kuvvetin başedemeyeceği hayat

hamlesi vardır. Hayat mücadelesinde maddî setler yerine, daha yumuşak, daha hayatî, daha ruhî münasebetler kurmak gerekir. Aksi halde hayat yok, intihar ve inkıraz vardır. Bununla beraber hayat hamlesinin zafer kazanması için bütün ilimleri öğrenip behemehal maddeye hakim olunmalıdır. Tarih, doğunun hayatîyet bakımından batıdan hiç de aşağı olmadığını gösteriyor. Fakat bugün nedense cehdi tıkanmış ve çıkmaz bir sokakta kalmış gibi. Halbuki hayatın istikrârı atalette değil, harekettedir. Bununla beraber doğu, hâlâ harekete geçebilecek güce sahiptir. Cihanın kurtuluşu, doğunun uyanmasına bağlıdır. Şekip'e göre, Bergson, felsefesiyle biz doğuluları sanki şöyle ikaz etmektedir: "... hayat hakkındaki zihniyetin değişmesi lüzumuna iman etmeden bu hamleyi yapmanız muhaldir. Artık hiç durmayın. Hayat yerinde saymakta değil, teceddüt ve harekettedir. İstikbal arkada değil, öndedir. Dalma mazkiye hasret çekeceğinize, bütün maziyi rûhunuza alarak hâl ile kaynaşın. Bunu yaptığınız gün yerinizde kalmayacak, yürümeğe, ilerlemeğe, yaratmağa başlayacaksınız ki, artık kimsenin durduramayacağı hayat hamlesinin ana cereyanına siz de karışıp akacak ve bütün dünya ile beraber aynı tezgâhın işçileri olacaksınız" (11).

Görüldüğü gibi, Dergâh Mecmuası'nda Bergson felsefesine dayanan modern bir metafizik anlayışıyla bir 'doğu rönesansı' fikri savunulmaktadır. Çünkü doğu bütün medeniyetlerin kaynağıdır ve bir bakıma maddenin karşısında rûhu temsil etmektedir.

Yahya Kemal'e gelince

Dergâhçı aydınları derinden etkileyen Bergson felsefesi, mecmuaya asıl şahsiyetini kazandıran Yahya Kemal'i de doğrudan değilse de dolaylı olarak etkilemiştir. Hiç bir yazısında Bergson'un adına rastlamadık (12). Fakat vezinlerle ilgili olarak yazdığı bir yazısının başında şöyle bir cümlesi vardır: "Son neslin feylosofu Mustafa Şekip Bey ki usûl-i felsefesinin peyrevliyiz (...)" (13)

Esasen Yahya Kemal'in felsefi

Esasen Yahya Kemal'in felsefi meselelerle uğraştığına dair herhangi bir işaret yoktur.

meselelerle uğraştığına dair herhangi bir işaret yoktur. Fakat sanat ve 'İmtidad' fikri etrafında kurduğu tarih görüşünde, Bergson'un hayat hamlesi ve bilhassa zaman konusundaki fikirlerinin derin bir etkisi bulunduğuna kanaatindeyiz. Yukarıda sözünü ettiğimiz İthaf şiiri de bu konuda bize önemli ipuçları vermektedir. Esasen bu şiir, Tanpınar'ın da belirttiği gibi artık doğunun öldüğü mânasına geliyor, "fakat çılgınlığın acısında, yeniden ve sadece bir ruh âlemi olarak dirilirdi". (14) Başka bir deyişle, Yahya Kemal'in ve öteki Dergâhçıların anladığı doğu rönesansı, medeniyetimizin ölü taraflarıyla değil, bir zamanlar ona hayatîyet (vitalite) kazandıran rûhuyla dirilmesi ve yepyeni bir hayat hamlesine çağını kucaklaması demektir. Kısaca, bu diriliş, ne geçmişin tekrarı, ne de inkârıydı; bir 'İmtidad'dı.

İmtidad, Yahya Kemal'in lügatında, sürekli bir değişme içinde, hüviyetimizin muhafazası mânasına geliyordu.

İmtidad ve durée

Yahya Kemal'in bütün şiirleri bu mânada bir imtidad'ın sürekli gerçekleştiğini gösterir. Zaten imtidad fikri etrafında düşünüldüğü sürece, geçmişimizi, yani bütün bir doğuyu inkâr etmesi, kendisine başka bir başlangıç araması mümkün değildi. Nev-Yunânîlik iddiasını da bu yüzden terketmişti. İmtidad fikrinin Bergson'dan alındığına dair kesin birşey söylemek mümkün değilse de, 'durée' ve yaratıcı tekâmül fikriyle benzer özellikler taşıdığı inkâr edilemez.

Bilindiği gibi, Bergson felsefesinin merkezi **durée** fikridir. **Durée**, geçmişin devamlı gelişmesidir şeklinde

tarif edilebilir. Devamlı olarak birbiri üzerine yığılmak suretiyle büyüyen geçmiş, kendini otomatik bir şekilde muhafaza etmektedir. Çocukluğumuzdan bu yana duyduğumuz, düşündüğümüz, arzulağımız herşey, şimdiki zamana katılmak üzere uzanmış, fakat kendisini dışarıda bırakmak isteyen şuurun kapılarını zorlayan geçmiştir. Geçmişimizin ancak bir kısmıyla düşünabilmekte, fakat bütün geçmişimizle arzulamaktayız. Bir başka ifadeyle, hakiki zaman, intellektüalistlerin anladığı gibi, saat kadranının çevresine sıkıştırılan ve sonunda mekânla aynileşen, yani geçmişle gelecek arasındaki mahiyet farkını ortadan kaldıran boş ve mücerret zaman değil, her ânı birbirinden farklı oluşlarla tecelli eden devamlı bir değişme ve kesintisiz bir oluşturdur. Bu değişmelerin her birinde şuurun bütün geçmişi müttekâsif bir şiddet halinde bulunmaktadır, yani mazi ile hal daima birlikte. Bununla beraber sonra öncenin ne tekrarı, ne de kuvvetlerinden birinin gerçekleşmesidir. Sonra önceye bağlıdır, fakat ondan daima farklı ve daima yenidir. (15)

Bu zaman anlayışı Heraklit'le başlayıp Hegel'de güçlü ifadelerinden birini bulmuşsa da, Bergson'da tam bir sistem haline gelir. Dikkat edilecek olursa, Yahya Kemal'in savunduğu imtidad fikri, 'durée' fikrinin tabii bir sonucu olan devamlılığı, yine Bergson'un terminolojisiyle konuşmak gerekirse, geleceğe doğru hayat hamleleriyle uzanan 'yaratıcı tekâmül'ü ifade etmektedir. Yahya Kemal'e göre, insanlar, zamanı bir vehme uyararak geçmiş, şimdi ve gelecek diye üçe bölmüşlerdir. Hakikatte bunların üçü de yoktur, yürüyen bir şey vardır, imtidad vardır. "Bu İmtidad hattının ortasında, hâl içinde yaşıyoruz; gelecek kısmını göremiyoruz. Geçmiş olan kısmını ise tarihçilerin naklettikleri gibi biliyoruz, yahut o kısmın bize kalmış eserlerini görüyoruz. Millî varlığımızdan yalnız geçmiş olan devirler muhayyilemizde bir yekûn halinde duruyor" (16)

Yahya Kemal, zamanın zihni olarak bölünmüş, aralarında mahiyet ve derece farkı bulunmayan mekânî bir zincirleme değil, bir oluş ve devamlılık, kısaca 'İmtidad' olduğunu söy-

lemek istiyor. Bergson'a göre, şuurun ilk mânası geçmişin hâlde muhafazası mânasına gelen hafızadır. Yahya Kemal, geçmişin yekûn halinde muhayyilemizde durduğunu söylerken Bergson'un anladığı mânada şuurdan bahsettiği açıkça görülüyor. "Şuursuzluk, diyor Bergson, maziden hiç birşey hıfz etmemek, kendini her vakit unutmak ve her an ölüp yeniden dirilmek değil midir? Geçmiş zapt ve hıfz etmemek ve gelmesi ihtimali olan şeylere karşı yardımcı olmağa hazır bulunmak şuurun ilk vazifesidir. Bunun için daima maziye dayanmış ve istikbale eğilmiş bir hâdeyiz. Şuurlu dediğimiz varlığın fârikalarından biri maziye dayanmak ise, diğeri istikbale eğilmektir. Daha doğrusu şuur, olmuş ile olacak, yani mazi ile istikbal arasında bir şirâzedir" (17)

Yahya Kemal, Bergson'un tahlîlî bir şekilde ele aldığı bu meseleyi, eski şark hikmetlerinin esprisine uygun olarak, kısaca "Kökü mâzide olan âtiyim" (18) mısraıyla ifade etmektedir. Yahya Kemal'in düşüncesinde hakiki mânasıyla 'imtidad' budur. Zaman kendini tekrarlamaz, aksine geçmişi de içine alarak devamlı büyür ve geleceği hazırlar. Geçmiş bünyesinde taşıyan hâlde ve gelecekte, millî şuura varmış, yani ictimâî hafızasını kaybetmemiş bir insan, bu bakımdan, savunduğu fikir ne olursa olsun, daima bir hüviyetin sahibi olacaktır. Yani geçmiş değişerek ve yenileşerek devam edecek, asla kopukluk meydana gelmeyecektir. Bin sene sonra bile, mesela İstanbul'a Türk İstanbul diyebileceğiz. İlerde Tanpınar tarafından "devam ederek değişmek, değişerek devam etmek" şeklinde formüle bağlanacak olan bu fikir, kanaatimizce Yahya Kemal'de Bergson tesirinin bir neticesi olarak görünüyor. Tilmizlerinden olan Tanpınar da bütün eserlerinde 'imtidad' ve derunî zamar, yani durée fikrini zengin variation'lar halinde işlemiştir.

Dergâh Mecmuası'nda bu fikirlerin harerette savunulduğu günlerde devrin en tanınmış şairi Tefik Fikret'in ictimâî hafızayı, yani tarih şuurunu reddeden şiirleri, bilhassa 'Târîh-i Kadîm' gençlerin ellerinde pozitvizmin bir meşalesi gibi dola-

**Yahya Kemâl Paris'e
kaçmadan önce, 'kendi
neslinin bütün çocukları gibi,
rûhunda, ahlâkında, zevkinde,
lisanında, san'atında en
büyük tesiri Tefik Fikret'in
icra ettiğini, fakat onun diline
ve şiirine ilk tepkinin de yine
kendisinden geldiğini söyler**

şıyordu. Millî hüviyetinden, irfanının 'tebdil-i tâbiyet' ettiğini söyleyecek kadar nefret eden Fikret, Promete'nin gökten 'dehâ-yı nân' çalması gibi, gidip Avrupa'dan ilmi ve fenni getirmesini istediği Halûk'a ve bütün Türk gençliğine, kendisinden ve kendisi gibilerden artık ümidi kesmelerini, zira karanlık bir geçmişten büsbütün kurtulmalarının mümkün olmadığını söylüyor ve şöyle devam ediyordu:

çünkü len ü pejmürde
Nazarların seni mâziye çekmek ister; sen
Bütün hüviyet ü uzviyyetle âtisin.

Ne yazık ki Fikret'in oğlu Halûk, babasının istediğini eksiksiz yerine getirmiş, mazisinden bütün bütün kurtulmak için din değiştirerek millîtinin âtisine katılmaktan da kurtulmuştur. Yahya Kemal de, Fikret'in tesiriyle mazisinden ve millî muhitinin baskısından kurtulmak için Paris'e kaçar, fakat sonunda eve döner. Eve dönmeyi başarır demek belki de daha doğru.

Memlekete benzeyen sevgili

Yahya Kemal, Paris'e kaçmadan önce, 'kendi neslinin bütün çocukları gibi, rûhunda, ahlâkında, zevkinde, lisanında, san'atında en büyük tesiri' Tefik Fikret'in icra ettiğini, fakat onun diline ve şiirine ilk tepkinin de yine kendisinden geldiğini söyler. (19) Gerçekten de Yahya Kemal'in şiiri ve düşüncesi, bütünyle Fikret'in pozitvizmine, diline ve şiir anlayışına kaliteli bir reaksiyonu ifade eder. O bütün hüviyet ve uzviyetiyle âti değil, uzviyetinde bütün hüviyetiyle mâziyi taşıyan âti, kendi ifadesiyle "kötü mâzide olan âtidir". Öyle ki sevdiği kadında bile bütün bir vatan coğrafyasını ve bütün bir tarihi teecessüm etmiş görmek ister.

GURBETÇİLERİN ROMANI

Alpler Geçit

Vermiyor

Yazan: Rıza HEKİM

Türk Edebiyatı Vakfı Yayını olarak çıktı.

322 sayfa, 500 TL.

İsteme Adresi:

P.K. 2 Sirkeci İSTANBUL.

'Bir Tepeden' (20) İstanbul'u seyretmeye gelen sevgili, cânan, ırkının bütün hususiyetlerini kendisinde toplamış bir prototiptir. Güzelliği memleketin güzelliğidir ve konuştuğu zaman sesinde İstanbul hissedilir. Vatan coğrafyası ve tarih, bu güzelliği yaratılabilmek için tam bin yıl uğraşmış, nice fatihin altınkanı tarih onun çehresinde aksetsin diye mermerle karışmıştır. Nasıl bütün geçmiş muhayyilemizde bir yekûn halinde duruyorsa, ırkımızın hususiyetleri de cânan'ın yüzünde tebellür etmiştir.

Tanpınar, Yahya Kemal'deki bu cânan prototipini alarak derinliğine işler. Huzur romanının Nuran'ı ile, **Bir Tepeden'** İstanbul'u rüya gibi bir akşam vaktinde seyreden sevgili arasında büyük benzerlikler vardır.

Tanpınar'a göre, kaderin ve zamanın karşısında ancak cemiyet ve onun tarihî varlığı olan milliyet durabilir. Fırtınaya karşı yaprak değil, kökünü toprağın derinliklerine salmış olan çınar dayanır. Kaderle karşı duran bu büyük çınar bütün bir uzviyettir. Değişme ancak uzviyetin tabii değişmesi olabilir. Çünkü her medeniyet bir bütündür, "müesseseleriyle ve kıymet hükümlerile beraber inkişaf eder. Onları lüzumsuz bulmaz, şüphe de etmez. Nasıl elimiz, ayaklarımız, kulağımız bulunduğunu düşünmeden bu uzuvlarla yaşarsak, onlarla öyle yaşarız. Hakiki taazzuv da budur. (21) Tanpınar taazzuv dediği bu organizma karakterini iyice derinleştirerek davranış biçimlerinde, hatta oturuş şeklinde bile araştırır. Huzur'da Mümtaz, Nuran'ın resimlerinden birindeki oturuş şekliyle eski minyatürler arasında münasebet kurmaktadır: "**Tuhaf bir resimdi; eski minyatürlere benzeyordunuz. E'vise hiç de aynı olmakla beraber, mesela Ali Şir Neval'ye şarap kadehini sunan gece... Gülecek ilave etti: O oturuşu nereden buldunuz?**" Nuran'ın verdiği cevap ilgi çekicidir: "**Dedim ya ecdat yâdigârı. Uzviyetimde var. Onlarla doğmuşum.**" (22)

Yahya Kemal'in Cânân'ı da, Nuran gibi, uzviyetinde ırkının ve ırkını şekillendiren coğrafyanın bütün hususiyetlerini taşımaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, Yahya Kemal'de geçmiş, hayatımızın dışında bir-

şey değil, halen yaşadığımız, bizde devam eden, bizi bir yönüyle idare eden canlı bir vakiadır. Bu ise Tanpınar'ın o kadar önemle üzerinde durduğu historicite (tarihîlik)'ten başka birşey değildir. Yahya Kemal, "**.. bugünkü mânasıyla historicite'nin ehemmiyetini, mazi karşısında ruhî esarete düşmeden idrak eden**" (23) bir sanatkâr olarak karşımıza çıkar. Bu bakımdan onun nostaljisini, yani geçmişe duyduğu özlemi çok iyi ve dikkatle değerlendirmek gerekmektedir. Bir başka deyişle, Yahya Kemal, "**Byron'u bedbaht eden melâl**"i yaşamıştır, fakat Byron değildir.

'Byron'u bedbaht eden melâl'

Nostalji psikolojik mekanizmalarımızdan biridir ve her insan zaman zaman nostaljik davranışlar gösterir. Bugünü beğenmediğimiz ve yarından ümidimizi kestiğimiz için geçmişe özlediğimiz elbet olmuştur. Ferdi geçmişimiz kadar, ictimai geçmişimiz, yani tarihimiz de zaman zaman kendisine sığındığımız, elenmiş, süzülümüş, pisliklerinden arınmış ariduru bir zamanı verirler bize. Rüya görmek nasıl ihtiyaçsa, geçmişe kaçmak da bazan büyük bir ihtiyaç haline gelebilir. Yahya Kemal'in nostaljisi, şüphesiz, "**Byron'u bedbaht eden melâl**"e çok benziyordu. Fakat şunu hemen belirtmeliyiz ki, Byron, iflah olmaz bir romantikti, marazî bir hassasiyeti vardı. Halbuki Yahya Kemal bir realistti. Tanpınar, "**İlk büyük realistimiz bence odur. Yani içimizde hayata aldanmadan bakan tek adam**" (24) diyor. Byron İngiliz tarihinin en şaşıaalı dönemlerinden birinde yaşadığı halde, on dokuzuncu asrın romantizminin de etkisinde kalarak garip bir ortaçağ sevdasına yakalanmıştı. Bu sevda ile 1871 Yunan ihtilaline katılıp bize karşı savaşır ve yurdundan çok uzaklarda ölür. (25) Halbuki Yahya Kemal, neslinin bütün çocukları gibi, büyük felaketlerin ortasında dünyaya gelmiş ve Rumeli'nin elimizden çıkışını safha safha müşahede etmişti. Üstelik doğduğu şehir de kaybedilen bu topraklardaydı. Bu felaketli yılların verdiği büyük ümitsizlik ve karamsarlıktan ancak bir zamanlar, ordularımızın her yaz şimale doğru çıktıkları büyük koşuyu hatir-

layarak, daha doğrusu tarihimizin zaferlerle taçlandığı muhteşem zamanlara kaçarak kurtulabiliyordu. Çünkü yarına ümitle bakamıyordu. Devrin bütün aydınlarında bu duygunun izlerini bulabiliriz. Mehmet Akif, "**Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz**" diye geçmişi özliyor, Ömer Seyfeddin aynı geçmişi için ihtişamını hikâyeleriyle yaşıyor ve yaşıyordu. Ziya Gökalp ise daha uzak bir geçmişe, Yahya Kemal'in tabiriyle "**Türklüğün kablettarihî**"ne yönelmişti. Marazî değil, tabii bir kaçıştı bu.

Yahya Kemal'in tarihimizde en çok özlediği devirler, dikkat edilirse, 'hayat hamlesi'nin en güçlü olduğu devirlerdir. Tarihimizde çok önemli dönüm noktaları olan Malazgirt zaferi ve İstanbul fethi onun düşüncesinde ve şiirinde de önemli bir yer tutarlar. Bunların ardından Yavuz Sultan Selim devri gelir. '**Selimname**' bu devri anlatan destan hüviyetinde bir terciibenddir. Lale Devri'nin de, Yahya Kemal'in zevkçi mizacında çok hususi bir ma'kes bulunduğu bir gerçektir. Lale Devri -ki bu ismin babası da Yahya Kemal'dir- esasen bir eğlence ve israf devri olmakla beraber, artık yorulmaya başlamış bir medeniyetin son bir hamle denemesi olarak da değerlendirilmek mümkündür.

Kanaatimizce, Yahya Kemal'de **önce bir kaçış olarak başlayan tarih sevgisi kısa zamanda mahiyet değiştirerek tarih şuuruna dönüşmüştür.** Nostalji, geçmişin kütle halinde, seçilmeden, kritik edilmeden sevilmesi ve özlenmesidir. Halbuki Yahya Kemal'in Türk tarihine şuurla bakmaya başladıktan sonra, geçmiş sevgisi ve özleminin yanısıra, sıkı bir **hesaplaşmaya girdiği de görüldür -ki her aydın için önünde sonunda böyle bir hesaplaşma kaçınılmazdır.**

Nostalji passif bir duygudur, tarih şuru ise aktif. Herşeyden önce çok geniş bir tarih mâlumatına sahip olan Yahya Kemal, mâlumatının da ötesinde tarihî hadiseleri tekrar yaşamasını iyi biliyordu. Bir rubaisinde bunu şöyle ifade eder:

*Çık tayy-ı zaman et açılır her perde
Bir devr geçir istediğir. her yerde
Ben hicret edip zamanımızdan yaşadım
İstanbul'u fethettiğimiz günlerde (26)*

Bilhassa Türk mimarisine sevgiyle ve vukufila eğilen Fransız sanat tarihçisi Albert Gabriel, dostu Yahya Kemal'in tarih konularında sağlam bir tebahhur (erudition)'a dayandığını söylediikten sonra onun bu yönünü şöyle anlatır: "... geçmiş asırların vak'alarını tekrar yaşamayı bildirdi. Bunları şüphesiz temel bilgilere dayanarak, çevrelerinde olduğu gibi anlatırdı. Fakat Yahya Kemal'in tabii kabiliyetleri, şair vasıfları, en karışık tarihî temaları bile o kadar açık ve sarıh bir tarzda nakil ve hikâye etmesine müsait idi ki, dinlerken bir şahit konuşuyor zannedilirdi. Yahya Kemal'i dinlerken, tarih tam bir dirilme olmalıdır, diyen Michelet'in tefekkürünü her vakitkinden daha iyi anlıyordum". (27)

Yahya Kemal'in tarih metodu

Yahya Kemal'in ince dikkati ve erüdisyonu, kütle halindeki geçmişi âdeta parçalıyor ve ayıklayarak, daha doğrusu, tashih ederek yaşanabilir bir vakia haline getiriyordu. Türk İstanbul konferansında bu metodu şöyle anlatır: "Geçmişte sevdiğimiz, hayran olduğumuz ve bağlandığımız şeyler yalnız güzellikler, iyilikler, doğruluklardır; yoksa çirkinlikleri, kötülükleri, haksızlıkların sevmiyoruz. Demek ki mâziyi bir kütle halinde, olduğu gibi, her tarafıyla sevmekten uzağız. Böyle olduğuna göre yaşadığımız devirde de, 'hâl'de de sevdiğimiz ve sevmediğimiz aynı şeylerdir. Gelecekte de aynı şeyleri seveceğiz, aynı şeyleri sevmeyeceğiz". (28)

Tanpınar'a göre, tarihi bu tarzda değerlendirmek, Bergson'un anladığı mânada, "bugünün ışığında mâziyi görmek keyfiyettir" (29) Yahya Kemal'in ve Tanpınar'ın düşüncelerinde bir bakıma mihveri teşkil ettiğini söyleyebileceğimiz musiki bile, her ikisi tarafından da "bugünün ışığında" sevilir ve değerlendirilir. Huzur romanında Mümtaz ve Nuran, "Ferahfezâ'yı, Acemaşiran'ı, Beyati'yı, Sultanı Yegâh'ı, Nühüft'ü tercih ederlerdi. Bunlar asıl ruh iklimleriydi. Fakat bunlarda da her eseri olduğu gibi kabul etmezlerdi. Çünkü Mümtaz'a göre alaturka musiki eski şilirlimize benzerdi.

Orada da asıl sanat addedilen ve öyle yapılandır şüphe etmek gerekirdi. Daha ziyade bugünün müayyen zevkiyle, garplı terbiyenin zevkiyle seçilen eserler güzel olabilirlerdi." (30)

Tanpınar'a göre, Yahya Kemal'in sanatı, Orpheus'un sazı gibi bütün bir geçmiş zaman zevkini ahiretin kapısından geriye çağırıştır. "Bu bir yeniden dirilmedir, onun için aramızda eskinin devamı olarak yaşayanlar onun gazellerini anlamazlar. Onlar bu zevki bu kadar saf olarak görmeğe alışmış değillerdir." (31)

Yahya Kemal'de tarih, bu tarzda tashih edilmiş olarak en saf şekliyle karşımıza çıkar. Çünkü o tarihi hadiseler herhangi bir tarihçi gibi yaklaşmamış, bir nevi temessül yoluyla yeniden yaşama yoluna gitmiştir. Kısaca, yaşanmamış, fakat yaşanandan süzülerek yaşanır kılınmış bir tarihtir bu, bir şuurdur. Tanpınar'ın aslında kendisini anlatmak maksadıyla yazdığı şu cümlelerde, Yahya Kemal'in tarih anlayışı vezir bir şekilde özetlenmiştir: "Şurası var ki tıpkı kendimiz gibi geçmiş zaman da bizdeki aksiyale tekevün halindedir. Kâinatımızı nasıl kendi akislerimizle yaratırsak, mâziyi de düşüncelerimizle, duygularımıza ve değer hükümlerimize göre yaratır, değiştiririz." (32)

Netice

Hakiki imtidad, dolayısıyla hakiki tarih şuru budur. Ölü hadiseler yığının tozlu karanlığına kaçmak yahut mezar taşlarıyla övünmek değil. Yahya Kemal, tarihe karşı büyük bir nefret kampanyasının açıldığı günleri de kaşandı. Fakat o ufuk değiştirmek için dahi bir hüviyete sahip olmak gerektiğini ve bu hüviyeti her milletin mazisinden aldığı çok iyi biliyordu. Bu bakımdan tarihi tasfiye hareketine karşı sesini hiç yükseltmemiş olmakla beraber, şiiri ve düşüncesiyle daima seviyeli bir muhalefetin temsilcisi olmuştur. Esasen farklı davranıyordu, her şeyden önce kendi sanatına ihanet etmiş olacaktı. Zira Paris'ten döndükten sonra, kısa süren Nev-yunanilik davası istisna edilecek olursa, yazılıyla hemen her zaman imtidad düşüncesi-

ne savundu ve şiirleriyle bunu gerçekleştirirdi.

Yahya Kemal'in şiiriyle "şark ufuklarında" yeni bir "vuzuh" başlamıştı. Ne yazık ki başladığı yerde kaldı.

Notlar ve açıklamalar

1- A. Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal (İst. 1982), s.17

2- İthal şiiri için bk. Eski Şiirin Rüzgarıyla, s.125

3- Tanpınar, Yahya Kemal, s.18

4- Mustafa Şekip, Bergson ve Manevi Kudrete Dair Birkaç Konferans (İst. 1934), s.3

5- Mustafa Şekip, a.g.e., s.11 vd.

6- İslamcı aydınların pozitivist ve materyalist cereyanlarla mücadelesi hakkında geniş bilgi için bk. S. Hayri Bolay, Türkiye'de Ruhçu ve Maddeci Görüşün Mücadelesi (İst.1979)

7- Türkiye'de Bergson'dan ilk defa bahseden Ahmed Şuayb ve Rıza Tefvik olmuştur. Hüseyinzade'nin tavsiyesiyle Gökalp de okumuşsa da, Bergson tesiri onda Fouille, Tarde ve Durkheim tesirleri yanında uzun süre devam edememiştir. Bergson'dan ilk defa geniş bir şekilde bahseden Subhi Edhem'dir (Bergson Felsefesi, Dersaadet 1919). İsmail Fennî, Subhi Edhem'in eserini, tahfatta bulunduğu iddiasıyla haklı olarak şiddetle tenkit etmiştir. Bu konuda bk. S.H. Bolay, a.g.e., s. 79. Dergâh Mecmuası'nda zamanla iki temayül belirleme başlamıştır; İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) ve Mustafa Şekip (Tunc)'in temsil ettikleri Bergsonizm, Mehmed Emin (Erişirgöl)'in temsil ettiği pragmatizm. Bergson'a sonuna kadar bağlı kalan Mustafa Şekip'tir, bk. Hilmi Ziya Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (İst. 1966), II/617. İsmail Hakkı, daha sonraları Bergson ve Durkheim'in bir sentezine gitmeye çalışmıştır.

8- Dergâh, S.7 (1337). Mustafa Şekip'in bu yazısına Ragıp Hulusi sekinzinci sayıda 'Bir Mukabele' adlı yazısıyla cevap verir.

9- Tanpınar, Yahya Kemal, s.18

10- Dergâh, S.1 (1337)

11- Mustafa Şekip, a.g.e., s.52

12- Yahya Kemal, sadece bir yazısında Ziya Gökalp'ten bahsederken onun Sokrat'tan Bergson'a kadar süzülen felsefeyi tam bir kudretle kavramış olduğunu söyler, bk. Siyasî ve Edebi Portreler (İst. 1968), s.15, 22. Bir yazısında da E. Broutroux'dan bahsetmiştir, bk. Mektuplar Makaleler (İst. 1977), s.341 vd.

13- bk. Edebiyatı Dair (İst.1971), s.121

14- Tanpınar, Yahya Kemal, s.17

15- Mustafa Şekip, a.g.e., s.18 vd.

16- Yahya Kemal, Aziz İstanbul (İst. 1968), s.65

17- Mustafa Şekip, a.g.e., s.57

18- Y. Kemal, Siyasî ve Edebi Portreler, s.18

19- Y. Kemal, a.g.e., s.8

20- "Rüya gibi bir akşamı seyretmeğe geldin", Kendi Gök Kubberiz (İst. 1969), s.14

21- Tanpınar, Yaşadığım Gibi (İst. 1970), s.25

22- Tanpınar, Huzur (İst. 1972), s.108

23- Tanpınar, Yahya Kemal, s.20

24- Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler (İst. 1968), s.561

25- Lord Byron (1788-1824)'in aslında Türklerle ilgili müsbet kanaatlerinin de olduğu bilinmektedir. Fakat marazî romantizmi, onu Yunanlıların safında bize karşı savaşmaya sürüklemiştir. Yunan İhtilali sırasında, Misilungi kalesinde atmaya yakanalarak ölen Byron, İngiliz edebiyatının en tanınmış şairlerinden biridir.

26- Yahya Kemal, Rubailer (İst. 1963), s.10

27- A. Gabriel, Müverrih Yahya Kemal, Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası I (İst.1959), s.36

28- Aziz İstanbul, s.85

29- "Her büyük medeniyet kendinden önceki devirlerden iftinalandırdığı birtakım kahramanlar seçer ve kendi diyalektiğinin dayandığı mütefekkirleri benimser. Bu, Bergson'un anlatığı, bugünün ışığında mâziyi görmek keyfiyettir". Tanpınar, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (İst. 1978), s.23

30- Huzur, s.134

31- Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, s.24

32- Tanpınar, Beş Şehir (İst. 1969), s.245

Musikinin Vatanlaşması

M.Gürşen Sepetçioğlu

Uzun ve sürekli bir edebî zenginliğimiz var. Ondan daha uzun ve daha sürekli bir tarih bütünlüğü yaşamış olduğumuzu ise inkâr mümkün değildir. Öyle bir zenginlik ile böylece bir bütünlüğün haşmeti muhakkak ki üstâdını yetiştirecekti. O üstâd Yahya Kemal Beyatlı'dır.

SES başlıklı rübâisinde

*Yârab ne müsâvâtı ne hürriyeti ver
Hattâ ne o yoldan gelecek şöhreti ver
Hep neşve veren aşkı terennüm dilerim
Yârab bana bir ses yaratan kudreti var*

diyen büyük şairimiz için ise musiki vazgeçilmez bir unsur oldu. Hattâ musikisiz bir Yahya Kemal Beyatlı düşünmenin imkânı yoktur da diyebiliriz. Ona göre musiki, şiirlerindeki ses ve âhenk örgüsünün dışında, bir taraftan din bir taraftan bütün bir hayattır. Gökyüzünde milyonlarca gizli tellerden gene milyonlarca gizli parmakların duyurduğu bir yaşanan musiki, gaaip bir musiki gibi, bazan hazin günlerin derbeder musikisi bazan ufuklardan ufuklara bir zafer musikisi halinde, kâinatı doldurur. Böyle bir kâinatın en ihtişamlı dünyalarına ses ve tel kudretiyle hâkim olma hünerine erişebilenler ancak Üstâdın nazarında gerçek hükümdardırlar; erişemeyenler fukara ve öksüz bir ömrün serencamını sürükleyip giderler.

Buna rağmen okuyucusu, kâinata ortaklaşa sahiplenilen insanların ortaklaşa zevk alıp hüzünlendiği, yahut heyecanlarını aynı iniş çıkışlarda dindirme imkânı bulduğu bir yaygın musiki ile karşı karşıya değildiler. Muhakkak ki ses ve sözün sazlarla Batı'dan geliştirdiği ve bütünleştirdiği bir musiki Yahya Kemal de yabancı bulmamıştır, ama tutsağı da yapamamıştır. Her türlü tutsaklığın ölüme eş hürriyetsizlikler doğuracağından şüphe etmeyen şairimizin duyguları da bütün bir ömür boyu düşünceleri kadar hür kaimiştir. Ve bu hürriyet onda başlı başına bir şuur olmuştur.

Bu şuur yüzünden İslâv kederini duyabilmekte fakat zevk alamamaktadır. Çelikten sadâlar ile söylenmiş hürriyet özleyişlerinin müziğine ancak imrenmiş lâkin benimsemesi pek kolay olmamıştır. Kahvehanelerinde dahi farfara gürültüsünden olma bir havra müziği bulmuş, lâkin her zaman poyraz serinliğindeki yaprakların sesinden olma bir Emirgan Çınaraltı kahvesinin tabii musikisini aramıştır. Bu arayıştaki özlem ve tercih farkı Yahya Kemal'in gönlündeki kaynağın besleyici damarı olmuştur.

Bu yüzdendir ki pek açık ve pek nefis bir söyleyişle inancını çekinmeden açıklar:

*Çok insan anlayamaz eski musikimizden
Ve ondan anlamayan birşey anlamaz bizden.*

Bizim öz musikimizde dinin ve hayatın bütünleştiği bir kâinat bulur Yahya Kemal Beyatlı; sular gibi akan ve çağlayan bir kâinatır.bu. Boğaz'ın iki yakasında şehriyenleşir, mâvi Tunca ile gür Fırat'ın akışıyla topraklaşır, vatanlaşır. Ve seslerimiz olur, göklerimiz olur, yerlerimiz olur; artık hüznümüzdür bizim, şevkimizdir, zaferlerimizdir. Kısaca, bize benzer bir kâinatır... vatanimizdir.

Bu sebepten Tanburî Cemil Beyin bir eski plâğı, yabancı ve soğuk bir ülkenin karlı gecesini ansızın ısıtır; çünkü vatan, musikiye karışıp gelmiştir.

Yahya Kemâl'de Gurbet, Aşk ve Hasret

Yahya Akengin

Konuya "Açık Deniz" şiirinden bahsederek girmek istiyorum. Yahya Kemal, **Bu manzume en uzun zamanda yazdığım şiiirdir ve benim hayatımı ihtiva eden bir hikâyedir**" der. "Açık Deniz"i 1910 yılında Britanya'da yani gurbette iken yazmağa başlamış, 1925'de vatanında tamamlamış. 1910-1925 devresi, millet hayatımızda olduğu gibi, genç şair Yahya Kemal'in hayatında da bir hicranlar ve arayışlar dönemidir. Yahya Kemal, doğup büyüdüğü Üsküp'ten uzaklara, gurbete düşmüş, milleti de Üsküp dahil koca Makedonya'yı ve daha nice diyarlarını kaybetmiştir. Artık hem millî hem de ferdî plânda bir gurbet ve hasrettir yaşanan... Yahya Kemal kendi gurbet ve hasretini milletin aynı duygularıyla birleştiren bir şâir olarak beliriyor. O'nun "akıncı cedlerinin İhtirası" bilinen gurbet ve hasret duygularına yeni boyutlar kazandırıyor.

"Yerinden ve yârinden" uzak kalan rûhun, "süreklî gurbet"te aradıkları vardır. "Bağrında bir akis gibi kalmış uğultular"la, "varılan son diyar" arasında bir med ve cezir başlamıştır. Üzerinde çokça tahliller yapılmış olmasına rağmen, "Açık Deniz" şiirinde her muhayyile, kanat çırpacağı yeni ufuklar keşfedebilir. Bu şiirde, geçmişle geleceğin birleştiği bir sonsuzluk çizgisinde, bir yandan alevden bir hasretle, geçmiş devirlere; öte yandan "akıncı cedlerin İhtirasıyla" yeryüzünün "serhaddi"ne varan bir rûhun mâcerası sezilir. Bu, hem genç şair Yahya Kemal'in ruhunda, hem de "devlet-i ebed müddet" in hayatında cereyan eden bir mâceranın hikâyesidir.

Ruhunla karşı karşıya kaldım o med günü,
Şekvânî dinedim, ezeli muztarip deniz!
Duydum ki rûhumuzla bu gurbette sendeniz
Dindirmez anladım bunu hiçbir güzel kıyı,
Bir bitmeyen susuzluğa benzer bu ağrıyı...

Buraya kadar çizmeğe çalıştığımız tabloya bakılırsa, Yahya Kemal'deki hasret ve gurbet duygusunun bir karamsarlık ve ümitsizlik halinde yansıdığını söylemek mümkün olabilir. Daha sonra, zamanından beşyüz yıl öncesine göç edip orada yaşadığını söylemesine bakarak da bir kaçış bir sığınma ve kendini avutma psikolojisinin ağır bastığı yargısına varılabilir. Esasen zaman zaman şahit olunan, Yahya Kemal'i yanlış değerlendirmeye çabalarının dayanakları da buna benzer tek yönlü yaklaşımlar olmuştur.

İnsanları hayatın maddî gurbetine iten sebepler türlü türlüdür. Bunlardan biri de kazanç elde etme gayesidir. Fakat bir de ruhun gurbeti vardır. Metafizik görüş, dünyanın ruha bir gurbet olduğunu söyler. Yahya Kemal'in mısralarında bu mistik kavrayışın izlerine de rastlarız. Nitekim sözünü ettiğimiz "Açık Deniz" şiirinin havasında da böyle bir mistisizmin kısmen var olduğu sezilebilir. Ancak Yahya Kemal'de rûhun ikinci bir gurbetini görürüz: Bulunduğu zamandan göçedip yüzyıllar öncesine varmak, oralarda mekân tutmak... Yani ruh, gurbet içinde gurbetini yaşamış oluyor. O mâna gurbetine de bir kazanç uğruna çıkılmıştır. Oradan yürürlükte olan zamana birşeyler taşınacaktır. Nelerdir bunlar? Millî gururun takviyesi, düşülen komplekslerin dağıtılması, milletin kendine güven duyması ve benzeri...

Düştüğü gurbetin, çektiği hasretin, Yahya Kemal'i karamsarlığa yaklaştıramadığını görürüz. Bu duygular onda, dinamizmin doğmasına hazırlıktır. İnsan için kaçınılmaz ve bir bakıma da vazgeçilmez olan hasret duygusu, Yahya Kemal'in dünyasında, ileri atılmak için bir "gerilme"dir. "Arslan gerilir de öyle atlar" sözü onundur ve hamle yapmak için ruhî hazırlık yapmanın önemini vurgular (ki bilindiği gibi bunu Millî Mücadele yıllarının Büyük Taarruz öncesi günlerinde sabırsızlık gösterenlere karşı söylemiştir.)

Nihad Sami Banarlı, Yahya Kemal'in şiirlerinin konuları hususunda şöyle bir tesbit yapıyor: "Onun aşk şiirlerinde, zengin vatan ve düşünüş unsurları vardır. Vatan şiirlerinde ise, çok kere bütün bu unsurlar bir aradadır" şunu da belirtelim; Yahya Kemal'e göre aşk, bir çehreye duyulan ilgiden ziyade ruhun uyanıklığını ifade etmektedir. Sevdiği ve hayran kaldığı bir çehrenin ardında daima kendi ruh ikliminde yer etmiş başka değerleri başka imajları aradığını görüyoruz. Meselâ "Mihriyar" şiirinde obje bir Türk güzeldir. Şair, bir eski besteye benzettiği bu güzele hayrandır. Bu İstanbul güzelinin gözlerinde geçmiş'asırları bir bir gördüğünü, onun, beşyüz sene sonra karşısına çıkan "İstanbul Fethi'nin hayal" olduğunu söyler ve Mihriyar bu nitelikleriyle sevgili olur. Yahya Kemal'de gurbet, hasret ve aşk hep saltanatlı bir ruh ikliminden ses verir. Bu iklimde gözyaşları bile sultanidir.

"O şüh ağlar bugün Kasrı Şerel-âbâda geldikçe
O Nüşânüş demler hâtır-ı nâşâda geldikçe

Gözler kamaştıran, hâtıralarla do-

lu bir kasrın önünde, geçmiş mutlu günlere ağlayan güzelin gözyaşlarının ardında ise, Lâle Devri'nin ihtişamlı hayat sahneleri âdeta geçit resmindedirler.

Gülerdi taht-ı zerrin üzre Cem gülşende güllerle
Sebû-endâm sâkiler elinden bâde geldikçe

Dururdu rindler dembeste ney dembeste vecdinden
Ağaçlıkiarda bülbül dürdan feryâda geldikçe

Şâirin, geçmiş güzel günlerin özlemiyle gelip hâtıraların sarayı önünde "bugün" ağladığını söylediği güzel, iki asır öncesinin bir simasıdır. Yahya Kemal onu hayalinde "bugün"e taşıırken, yaşanan güzelliklerin ve mutlulukların, maddî ömürlerini tamamladıktan sonra da devam ettiklerini söylemiş oluyor. O'nu "İnsan hayal ettiği müddetçe yaşar" düşüncesine götüren de bu süreklilik duygusu olsa gerek. Bu hayal, geçmiş asırların derinliklerine doğru kanatlandığı gibi, zaman zaman da yaşanan âna ve mekâna gelir, taht kurar:

Mevsim iyi, kâinat iyiydi;
Yıldızlar o yanda biz bu yanda,
Hüya gibi hoş geçen zamanda
Sandım ki güzelliğin cihanda
Bir saltanatın güzelliğiymi

Buradaki dekor, âşinalığı aşka dönüştüren İstanbul'dur. Şunu söylemek mümkün ki, Yahya Kemal'in şiirlerinde sevgili imajı tek başına kaldığı zaman talihsizdir. O ancak tarihin derinliklerinden bahsettirebiliyor, İstanbul'un güzelliklerini andırabiliyorsa, milletin bir hususiyetini çağırıştırabiliyorsa vardır. Değilse Yahya Kemal'in onu farketmeye pek niyeti yoktur.

İrkin seni iklimine benzer yaratırken
Kaç fethiye koşan tuğlar ufuklarla yarışmış,
Tarihini aksettirebilsin diye çehren,
Kaç fâtihin alın kanı mermerle karışmış.

Bu mısralardaki güzele bakış açısı gösteriyor ki Yahya Kemal'de aşk, çoğu zaman bir milli sevdanın yan unsuru olmaktadır.

Yahya Kemal'e göre, beşerin bu yüceltici duygusu, ruhun görebildiği bir rüya olarak çerçevesizince soyludur. Eğer böyle olamayacaksa varsin ruh o rüyanın hasretiyle başbaşa kalsın. Tıpkı "Mehlika Sultan"ın sevdalıları gibi. Yani,

Bu emel gurbetinin yoktur ucu
Daima yollar uzar, kalb üzüdür
Ömrü oldukça yürür her yolcu
Varmadan menzile, bir yerde ölü.

Asıl güzel olan, çıkılan bu dünya gurbetinde bir emele bağlanmak ve onun ardından yürümektir. Çünkü Yahya Kemal'in hayalinde "cânan" bir ufuktur, çoğu kere de bir şiiri yani güzelliğin ölümsüzlüğünü hatırlatan bir kadındır.

Sorulabilir ki, Yahya Kemal'in şiirlerinde aşk kavramı hep böyle bir idealizmin unsurlarıyla mı yüklüdür acaba? Şüphesiz öyle değil. Ama O'nun hayata bir aşk estetiği açısından baktığını söyleyebiliriz.

Aşk estetiği, edebiyatımızın özellikle şiirimizin tarihi bir sahasıdır. Tasavvuf felsefesiyle gönül ufukları genişleyen şâirlerimiz, dünyaya ait olan herşeyde uhrevi bir hava arama anlayışıyla yola çıkıp, mânâ unsurlarını madde unsurlarıyla yorumlamış, zaman zaman da bunları özdeşleştirmişlerdir.

Onların dünyaya bir aşk estetiğiyle bakışlarının temelinde metafizik duygu ve düşünceler yer alır. Yahya Kemal'in tasavvufa âşinalığı ve sempatisi olduğunu bilmekle beraber, onun aşk estetiğinde uhrevi bir anlayışın temeli olduğunu söyleyemiyoruz. Onun aşk estetiği daha çok dünyevidir. Ama bu estetik kavrayış, insanımızın değer hükümleriyle çatışmayan, onun gönül ölçülerini okşayan bir kavrayıştır. Yahya Kemal'in bu estetiğin dışına taşıdığı acaba hiç görülmemiş midir? Görülmüştür. Meselâ "Sicilya Kızları" şiirinde buyledir. Ancak bunun da izahını kısaca yapmak gerekirse, ünlü şairimizin hayatında kısa bir dönem için

de olsa kadim Yunan şiirine meyletme devresi vardır. Fakat bu hal geçici olmuştur.

Buradan tekrar başa dönerek Yahya Kemal'deki hasret tema'sına geçeceğiz. Bu kadim Yunan şiirine sempati duyma hâdisesinin yaptığı bir çağrışımla ilgili olarak bir parantez açacağız. Biliyoruz ki Tanzimat'la başlayan bir aydın-halk yabancılaşması gerçeği vardır. İşte Yahya Kemal'in de bu yabancılaşmadan hiç payını almadığını söylemek mümkün olmuyor. Yahya Kemal'i çağdaşlarının bir çoğundan ayrılan husus, onun bu yabancılaşma ve kendine gelme ihtiyacını duymuş olması ve kendine bir doğrultu çizmesidir. Bu doğrultuda Yahya Kemal, duygu ve düşünceleri açısından halkıyla bütünleşen, yaşama tarzı bakımından ise yabancılaşmanın içinde yer aldığını kabul ve itiraf edendir. Şahsiyle ilgili olarak yaptığı bu tesbit karşısında önce mahzunlaşır, sonra da kendine bir teselli kâpısı aralar. "Atık-Valde'den İnen Sokakta" gezinirken, iftar topunun gürültüsüyle evleri ve sokakları bir nurlu neş'enin kapladığını görmüş, ufkunda ferah, temiz bir âlemin açıldığını farketmiştir. Fakat bakışlarını kendine çevirdiğinde,

"Tenhâ sokakta kaldım oruçsuz ve neş'esiz.
Yurdun bu iftarından uzak kalmanın gamı
Hadsiz yaşattı rûhuma bir gurbet akşamı"

demek zorunda kalmıştır. Bu söyleyişte uzaklık vardır, gurbet vardır, hasret vardır. Evvelâ kabul etmiştir ki bu; bir insanın değil bir yurdun nurlu neş'esidir. Sonra görmüştür ki kendisi bu müşterek halden uzakta-

Yurtdışı Abonelerimize Duyuru.

Ziraat Bankası Çağaloğlu Şubesinde döviz hesabı açmış bulunuyoruz.

Dergi ve kitap istekleriniz için mark hesap numaramız: 78, Frank hesap numaramız ise: 79'dur.

Epopeden Lirik Fantezilere

O.Olay Yazıcı

dır ve dolayısıyla bir ruh gurbetine düşmüş olmaktadır. Yabancılaşma hâdisesinin bütününü içinde bulunup, bunun farkında bile olmayan aydın için böyle bir problem kalmamıştır. Fakat Yahya Kemal gibi, duygu ve düşüncesiyle halktan kopmamış, ama yaşama tarzı bakımından ondan ayrılmış ve bunun şuuruna varmış olmanın verdiği bir eleme duyanlar için, ortada bir mes'ele vardır. Bu noktada bazı değerleri için için özlemek vardır. Yahya Kemal'in bu özleyiş hali şüphesiz ferfî planda değildir. Sosyal bir mes'eledir. Şimdi aynı şiirin son mısralarına dönelim:

Bir tek düşünce oldu teselli bu derdime:
Az çok ferahladım ve dedim kendi kendime:
"Onlardan ayrılmış bana her an üzüntüdür;
Madem ki böyle duygularım kaldı; çok şükür."

Demiştik ki Yahya Kemal'de hasret, bir aksiyon hüviyetine bürünmüştür. Burada da cemiyetinin, uzak kaldığı değerlerine özlemle bakması, bu uzaklığı yakın etme doğrultusunda atılmış bir adımdır. "Madem ki böyle duygularım kaldı, çok şükür" demesi, bir yabancılaşma konusu olan yaşama tarzıyla da halkına yakınlaşma, aynılaşma ve bütünleşme arzu ve ümidini duymasındandır. Bu arzunun samimiyetidir ki Yahya Kemal'in eserleri, bütün bir milletin kaybettiklerine yeniden kavuşma ve yücelme emelidir doğum sancılarını hissettirir- gibidir. İnsanlar da milletler de emellerine kavuşmadıkça gurbettedirler. Ve yine kavuşmanın ilk adımı hasrettir. Hasreti duyulmayan hedeflere varılmaz. Bütün emeller ve hasretlerin harcı da hayatı ve bütün dünyayı güzelleştirecek asalette hem yüce olan hem de yücelten sevgidir. Hayata kendi milletinin gönül ölçüleriyle bakan büyük şair Yahya Kemal'in eserlerindeki gurbet, aşk ve hasret temalarının yankıları da bunlardır.

Konumu, "Koca Mustafapaşa"-dan birkaç mısra ile bitiriyorum:

Kopmuşuz bizler o öz varlık olan manzaraдан.
Bahseder gerçi duyanlar bir onulmaz yaradan;
Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;
Budur âlemdede hudutsuz ve hazin öksüzlük.
Sızlatır bazı saatler dayanılmaz bir acı,
Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.

Yahya Kemal Beyatlı, Türk şiirinin "mısrayı namus bilen" ender simalarından birisidir. Üç ana-kaide üzerine kurulmuştur onun şiiri: Mazi, tarih ve hatıra... Bir de kaynaştırıcı unsur olarak, hayal... Destansı, "mücessem" bir şiir dünyasıdır bu... Bir tür epope... Yani millî destan!

Yahya Kemal'in şiirinde ses ve zaman geri döner.. Mücerretten muşahhasa varır hayalimiz... "Süleymanîye'de Bayram Sabahı"nda deniz ufkunda gürleyen "top sesleri"ni, "Açık Deniz"de dalgaların "kükremesini" işitir; "Mohaç Türküsü"ndeki "at kışnemesiyle" ürperir; 'Akıncı"daki "ak tolgalı beylerbeyi"nin haykırışını ruhumuzda hissederiz...

Yahya Kemal kozmik zamana bağlı kalmayan, mekânın sınırlarını zorlayan, geçmişi hâl'e taşıyan insandır. Denilebilir ki o, Batı'nın kendisine veremediği iç huzuru, kendi "tarih ve coğrafya"sı içinde aramıştır.

Derler ki, bir gün dalgalar halinde uzaya dağılmış olan bütün konuşmalar geliştirilmiş hassas âletlerle sese dönüştürülecektir.. Günümüz uzay çağının mucidi, kurgu-bilimin öncüsü Jules Verne sayılıyorsa gelecek "yankılar-çağı"nın öncüsü de Yahya Kemal sayılmalıdır.. O'nun şu mısraı bu fikri doğrular mahiyettedir:

"Lakin kalacak doğduğumuz toprağa bizden
Şimşek gibi bir hatıra nal seslerimizden!"

Mimarî estetiğin dehası Sinan ise, aruzun son büyük ustası da Yahya Kemal'dir. O'nun tenkitlere uğrayan kolay ve sade mısraları varsa da, şu mısralar ana-sütunlar üzerine yerleş-

tilirilmiş "gök kubbe"ler kadar güzel ve sağlamdır:

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;
O mübarek gemiler hangi seherden geliyor?

★

Sizlersiniz bu ân'ı ışıklarla Türk eden!
Eksilmesin şu mutlu şafaklar bu ülkeden!

Necip Fazıl, avam adına-çoğul insan adına- trajik oluşlar idrâkinin büyük azabını yaşar ve yaşatır bize... Yahya Kemal öyle değil. O "trajik-çi", "buhranı" pek yaşamamıştır.. Çünkü onun şiirleri daha çok standart insan idrâkine hitap eder.. Yahya Kemal'in başarısı, aruzun ve müzikinin gücü ile şiiri avama sevdirmesindedir daha çok... Bir de hal'le maziyi çakıştırarak bize kıyas ve hesaplaşma imkânı vermiş olmasında...

Yahya Kemal Beyatlı, lirik fantezilerde, muhayyel soyutlamalarda daha başarılıdır...

"Nazar"da Poe'yu hatırlatan güzellikte renkli imajlar, buruk ve bugulu tedailer vardır:

"Gece, Leylâ'yı ayn on dördü,
Koyda tenhâ yıkanırken gördü.

Soğuk ay öptü beyaz ensesini.
Sardı her uzvunu bir ince sızı;
Bu öpüş gül gibi soldurdu kıızı.

Nice günler bakarak dalgalara,
Dediler: 'Uğradı Leylâ nazara!'"

E.A.Poe'nun "Belle"si ile Y.K.Beyatlı'nın "Leylâ"sı aynı acı kaderi yaşar ve aynı estetik hüznü yaşatır bize...

"Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde!" diyerek şairimizi rahmetle anıyoruz.

Yahya Kemâl Enstitüsü Kuruluşu, Neşriyatı ve Çalışmaları

Nermin Suner Pekin

Yahyâ Kemâl, Türk tarihinin şeref sahifelerinden süzül-müş, dil ve sa'at hâtıralarını, kültür ve medeniyet miraslarını, millî bir duygu ve Avrupâî bir san'at anlayışıyla birleştirerek bir duygu, bilgi ve tefekkür saltanatı içinde, edebiyâtımıza tarihî ve çağdaş şiirin muhassalası diyebileceğimiz kudretli bir söyleyiş kazandıran büyük üstad şâiridir.

Bu san'atın Türk şiirine verdiği zengin terennüm lisanı ise Türk dilinde bir musiki cümlesi yaratmak için azimli ve bilgili çalışmaların parlak zaferidir.

Daha 1912 yıllarından başlayarak Şiirleri ve sohbetleriyle Türk Edebiyat dünyasını âdetâ büyükleyen Yahyâ Kemâl yalnız kendisinden sonraki nesilleri değil kendi neslini, hatta kendisinden önceki neslin hayatta bulunanları üzerinde kuvvetli ve devamlı bir tesir uyandırmıştır. Her şiiri edebiyat ve yayın hayatımızda bir hâdise yaratmış, şiirleri elden ele dolaşmış, dilden dile söylenmiş, hakkında kitaplar düzenlenmiş, makaleler yazılmıştır.

Bu büyük şâirin hayat hikâyesi 1958 yılının bir Kasım günü ebedî hayâta intikaliyle kapanmış oldu ise de, o, asil ölümünden sonra bütün eserleriyle milletin gönlüne taht kurdu.

Bu İstanbul ve vatan şâirine ölümünün daha ilk haftasında **Fetih Cemiyeti** sahib çıktı. Cemiyet reisi rahmetli Ekrem Hakkı Beyefendi ile şâirin vefalı dostu rahmetli Nihad Sâmî Hoca onun adına bir Enstitü kurmak teşebbüsünde bulundular. Esâsen Fetih Cemiyetine bağlı bir

*“Yahyâ Kemâl bu
eseri ile milli
mazimiz ile
zamanımız arasında
bir altın köprü
kurmuştur.”*

İstanbul Enstitüsü faaliyette idi ve 1953'ten beri İstanbul'a ve onun fâtihiine, maddî mânevî mimârisine, tarih ve coğrafyasına, Anadolu ve Balkanlar Türkiyeindeki medeniyetimizin muhassalası saydığı İstanbul'un bütün özelliklerine dair ciddi ve ilmi araştırmalar yapan bir müessese idi.

Yahyâ Kemâl'de esâsen bu müessesenin fahri âzâsındandı; Enstitü neşriyatını büyük alâka ile takibeder, kıymetli tavsiyelerde bulunurdu. Enstitünün İstanbul Türkçesi hakkında giriştiği ilmi faaliyetle de yakından alakalanmış bu hususta fikirler ve bilgiler vermişti. Şâir İstanbul Türkçesini bilhassa Türkiye Türkçesinin bir muhassalası sayar, İstanbul konuşmasına derin saygı gösterirdi.

İstanbul'da **Fâtiş Başkurşunlu Medresesi**'nde bu çalışmalarına devam etmekte olan Fetih Cemiyeti ve İstanbul Enstitüsü Türkçenin bu büyük şâirinin ölümü üzerine daha ve-

fâtının ilk haftasındaki tolantısında İstanbul Enstitüsüne muvâzi bir **Yahyâ Kemâl Enstitüsü** açmağa karar vermişti.

Yahyâ Kemâl Enstitüsü, büyük şâirin san'atını, eserlerini, te'sirlerini, ilmin en yeni metodlarıyla inceleyerek bir **Yahyâ Kemâl Külliyyatı** ve monografisi hazırlamak vazifesini almıştı.

Yahyâ Kemâl'i yetiştiren târihi, içtimâî ve estetik (bedii) çevreleri, millî ve Avrupâî kültürü, onun hayatını, hâtıralarını, eserlerini, Şâire âlt bütün yazılı ve şifâhî vesikaları, modern tenkidin usulleriyle inceleyerek eserlerini toplamak, tahtillini yapmak bir plân ve program dahilinde bunları neşretmek gibi bir vazifeyi üzerine almış bulunuyordu.

Bu Enstitünün ilk kurucu âzâsını Yahyâ Kemâl'i en iyi tanıyan ve memleketin en seçkin ilim adamları teşkil ediyordu.

Fetih Cemiyeti reisi rahmetli Ekrem Hakkı Ayverdi'nin başkanlığında bu Enstitünün âzâları arasında şâirin yakın arkadaşları, doktoru Nihad Reşad Berger, edib ve romancı Abdülhak Şinasî Hisar, Salid Nazîf Ozankan, Halis Erginer, Vehbi Eralp gibi güzide şahsiyetler bulunuyordu. Enstitü Müdürlüğü'ne şâirin son zamanlarında hemen hiç yanından ayırmadığı yakın dostu olan kıymetli edebiyat tarihçisi **Nihad Sâmî Banarlı**'nın getirilmesi kararlaştırıldı.

Nihad Sâmî Banarlı son yıllarda Yahyâ Kemâl'le sık sık buluşuyor, kitaplarının neşre hazırlanması hususunda plânlar tertipliyor, basılması-

nı gerçekleştirmeğe çalışıyordu; hatâ bu görüşmeler sırasında şâirin "Hürriyet" gazetesinde her hafta bir şiirini neşretmek suretiyle de işe girişmiş oluyordu.

Böyle bir Enstitünün kurulduğunu haber alan Yahyâ Kemâl vârisleri, müracaat ederek Enstitü ile işbirliği yapmak teklifinde bulunmuşlardır. Verese ile vârisler arasında icâbeden kanunî işler yapılmış verese kitaplarının neşir hak-

kını Enstitüyü devretmiş (*) ayrıca zâtî eşyasını evrak-ı metrukesini kitaplarını, bir müze teşkil etmek üzere Enstitüye devretmişlerdir.

YAHYÂ KEMÂL MÜZESİ:

Bu müze, milletlerin fikir gelişmesinde müzelerin mektepler kadar te'sirli ve faydalı olduğu inancıyla tertiplenmiştir.

Yahya Kemâl'in hayatında bir evi olmadığı için müzede bazı yazılarının

da hayâl ettiği Türk evi eşyası yoktur, ancak onu iyi tanımak isteyenleri tatmin edecek hâtıraları, kitapları, karalama şeklindeki notları, zâtî eşyası ve yıllar yılı Park otelinde üstünde yazı yazdığı masası ve yaslanıp, Üsküdarı Boğazı seyrettiği bir koltuğu vardır. İlk defa Fetih cemiyetinin yerleşmiş bulunduğu **Fâtiğ Başkurşunlu Medresesi**'nde hazırlanmış ve teşhir edilmiş olan müze 1960'dan sonra Fetih cemiyeti ile beraber Çarşıkapı'daki **Kara Mustafa Paşa Medresesi**'ne nakledilmiştir; müze ikinci defa burada tertiplenmiş ve cemiyet reisi rahmetli Ekrem Hakkı Ayverdi'nin açış konuşmasıyla ikinci defa milletimizin görüşüne sunulmuştur.

YAHYÂ KEMÂL ARŞİVİ:

Enstitü Müdürü Nihad Sâmî Banarlı şâir için kurulan bu enstitüde kendisi ile beraber çalışacak kadroyu tamamlayarak çalışmalarına başlamış, en ufak kağıd parçasını bile değerlendiren bir de arşiv teşkil etmiştir.

ENSTİTÜ NEŞRİYATI:

Enstitü kurulduktan sonra ilk iş olarak, bir **Yahyâ Kemâl Enstitüsü Mecmuası** çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu mecmua aziz şâirin hayatını, san'atını, fikirlerini eser ve te'sirlerini bu san'atın hizmet ve değerini tanıtmak maksadıyla çıkarılacaktır.

1) Yahyâ Kemal Enstitüsü Mec. C.I 1959 C. II 1968

Enstitü mecmuası bütün çalışmalarını ilmin en yeni metodlarıyla yapmaya gayret edecek Yahyâ Kemal monografisi için vesikalar toplayacak, dostlarının bu mevzu'daki etüdlerini neşretmiş ve edecektir.

2) Nihad Sâmî Banarlı; Yahyâ Kemâl Yaşarken: 1959

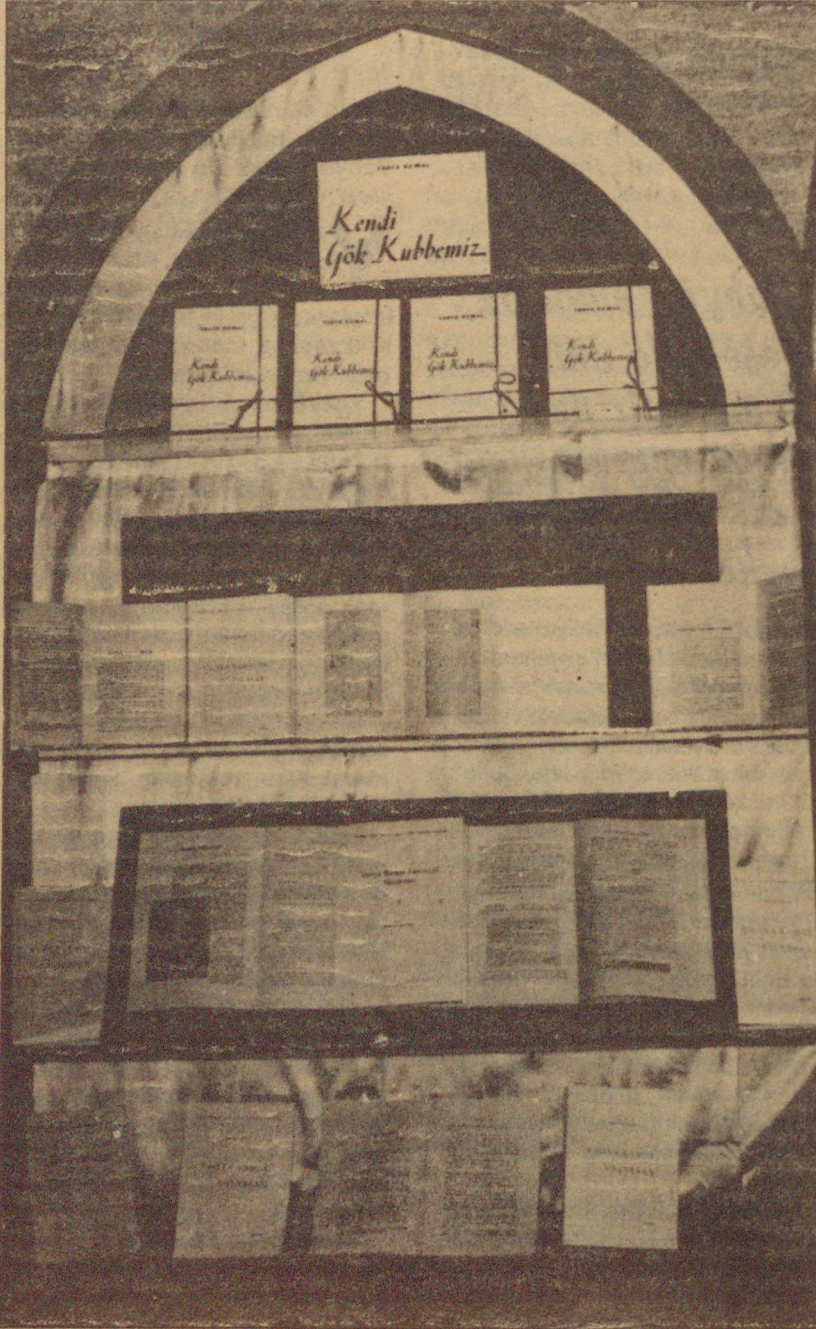
Bu kitapta Nihad Sâmî Banarlı'nın şâirle beraber şiir tahlilleri ve konuşmaları yer alır.

3) Nihat Sâmî Banarlı; Yahyâ Kemal'in Hatıraları

Nihad Sâmî bu kitapta şâirin kendisine verdiği el yazısı hâtıraları ile anlattığı şifahi hâtıralarını toplamıştır.

YAHYÂ KEMÂL'İN ESERLERİ:

1) Kendi GökKubbemiz: İlk baskı 1961

2) Eski Şiirin Rüzgânıyla: İlk baskı 1962

Bu kitabın, şairin Divan şiirimizin şekil ve söyleyiş incelikleriyle ve estetiği ile söylediği klasik şiirler kitabıdır. Tarihin eski büyük devirleri, hâdiseleri, duygu ve düşünceler âlemini, koca çağlarının dili ve uslubiyle söylemek Yahyâ Kemâl'in kıymet ve ehemmiyet verdiği bir san'at anlayışdır. Yahyâ Kemâl bu eseri ile millî mazimiz ile zamanımız arasında bir altın köprü kurmuştur. Bu köprü bizim tarihî en büyük olduğumuz çağlara doğru bir şiiri ve musiki içinde, bilgi tefekkür ve iman istikametinde yürüyerek, kendimizi en iyi görebilmemizi sağlamıştır. İleri bir batı kültürü ile klasik şiirdensüzlümüş dil ve san'at değerleriyle taşacak kadar doludur. Şairin Fransa'da bulunduğu gençlik yıllarında bu san'at anlayışı yaygındı. Yahyâ Kemâl'de bu te'sir ile klasik edebiyatımızın içine daldı; divan şâirlerini yaşadıkları devir içinde inceledi. İşte bu kitabdaki şiirler, devirlerinin söylemek istediği şiirlerdir. O devrin dili ve uslubiyle yazılmıştır.

Rubâiler ve Hayyam Rubâilerini Türkçe söyleyişler: İlk baskı: 1964

Bu eser isminden de anlaşılacağı gibi iki bölümdür. Rubâi bir tefekkür şiiridir, büyük bir mevzu'u veya bir tefekkür heyecanını dört mısra'a sığdırmak, onu bir ses ve söz kalıbı halinde söylemek.... Bizim edebiyatımızda gazel tarzı gibi, rubâi tarzına da büyük hayat hattâ milli bir ruh veren şâir Yahyâ Kemâldir. O, ister kenâi söylemiş olsun, ister başka dildekini Türkçe söylesin, her şiiri Türkçenin dil musikisine göre söylemek için bir ömür boyu çalışmıştır. Yahyâ Kemâl Rubâi tarzını seviyor, bu tarza yeni bir hayat kazanıran rubâiler yazıyordu. Hayyam rubâilerini okurken dinleniyor ve onları Türkçe söylemekten büyük bir zevk alıyordu. Şairin bu kitabının birincisinde 41 ikincisinde 54 rubâi vardır.

YAHYÂ KEMÂL'İN NESRİ VE NESİR KİTAPLARI:

Yahyâ Kemâl sâdece büyük bir şâir değil, aynı zamanda eşsiz bir fikir ve kültür hazinesidir. O, bizim edebiyatımızı yalnız şiiri ile değil, aynı zamanda milliyetimizin en sağlam temellerini meydana

"Yunan politika oyunları harbi nasıl kendi lehine çevirmek istiyordu?"

na çıkarılan bir fikir ve kültür adamı olarak da üstün eserler vererek fetretmiştir.

Yahyâ Kemâl, nesirlerinde de Türkçeyi en temiz ve sağlam yapısı ile kullanmış, gerek cümle kuruluşu, gerek seçtiği kelimelerin âhengi ve dolgun mânâsıyla zengin bir ifade kudreti göstermiştir.

Konferansları inandırıcı, sohbetleri tatlı ve samimî, fıkraları vezir, hiciv ve mizahları nükteli ve zekicedir. Yazılarının büyük bir kısmını teşkil eden makaleleri ise zengin bir bilgi, kültür ve doğru görüş ve sezîş unsurlarıyla örülmüştür.

Yaşarken hiç bir suretle neşretmediği hâtıraları ise, Yahyâ Kemâl gibi bir insanın nasıl yetiştiğini gösteren kıymetli vesikalardır. Ayrıca bu hâtıralar yaşadığı devrin yakın tarihi vak'aları ve şahsiyetleri hakkında kıymetli görüşlerle doludur.

Hikâyelerine gelince; Uslub ve edâ itibarıyla şiirleri kadar akıcı ve âhenkli olan nesirleri yanında bilhassa hikâyeye üslûbu şiirinden çok başkadır; şiiri nesirden tamamiyle ayrı kabul eden şâir manzumelerinde ne kadar halis şiiriyet kullanmışsa, hikâyelerinde o kadar nesrin ve hikayenin icabettirdiği sâde anlatıcı bir üslûb kullanmıştır. Onun şiir mısra'larının sihri ahengi içinde erimiş gibi ancak hissolunan, zengin duygu, düşünce görgü, müşahede, zekâ ve psikoloji, hikâyelerinde göze çarpar halde sarîh mahiyettedir. Hikâyelerinin tanıttığı insanlık dramı veya komedyası ise bir defa okumakla değil tekrar tekrar okunduğu zaman derinliğini daha iyi gösterir.

Bugün elimizde bulunan nesir kül-

liyâtının herbiri kendi hususiyetleri içinde ayrı bir kıymet olan kitapları Onun nesirci tarafını da tanıtmış oluyor.

Bu kitapların mühim bir kısmı, siyâsî, ictimâî fikir yazıları bir kısmı da sohbet, fıkra, hâtıra gibi daha serbest düşünce ve uygulamaların ifâdesidir.

Yahyâ Kemâl roman da yazmak istemiş - hatta gene İnad Sâmî hocadan öğrendiğimize göre - **Her Gece Benimsin** ismini verdiği bir kaneve de hazırlamış fakat sonradan bu romanı tamamlamak istememiş, çünkü; (Ben şiirde muvaffak olduğumu sanıyorum, romanda da şiirdeki kadar muvaffak olmam lâzım, bu ise kolay değildir.) diyordu.

NESİR KİTAPLARI: (BASKI SIRASINA GÖRE)

Aziz İstanbul: İst. 1964

Bu kitap İstanbul ve Yahyâ Kemâl Enstitülerinin müşterek çalışmalarıyla hazırlanmıştır. Bu kitapta Yahyâ Kemâl'in İstanbul ve İstanbul'un fetih ve fâtihi hakkında tenkid, makale, konferans, müsahebe ve nesirleri bir araya getirilmiştir. İstanbul, Yahyâ Kemal için tek bir şehir, ve sâdece bir tarih manzarası değildir. Bu şehir bütün Türklüğün ve bütün Türk vatanının bir hûlasası, tamamiyle milli bir sembol ve Türk medenî kabiliyetinin şâhâne bir tecellisidir.

Bu kitabın ilk yazısı Yahyâ Kemâl'in 1947'de İstanbul hakkındaki bir konferansıdır. "Türk İstanbul" yazısıdır.

"Bir bir çalan saatler" başlığı altında da İstanbul'u Türk yapan ve vatanın bir muhassalası hâline getiren sırrı anlatan yazıları sıralanmıştır. Daha sonra da fetih hâdisesi ve İstanbul'un fâtihi hakkındaki yazıları yer alır. Eserde bunlardan başka İstanbul hudutlarını aşan tarih tetkikleri ve vatan millet anlayışını belirten kıymetli fikir yazıları vardır.

Eğil Dağlar: İlk baskı 1966

Bu kitaptaki yazılar Yahyâ Kemâl'in 1921-1922-1924 yıllarında "İleri", "Hakimiyet-i Milliye", "Tevhid-i Efkâr" gazetelerinde ve "Dergâh" mecmuasında yayınladığı makalelerinden toplanmıştır. 1921-22 yıllarında hergün başmakale olarak yazılan bu yazılar muharebe günlerinin bazen acı ba'zen ümit verici hâdis-

lerin milli ruhta uyandırdığı düşünce ve heyecanların en doğru akisleridir.

Bu kitapta, "Yahyâ Kemâl, Millî Mücadeleye ve İstiklâl harbine dair bir satır bile yazmamıştır" diyenlere çok kuvvetli bir başavuruştur.

Kitabın adı içindeki bir yazının başlığından alınmıştır. Yazar bu yazısında 1897 harbinde Ethem Paşa kumandasındaki gönüllü Türk askerlerinin söylediği bir Anadolu Türküsünde geçen:

*Eğil dağlar eğil üstünden aşam
Yeni ta'lim çıkmış varam alışam*

mısra'larından duygulanmıştı. Temeli böyle bir inanışa dayandığı için **Eğil Dağlar** yazıldığı yıllarda millî mücadelenin inandırıcı bir desteği ve Türk düşüncesinin bir zaferi olmuştur.

Bu kitapta nesirle yazılmış bir millî mücadele destanı ruhunu taşıyan 88 müstakil yazı vardır. Bu yazılarda Anafartalar ve Mustafa Kemâl Paşa için en samimi hayranlık duyguları belirtilmiştir. Yahyâ Kemâl, Mustafa Kemâl Paşa'yı **Millî bir timsal** olarak görür. Kitapta yer alan "**Aslan gerilir de öyle atlar**" yazısında İstiklâl Mücadelesinin nasıl bir plan ve temkinle idâre edildiğini anlatır.

Engin bir târih düşüncesi ve bir milletlerarası münasebetler bilgisi vebüyük bir tefekkür kabiliyeti ile bu vatan şâiri millî görüşün ve düşüncenin en doğrusuna varmıştır.

1922 yılı 26 Ağustos'ta ordumuzu Anadolu'da taarruza geçtiğini öğrenince bütün kalbiyle gönlünden coşan duaları haykırıştı.

*Bu kopan fırtına Türk ordusudur Yarabbi
Senin uğrunda ölen ordu budur Yarabbi
Ta ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmin
Galib et çünkü bu son ordusudur İslâmın*

Bu kitaptaki yazılarda İstiklâl Savaşı, Birinci Cihan Harbi'nin yarattığı buhranlar içinde, hangi sebeplerle ve nasıl bir şahlanışa yapıldı? Bizim bu mücadeleimiz karşısında Avrupa devletlerinin tutumu ne idi? Niçin böyle bir siyâset güdüyorlardı? Yunan politika oyunlarıyla harbi nasıl kundi lehine çevirmek istiyordu? Türkün askerî gücü, ordu millet oluşu, büyük mânevîyatı, o zamanki şuurlu siyâseti bunları nasıl yendi gibi

"Bu yazılardan çıkarılacak netice Yahyâ Kemâl'in şuurlu ve hakiki milliyetçiliğidir."

soruların cevaplarını etraflıca bu yazılarda bulmak mümkündür.

Böylece Yahyâ Kemâl İstiklâl mücadelesinde fikir yoluyla hizmet edenlerin başında bulunmaktadır.

Siyâsî ve Edebî Portreler: İlk baskı İst. 1968

Yahyâ Kemâl, içtimâî ve siyâsî hayatımızda mühim mevkileri olan kişiler hakkında düşünce ve hâtıralarını yazmış fakat zamanında neşretmemiştir. Bu yazılar şâirin ölümünden sonra elimize geçen evrakı arasından toplanmıştır. (Elyazısı müsveddeler kitabın arkasına eklenmiştir)

Yahyâ Kemâl bunları neden hiçbir yerde neşretmedi, çünkü o hiçbir sahada polemige girmek istememişti.

Ancak böyle bir fikir adamı memleketin ve milletinin mukadderatında rol oynayan insanlar hakkındaki düşüncelerini, fikir ve hâtıralarını yazmadan bırakamazdı. Nitekim bugün için bu yazılar kıymetli birer vesika değerindedir.

Bu kitapta Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Yakub Kadri v.b. gibi edebiyatımızda kuvvetli bir yer tutmuş edibler, Cemâl Paşa Ali Kemâl, Mizancı Murad Bey, Yusuf Akçura, Maliyeci Cavid Bey, v.b. gibi siyâsî hayatımızda müspet, menfi rol oynamış siyâsîler hakkında, Yahyâ Kemâl'in görüşleri tenkitleri, hatta yer yer keskin hicivleri vardır.

Bu yazılardan çıkarılacak netice

Yahyâ Kemâl'in memleketine ve milletine zarar veren kimseleri aslâ affetmeyen, tam bir tetkik ve bilgiye dayanan şuurlu ve hakiki milliyetçiliğidir.

Bu milliyetçilik yaşadığı devrin hiçbir fırtınasıyla sarsılmamış, Türk'ün millî hüviyetine uyan herşeyi gönül dolusu bir sevgi ile seven bir Türklük ve Türkçülüktür.

4) Siyâsî Hikâyeler İlk Tabı 1968

Yahyâ Kemâl, hikâyelerinde nesrin ve hikâyenin icabettirdiği sâde ve anlatıcı bir uslub kullanmıştır. Onun şiirlerinde sezilen duygu, düşünce, görgü ve zekâ psikolojik unsurlar hikâyelerinde daha çok göze çarpar ve daha açık belirgin haldedir. Hikâyelerinde tanıttığı insanlık dramı veya komedisi insanı okudukça saran bir hususiyet taşımaktadır.

Yahyâ Kemal müsveddeler halinde elimize geçen ve siyâsî hikâyeler diye adlandırdığı hikâyelerini;

*Şemsi Molla,
Bir gözdenin gafleti
Atif Efendi'nin uslubu
Râif Efendi'nin katli*

tarzında başlıklar altında sıraya dizmişti. Bu hikâyelerin metinleri ise bu perişan kâğıtlar arasından araştırılarak düzenlenmiştir. Ancak bundan başka gene evrakı arasında bulunan, **Damat Mehmet Paşa, Vehbi Efendi, Mehmed Ali Bey'in düşünceleri**, v.b. gibi bitmemiş hikâyeleri evvelce dizilen başlıkların dışında kalmıştır. Hikâyelerinin hepsinde Osmanlı tarihinden alınmış bir saray çevresi anlatılmıştır. Vak'alar ve canlandırılan tipler, o devrin içtimâî hâdiselerine ışık tutacak mahiyettedir. Mafâhîh bunlar Osmanlı saray ve çevresi olsun olmasinde devlet idarelerinde ve hükümet çevrelerinde görülen ezeli ve ebedî hayatın ifâdesidir de.

Yahya Kemâl hikâyelerini yazarken mutlaka sağlam vesikalara dayanmış, hâdiselerin sebeplerini buluncaya kadar kaynakları araştırma metodunu takip etmiştir. Siyâsî hikâyeler umumiyetle tarihten alınmış olmakla beraber geçmişteki vak'aları tefsir ederken zamanına göre bazı neticeler çıkardığı hissini vermektedir.

Bu kitabın ilk defa Yahyâ Kemâl Enstitüsü tarafından tatbik edilen ve onun san'atına uygun ilmi bir metodla ve büyük bir titizlikle hazırlanmıştır. Nihad Sâmî hoca bu kitabın hazırlanışını şöyle anlatmıştır:

"Bu kitabın esâsen şâirimiz hayatta iken 11 Mart 1956'dan 16 Hâziran 1957'ye kadar onbeş ay müddetle Hürriyet Gazetesi'nde her hafta tarafından tertib ve neşredilen 65 şiirin intişarından sonra tekevvin etmiş bulunuyordu. Şâir, "Süleymaniyyede Bayram Sabahı" şiirindeki;

Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saatli mısra'ındaki Kendi Gök Kubbemiz kelimelerini birinci şiir kitabına isim seçmişti; esasen kitabın başına koyacağı ilk şiir de gene bu şiirdi; bu şiirin tamamlanıp neşredildiği gün kitap da tamamlanmış demektir; bu şiirin intişarından sonra günlerce hattâ aylarca beraber cedveller, listeler, hazırladık, böylece **Kendi Gök Kubbemiz** kitabı şâirin kendi arzusu üzerine son şekli almış bulunuyordu."

Buna rağmen kitabın enstitümüz tarafından büyük bir dikkat ve titizlikle hazırlanmış, 12 nüsha müsvedde baskı yaptırılarak Yahya Kemal'in şiirini tanıyan selâhiyetli kimselelere gönderilmiş, fikirleri ve tenkidleri alınarak gözden geçirilmiş, aynı zevat enstitüye davet edilerek müzakere edilmiş, Şâirin kendi yaptığı terkiib gözönüne alınarak, imlâsında da kendisinin ısrar ettiği hususlara dikkat edilerek baskısına geçilmiştir. Bu kitabda şâirin günümüzün en güzel türkçesiyle yazılmış 84 nefis şiiri vardır.

Bu hikâyelerden yalnızca Şemsi Molla Hayat mecmuasında basılmış diğerleri müsveddelerden toplanmıştır. Eserin sonunda yazarın yazmayı tasarladığı "Her Gece Benimle" isimli bir de roman başlangıcı vardır.

5) Edebiyata Dâir: İlk Baskı 1968

Bu kitabın Büyük şâirin edebiyata dair fikir ve düşüncelerini, sohbetler hâlinde toplanmış yazılarını ihtivâ etmektedir.

Şâir hayatta iken etrafına toplanan meraklıların hayranlıkla dinledikleri bu sohbetlerin bir kısmını gazete ve mecmualarda yayınlamıştı. Bir kıs-

mı da müsvedde karalamalar halinde Enstitümüze intikal etti. İşte enihayet kitabın haline getirilerek Türk edebiyatına hediye edildi.

Kitabın tertibinde bir mevzu birliği gözönünde tutulmuş, ve yazılar şu başlıklar hâlinde sıralanmıştır. **Şiir, Eski Edebiyat, Türkçeye Dâir, Vezinler kalfiyeler, Memleket Edebiyatı, Tenkid, Tiyatro, Mülakat ve bitmemiş makaleler.**

Türk ve batı edebiyatı üzerinde daima sağlam ve aydınlık fikirler ortaya koyan büyük edibin bu kitabı onun şahsiyetini belirten yazılarla doludur.

Bu kitapta **Türkçeye dâir**, başlıklı yazısında hem Türkçe sevgisi hem de Türkçenin asıl güzelliğini ifâde eden derin hakikatlar vardır. Yazarın kendi nesir Türkçesi de gittikçe sâdeleşmiş ve bu sâdelik içinde ahengini ve güzelliğini hiç kaybetmemiştir.

6) Çocukluğum, gençliğim Siyasi ve Edebî HATIRALARIM

Bu kitabın Yahyâ Kemal'in hangi şartlar içinde yetiştiğini, şahsiyetinin teşekkülünü, çevresini, devrindeki mühim hâdiseler, bunlara kendisinin bakış tarzını anlatan yazılarla doludur.

Kitabın dört kısımda toplanmıştır. 1) Çocukluğum, Gençliğim, 2) Edebî Hatıralarım, 3) Jön Türkler, 4) Siyâsî Hatıralarım. Kitabın sonunda gene her kitabda olduğu gibi müsveddelerin fotokopileri vardır.

Birinci kısımda şâirin aile muhiti, yaşadığı şehirler kendisine te'sir eden şahıs ve hâdiseler Şâirin şahsiyetinin teşekkülünde dinî ve millî gelişmesinde bu hâdiselerin nasıl bir te'siri olduğu anlaşılır.

2. Kısım: Edebiyat ve şiir anlayışının gelişmesindeki te'sirler. 3. kısımda çocukluğundan itibaren siyasi hâdiselerin kendisinde nasıl bir hatıra bıraktığı. 4. kısımda Yahyâ Kemal Jön Türkler'in hususiyetlerini iç yüzlerini anlatmış, şahıs şahıs tenkidlerini yapmış, bunların memleketin fikriyatında ne gibi acı neticelere sebep olduğu anlatılmış. Kitabın en sonunda **Bir Roman başlangıcı** başlığı altında bir roman tasarısı vardır.

7) Tarih Müsahabeleri: İlk baskı 1975

Bu kitabtaki yazıların pek az bir kısmı gazetelerden toplanmış, diğerleri elimize geçen notlardan derlenmiştir (fakat maalesef ekserisi de tamamlanmamış yazılardır.)

Bu kitapdaki yazılardan Yahyâ Kemal'in tarih anlayışını, tarih görüşünü ve yorumlayışını öğreniyoruz. Yazar rivayetlerden çok vesikalara kıymet vermiş olmakla beraber, bu doğru vesikalardan hareket etmiş hâdiselerin sebeplerini araştırmak, tahlil etmek, hâdiselerin geçtiği şartları göz önünde tutmak suretiyle neticeler çıkarmak yoluna gitmeği düştürmüştür. Ve böyle bir tarih şuuruna varmış olan yazar kendi hatıralarından da böyle vesikalara bırakmak istemiştir.

Yahyâ Kemal bir müverrih değil, ancak tarihe nasıl bakılması lâzım geldiğini kavramış bir fikir adamıydı.

8) Makaleler Mektuplar: İlk baskı: 1977

Bu kitabın Yahyâ Kemal'in son nesir kitabıdır. Bu isim altında topladığımız kitapta mektup ve makalelerinden başka sohbet ve hatıra, hatıra konferans türünde yazıları da yer almıştır. Kitabın birinci kısmı İspanya hatıralarını ihtiva eder. Bu hatıraların bir kısmı Münir Ertegün'e yazılmış mektuplar şeklindedir. Yahya Kemal burada İspanya'nın coğrafi ve içtimâî özelliklerinden başka tarih ve mitolojisinden de bahsetmiştir. İkinci kısım elyazısı müsveddelerinden toplanmış muhtelif mevzu'larda fıkra ve sohbet yazılarını ihtiva etmektedir. (Fakat yazık ki bunların da parçaları bulunmamıştır.)

3. Kısım Yahyâ Kemal'in arkadaşlarına yazdığı mektuplardır ki uslub bakımından edebî nesir özelliği taşıyan bu mektuplar onun muhitini yaşadığı çevre ile münasebetlerini problemlerimiz hakkında düşüncelerini belirtmektedir. 4. Kısım, gene gazetelerden topladığımız muhtelif mevzu'daki makale, sohbet ve konferanslarını ihtiva etmektedir.

Bütün bu nesir kitapları onun sadece büyük bir şâir değil aynı zamanda büyük bir fikir adamı ve vetli bir nesir yazarı olduğunu da gösterir. Ayrıca Türkiye'nin mazisi kadar hali ve geleceği hakkında sağlam esaslara dayanan milliyetçi ve

vatancı görüşü ile Tanzimattan beri ileri sürülen milliyetçilik fikirlerinin en doğrusunu göstermiştir.

Bitmemiş Şiirler: İlk baskı

Yahyâ Kemâl'in en son basılan şiir kitabıdır. Yahyâ Kemâl Enstitüsü olarak bu eseri niçin bastık, bu soru bize çok soruldu. İstedik ki şâirin bir tek satırı yerde kalmasın. İkincisi bu yarım şiirler, eksik beyitler arasında öyle dolgun duygular, öyle derin fikirler vardı ki fedâ edilemezdi. Üçüncü olarak bu yarım kalmış şiirler bir büyük şâir, nasıl düşünür, nasıl tasarlar, nasıl yazar. Şiirine son şeklini vermeden evvel nasıl merhalelerden geçirir. Kulağına gelecek mukadder kelimeleri nasıl beklediğini göstermek istedik.

Bu müsveddelerde şairin şiirine nasıl adım adım yaklaştığı, manayı bir mücevher gibi nasıl işlediği görülür. Bir ressamın esgizlerini andıran bu yarım şiirleri artık tamamlayamayacağı için neşrettik.

Bunlardan başka şâirin çok gençlik çağlarında Mâlumat ve İrtika gazetelerinde kalmış, kitaplarına girmemiş şiirlerini de bulup bu kitaba koyduk. Servet-i Fünun şiirine benzeyen bu şiirler ile şâirimizin tekâmül merhalesini de görmüş olduk.

Enstitümüzün bu neşriyattan başka daha yapacağı mühim iş bütün bu malzemeden faydalanarak büyük ve etraflı bir Yahya Kemal biyografisi yazmaktır ki o da hazırlanmış olup yakında ilim ve edebiyat âleminde takdim edilecektir.

Enstitümüz Yahyâ Kemâl'in Yüzüncü Doğum Yılı münasebetiyle, onun azı dostu ve kendisi hakkından en değerli yazıları yazan Nihad Sami Banarlı'nın yazılarını bir kitab haline getirerek neşretmiş bulunmaktadır.

(*) Şubat 1959'da İstanbul Fetih Cemiyeti ile Yahyâ Kemâl vârisleri, Reşad Beyatlı, Adile Güreralp, Nârin Özbalkan ve Çetin Şencan arasında İst. 6. Noterde bir mukavele yapılmıştır.

Not: Yahyâ Kemâl Enstitüsünde çalışanlar bu yazıların neşredilmiş olanlarını muhtelif gazete ve mecmualardan topladık. El yazısı müsveddelerden deşifre ederek metin bütünlümesini yoluyla en doğru metinleri tespit etmeye çalıştık. Hazırlanan metinler rahmetli Nihad Sami Banarlı'nın dikkatli ve çok titiz kontrolünden geçtikten sonra basılı işine geçilerek en doğru kitaplar haline gelmiştir. Ancak bundan sonraki kitaplar Nihad Sami Hoca'nın vefatından sonra çıkmıştır.

Yazarlar Birliği'nin Düzenlediği "Yahya Kemal Semineri"nden Bir Grup.

Yahya Kemal Semineri

Yazarlar Birliği tarafından Yahya Kemal'in 100. Doğum Yılı münasebetiyle Ankara'da düzenlenen seminer, 3 Kasım Cumartesi günü Ankara'da, Odalar Birliği Konferans Salonu'nda yapıldı. Nezih bir davetli topluluğunun takip ettiği seminerde, Yahya Kemal çeşitli yönleriyle tanıtıldı ve tartışıldı.

Öğleden önce ve öğleden sonra olmak üzere iki oturum şeklinde tertip edilen seminer, Yazarlar Birliği Başkanı D. Mehmet Doğan'ın konuşmasıyla açıldı. Doğan, konuşmasında Yahya Kemal'in çağdaşlarından farklı bir şüura sahip olduğunu ifade ettikten sonra, O'nun yeniden gündeme getirilmesinin zarûretine dikkatleri çekti. Seminere gelen telgrafların okunmasından sonra kürsüye çıkan Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Kemal Gökçe, Yahya Ke-

mal'in Türk kültürü açısından mânâ ve önemini vurgulayan bir konuşma yaptı.

Daha sonra, tebliğlerin okunmasına geçildi. Prof. Mehmet Kaplan'ın tebliğini, kendisi rahatsızlığı sebebiyle gelemediği için Necmettin Türinay sundu. Nermin Suner Pekin ve Yahya Akengin'in tebliğlerinin ardından oturuma ara verildi.

Öğleden sonraki oturum Turan Alptekin'in tebliğiyle başladı. Daha sonra, Beşir Ayvazoğlu, Mehmet Akif İnan ve Şerif Aktaş tebliğlerini okudular. Yahya Kemal konusunda yeni satırbaşları açan seminer merhum şairin ruhuna Fatiha okunmasıyla nihayete erdi.

Yazarlar Birliği'ni bu faydalı teşebbüsünden dolayı tebrik ediyor ve bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyoruz.

"Osmanlı imparatorluğunun yıkılış devrini yaşayan Yahya Kemal, eski medeniyetimizin içinden kurtarılması mümkün olmayan birçok şeyi kurtarmıştır. Cumhuriyet devrinde, haklı veya haksız, mâziye karşı büyük bir reaksiyon başladı. Asırlar boyunca yaşamış olduğumuz hayatın mânâsı, kurmuş olduğumuz medeniyetin değeri, toptan inkâr edilmeğe kalkıldı. Bu cereyana karşı mücerret fikrin silahları ile karşı koymak hemen imkânsızdı. Güzellik dâima hakikatten daha fazla tesirli olmuştur. Yahya Kemal millî ruhun kaybolmaya yüz tuttuğu bir devirde, şiir vasıtasıyla, onu bir daha hiç ölmeyecek bir şekilde diriltti. Bugün geçmiş asırlarımızın en güzel tarafı, onun mısraları sayesinde hâtıralarımızda yaşıyor. Onun şiirleri, bizde bir kere daha, sanatın, hâtıra tanrıçasının, Mnemosyne'in kıızı olduğunu isbat ediyor."

Prof.Dr. Mehmet Kaplan

Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemâl Beyath

İsa Kocakaplan

Mehmet Kaplan'ın yukarıya aldığı değerlendirmesinde belirttiği gibi, millî ruhumuzu şiirlerinde muhafaza eden ve ölümsüz kılan üstad şairimizin, yüzüncü doğum yılındayız. Bu bir asırlık sürede hayat sahnesinden nice fâniler gelip geçmiştir. Millet hayatında pek uzun sayılmayacak bu zaman diliminde, bir vakitler en gösterişli yerleri tutanların, pek çoğu unutuldu bugün. Ama Yahya Kemal ve onun şiirleri hâlâ yaşıyor, çünkü Türkçe yaşıyor, millî ruh yaşıyor ve çünkü Yahya Kemâl Türkçe'yi ve millî ruhu şiirlerine en güzel şekilde aktirmiştir. Bu hayatıyeti, Kaplan Hoca'nın bir cümlesi ile izah edelim: "Güzellik, daima hakikatten daha fazla tesirli olmuştur."

Türklük hakikatini en güzel ifade eden, dolayısıyla tesiri en fazla olan şairimiz de Yahya Kemal'dir. Mimârî şaheserlerimizde bulduğumuz geçmişin rengi, zevki, ruhu ve duygusu, Yahya Kemal'in şiirlerinde de mevcuttur ve daha tesirli bir hâl almıştır. İnsan ruhunu en geniş şekilde kavrama vasıtası olan söz ve müzikî onun şiirlerinin başta gelen üslûp özelliklerindedir.

Söz ve müziği bu kadar ustaca kullanabilen bir şairin hayatında, bu unsurların mühimce bir yeri olmalıdır. O, daha beş yaşında ilâhilerle mektebe başlar. Hayatının ilk senerlerine ait hâtıralarını kendisinden dinleyelim:

HAYÂTİMİN BÂZİ SENELERİ

"1884 Kânûn-i evvelinin 2 sinde, Uaküp'de, İshâkiyye Mahallesi'nde, büyük vâlidem Âdile Hanım'ın konağında, bu evin cepheye doğru, sağ tarafındaki arka odada, sabaha karşı doğmuşum. Salı günü imiş. Üsküb'e o gün nâdir görülür bir kar yağmış. 1886'da, kardeşim Reşad'ın aynı evde doğmuş olduğumu pek hayâl meyâl olarak hatırlıyorum. Annemin lohusa yatağı, evin cepheye doğru sonundaki ön odada idi.

1889'da, yeni yaptırmış olduğumuz evde, mektebe başladım. Mektep, Sultan Murad Câmîi'nin mihrâbı arkasında Yeni Mekteb denilir, beşyüz senelik bir vakıftı.

Mektebe başlayışım kadim an'aneyle tamâmiyle uygun oldu. Erken den muallim-i evvel Sabri ve muallim-i sâni Ganî efendiler bizim selâmlığa geldiler; çarçandan bana savatlı bir divit, boyundan geçirilir,

sırmalı bir cüzdanlık alınmıştı. Ganî Efendi kalem açtı, divitin mürekkebine batırdı. Bir Rabb-ı yessir yazdı. Sonra üstüne şeker döktüler, bana o yazının mürekkeğini şekerli şekerli yalattılar.

Dışarıda, bahçede, meydanda bekleyen mektep çocuklarına birer külah şeker dağıtıldı. Nihâyet bu çocuk kaafilesi

"Sol cennetin ırmakları,
Akar Allah deyû deyû...
Çıkmış Tanrı melekleri
Bakar Allah deyû deyû..."

ilâhisini cumhurca "ırlayarak" yola düzdüler.

Dâvetîler vardı, onlar şerbet içtiler, kuşaklarını ve ceplerini şeker külâhlarıyla doldurdular, o aralık, zâhir ırkımıyeyim diye, beni bir araba ile, ayrı bir yolda, Saat Bayırı'ndan mektebe ilettiler. Annemin hazırlanmış olduğu bir şilteyi, muallim Ganî Efendi'nin hoca makaamı olan, yarım kavis, mihrâbımsı yerin arkasına koydular. Maârif âlemine girişimin ilk günü budur."

(Hatıralar, s.1/2)

Babası Niş'li İbrahim Bey, annesi Nakiye Hanım'dır. Ümmî olan Nakiye Hanım, oğlu üzerinde hayli tesirli olmuştur. Yahya Kemal ilk Türk-

İslâm terbiyesini ondan almıştır. Müslümanlık âlemine girişini de annesinin ölümüne bağlar:

"İlk sofuluk zevkini annemden almıştım. Ramazan akşamlarında ölülerimizin ruhuna Yâsin okumayı ondan öğrenmiştim. (.....)

İlk sofuluğum, onüç yaşında annemin ölümüyle başladı. İsmâ Bey Câmî'nde annemin ruhuna hemen her akşam Yâsin okumaya başladım." (Hatıralar, s.33/35)

Annesinin ölümü, ailelerinin de bir mânada sonu olur. Üsküp ve Selânik'te kesintilere uğrayan orta tahsiline devam etmesi için, İstanbul'a gönderilir. Bu Yahya Kemal'in, ailesinden temelli ayrılışıdır.

1902 Nisan'ında İstanbul'a gelir. Galatasaray Sultanisi'ne giremeyince o yıl İstanbul'da oyalanır. Bu arada Paris sevdâsına tutulur. Türklüğün yabancı bir kişi olan Serezli Şekip Bey bu sevdâyı körükler. Yahyâ Kemal o devrin ruh halini hatıralarında şöyle anlatır.:

PARİS SEVDÂSİ

"1902 senesinde, onsekiz yaşındaydım; alafranga nesir birçok çocukları (gibi) bir Paris sevdâsına tutulmuştum. Hayâtuma başlıca bir istikaamet vermiş olan bu sevdânın birkaç menşei vardı. Bunu nakletmekle o devirdeki Türk gençliğinin rûhiyyetini izah etmiş olurum.

İstanbul'da âvâre bir taşra genciydim. Hiç Fransızca bilmiyordum. Servet-i Fünun'da çıkan Edebiyat-ı Cedide'nin girleriyle, mesûreleriyle, tercümeleriyle tetikleriyle kafam doluydu. Memleketi zindan, Avrupa'yı nurluk bir âlem gibi görüyordum. İstanbul'un hafiyelik havasından ürkmüştüm, bilhassa Asya ahlâkından müteneffirdim; gençlere vapurda, sokakta, tramvayda, Köprü'de her yerde, bıçkın takımından sözde güzide zümreye kadar eski Şark'ın göreneklerini kollayan binlerce insan tarafındandikilen bakışları beni isyan ettiriyordu; kendi millî muhîtimin cenderesinden kurtulmak, Tevfik Fikret'in şiirinde ve Hâlid Ziyâ'nın nearinde ve bu iki müteceddidin peşine takılmış gençlerin eserlerinde, Fransuzcadan tercüme edilmiş romanlarda gördüğüm âleme atılmak istiyordum. Bilhassa Paris hayâlîmin fevkünde bir yıldız gibi parlıyordu. Manakyan'ın tiyatrosunda La Dame du Camelias'ı görmüştüm. Romanını okumuş ve ağlamıştım. Bu aşk serencâmının kahra-

manı Armand Duval ve o hazin Marguerite Gautier aşklarının geçtiği o bulvarlarla, o tiyatro localarıyla, o Bougival sayfiyesiyle, visalleriyle ve ayrılıklarıyla gözümde tütüyorlardı. Gönلümü Paris'e çeken diğer bir sebep de Jön Türklük'dü."

(Hatıralar, S. 74/75)

1903 Temmuz'unun son günleri; bugünkü Karaköy vapur iskelesinin Galata köprüsüne yakın tarafı; Messagerie Maritimeye işletmesine ait köhne bir vapur; adı Memphis. Fransız bayrağı taşıyan bu vapurun merdiveni başındayız:

Söz ve müsikîyi bu kadar ustaca kullanabilen bir şâirin hayatında bu unsurların mühimce bir yeri olmalıdır. O, daha beş yaşında ilahilerle mektebe başlar

"... vapurun merdiveni başında dikkatli bir pasaport muayenesine uğradık. Merdiven başındaki muayeneden kurtulduktan sonra titreyen bacaklarımla o yüksek merdiveni bir sâir-i filmenâm (uyurgezer) gibi çıkıverdim. Biraz sonra güvertenin üzerindeydim. Kendi derûni İtikadım da Sultan Abdülhamid'in zabitasının pençesinden kurtulmuşum. Artık hür Fransa bayrağının gölgesindeydim, hür bir insandım. Bizim polis istese bile alamazdı. Kafam bu büyük heyecanın humması içindeydi." (Hatıralar, s.77)

Onsekiz yaşındaki Paris sevdâsı artık sevgilisine kavuşmuştur. Yokluk günlerini, babası ile anlaşması sonucu rahat günler takip eder. Bir yıl devam edilen Meaux Koleji, öğrenilen Fransızca ve ardından Siyasi İlimler Mektebi'nin Haricî Siyaset Bölümü. Burada Albert Sorel, Albert Vandal, Emil Bogolx gibi Fransız tarihçilerine talebelik. 1904-1905 arası jöntürklerle tanışma, onların Kanun-ı Esasî'yi yeniden ilân etmek yolundaki fikirleri; öte-

yandan çeşitli milletlerin milliyetçilik davaları. Albert Sorel'in tesiri galip gelir. Yahya Kemal jöntürklerle irtibatı keser. "Tarih ortasında Türklük'ü arama"ya koyulur.

Türk tarihi ile ilgili kesif bir okuma faaliyetinin içine girer. Malazgirt'i başlangıç olarak Türklüğün tekevvünü üzerinde kafa yorar. Hem fikri, hem de sanat dünyası teşekkül etmiş bir sanatkar olarak, vardığı sonuçları eserlerinde tatbik eder.

Yahya Kemal'in fikir ve sanat dünyasının oluşmasında, bir kaçışla başlayan seyahatlerinin önemli tesiri vardır. Biz 1912'de şâirimizi yurda getirelim ve hemen hayatının ilk yıllarına dönerek, kendisinden 1925 yılına kadarki seyahatlerini dinleyelim:

SEYÂHATLERİM.

"Çocukken tirenle Üsküp'den Rakofça(ya) gider gelirdim. Rakofça, eski Sırbistan hudûdumuzun mâruf bir noktası olan Zıfıfça'nın üstünde idi, bir köydü. Bu seyahatlerim hemen her senenin yazında onbeş yaşına kadar devâm etti. Yine çocukluğumda birkaç defâ Selânik'e gitmiştim; büyük pederim orada ikamet ederdi.

1897 bahârında âlemle Selânik'e gittim; o sene Tesalya Harbi oluyordu; o senenin Eylülünde Üsküp'e döndüm.

1900 de Selânik İdâdisi'nde leyli olarak tahsil etmek için Selânik'e gittim; o senenin kışında hastalanarak döndüm.

1901 yazında Selânik'e gittim; birkaç ay kaldım.

1902 Nisanında, tirenle, Üsküp'den İstanbul'a gittim. İstanbul'u ilk görüşüm ve Üsküp'den son ayrılışımdı.

1903 Temmuzunda Messagerie Maritime'in Memphis vapuruyla İstanbul'dan Marsilya'ya, oradan bir marşandiz tireniyle Paris'e gittim.

1906 Temmuzunun ondördünde Paris'den Dieppe-New-Haven tarikiyle Londra'ya gittim. O senenin sonbahârında Dover-Ostende tarikiyle Belçika'ya gittim. Ostende'da ve Brüksel'de birkaç gün kaldım. Bir hafta Belçika dâhilinde seyahat ettim; Anvers, Liège ve İspa (Spa) yı gördüm; Brüksel tarikiyle Paris'e döndüm.

1908 de denizi görmek ve biraz hava almak için tenezzüh tarikiyle Bolognea'ya gittim ve Wimereux'de bir gün geçirdim.

1910 da Paris'den Cenevre'ye gel-

dim. Yazı geçirdim. İsviçre'de seyâhat ederek, Eupen, Montreux, Interlaken, Lucerne, Rigi Kaltbad, Uri, Lugano, Zürich, Schwyz şehirlerini ve birçok gölleri ve dağları gördüm.

1921 ilkbaharında Paris - Marsilya ve deniz yolundan, Paquet kumpanyasının Médie vapuruyla İstanbul'a döndüm. O sene İstanbul'un içinden çıkmadım.

1921 de Çar Ferdinand vapuruyla İstanbul'dan Sofya'ya gittim. İki ay kaldım. O senenin sonbaharında Sofya'dan Filibe'ye geldim. Filibe'yi gördüm. Oradan tekrar Burgaz'a geldim. Geldiğim vapurla İstanbul'a döndüm.

1922 de İstanbul'dan Bursa'ya gittim. Orada Gaazi Mustafa Kemal, İsmet, Fevzi, Kâzım Kara Bekir, Fahreddin, Kemâleddin Sâmî, Âsım Paşa'ları gördüm. İki hafta sonra Gaazi Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya davet etti. Onunla Âhu Dağları'nı geçtim; Karaköy İstasyonuna geldim. Karaköy'den tirenle Ankara'ya gittim.

Bir hafta sonra Lozan Hey'et-i Murahhasası'na iştirâk ederek İsmet Paşa ile İstanbul'a döndüm. İstanbul'dan Express Orient'la doğru Lozan'a gittik. İki buçuk ay kaldık. O kış İsviçre'de tekrar Cenevre, Montreux'ü ve Paramé'vi gördüm. Te-nezzüh tarikiyle Villard'a çıktım. İki gün geçirmek üzere Hüseyin Câhid'le beraber, Paris'e gittim. Konferans bitti. İsmet Paşa kaafflesinden ayrılarak Venedik'e gittim, üç gün kaldım. Tekrar Express Orient'la İstanbul'a geldim; İstanbul'da İsmet Paşa kaafflesini buldum; Ankara tirenine bindim. Tiren Eskişehir'de Gaazi Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'den gelen tirenini bekledi. Birleştikten sonra hep beraber Ankara'ya döndük. Ankara'da bir ay kadar oturdum ve İstanbul'a döndüm.

1923 sonbaharında meb'us intihâb edilmişim; İstanbul'dan Bursa'ya gittim; bir hafta kadar kaldım. Âhu Dağı'ndan tekrar geçerek Karaköy'e geldim; oradan tirenle Ankara'ya gittim. O sene üç defâ İstanbul'a gidip geldim.

1924 baharında İstanbul'a döndüm. İstanbul'dan Express Orient'la Paris'e gittim. Bir ay geçirdim. Paris'den tirenle Viyana'ya gittim. Bir hafta kadar oturdum. Viyana'dan Budapeşte'ye gittim. Bir hafta kadar oturdum. Viyana'dan Budapeşte'ye gittim; orada da bir hafta geçirdim. Oradan konvansiyonel'le doğru İstanbul'a döndüm. Dumlupınar Meydan Muhâreesi'nin tes'idi için İstan-

bul'dan Dumlupınar'a gittim. Ve o sonbaharda Ankara'ya döndüm. Teşrin-i Sâni'de Meclis'e iltihâk etmek için Ankara'ya döndüm. O kış mahdud müddetler için İstanbul'a gelip gittim.

1925 yazında İstanbul'dan Ankara'ya gittim."

(Hatıralar, s.85/86/87)

1912'de İstanbul'a döndükten sonraki hayatının panoraması: Darüşşafaka'da Tarih ve Edebiyat, Medresetü'l Valzin'de Medeniyet tarihi hocalıkları.... Türk Ocağı ve Bilgi Derneği'nde lisan ve Türklük hakkında konuşmalar. Ziya Gökalp'in desteğiyle, ama kendi haberi olmadan Darülfünun müderrisliğine getiriliş. Birinci Dünya Harbi'nin sonuna kadar burada, Medeniyet Ta-

Yahya Kemâl'in fikir ve sanat dünyasının oluşmasında, bir kaçışla başlayan seyahatlerinin önemli tesirleri vardır

rihi, Batı Edebiyatı Tarihi ve Türk Edebiyatı Tarihi derslerine hocalık... A. Şinasi Hisar'ın deyimiyle "O, yalnız büyük bir şâir değil, aynı zamanda bütün mânasıyla bir edebiyat üstadı olmuştu."

Harp bütün insanlarımızı ve hayatımızı etkiler. Herkes bedbin, yorgun ve kararsızdır. Yahya Kemal'in satırlarında 1917 Türkiye'sinin manzarasını görelim:

SON HARB!

25 Eylül 1917 Büyükkada

"Bu geçirdiğimiz bâdirenin son harbimiz olacağına dâir kanâat acaba nereden türedi? Almanya'nın galibesinden sonra artık milletlerin uzun seneler, belki devirlerce harbedemiyecek bir hâle geleceğinden ve bu fırsatla bizim rahat edeceğimizden mi? Yoksa... Bu söz, bu zavallı milletin çocuklarını oyalamak ve cephelerimizin mezbahalarına gönderirken biraz teselli vermek için mi böyle bir mantık söyleniyor? Gaalibâ yerine ve adamına göre bu iki ihtimal de vâriddir.

Lâkin... Bu fikrde olmayan ben ve benim gibiler, gündün güne, daha fazla düşünüyoruz. Hani Bektâşinin meşhur oruç bozma hikâyesi vardır; baba, Ramazanda güpegündüz, destiyi kaldırıpsu içerken, Ramazan olduğunu ihtar eden birine, hareketini tefsir etmek sadedinde; "Oğul, Ramazan her sene gelir, lâkin baba giderse bir daha gelmez!" demiş.

Beşeriyette harb dâimâ olur lâkin biz bu fâciada erir gidersek.. Ah ne fenâ teşe'üm!

Bu zemin üzerinde âteşin bir vatanperverle konuşuyordum. O da bu harbin son harbimiz olacağına kaanî'di. Niçin son olacağını öğrenmek istedim. Enine boyuna birçok deliller serdetti. Heyhât, imânım zayıf, Enver'e ve Almanlara inanmaya alıştığımдан beri daha ziyâde zayıfladı da. Hayır, hayır, inanmadım. O zâtı dinledikten sonra asıl fikrimi söylemekten korktum, lâkin gözlerimi semâya kaldırdım ve içimden şu duâyı ettim. "Yarabbi bu harbim son harbimiz olmamasına biz râzi oluruz. Sen bu fâciada bize kuyma! Bizim vücudumuzu şu yeryüzünden kaldırma! Biz senin için eskiden de olduğun gibi, ikide birde böyle dâimâ harbederiz!.."

(Hatıralar, s.142/143)

1918'de biten harb, bizi de bitirmiştir. Ama bu, son harbimiz olmamalıdır, yoksa biz de olmayız. Yahya Kemal gazete ve mecmualara yazdığı yazılarda, verdiği derslerde ve sohbetlerinde, Millî Mücadele ruhunu yayar.

Destânî bir mücadeleden sonra müzakere masasına oturmaya hak kazanırız. Yahya Kemal 1922'de Lozan heyetinde müşavir olarak bulunur. 1923'te Urfa milletvekili olur. 1925'te Suriye ile sınırlarımızı çizen heyettedir. 1934'e kadar Varşova ve Madrid'de ortaelçilik yapar. 1934-43 yılları arasında Yozgat, 1946'da çok sevdiği İstanbul şehri milletvekilidir.

1947'de ilk Pakistan büyükelçimiz... 1949'da emeklilik ve İstanbul'a dönüş. Artık çok sevdiği bu şehirde yaşamak mutluluğuna erişmiştir. Fakat bir takım rahatsızlıklar da kendisini yakalar. Tedavi olmak için bir kaç defa Paris'e gider. 1957 yılında yine hastalanır. Yakasını bırakmayan barsak kanaması, ona 1 Kasım 1958 sabahı 09.50'de dünyamızdan alır, götürür. A. Şinasi Hisar

onun son zamanlarını ve ölümünü şöyle anlatır:

"Yorgun ve hasta vücuduyla büyük bir uyku ihtiyacıyla, kendisini, takatsız, yatağına düştüğü anda hep Bâki'den bir şeyler hatırladığı o gün, taştir için yazdığı gazelinin başında zikrettiği Bâki'nin mısraını söyleyerek:

"Allâhadır tevekkülümüz, İ'timadımız!"

deyince söylediği bu mısra sonuncusu olmuş. Yattığı yataktan bir daha kalkamamış, uykusuna koyalmış bir daha uyanamamış.

Yahya Kemal ertesi, Cumartesi 1 Kasım günü, sabah saat 7'yi 40 gece, haleti nezin buhran ve iztirâbını duymadan koma haline geçmiş. Saat 10'da Büyük Millet Meclisi ve Üniversite açılacakken kendisi, 10'dan 10 dakika evvel, 9'u 50 gece, can nefesini vermiş.

Daha ertesi, 2 Kasım Pazar günü gayet açık, berrak ve hiç soğuk olmayan parlak bir gün bütün gazeteler onun ölümünü bildiriyorlardı. Hükümet, müteşekkîr ve minnettar olunacak bir karar ile, büyük şair için millî bir cenaze merasimi yapılmasına karar vermişti.

Merasim cenaze namazıyla başladı. Türk bayrağına sarılan tabut Fatih caminden gençlerin kollarıyla, elleriyle kaldırılarak, Sultan Mehmed'in türbesi önündeki musalla taşına konuldu. Cenaze namazı kıldıktan sonra gençlerin kollarıyla ve elleriyle taşınarak Fatih türbesi önünden Şehzadebaşı yolunu takip ile Beyazıt meydanına ve İstanbul Üniversitesi önüne getirildi.

Halk, gayet kalabalıktı. Cenazeye iştirak edenler, caddeleri kaplayan bu halk önünden her iki yandan geçen iki sıra arasından atlı polisler, yaya polisler, askerler, teçrifat memurlarının yanlarından yürüyorlar ve kalabalık bir yol arasında geçiyorlardı. İstanbul'un bu tarihi gününde, tarih meraklısı bu şehir halkı bu müessir cenaze merasimine iştirak ediyordu."

(Y.Kemal'e Vedâ, s.236/237)

Mezar taşına kazılmış olan kendi mısralarını da vererek doğumunun yüzüncü yılında ruhuna fatihalar gönderelim:

Ötüm âsüde bahâr ülkesidir bir rinde
Gönlü her yerde buhurdan gibi tüter
Ve serin servîer altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter'

ŞİİR MACERASI

Yahya Kemal'in edebiyatımızda asıl yerini şiirle aldığı mâlûmdur. O, eserlerine millî ruhu sindirmiş, milliyetimizi, sanat mahfazası içinde ebedî kılmıştır. Bu bölümde onun önce şiire başlayışını, sanatkârlığını ve poetikasını, daha sonra da Türk şiirine getirdiği yeniliği ve oluşturduğu büyük terkibi ele alacağız. Burada da şâirin hatıraları yine en birinci kaynağımızdır.

Yahya Kemal şiire, Üsküplü Redîfe Hanım için yazdığı kitalarla başlar. O vakit oniki yaşındadır. Şiirde ilk hocası da Redîfe Hanım'ın eşi Sadedtin Efendi olur. Ebced hesabını, Sâdi dergâhının semahanesine tarih düşürmek için öğrenir. Muallim Naci'nin Şerare'siyle bu sırada tanışır. Onun:

Bakmayın bağıda fevâreye didâre bakın
Dalmayın Kevsere Firdevs'de didâre bakın

diye başlayan gazelinin tahmis eder. Aynı şâirin Ateşpâra, İbnül Gazzan Fûrûzan ve Tâllim-i Edebiyat'ı ile Recâizâde Ekrem'in Üç Zemzeme ve İstilahât-ı Edebiyyesi bir solukta okuduğu kitaplardır.

Daha sonra Rûhî'nin divanı, Ziya Paşa'nın Terkib-i bend ve Tercî-i bend ile Eş'ar-ı Ziya isimli divanı, Hâmid'in Makber'i, Mehmet Celâl'in şiirleri, Sırrı Paşa'nın mektubatı ve Mülhemât isimli bir eser on beş yaşındaki şiir dünyasını çevreler.

Yahya Kemal'in Türk topraklarındaki şiir macerasını şöyle özetleyelim: Üsküp'te vali Hafız Mehmet Paşa'ya karşı çıkan isyanı anlatan ve halk arasında yayılan bir manzume, Hatıra isimli şiirinin İstanbul'da Terakki mecmuasında basılışı, Selânik İdadisi'nde Üsküp hasretiyile söylenen şiirler... O yıllarda pek hoşlanmadığı Tevfik Fikret ve Cenab'ın Servet-i Fünun'da okuduğu şiirleri...

1902'de geldiği İstanbul'da Fikret'in Rûbab-ı Sikeste'si eline geçer. Bu eser sayesinde Cenab'ı ve diğer Servet-i Fünuncuları anlar.

Yeni bir âleme girer, "tek kelime Fransızca bilmeden alafrangalaşır." Mâlûmat mecmuasında bu tarzda bir çok manzumesi çıkar.

1903'te Paris'tedir. Burada tanıştığı ilk kişiler Sâmî Paşazâde Sezai, Hüseyin Siyret, Abdullah Cevdet ve Abdülhalim Memduh olur.

Paris Yahya Kemal'in şiir dünyasında ve anlayışında büyük değişmelerin vukubulduğu bir mekândır. Fransızca'yı öğrendikten sonra, önünde yepyeni bir âlemin kapıları açılır. O artık, kendi duygularını iâde eden, halis ve samimi bir şiirin peşindedir. Fakat, yeni Türkçe ile bu nasıl yapılacaktır? Şâirimiz bu bocalama devresindedir. Eskisi kadar fazla yazmaz, hattâ yazmaya ara bile verir.

1904'te kapıldığı sosyalizm cereyanının tesiriyle Victor Hugo'yu örnek alır. 1905 onun boşlukta geçirdiği bir senedir.

1906'da gittiği Londra'da yeni bir Türk destanı yazmaya gayret eder. Bu cehdi sırasında ortaya çıkan bir takım mısralarla beraber, kendi şiir lisanını da bulur. Marazilikten, kapalılık ve gizlilikten uzak; kendi duygularının ifadesi, halis ve samimi bir şiir anlayışına ulaşır.

Bir yandan da incelediği, sevdiği ve kendi şiir anlayışını kurmada faydalandığı şâirler değişmektedir. Hugo'nun tesirinden kurtulur kurtulmaz, Charles Baudelaire'in şiir iklimine girer. Onun yaşadığı âlemin karasevdalısı haline gelir. Edgar Poe'yu daha iyi anlar, Paul Verlaine'i bu yoldan geçerek, değişik bir zevkle sever.

Bütün bunlara rağmen, söz konusu sanatkârlardan hiç biri, onun aradığı şiir lisanı ve anlayışını temsil etmezler. Şâirimizi asıl mecrasına sevkeden José Maria de Heredia'dır. Yahya Kemal'in zihninde, yeni şiir anlayışının uyanış hikâyesini kendisinden dinleyelim:

"Heredia bir yaratıcı değildi, çok gecikmiş, klâsik bir sanatkârdı. İlahandan ve ihtirastan uzak, yalnız zevk kudretiyile, hakkında çok kullanılmış bir târifli tekrâr edeyim, bir kuyumcu kudretiyile işlediği yüz yirmi kadar sonnet ile bir iki uzunca manzûme sâhibi idi. Heredia'nın derli toplu eserine bağlanmak hayatının en esakî bir tâlîhi olduğunu itirâf ederim. Avrupa'nın klâsikleri ve

romantikleri ne vücûda getirmişse onda sulu bir inbikten geçirilmiş haldeydi. Lâtin ve Yunan şâirlerinin de-gerlerini ondan öğrendim. Heredia'nın her sonnet'si üzerinde bir iki ay kalıyordum. Bir soneden diğer sone-ye geçiş benimçün yeni bir heyecan oluyordu. Şiirin asıl mâdenine elimle dokunduğumu hissediyordum. Edebî modaya göre José Maria de Heredia köhnemişti. 1907 de Quartier Latin'de Heredia'yı hâlâ seven bir genç çok yeri kalmış görünürdü.

Samimi temâyülümün sevkıyla, edebî modaya ehemmiyet vermiyerek, Heredia'yı sevmekte ne derece isâbet ettiğimi sonra anladım. Çünkü edebî modaların hepsi birini te-vâlî ederek geçtiler. Heredia kaldı ve son senelerde, Heredia'nın nâmına Luxembourg Bahçesi'nde bir âbi-de dikilirken, eski müârizları bile hayranlık ifâde eder şeyler yazdılar.

Heredia'yı severken, eski Yunan ve Lâtin şiirinin zevkini almıştım. Öteden beri aradığım yeni Türkçe-nin yanına yaklaştığımın bu münâ-sebetle farkına vardım. Söylediğimiz Türkçe, eski Yunan ve Lâtin şiirinde-ki beyaz lisan gibi bir şeydi. Bu müşâhedeyi tartıyordum. Eski şâir-lerimizin mısra'-ı berceste diye ka-lan birçok mısraların güzelliklerinde-ki hikmeti anlıyordum:

Gecti Gaalip Dede candan yâhû

mısra'-ı, eski edâda olmakla beraber Türkçeydi ve bir Mevlevî dedesinin öldüğünü, bir Mevlevî dergâhının sabâhında, münzevî ve mu'tekif de-delerin odalarına, hâlis bir şiir sesiy-le haber veriyordu.

Ağların hâtırâ geldikçe gülüşüklerimiz

mısra'-ı da böyle Türkçeydi; eski hâ-ıraları bir mûsikî notasını cisimleş-tiren bir lisanda ve nazımdaydı.

Buyun Şadım ki yâr ağlar benimçün

mısra'ı yine böyle Türkçeydi; nâzik bir intikam hissini olduğu gibi ifâde ediyordu.

Çürdü yelken-kürek a'dâyi Kapûdan Paşa

mısra'-ı gazel ve kaside Türkçesinin amik medlerine misâl olmakla berâ-ber yine Türkçe idi; bir donanma muhârebesinin canlı bir çizgisini gösteriyordu.

Göklere açılmasın eller ki dâmânındadır.

mısra'-ı yine bu nevidendi, lâkin, Türkçeydi; emsâlsiz bir aşk hissini adeta canlı şekliydi.

Şemsir gibi rû-yi zemine taraf taraf
Saldın demir kuşaklı cihan pehlivanları
Aldım hezâr bütgedeyi mescid eyledüm
Nâkus yerlerinde okuttun ezanları

mısralarını niyçün seviyor muyuz?
Çünkü bu mısralar Acemlerin şiir li-sânından Türkçeye bir açılışı hisset-tiriyor. 1560 senelerine doğru şiirde Türkçe söylemek ne derece kaabil-se bu mısralar o kadar Türkçedirler.

Ayağın sâkınarak basma aman sultanım
Dökülen mey kırılan şişe-i rindan olsun

mısralarındaki tavır, klâsik lisânın içinde Türkçeliği zorlamış gibidir.

Hâsılı fazla saymak istemiyorum. Gözüme çarpan misâller çoktu. Ye-ni Türkçeyi, Heredia'nın vâsıtasıyla eski Lâtin ve Yunan şiirinin tâ ya-nı başında görmeğe başlamıştım. Asıl Türkçe bana Sophokles'in Yu-nancası ve Tacite'in Lâtincesi gibi saf görünüyordu."

(Haturalar, S.108/109/110

Yahya Kemal'in, kendi duygularını ifade eden, halis ve samimi şiir pe-şinde olduğunu daha evvel söyle-miştik. Onun şiirde gerçekleştirmek istediği bu yeniliğin üç temeli vardır: Toplumun diliyle şiir söylemek, kelimeleri hususi bir ahenk oluş-turacak şekilde tertib etmek ve muhtelif kısımları birbirini tamam-layan ve baştan sona bir beste özelliğini taşıyan manzumeler or-taya koymak.

Şâirimizin eserlerinde bu ölçü ve özellikleri tam mânasiyle bulabiliriz. O, kendi duygularının arkasından dış âleme bakar, samimidir. Mübağaya, gereksiz teşbih ve istiarelere başvur-maz. Toplumun diliyle mısralar söy-ler. Yine onun şiirleri konu bütünlü-ğü olan manzumelerdir, divan şiirinde olduğu gibi, ortak konusu bulunmayan dağınık beyitler halinde de-ğildir.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Açık Deniz şiirini tahlil ederken, Yahya Kemal'in, bu sanat hakkında düşün-düklerini, şiirinde nasıl uyguladığına dair somut örnekler verir. Söz konu-su örneklerde onun Türk şiirinde yaptığı yenilik daha açık görütür. Yahya Kemal'in diğer şiirleri de aynı ölçülere vuruldukları zaman aynı sonuçlar verirler. Şâirimizin şiirde

yaptıklarını karakteristik olarak belir-ten bu tahlilin bazı kısımlarını bura-ya aktarıyoruz:

"Tablat asla tek başına bir de-ğer ve mâna ifâde etmez. Tablatı temaşa eden ve duyan insandır. Doğru yol tablattan insana de-ğil, insandan tablata gitmektir. İnsan tablatı kendi hayali ve duygusu ile kavıyor. (.....) Açık Deniz'de Yahya Kemal'e denizi bu kadar mânâlı gösteren kendi hisleridir." (Şiir Tahlilleri, s.194)

Mehmet Kaplan Yahya Kemal'in üslubu konusunda da şunları söyler:

"Yahya Kemal, şiirden, estetik de-ğeri olmayan unsurları atmış, fayda-lıya de-ğil, güzele değer vermiştir. Filcret, Âkif, Gökâlp, Mehmed Emin lüzumundan fazla didaktikler. Yahya Kemal, asla böyle değildir. Açık Deniz'de görüldüğü üzere Yahya Ke-mal, şiirleri baştan sona kadar geli-şen bir oluş halinde terkip eder. Onun mısraları, dâima fleri doğru gi-derler. Şiir, şekli itibariyle mûsikî gi-bi bir akıştır. Yahya Kemal, bu aka-şa uygun bir muhteva bulur. Bir hi-kâye, bir hissi macera, bir seyahat, bu şiirlerin esasını teşkil eder. Yahya Kemal'i büyük şâir yapan husu-siyetlerden biri de imaj ile muhteva arasında kurduğu sıkı münasebet ve ölçüdür. Değerli, değersiz her şey üzerinde bir teşbih, istiare veya me-caz yapan Divan şâiri, bizde can sı-kacı bir sülûlük intibası bırakır. Servet-i Fünûncular da dâima "İmaj yapmak" hastalığı ile mâlûldürler. Yahya Kemal, yeri gelince, muhteva-sına en uygun olan imajları yarat-makta mâhirdir. Bunlar muhteva ile öylesine kaynaşmışlardır ki bize asla sülû testirini vermezler. Bunlar, his-si en münasip şekilde anlatan ifâde vâsıtalarıdır. Açık Deniz'de, hiç bir benzetmeyi ihtiva etmeyen çıplak mısralar ekseriyeti teşkil eder. Bun-larda duygu veya varlık hiç bir ör-tüye lüzum kalmaksızın olduğu gibi ortaya konulmuştur:

Ağların hâtırâ geldikçe gülüşüklerimiz

Duydum akıncı cedlerimin ihtirasını.

Mağlûpken ordu yaşlı dururken bütûn vatan,
Bir gün dedim ki: İstemem artık ne yer, ne yâr
Çıktım süreklî gurbete, gezdim doya doya

gibi ve daha birçok mısra da biz, çıp-lak dilin, mermerden yontulmuş hey-keller kadar güzel ve tabii olduğuna kuvvetle hissederiz. Halk şiirinden sonra, yüksek edebiyatta, bize, sâ-

de ifade ile derin ve güzel şiirler yazılabileceğini Yahya Kemal isbat etmiştir.

Divan şiirinin yeknesak âhenginden bakan Türk edipleri, Tanzimat'tan sonra Türk cemiyetine giren sonsuz bir muhtevanın da tazyikini hissederek, bizim için âdeta yeni bir san'at olan nesri çok sevmişler, şiiri de nesre yaklaşturmağa çalışmışlardır. Servet-i Fünûncular ve Mevâriyet'ten sozra Akif, bu gayeye ulaşmış, "manzum bir nesir" vücutta getirmişlerdir. Yahya Kemal, şiiri büsbütün ortadan kaldıracak olan bu cereyana karşı, âhengi müdafaa etmiş, herkesin hakir görmeğe başladığı aruzu, yüksek bir mûsiki vâzıfası yapmıştır.

Servet-i Fünûncuların nesir sen-taksına karşı Yahya Kemal, her mısraı veya beyti müstaklil bir varlık hâline getirdi. Açık Deniz'de her mısraı veya beyti müstaklil bir cümle teşkil eder:

Yalnız onundu koskoca meydan ve manzara
Bildim nedir ufuktaki sonsuzluğun tadı... İh.

Cümleler, veznin içine hiç bozulmadan yerleştirilmiştir. Kelimeler, vezne uydurulmak için ezilip, bükülmez. Cümle içinde kelimelerin yerleri tabii söyleyişe uygundur.

Yahya Kemal, şiirinde âhenge büyük bir değer verir. Dolgun ve tam kaffiyelerden hoşlanır: Meîâl, lâl, vatan, zan, duygular, sular, çağıldadı, tadı, yâr, diyâr gibi. Mısralar içinde konson ve vuayel âhengi de vardır: "Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum" mısrasında üç "h" ilk "l", "lâhza, alev, hasret," kelimelerinin ilk hecelerinin "a"yı ihtiva etmeleri,

Aldım Rakofça kırlarının hür havasını

mısraında, kalın "l", sert "k" ve "h" konsonlarının tesiri,

Her yaz şimêle doğru asırlarca bir koşu
Bağırında bir akis gibi kalmış uçuştulu

beytinde "ş,s,l" konsonları ve kalın vuayellerin hâkimiyeti."

Yine Mehmet Kaplan'ın, şairimizin şiir dilini değerlendiren cümleleriyle bu bölümü bitirelim:

"Yahya Kemal, bilhassa dil sahnesinde bulduğu hârikülâde ölçü

ile Türk şiirinde büyük bir örnek-tir. Ne Divan ne de Tanzimat geleneğinde Türk muharrirleri, yaşayan ve yaşayacak olan dilin ölçüsünü bulabilmişlerdir. Millî dilin ölçüsünü bilmeyen Divan şâirleri Tanzimat'tan sonra ölmüşlerdir. Bugün onları tanımak ve incelemek için hususi bir hazırlığa ihtiyaç vardır. Şinasi'nin büyük irşadına rağmen, Namık Kemal, Hâmid ve Servet-i Fünûncular da Türkçeyi bulamadılar. Türkçüler millî dilin konuşma dili olduğunu keşfetmekle beraber, öz türkçe yoluna sapanlar tekrar tabii yoldan çıktılar. Konuşma dili ne arkaizme (ölü kelimelere) ne neolojizme (uydurma) tahammül eder. Ebedî şiir, dilin dalma yaşayan kelimelerine dayanmak mecburiyetindedir. Her kelimenin mânası ve tesiri başka olduğu gibi, hayat kaabilliyeti de ayndır. Kelimelerini zevkin hassas terazisinde tartmayanlar, yaşayan şiirin sırrına eremezler. Türk şiir tarihinde kelimelerin yaşama kaabilliyetlerini, hakikî Türkçeyi ilk defa idrâk eden Yahya Kemal olmuştur." (Şiir Tahlilleri, s.197)

ESERLERİ

Yahya Kemal, büyük titizlikle, yıllarca uğraşarak, ruhandan millî hislerinden ve engin kültüründen süzerek meydana getirdiği şiirlerini, kitaplamış halde göremeden vefat eder.

Yine Millî Mücadele ve sonraki yıllarda, gazete ve mecmualarda yazdığı makalelerini de kitaplaşmış görmek kendisine nasip olmaz. Bütün eserleri ölümünden sonra kitap hâline gelir.

Bu büyük kültür hizmetini, Yahya Kemal Enstitüsü ve millî kültür aşığı değerli edebiyatçı merhum Nihad Sâmî Banarlı başarıyla tamamlarlar. Yahya Kemal külliyyatı dördü şiir, dokuz nesir olmak üzere on üç eserlik bir kültür hazinesidir.

ŞİİRLERİ:

Kendi Gök Kubbeimiz: (1961) Bu eser, üç bölümden oluşur: 1) Kendi Gök Kubbeimiz, 2) Yol Düşüncesi, 3) Vuşlat.

Birinci kısımda, Türk gücüyle İslâm imânının birleşmesinden vücud gelmiş, milliyetimizin yüceliğini

ve güzelliğini konu alan şiirler, ikinci kısımda, düşünce (rindlik, ufuk ve ölüm temaları üzerine söylenmiş şiirler) şiirleri, üçüncü kısımda ise aşk şiirleri yer alır. Bu şiirlerin lisani ideal Türkiye Türkçesi'dir.

Onun Osmanlı-Türk sesini dillendiren şiirleri "Eski Şiirin Rüzgârıyla" (1962) isimli kitabında toplanmıştır: Selimnâme, Gazeller, Şarkılar, İthaf, Kit'alar-beyitler kitabı oluşturan şiirlerin toplandığı başlıklardır.

Üçüncü şiir kitabı olan Rübâiler'in (1963) ilk kısmında şairimizin kendi rübâileri, ikinci kısımda ise Hayyam Rübâilerini Türkçe Söyleyişler bulunmaktadır.

Yahya Kemal'in üzerinde çalışmakta olduğu ve bitiremediği şiirleri ise, Bitmemiş Şiirler (1976) isimli kitaptadır. Bu eser, şairin şiire adım adım nasıl yaklaştığını, mânâyı bir mücevher gibi nasıl titizlikle işlediğini göstermesi bakımından önemlidir.

NESİRLERİ

Yahya Kemal'in nesirleri de üslup ve edâ bakımından şiirleri kadar akıcı ve âhenklidir. Nesirlerinde de Türkçe'yi en temiz ve sağlam yapısı ile kullanır. Gerek cümle yapısı, gerekse kullandığı kelimelerin âhengi ve dolgun mânâsı ile zengin bir ifade kendini gösterir.

AZİZ İSTANBUL (1964) onun Türk medeniyetinin bir örneği olma vasfını kazanmış İstanbul şehri hakkındaki yazılarından teşekkül eder.

EĞİL DAĞLAR (1966) Millî Mücadele yıllarında yazdığı yazıların bulunduğu eserdir.

SİYASÎ VE EDEBÎ PORTELER'inde (1968) onun yirmi Türk edibi ve siyâsisi hakkındaki düşünceleri bulunur.

SİYASÎ HİKÂYELER'de (1968) Şem'i Molla, Bir Gözdenin Gafleti, Âtîf Efendi'nin Üslûbu, Râif Efendi'nin Kattî başlıkları altında, Yahya Kemal'in yazdığı hikâyeler toplanmıştır.

Edebiyat hakkındaki görüşlerinin toplandığı eseri ise, EDEBİYATA DÂİR adını taşır.

Yahya Kemal'in hatıraları da 1) Çocukluğum, gençliğim, 2) Edebî hatıralar, 3) Siyâsî Hatıralar, 4) Jön Türkler'e Dâir başlıkları altında, ÇOCUKLUĞUM GENÇLİĞİM SİYASÎ

VE EDEBİ HATIRALARIM (1973) isimli kitaptadır.

TARİH MÜSÂHABELERİ (1975) onun tarihî konulardaki sohbetleri ile, fikrî yazılarını ihtiva eder.

MAKALELER VE MEKTUPLAR (1977) isimli kitaba Yahyâ Kemâl'in mektupları, makalleri, hatıraları, sohbetleri, hitabe ve konferansları alınmıştır.

İSPANYA'YA DAİR isimli kitap da onun diğer bir nesir eseridir. İspanya'daki yıllarını anlatır.

YAHYA KEMAL HAKKINDAKİ ESERLER

Altuncuoğlu, Doğan Nail, **Ölümünden Sonra Yahya Kemâl Hakkında Yazılanlar ve Şiirler**. Net Koll. Şti. İst. 1958

Ayda, Adile, **Yahya Kemâl ile Mülâkat**, Ajans-Türk Mat., Ank. 1961.

Ayda, Adile, **Yahya Kemâl'in Fikir ve Şiir Dünyası**, Hisar Yay., Ank. 1978

Banarlı, Nihad Sâmî, **Yahya Kemâl Yaşarken**, İst. Fetih, Cem., Yahya Kemâl Ens. Neş. I, Baha Mat., İst. 1959

Banarlı, Nihad Sâmî, **Yahya Kemâl'in Hatıraları**, İst. Fetih Cem., Yahya Kemâl Ens. Neş. II, Baha Mat. İst. 1960.

Betin, Saffet Örfî, **Atatürk İnkilâbı ve Ziya Gökalp - Yahya Kemâl - Halide Edip Adivar**, Güven Bas., İst. 1951

Çapanoğlu, Münir Süleyman, **İstanbul Şâiri Yahya Kemâl**, Yeni Mat., İst. 1958

Emre, Ahmet Cevat, **Yahya Kemâl-Hayati, Sanati ve Şiirleri**, Çığır Kit., İst. 1937

Eralp, Vehbi, **Yahya Kemâl için**, Yahya Kemâl'i Sevenler Cem. Neş. I, Doğan Kardeş. Bas., İst. 1959

Eralp, H Vehbi, **Vatan Şâiri Yahya Kemâl**, İ.Ü. Edebiyat Fak. TDİD C: XIV'ten Ayrı Basım, İst. 1966

Evrimler, Rifat Necdet, **Yahya Kemâl**, Yalçın Ofset. İst. 1971

Gökse, Ali Nüzhet: **İki Şâir İki Âlim**, Türkiye Muallimler Birliği Yay., İst. 1953.

Gürtunca, M.Faruk, **Yahya Kemâl**, Ülkü Bas., İst. 1949

Güvemli, Zahir, **Yahya Kemâl - Hayati ve Eseri**, Çığır Kit., İst. 1943

Güvemli, Zahir, **Yahya Kemâl - Hayati ve Eseri**, Çığır Kit., İst. 1943

Güvemli, Zahir, **Yahya Kemâl ve Şiirleri**, Yeni Mecmua Yay., İst. 1948

Güvemli, Zahir, **Yahya Kemâl**, (Genişletilmiş 2. Bs.) Güven Yay., İst. 1958

Hisar, Abdülhak Şinasi, **Yahya Kemâl'e Veda**, Hilmi Kit. İst. 1959.

Hisar, Abdülhak Şinasi, **Ahmet Haşım - Yahya Kemâl'e Vedâ**, 3. Bs., Ötüken Neş., İst. 1979

Köksal, Yaşar, **Yahya Kemâl Beyatlı**, Şevket Ünal Mat., İst. 1959

Ozan, Kunt, **Yahya Kemâl**, Arkadaş Bas., İst. 1937

Ongun, Cemil Sena, **Yahya Kemâl**, Tefeyyüz Kit., İst. 1945

Ongun, Cemil Sena, **Yahya Kemâl-Eserleri ve Şahsiyeti**, Sebat Mat., İst. 1947

Orhon Orhan Seyfi, **Yahya Kemâl Hayati ve Eserleri Cumhuriyet Kit.**, İst. 1937

Sesli, Hüseyin, **Yahya Kemâl-Ein Türkischer Dichter der Gegenwart**, (Doktora Tezi), A.Ü. Bas. Ank., 1963

Tanpınar, Ahmet Hamdi, **Yahya Kemâl Berksoy Mat.**, İst. 1962

Tanpınar, Ahmet Hamdi, **Yahya Kemâl**, 2. Bas., Dergâh Yay., Emek Mat., İst. 1982

Uyguner, Muzaffer, **Yahya Kemâl-Hayati, Sanati, Eserleri**, Varlık Yay., İst. 1954

Uyguner, Muzaffer, **Yahya Kemâl Beyatlı-Hayati, Sanati, Eserleri** 2. Bs. Varlık Yay., İst. 1968

Uyguner, Muzaffer, **Yahya Kemâl Beyatlı-Hayati, Sanati, Eserleri**, Varlık Yay., İst. 1978

Uysal, Sermet Sami, **Yahya Kemâl'le Sohbetler**, Kitap-Yay., Tanıtımlar Böl. I, İst. 1959, (bkz: Y.Kemâl hk. yazılanlar, Uysal)

Uysal, Sermet Sami, **İşte Gerçek Yahya Kemâl-Yahya Kemâl'le Sohbetler**, İnkilâp ve Aka Kit. İst. 1972

Ülkü Feyzullah Sacit, **Yahya Kemâl'in Şiirleri ve Tenkitler**. Sıralar Mat., İst. 1965

Ünver, Ord. Prof. Dr. Süheyl, **Yahya Kemâl'in Şiirleri ve Tenkitler**, Sıralar Mat., İst. 1965

Ünver, Ord.Prof. Dr. Süheyl,

Yahya Kemal'in Dünyası, Tercüman Tarih ve Kültür Yay. İst. 1980

Yahya Kemâl Beyatlı, Güzel Sanatlar Mat., İst. 1954

Yahya Kemâl Beyatlı, Emek Basım - Yay., Ank. 1956

Yahya Kemâl Beyatlı, Emek Basım - Yay., İst. 1958

Yelen, Pakize, **Yahya Kemâl Üzerine Konferans**, Karınca Matbaacılık ve Ticaret Koll. Şir., İzmir 1966

Yücebaş, Hilmi, **Bütün Cepheleleriyle Yahya Kemâl**, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kit., C. I. İst. 1953

Yücebaş, Hilmi, **Bütün Cepheleleriyle Yahyâ Kemâl**, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kit. C. II. İst. 1955

Yücebaş, Hilmi, **Bütün cepheleleriyle Yahya Kemâl - Hayati, Hatıraları, Şiirleri**, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık Türk Ltd. Şti. İst. 1958, (İlaveli 3. Bs.)

Yücebaş, Hilmi **Bütün Cepheleleriyle Yahya Kemâl - Hayati, Hatıraları, Şiirleri**, (Yeni İlavelerle 4. Bs.) Aka Kit., İst. 1962

Yücebaş, Hilmi, **Bütün Cepheleleriyle Yahya Kemâl - Hayati, Hatıraları, Şiirleri - Şairin Aşkları**, (Yeni İncelemelerle Genişletilmiş 5. Bs.), Yelken Mat., İst. 1979

YAHYA KEMÂL BEYATLI'DAN BAHSEDEN ESERLER:
a) **MÜRACAAT KİTAPLARI** (Ansiklopedi, Edebiyat Tarih, Antoloji vb.):

Akyüz, Kenan, **Batı Tesirinde Türk Şiir Antolojisi**, Doğuş Mat. ve Ltd. Şti., III. Bs., Ank. 1970, s. 713-768

Akyüz, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)**, 4. Bs., Ank. 1982, s. 163-167, 241-242

Alangu, Tahir, **100 Ünlü Türk Eseri**, "Yahya Kemâl-Bulunmuş Sayfalar" Milliyet Yay., Türk Klâsikleri Dizisi: 13. İst. 1974, s. 977-994

Anthologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui (Publié par la Direction Générale de la Presse au Minisere de L'Interieur,) Devlet Mat., İst. 1935, s. 16-21

Arzık, Nimet, **Anthologie de La Poésie Turque (XIII, - XX. Siècle)**, Gallimard, 1968, s. 99-102

Atatürk Devri Türk Edebiyatı I (Hazırlayanlar: M.Kaplan, İ.Engi-

nün, Z.Kerman, N.Birinci, A.Uçman), "Yahya Kemâl" Kültür Bakanlığı Yay., 396, Ank. 1981, s. 234-240

Ayda Adile Böyle İdiler Yaşarken, 1984

Banarlı, Nihad Sâmî, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, "Türk Şiirinde Millî Kıymetler Saltanatı ve Yahya Kemâl Beyatlı", C. II, M.E. Basımevi, İst. y.t.y. s. 1167-1200

Birinci Necat, Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan, "Yahya Kemâl'in Yazılarında Gazi Mustafa Kemâl ve Millî Mücadele", İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay., İst. 1981, s. 143-154.

Birsel, Salâh; "Dikkat Anılar" Halley Kimi Kurtarır, Yazko yay., İst. 1981, s. 154-159

Boravali, Nimet, Anthologie des Poètes Turcs Contemporains. 3. Edition Librairie Gallimard, 1953, s. 19-25

Büyük Adamlar, (Türk ve Dünya Meşhurları, 2230 Biyografisi), Varlık Yay., y.t.y. s. 266-267

Cumhuriyet Ansiklopedisi, "Beyatlı, Yahya Kemâl" C. III Arkin Kit., s. 690

Elçin, Şükrü, Muhtar Tefvikoğlu, Sadık K.Taral: "Yahya Kemal Beyatlı 1983

Gençlik Ansiklopedisi, "Beyatlı, Yahya Kemâl", C. I, Mayıs 1959, s. 276

Gönensay, Hıfzı Tefvik, Tanzimat'tan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi, Remzi Kit., İst. 1944; s. 232-233

(Gövsa), İbrahim Alâaddin, Meşhur Adamlar, "Yahya Kemâl" (Haz. ve Çıkaran: Sedat Simavi), C., İst. 1933-1936, s. 1580-1581

Hayat Ansiklopedisi, "Yahya Kemâl" Doğan Kardes Yay., y.t.y. s. 582-583

Hayat Ansiklopedisi, "Yahya Kemâl" Cumhuriyet Müesseseleri, C. X, İst. 1936. s. 4502-4503

İnal, İbnü'l Emin Mahmut Kemal, Son Asır Türk Şairleri, M.Eğt.Bk. Devlet Kitapları, 2. Bs., İst. 1969-1974, s. 852-859.

İstanbul Ansiklopedisi, (Haz.: Reşat Ekrem Koçu), İst. Ans. ve Neşriyat Koll. Şirketi, C. 5 İst. 1961, s. 2606-2622

Kabaklı, Ahmet, Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., C. 3,

4 Bs., İst. 1978, s. 175-223

Karaalioğlu, Seyit Kemal, Resimli-Motifli Türk Edebiyatı Tarihi, C. 3, İnkilâp ve Aka Kit., İst. 1980, s. 741-792

Kocatürk, Vasfi Mahir: Şiir Defteri 7. Bs., Ank. 1965, s. 169-177

Kocatürk, Vasfi Mahir, Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Yay. Ank. 1964, s. 735-743

Kocatürk, Vasfi Manir, Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Ank. 1970, s. 767-775

Korkut, Refik, Türk Edebiyatında Şairler ve Yazarlar, İş Mat., Ank. 1970

Kurdakul, Şükran Şairler ve Yazarlar Sözlüğü Ataç Kit., Dizgi-Baskı Yelken Mat., İst. 1971, s. 95-97

Kurdakul, Şükran Çağdaş Türk Edebiyatı-Meşrutiyet Dönemi, May Yay., İst. 1976, s. 172-203

Kuntay, Mithat Cemal Nefâis-i Edebiye, C. II, (Nazım Kısmı), Arakis Mat., İst. 1329.

Meydan Larousse, "Beyatlı, Yahya Kemâl", Meydan Yay., C. II. İst. 1969, s. 335-336

Mutluay Rauf, Çağdaş Türk Edebiyatı (1908-1972), Gerçek Yay., 100 Soruda Dizisi, İst. 1973, s. 166-186

Necatigil, Behçet, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Varlık Yay., 7. Bs., İst. 1972, s. 67-68

Özün, Mustafa Nihat, Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi, "Yahya Kemâl" Maarif Vekâleti Yay., Devlet Mat., İst. 1934, s. 142-160, 525, 739

Schimmel, Anne Marie, Aus dem Goldenen Becher Türkische Gedichte Vom 13. Jahrhundert bis in Unsere Zeit, Başbakanlık Kültür Müst. Kültür Yay., İst. 1973, s. 144-153

(Sevük), İsmail Habib, Türk Tecdüt Edebiyatı Tarihi, Maarif Vekâleti, İst. 1340/1924, s. 644-649

Sevük, İsmail Habib, Yeni Edebi Yeniliğimiz II, Tanzimat'tan Beri, İst. 1940, s. 257-369

Sevük, İsmail Habib, Avrupa Edebiyatı ve Biz (Garpten Tercüme-ler) C. II. Remzi Kit., Güven Bas. İst. 1941, s. 560-561

(Sinanoğlu), Nüzhet Haşim Millî Edebiyâta Doğru, C.I, Cemiyet Küt., İst. 1918, s. 157-161

Tamtürk, Nejat, Açıklamalı Yahya Kemâl Antolojisi, İnkilâp ve Aka Kit., İst. 1972

Tanpınar, Ahmet Hamdi, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kit., 4. Bs., İst. 1976

Türk Ansiklopedisi, "Beyatlı, Yahya Kemâl" C. 6, Fas. 45, M.E. Basımevi, Ank. 1953, s. 270-271

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Beyatlı, Yahya Kemâl" (Mehmet Kaplan-Veli Aras), C. I, Dergâh Yay., s. 413-418

Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, "Beyatlı, Yahya Kemâl" (Haz.: Atilla Özkırımlı), C. I, Cem Yay., İst. 1982, s. 225-227

Türk ve Dünya Meşhurları Ansiklopedisi, Altın Kitaplar 1958, s. 64-65

Türk Yenilik Şiirli Antolojisi, (Haz.: Y.N. Nayır), Varlık Yay., 5. Bs., İst. 1968, s. 72-90

Toygar, S. Behlül Fiksen Turkish Poets, 75 Poems, İskender Mat., İst. 1969, s. 128-143

Uraz, Murad, Edebiyat Antolojisi III, (1908-1923 Arasında Yetişen Şairlerimiz) "Yahya Kemâl" Semih Lütfi Ki., İst. 1939, s. 3-10

Yahya Kemâl Enstitüsü Mecmuası I, İst. Fetih Cemiyeti, Yahya Kemâl Ens. Neş., Baha Mat., İst. 1959

Yahya Kemâl Enstitüsü Mecmuası II, İst. Fetih Cemiyeti, Yahya Kemâl Ens. Neş., Baha Mat., İst. 1968

Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi, (Haz. Osman Nuri Ekiz-Müslim Ergül), Toker Yay., İst. 1980, s. 777-827

Yücel, Hasan Ali, Edebiyat Tarihimizden, C. I, Türkiye İş Ban. Kültür Yay., Ank. 1957, 217-217, 255-262, 270-272, 274-278, 288-289

b) YAHYA KEMÂL'DEN BAHSE-DEN KİTAPLAR: (Deneme: Hatırat, Röportaj, Anket, Makalelerden Müteşekkil Kitaplar vb.)

Akbal, Oktay, Yaşamı Yeniden Kurmak, "Yıllar Sonra Yahya Kemâl" Türkiye İş Ban., Kültür Yay., Ank. 1979, s. 22-24

Akbal, Oktay, İstinye Suları, "Yahya Kemâl'e Gidelim" Tekin Yay., 2. Bas., İst. 1980, s. 101-103

Alptekin, Turan, Bir Kültür Bir İnsan, Nakışlar Yay., İst. 1975, s. 112-125

Ataç, Nurullah, Söyleşiler, "Yahya Kemâl", TDK Yay., Ank. 1964, s.

24-227

Ataç, Nurullah, **Günlerin Getirdiği**, "Yahya Kemâl", Varlık Yay., İst. 1967, s. 175-181

Ayaşlı, Münevver, **İştittiklerim... Gördüklerim... Bildiklerim...** "Büyük Şair Yahya Kemâl Beyefnedi", Güray Matbaacılık, İst. 1973, s. 62-77

Banarlı, Nihad Sâmi, **Şiir ve Edebiyat Sohbetleri II.**, "Yeni Türk Tekevvinünde Malazgird Başlangıcı", "Malazird Şiirleri", "Selimname", "Sefer", Kubbealtı Neş.: Güray Mat., İst. 1982, s. 156-166, 167-171, 177-181

Baydar, Mustafa, **Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?** "Yahya Kemâl'i Kardeşi Reşat Beyatlı Anlatıyor", Ahmet Halit Yaşaroğlu Kit. T.A.Ş. İst. 1960

Bilgegil, Dr. M.Kaya, "Yahya Kemâl'in Şiirlerinde Din" İLED., C.I' den Ayrı Basım, Osman Yalçın Mat., İst. 1959, 24 s.

Boztepe, Halil Nihad, "Yahya Kemâl'e", Sihâm-ı İlahî, 1921

Buğra, Târik, "Dedi Bana, Dedim Ona" **Düşman Kazanmak Sanatı**, Ötüken y., İst., 1979, s. 307-311.

Çınarlı, Mehmet, **Halkımız ve Sanatımız**, "Yahya Kemâl", "Yahya Kemâl ve Şiirimiz", "Yahya Kemâl ve Eski Musikimiz" Hisar Yay., Ank. 1970, s. 42-47, 48-51, 52-59

Çınarlı, Mehmet, **Hatıraların İşığında**, Önk Yay. 1984

Ediboğlu, Bâki Süha, **Bizim Kuşak ve Ötekiler**, "Yahya Kemâl Beyatlı", Varlık Yay., İst. 1968, s. 5-15

Elif Naci, **Anılardan Damlalar**, "Yahya Kemâl", Karacan Yay., İst. 1981, s. 77-79

Es, Hikmet Feridun, **Bugün De Diyorlar Ki**, Burhanettin Mat., İst. 1932

Evliağaç, Necdet, **Edebi Konuşmalar**, "Yahya Kemâl Beyatlı", Ajans-Türk Mat., Ank. 1959, s. 7-12

Feyzioğlu, Muin, **Edebiyatımızın Kimliği**, "Sanatkâr Yahya Kemâl", Kültür ve Sanat Yay., 2, Hakimiyet Mat., Kayseri, 1982, s. 58-65

Gökay, Orhan Şâik, "Biz Ne Görüyoruz?" **Destursuz Bağa Girenler**, Dergâh yay., İst.; 1982, s. 267-275.

Hızlan, Doğan, **Yazılı İlişkiler**, "Siyasi ve Edebi Portreler" Altın Ki-

taplar Yay., Altın Kitaplar Bas., İst. 1983, s. 11-13, "Siyasî Hikayeler Üzerine" s. 13-15

İz, Mahir, **Yılların İzi**, "Yahya Kemâl", İrfan Mat., İst. 1975, s. 283-299

Kaplan, Mehmet, **Nesillerin Rûhu**, "Yahya Kemâl'de Tarih ve Coğrafya Fikri", "Büyük Dâire", Hareket Yay., Yaylacık Mat., 3. Bş., İst. 1974, s. 255-230, 231-238

Kaplan Mehmet, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I**, "Ziya Gökalp ve Yahya Kemâl'e Göre Malazgirt Savaşı'nın Mâna ve Önemi", Dergâh Yay., İst. 1976, 535-549

Kaplan, Mehmet, **Şiir Tahlilleri I**, "Açık Deniz", Dergâh Yay., 5. Bs., İst. 1975, s. 208-214

Karakoç, Sezal **Mehmet Akif**, Diritiş Yay., 2. Bs. İst. 1978, s. 43-46

Karaoşmanoğlu, Yakup Kadri, **Gençlik ve Edebiyat Hâtıraları**, "Yahya Kemâl" Bilgi Yay., Ank. 1969, s. 139-183

Mutluay, Rauf, **Bende Yaşayanlar**, "Önemli Mi Büyük MÜ?", "İki Hayat İki Şiir", "Halk Ortaklığıyla", "Bir Kâğıt Parçası Var Mı?", Türkiye İş Bank. İst. 1077, s. 86-90, 115-119, 146q150, 391-395

Ortaç, Yusuf Ziya, **Bir Varmış-Bir Yokmuş, Portreler**, "Yahya Kemâl" Akbaba Yay., 2. Bs. İst. 1960, s. 137-141

Ozansoy, Halit Fahri, **Edebiyatçıları Geçiyor**, "Yahya Kemâl, Paris'ten Gelen Şair", Türkiye Yay., İst. 1967, s. 288-298

Ozansoy, Halit Fahri, **Edebiyatçıları Çevremde**, "Yahya Kemâl" Sumerbank Kültür Yay., Ank. 1970, s. 20-24

Ozansoy, Munis Faik, "Yahya Ke-

mâl'e" **Bir Daha**, Doğan Kardeş yay., İst. Ekim 1959, s. 37-38

Safa, Peyami, **Sanat-Edebiyat-Tenkrit**, "Y.Kemâl'in Üç Devresi", "Y.Kemâl'in Üç Devresi", "Y.Kemâl'in Bir Beyti", Objektif: 2, Ötüken Neş., 3. Bs., İst. 1978, s. 322-324-325-329

Safa Peyami, **Yazarlar-Meshurlar-Sanatçılar**, "Yahya Kemâl", "Y.Kemâl ve Rumelihisarı", "Yahya Kemâl'e Vedâ", Objektif: 6, Ötüken Neş., 3. Bs., İst. 1979, s. 211-212-213-214, 220-222

Şükrü Elçin Armağan, Kaplan, Mehmet, "Yahya Kemâl ve Şiir Sanatı", Hacettepe Üni., Edebiyat Fak. Armağan Dizisi: 1, Ank. 1983, s. 195-210

Tanju, Sadun, **Yahya Kemâl ve Halikarnas Balıkçısı**, "Üstâd Yahya Kemâl'in Hayat Hikâyesi", İst. 1983, s. 5-73

Tanpınar, Ahmet Hamdi, **Yaşadığım Gibi**, "Yahya Kemâl ve Türk Musikisi", (Haz.: Birol Emil), Dergâh Yay., İst. Tarihsiz, s. 358-365

Tanpınar, Ahmet Hamdi, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, (VII. Bölüm - Yahya Kemâl'le İlgili 14 Makale), (Haz.: Zeynep Kerman), Dergâh Yay., 2. Bs., İst. 1977, s. 299-352 (bkz: Yahya Kemâl hk. yazılanlar)

Uyar Turgut, **Bir Şiirden**, "Yahya Kemâl Beyatlı" Ada Yay., İst. 1983, s. 25-30

Yardımcı, Celil, "Tepeden Tepeye" **Fikir Bahçesi**, Ankara, 1860 s. 37-44

Yetkin, Suut Kemal, **Şiir Üzerine Düşünceler**, "Ölümü Dolayısıyla Yahya Kemâl Beyatlı", Varlık Yay., İst. 1969, s. 61-65

YAHYA KEMAL'İ ANMA SEMİNERİ

Kubbealtı'nda 4 Aralık 1984 Salı günü Yaya Kemal'i Anma semineri yapılacaktır.

Anma programında Prof.Dr. Mehmet KAPLAN, Prof.Dr.Zeynep KERMAN ve

Yard.Doç.Dr.Necat BİRİNCİ konuşacaklardır.

Yer: Kara Mustafa Paşa Medresesi (Kubbealtı Akademisi) Yeniçeriler Cad. No: 43 Çarşıkapı. Saat: 18.00-20.00

"Görmüş âyîne-i sâfında o serv-endâmı
Cûy gülşende bu rû'yâsını hâlâ söyler"

En Hoş Ve En Uzun Rüyâ'nın Şâiri

Mehdi Ergüzel

Şâirlerin en çok kullandıkları kelimeler, şiir dünyalarının ipuçlarını verir. Bu bakımdan büyük şâirlerinin şiir lûgatlerinin yapılması, dilin imkânlarını ve zenginliğini de ortaya çıkaran verimli çalışmalar olarak kabul edilir. Çünkü şâirler; dili yoğuran, kelimelere yeni ufuklar açan, bazan sessiz duran lâfız kalıplarını kanatlandırarak, açılmaz zannedilen gâibin kapısını söz anahtarlarıyla yoklayan "başka lisan tekellüm etmek" arzusu ile yaşayan ruhlardır.

Yahya Kemâl gibi hayatının en önemli gayesini; Türkçe ile güzel manzumeler vücûde getirmek olarak gören biri şiirlerinde elbette bir çile yumağından geçecektir.

Türkçenin kelime sayısının çok olmamakla birlikte kelimelere yüklenen mânâların son derece zengin olduğu mâlûmdur.

Bu mânâ zenginliği içinde Y. Kemâl'in Türkçeyi ne kadar titiz kullandığı "rüyâ" kelimesi üzerinde yaptığımız bir gezinti ile görelim.

Dört şiir kitabındaki 26 şiirinde 33 defa geçen rû'yâ kelimesi sadece bir yerde "düş" olarak kullanılır.

"Düşde gördüm gece endâmını pîrâhensiz
Nûrdan rûhı musaffâ idi gûyâ tensiz"

Rû'ya; en çok Kendi Gök Kubbe-miz'de 20 yerde geçiyor. Eski Şiir'in Rûzgârıyla kitabında 3, Bitmemiş Şiirler'de 2, Rubâiler'de ise bir yerde kullanılmış... Tesbitimize göre 11'ini gerçek anlamda 22'sini ise mecâzi olarak şiirleştiriyor.

Onun şiir dünyasında rüyâ güzelliği bazan Kocamustafapaşa'daki hayatı "Türk eden" fakir, müslüman ve asil insanımızın halidir, şu mısralarla anlatılır:

"Nice yıl cedlerimiz kökleşerek bir yerde,
Mânevi varlığının resmini çizmiş havaya.
-Ki bugün karşılaştın benzetiyor rüyâya."

Bazen de seyrine doyum olmayan bir akşam vaktidir:

"Git bu emvimde gurub vakti, Cihangir'den bak
Bir zaman kendini karşıdaki rüyâya bırak!"

Y. Kemâl için tarih yaşanmıştır. Ama hasreti bitmez. Rüyâlarına girer. Saadet veren bir hassasiyet ve tefekkür merkezi olur. Özlemleri rüyâlaşır:

"Kubben altında bu cumhura bakarken şimdi
Senelerden beri rüyâda görüp özlediğim
Cedlerin mağfîret iklimine girmiş gibiyim"

Diğer şiirlerdeki rüyâ da; tarih, masal, hayal, fetih, hatıra, ömür, ruh, gönül, aşk, ufuk... gibi çok severek ve seçerek kullandığı kelimeler yanında esrarlı güzelliği ile şiiri-yetin tülüne bürünür.

Dünyâ güzeli olur rüyâlara girer, binbir gecenin birinde, dünyadan uzaklaşan gözlere "rüyâ içinde rüyâ" yaşatır. Bazan ümitsiz günlerin safak sökmenden evvelki "korkulu rüyâsıdır" bazan leziz uykunun bitip etrafın ağardığı hilkatin gördüğü rüyâdır...

Aşkın ezeli bahçesi bir rüyâ iken, vuslat deminde rûhu uyutan en iyi rüyâ olur.

Rüyâsız yaşamak bile mümkün olmayan ömür dahi kısa bir rüyâdır. Hatıralar "rüyâ gibi bir yaz"ın mehtâbını, iri güllerini ve sevgiliyi birlikte düşündürürken güzelleşir.

Hatta o ölüm dediği âlemi bile rüyâda gördüğünü söyler:

Gördüm ölüm diyânını rüyâda bir gece
Sessizlik ortasında gezindim kederlice"

Rüyâ; gerçekte ulaşılamayan, olmayanlarla doludur ama Yahya Kemâl en güzel rüyâsını şimdi yaşıyor. Ebedî cedleri yakından görerek vatanın özü İstanbul'a doya doya:

Yaşamıştır derim en hoş ve en uzun rüyâda
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.

1984 SUFFE YILLIĞI ÇIKTI

Suffe Kültür Sanat Yılığının 3.sü bu kez "Necip Fazıl Armağan"ı olarak çıktı.

Önceki iki Suffe Yılığında kıyasla daha hacimli ve daha dolgun muhtevalı olan 84 Suffe Yılığında şu ana bölümler yer almaktadır:

• Necip Fazıl ve Kültür hayatımız

• 1983'de Deneme/İnceleme

• 1983'de Şiir

• 1983'de Sanat Eserleri

• 1983 Türkiye'sinde Dini Yayınlar

• Necip Fazıl'ın Eserlerinde Çocuk ve 1983'de Çocuk Kitapları.

Ayrıca Yılığta "1983 Kültür-Sanat Soruşturmasına verilen cevaplar bölümü ve Fotoğraflarla Necip Fazıl bölümü bulunmaktadır.

1984 Suffe Kültür Sanat Yılığı, bir yılın sanat olaylarını yakından takip edemeyenler için faydalı bir eser niteliğindedir.

700 sayfa, 1000TL./Tek istekler için posta pulu gönderilmelidir.

İsteme Adresi:

P.K. 80 Çapa-İSTANBUL

Şiirler Güldestesi

GAZEL

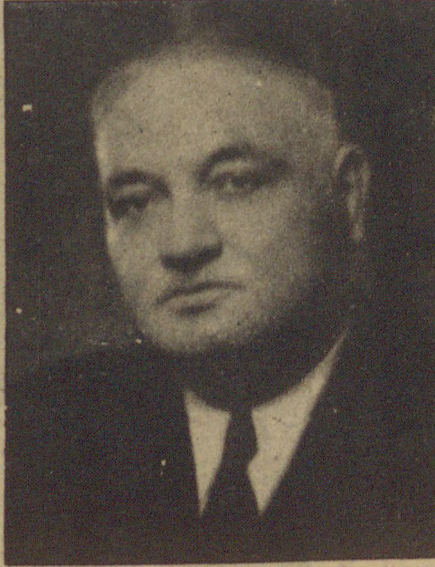
Vur pençe-î Alîdeki şemşîr aşkına
Gülbangi âsmânı tutan pîr aşkına

Ey leşker-î müfetti hü'l-ebuâb vur bugün
Feth-î mübîni zâmin o tebşîr aşkına

Vur deyr-i küfrün üstüne rekz-î hilâl için
Gelmiş bu şehsüvâr-ı cihangîr aşkına

Düşsün çelengi Rûm'un eğilsün ser-î Firenk
Vur Türk'ü gönderen yed-i takdîr aşkına

Son savletinle vur ki açılsın bu sûrlar
Fecr-î hücûm içindeki Tekbîr aşkına

MÂHURDAN GAZEL

Gördüm ol meh dûşuna bir şâl atup lâhûrdan
Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan

Nerdübanlar bûşiş-î nermîn-î dâmâniyle mest
İndi bin işveyle bir kâşâne-î fağfûrdan

Atladı dâmen tutup üç çifte bir zevrakçeye
Geçti sandım mâh-ı nev âyîne-î billûrdan

Halk-ı Sa'dâbât iki sâhil boyunca fevc fevc
Va'de-î teşrîfine alkış tutarken dûrdan

Cedvel-î Sîm'in kenârından bu âvâzın Kemâl
Koptu bir fevâre-î zerrin gibi mâhûrdan

SÜLEYMÂNİYE'DE BAYRAM SABAHİ

Artarak gönlümün aydınlığı her sâniyede,
Bir mehâbetli sabâh oldu Süleymâniye'de.
Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati.
Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi
Yer yer aksettiriyor mâvileşen manzaradan,
Kalkıyor tozlu zaman perdesi her ân aradan.
Gecenin bitmeğe yüz tuttuğu andan beridir,
Duyulan gökte kanad, yerde ayak sesleridir.
Bir geliş var!.. Ne mübârek, ne garîb âlem bu!..
Hava boydan boya binlerce hayâletle dolu...
Her ufuktan bu geliş eski seferlerdendir;
O seferlerle açılmış nice yerlerdendir.
Bu sükûnette karışıkça karanlıkla ışık,
Yürüyor, durmadan, insan ve hayâlet karışık;
Kimi gökten, kimi yerden üşüşüp her kapıya,
Giriyor, birbiri ardınca, ilâhi yapıya.
Tanrının mâbedi her bir tarafından doluyor,
Bu saatlerde Süleymaniye târîh oluyor.

Ordu-milletlerin en çok döğüşen, en sarıp
Adamış sevdığı Allâhına bir böyle yapı.
En güzel mâbedi olsun diye en son dînin
Budur öz şekli hayâl ettiği mîmârînin.
Görebilsin diye sonsuzluğu her yerden iyi,
Seçmiş İstanbul'un ufkunda bu kudsî tepeyi;
Taşımış harcinı gaazîleri, serdârıyla,
Taşı yenmiş nice bin işçisi, mîmârıyla.
Hür ve engin vatanın hem gece, hem gündüzüne,
Uhrevî bir kapı açmış buradan gökyüzüne,
Tâ ki geçsin ezeli rahmete rûh orduları...
Bir neferdir bu zafer mâbedinin mîmârı.

Ulu mâbed! Seni ancak bu sabâh anlıyorum;
Ben de bir vârisin olmakla bugün mağrûrum;
Bir zaman hendeseden âbide zannettimdi;
Kubben altında bu cumhûra bakarken şimdi,
Senelerden beri rû'yâda görüp özlediğim
Cedlerin mağfiret iklimine girmiş gibiyim.
Dili bir, gönlü bir, îmânı bir insan yığını
Görüyor varlığının bir yere toplandığını;
Büyük Allâhı anarken bir ağızdan herkes
Nice bin dalgalı Tekbir oluyor tek bir ses;
Yükselen bir nakarâtın büyüyen velvelesi,
Nice tuğlarla karışmış nice bin at yelesi!..

Fotoğraf: İsmail Güneş

Gördüm ön safta oturmuş nefer esvaplı biri
Dinliyor vecd ile tekâr alınan Tekbîr'i;
Ne kadar sâf idi sîmâsı bu mü'min neferin!
Kimdi? Bânîsi mi, mîmârı mı ulvî eserin?
Tâ Malazgird ovasından yürüyen Türkoğlu
Bu nefer miydi? Derin gözleri yaşlarla dolu,
Yüzü dünyâda yiğit yüzlerinin en güzeli,
Çok büyük bir işi görmeye yorulmuş belli;
Hem büyük yurdu kuran hem koruyan kudretimiz,
Her zaman varlığımız, hem kanımız hem etimiz,
Vatanın hem yaşayan vârisi hem sâhibi o,
Görünür halka bu günlerde tesellî gibi o,
Hem bu toprakta bugün, bizde kalan her yerde,
Hem de çoktan beri kaybettiğimiz yerlerde.

Karşı dağlarda tutuşmuş gibi gül bahçeleri,
Koyu bir kırmızılık gökten ayırmakta yeri.
Gökte top sesleri var, belli, derinden derine;
Belki yüzlerce şehir sesleniyor birbirine.
Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?
Üsküdar'dan mı? Hisar'dan mı? Kavaklar'dan mı?
Bursa'dan, Konya'dan, İzmir'den, uzaktan uzağa,
Çarpıyor birbiri ardınca o dağdan bu dağa;
Şimdi her merhaleden, tâ Beyazıt'dan, Van'dan,
Aynı top sesleri bir bir geliyor her yandan.
Ne kadar duygulu, engin ve mübârek bu seher!
Kadın erkek ve çocuk, gönlü dolanlar, yer yer,
Dinliyor hepsi büyük hâtıralar rüzgârını,
Çaldıran topları ardınca Mohaç toplarını.

Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?
Mutlakaa her biri bir başka zaferden geliyor:
Kosova'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan.
anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;
Belgrad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyvar'dan mı?
Son hudutlarda yücelmiş sıra-dağlardan mı?

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!..
Adalardan mı? Tunus'dan mı, Cezâyir'den mi?
Hürr ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi
Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;
O mübârek gemiler hangi seherden geliyor?

Ulu mâbedde karışım vatanın birliğine,
Çok şükür Tanrıya, gördüm, bu saatlerde yine
Yaşayanlarla berâber bulunan evrâhı.
Doludur gönlüm ışıklarla bu bayram sabahı.

26 AĞUSTOS 1922

*Şu kopan fırtına Türk ordusudur yâ Rabbî
Senin uğrunda ölen ordu budur yâ Rabbî
Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmın
Gaalib et çünkü bu son ordusudur İslâm'ın*

KAYBOLAN ŞEHİR

*Üsküp ki Yıldırım Beyazıd Han diyândır.
Evlâd-ı Fâtihân'a onun yâdigândır.*

*Fîrûze kubbelerle bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle biz'di o.*

*Üsküp ki Şar-dağ'ında devâmıydı Bursa'nın.
Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.*

*Üç şanlı harbin arş'a asılmış silâhları
Parladı yaşlı gözlere bayram sabahları.*

*Ben girmeden hayâtı şafaklandiran çağa,
Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.*

*İsâ Bey'in fetihde açılmış mezarlığı
Hulyâma âhiret gibi nakşetti varlığı.*

*Vaküyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil! Bunu duydum, için için.*

*Kalbimde bir hayâli kalıp kaybolan şehir!
Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir!*

*Çok sürse aynlık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.*

Fotoğraf: AYDIN BOLAK

MEHLİKA SULTAN

Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Gece şehrin kapısından çıktı;
Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Kara sevdâlı birer âşıktı.

Bir hayâlet gibi dünyâ güzeli
Girdiğinden beri rü'yâlarına;
Hepsi meshûr, o muammâ güzeli
Gittiler görmeğe Kaf dağlarına.

Hepsi, sırtında abâ, günlerce
Gittiler içleri hicranla dolu;
Her günün ufkunu sardıkça gece
Dediler: "Belki son akşamdır bu."

Bu emel gurbetinin yoktur ucu;
Dâimâ yollar uzar, kalb üzüdür;
Ömrü oldukça yürür her yolcu,
Varmadan menzile bir yerde ölür.

Mehlika'nın kara sevdâlıları
Vardılar çıkırğı yok bir kuyuya,
Mehlika'nın kara sevdâlıları
Baktılar korkulu gözlerle suya.

Gördüler: "Aynada bir gizli cihan...
Ufku çepçevre ölüm servileri..."
Sandılar doğdu içinden bir an
O, uzun gözlü, uzun saçlı peri.

Bu hazin yolcuların en küçüğü
Bir zaman baktı o vîran kuyuya.
Ve neden sonra gümüş bir yüzüğü
Parmağından sıyırıp attı suya.

Su çekilmiş gibi, rü'yâ oldu!..
Erdiler yolculuğun son demine;
Bir hayâl âlemi peydâ oldu,
Göçtüler hep o hayâl âlemine.

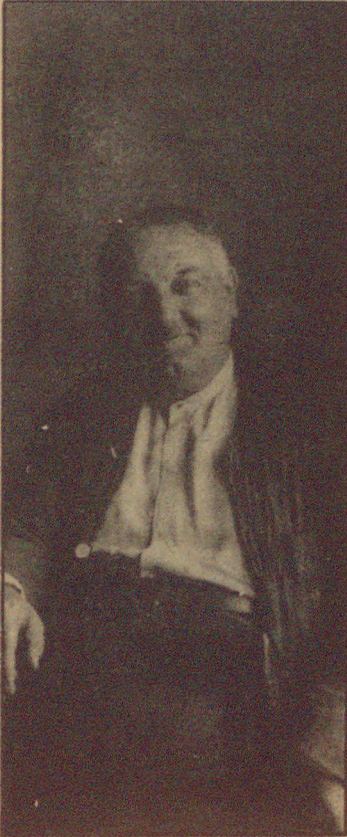
Mehlika Sultan'a âşık yedi genç,
Seneler geçti, henüz gelmediler;
Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Oradan gelmiyecekmiş dediler!...

RİNDLERİN AKŞAMI

Dönülmez akşamın ufkundayız. Vakit çok geç;
Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç!
Cihâna bir daha gelmek hayâl edilse bile,
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.
Geniş kanatları boşlukta simsiyâh açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak bitmeyen sükûnlu gece.
Gurûba karşı bu son bahçelerde, keyfince.
Ya şevk içinde harâb ol, ya aşk içinde gönül!
Ya lâle açmalıdır göğsümüzde yâhud gül.

İTHÂF

Abdülhak Hâmid'den sonra le-
dünnî şiirin menbaları kurudu. Sâmih
Bey'in hâtif sadâsını andıran bir man-
zamesi bu çorak devrin en güzel
eseridir. O eserin kafiyelelerinden doğ-
an bu mısraları sahibine ithâf ediyoro-
rum.

*Fer almışken tulû-ı kibriyâdan,
Bugün bî-vâye kalmış her ziyâdan.
Bu mülkün farkı yok bir tengnâdan
Niçin nûr inmiyor artık semâdan?*

*Bu şek, bağrımnda hergün gâh ü bî-gâh
Dolaştım "Hû!" deyüp dergâh dergâh
Ümîd ettim ki bir pîr-î dil-âgâh
Desün "'Destûr!" mihrâb-ı hafâdan.*

*Abâ var, post var, meydanda er yok;
Horâsân erlerinden bir haber yok
Uzun yollarda durdum hiç eser yok
Diyâr-ı Rûm'a gelmiş evliyâdan!*

*Tecellîgâh iken binlerce rinde,
Melâmet söndü Şark'ın her yerinde,
Bu devrin gerçi son sohbetlerinde
Nefes'ler dinledik sâz-ı Rızâ'dan.*

*O yerler işte Bağdâd, işte Âmid
Bugün her şûleden mahrûm, câmid,
O yerlerde gelen son yolcu: Hâmid
Haberdâr olmaz olmuş mâverâdan.*

*Bu manzûmenle ey üstâd-ı hoşkâm
Alî'den doldurup iksîr-i ilhâm
Leb-î uşşâka sundun öyle bir câm
Ki yağrulmuş türâb-ı Kerbelâ'dan!*

AÇIK DENİZ...

Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum;
Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum.
Kalbimde vardı "Byron"u bedbaht eden melâl
Gezdim o yaşta dağları, hulyâm içinde lâl,
Aldım Rakofça kırlarının hür havâsını,
Duydum akıncı cedlerimin ihtirâsını,
Her yaz, şimâle doğru asırlarca bir koşu,
Bağrımda bir akis gibi kalmış uğultulu...
Mağlûpken ordu, yaslı dururken bütün vatan,
Rü'yâma girdi her gece bir fâtihâne zan.
Hicretlerin bakıyyesi hicranlı duygular,
Mahzun hudutların ötesinden akan sular,
Gönlümde hep o zanla berâber çağıldadı,
Bildim nedir ufuktaki sonsuzluğun tadı!
Bir gün dedim ki istemem artık ne yer ne yâr!
Çıktım sürekli gurbete, gezdim diyar diyar;
Gittim o son diyâra ki serhaddidir yerin,
Hâlâ dilimdedir tuzu engin denizlerin
Garbın ucunda, son kıyıdan en gürültülü
Bir med zamânı, gökyüzü kurşunla örtülü,
Gördüm deniz dedikleri binbaşlı ejderi;
Gördümğ üzel vücûdunu zümrütliyen deri
Keskin bir ürperişle kımıldandı anbean;
Baktım ve anladım ki o ejderdi canlanan.
Sonsuz ufuktan âh o coşkun geliştii o!
Birden nasıl toparlanarak kükremişti o!
Yelken, vapur, ne varsa kaçışmış limanlara,
Yalnız onundu koskoca meydan ve manzara!
Yalnız o kalmış ortada, âsî ve bağı hûn,
Bin mağra ağız açmış, ulurken uzun uzun,
Sezdim bir âşinâ gibi, heybetli hüznünü!
Rûhunla karşı karşıya kaldım o med günü,
Şekvânı dinledim, ezeli muztarip deniz!
Duydum ki rûhumuzla bu gurbette sendeniz.
Dindirmez anladım bunu hiç bir güzel kıyı;
Bir bitmiyen susuzluğa benzer bu ağrıyı.

VUSLAT...

Bir uykuyu cânanla berâber uyuyanlar,
Ömrün bütün ikbâlini vuslatta duyanlar,
Bir hazzı tükenmez gece sanmakla zamânı,
Görmezler ufuklarda şafak söktüğü ânı.
Gördükleri rü'yâ, ezeli bahçedir aşka;
Her meusimi bir yaz ve esen rüzgâr başka,
Bülbül den o eğlencede feryâd işitilmez,
Gül solmayı, mehtâb azalıp bitmeği bilmez;
Gök kubbesi her lâhza bütün gözlere mâvi,
Zenginler o cennette fakirlerle müsâvi;
Sevdâları hülyâhı havuzlarda serinler,
Sonsuz gibi bir fıskiye âhengini dinler.

Bir rûh o derin bahçede bir def'a yaşarsa,
Boynunda onun kolları, koynunda o varsa,
Dalmışsa, onun saçlarının râyihasıyla,
Sevmekteki efsûnu duyar her nefesiyle;
Yıldızları boydan boya doğmuş gibi, varlık,
Bir mû'cize hâlinde, o gözlerdedir artık;
Kanmaz en uzun pûseye, öptükçe susuzdur,
Zîrâ susatan zevk o dudaklardaki tuzdur;
İnsan ne yaratmışsa yaratmıştır o tuzdan,
Bir sır gibidir azçok ilâh olduğumuzdan.

Onlar ki bu güller tutuşan bahçededirler,
Bir gün, nereden, hangi tesâdüfle gelirler?
Aşk onları sevkettiği günlerde, kaderden,
Rüzgâr gibi bir şevk alır oldukları yerden;
Geldikleri yol... Ömrün ışıktan yoludur o;
Âlemde bir akşam ne semâvî koşudur o!
Dört atlı o gerdüne gelirken dolu dizgin,
Sevmiş iki rûh, ufku görürler daha engin,
Sîmâlar gittikçe parıldar bu zaferle,
Gök her tarafından donanır meş'alelerle.

Bir uykuyu cânanla berâber uyuyanlar,
Varlıkta bütün zevki o cennette duyanlar,
Dünyâyı unutmuş bulunurken o sular da,
-Zâlim saat ihmâl edilen vakti çalar da-
Bir ân uyanırlarsa lezîz uykularından,
Baştan başa, her yer kesilir kapkara zindan.
Bir fâciadır böyle bir âlemde uyanmak,
Günden güne hicranla bunalmış gibi yanmak.
Ey tâlih! Ölümünden de beterdir bu karanlık;
Ey aşk! O gönüller sana mâl oldular artık;
Ey vuslat! O âşıkları efsûnuna râm et!
Ey tatlı ve ulvî gece! Yıllarca devâm et!

AKINCI

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kaafilelerle...

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Bir gün dolu dizgin boşanan atlarımızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla...

Cennette bugün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde!

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,
Bin atlı o gün' dev gibi bir orduyu yendik!

HAYÂL ŞEHİR

Git bu mevsimde, gurup vakti, Cihangir'den bak!
Bir zaman kendini karşıdaki rû'yâya bırak!
Başkadır çünkü bu akşam bütün akşamlardan;
Güneşin vehmi saraylar yaratır camlardan;
O ilâh isteyip eğlence hayalhânesine,
Çevirir camları birden peri kâşânesine.
Som ateşten bu saraylarla bütün karşı yaka
Benzer üç bin sene evvelki mutantan şarka.
Mestolup içtiği altın şarabın zevkinden,
Elde bir kırmızı kâseyle ufuktan çekilen,
Nice yüz bin senedir şarkın ışık mîmârı
Böyle mâmûr eder ettikçe hayâl Üsküdar'ı.
O ilâhın bütün ilhâmı fakat ânîdir;
Bu ateşten yaratılmış yapılar fânîdir;
Kaybolur hepsi de bir anda kararmakla batı.

Az sürer gerçi fakîr Üsküdar'ın saltanatı;
Esef etmez güneşin şimdi neler yıktığına;
Serviler şehri dalar kendi iç aydınlığına,
Ezelî mağfiretin böyle bir ikliminde
Altının göz boyamaz kalpı kadar hâlisi de.
Halkının hilkatı her semtini bir cennet eden
Karşı sâhilde, karanlıkta kalan her tepeden,
Gece, birçok fıkârâ evlerinin lâmbaları
En sahîh aynadan aksettiriyor Üsküdar'ı.

ÇİN KÂSESİ

Gel ey mahbûbe Çin'den!
O şîrin köşk içinden
Ki pek durgun sular da,
Uyurken bambularda,
Taşır çok yüklü dallar
Aledden portakallar.
Görün ey sevdiğim sen
Ki bir Çin kâsesinden
Gülümser bir resimdin,
Muhayyel sevgilimdin.
Bahârın neş'esinden
Uçan kuşlarla eğlen
Ve kırlangıçlarıyla,
Semâ dalgıçlarıyla,
Ya mektup yolla Çin'den,
Ya gel hulyâm içinden.

RUBÂÎ

Ahbâbını ister iyi ister kötü seç
İdbâra düşersen seçilirler er geç
Birçokları küsmüş gibi bîgâneleşir
Onlar sana küsmeden sen onlardan geç

HAYÂLÂBÂD

Şehzâdeyi hapseyledi zâlim pederi
Bir kasra ki gözler göremez gökle yeri
Aksetti o kasrın der ü dîvarından
Her sâniye Binbir Gece efsâneleri

ŞEKİP TUNÇ'A

İyman bir şeuk olan zamanlar geçti
Peygamberlerle kahramanlar geçti
Dağ silsilesinde bir geçit bulmak için
Dağdan dağa seslenen çobanlar geçti

RUBÂÎ

Çepçevre bahâr içinde bir yer gördük
Ferhâd ile Şîrin'i berâber gördük
Baktık geceden fecre kadar ellerde
Yıldızlara yükselen kadehler gördük

VEHBİ'YE

Her rind bu bezmin nedir encâmı bilir
Dünyâmızı nâgâh zalâm örtebilir
Bir bitmeyecek şeuk verirken beste
Bir tel kopar âhenk ebediyyen kesilir

ÖMÜR

Bir merhaleden güneşle deryâ görünür
Bir merhaleden her iki dünyâ görünür
Son merhale bir fasl-ı hazandır ki sürer
Geçmiş gelecek cümlesi rü'ya görünür

ITRÎ

Büyük Itrî'ye eskiler derler,
Bizim öz mûsikîmizin pîri;
O kadar halkı sevedip yer yer,
O şafak vaktinin cihangîri,
Nice bayramların sabâh erken,
Göğü, top sesleriyle gürlerken,
Söylemiş saltanatlı Tekbîr'i.

Tâ Budin'den Irâk'a, Mısır'a kadar
Fethedilmiş uzak diyarlardan,
Vatan üstünde hür esen rûzgâr,
Ses götürmüş bütün baharlardan
O dehâ öyle toplamış ki bizi,
Yedi yüz yıl süren hikâyemizi
Dinlemiş ihtiyar çınarlardan.

Mûsikîsinde bir taraftan dîn,
Bir taraftan bütün hayât akmış;
Her taraftan, Boğaz, o şehrâyîn.
Mâvi Tunca'yla gür Firât akmış.
Nice seslerle, gök ve yerlerimiz,
Hüznümüz, şevkimiz, zaferlerimiz,
Bize benzer o kâinat akmış.

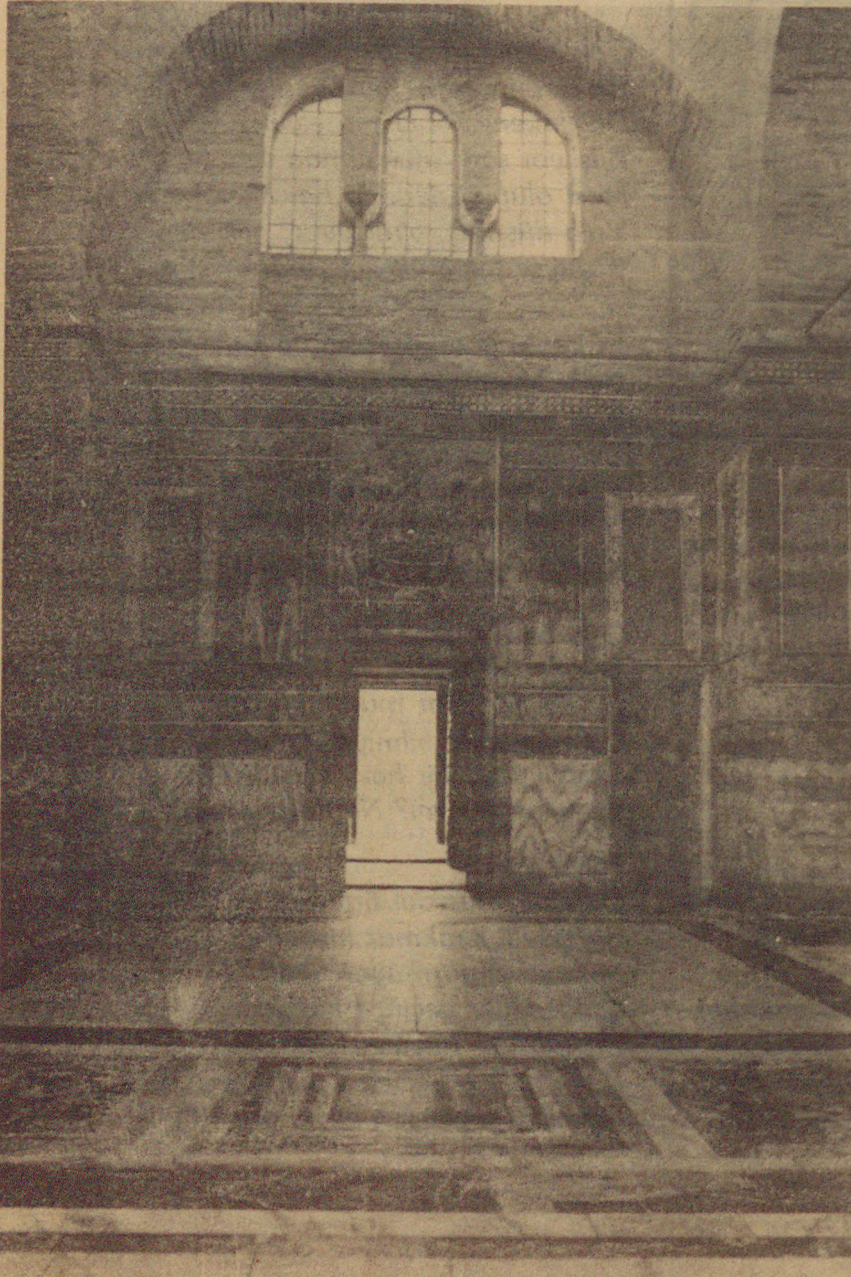
Çok zaman dinledim Nevâ-Kâr'ı,
Bir terennüm ki hem geniş, hem şûh:
Dağılırken "Nevâ"nın esrârı,
Başlıyor şark ufuklarında vuzûh;
Mest olup sözlerinde her heceden,
Yola düşmüş, birer birer, geceden
Yürüyor fecre elli milyon rûh.

Kıskanıp gizlemiş kazâ ve kader
Belki binden ziyâde bestesini.
Bize mîrâsı kaldı yirmi eser.
"Nât"ıdır en mehîbi, en derini.
Vâkıâ ney, kudüm gelince dile,
Hızlanan melevî semâiyle
Yedi kat arşa çıkmış "Âyîn"i.

O ki bir ihtişamlı dünyâda
Ses ve tel kudretiyle hâkimdi:
Âdetâ benziyor muammâya;
Ulemâmız da bilmiyor kimdir?
Edebiyyette bir hazîne midir?
Bir bilen var mı? Nerdeler şimdî?

Öyle bir mûsikîyi örten ölüm,
Bir tesellî bırakmaz insanda.
Muhtemel görmüyor henüz gönlüm.
Çok saatler geçince hicranda,
Düşülür bir hayâle, zevk alınır:
Belki hâlâ o besteler çalınır,
Gemiler geçmiyen bir ummanda.

Yahya Kemâl'in Tarih Kitabı Planı

Şair ve yazar olan Yahya Kemâl aynı zamanda bir tarih mütefekkiri idi.

Geniş bir tarihi kültüre sahip olan şairimiz bütün medeni insanlığın yaşadığı geniş zaman ölçüsünde düşünenebilme tefekkürüne sahipti.

Bir ara bu tarih bilgi ve düşüncelerini yazıya geçirmek istemiş, bu konudaki fikirlerini makaleler, kitaplar haline getirmek için bütün hazırlıklarını yapmıştı.

Bu konudaki çalışmalarının en önemlisi 1953'de İstanbul Fethinin 500. yıldönümü dolayısıyla yazmayı tasarladığı ve kendisine Tarih Kurumu tarafından teklif edilen bir eserdir. Yahya Kemâl, bu eserinde başlangıçtan İstanbul Fethine kadar Türk-Osmanlı tarihini yeni bir görüş ve yeni bir sentezle yazmayı tasarlamıştı... Bir gün bu arzusunu yakın arkadaşı N.Sami Banarlı'ya da açmış ve yazmayı düşündüğü tarih kitabının ana plânını O'na şöyle yazdırmıştı:

1— Biz bu vatana ne zaman gelmişiz?

2— Bu vatanda daha evvel kimler vardı?

3— Gelenler hangi Türk aşiretleridir?

4— Oğuz Türkleri, evvelâ İran'a geldiler, fakat muazzam bir İran modası Selçuk'un İran'da acemleşmesine sebep oldu.

5— İran'da yerli halk ile müstevli Türklerin aynı imanda oluşları İran saray, an'anesi ve Türkler tarafından daha İran'a inilmeden elde edilmiş İran harsı bunda müessir oldu. O tarihte İran kültürü ve İran edebiyatı, Arap edebiyatını bile tesirinde bırakın bir kemâl merhalesindeydi.

6— Türkler, Müslümanlık tâbirlerinin bile Arapçasını değil,

acemcesini kabul ettiler: Resûl yerine peygamber, savm yerine oruç (urûze), salât yerine namaz vuzû' yerine abdest ilh. demeleri böyledir.

7— Fakat Anadolu'ya, Rumeli'ye akan ve buralarda yerleşen Türkler, aynı topraklarda İslâvlarla bile Rumlaştıran, Yunanlaştıran dil ve kültür hâkimiyetine rağmen Rumlaşmadılar. Neden? Çünkü dinleri ayrıydı. Türkler kendi din ve milliyetlerini Hıristiyan kavimlerden ve onların dininden çok üstün görüyorlardı.

8— Bu asırlarda Türk hayatına hâkim olan tek kuvvet gazâ rûhudur. Gazâ, Müslümanlık uğruna Türk'ün de kılıca sarılmasıdır. Hâsılı, İslâm dini, bizim yeni vatan topraklarında hem Türk kalmamızı, hem de her çizgisiyle millî ve Müslüman bir güzel sanatlar dünyası yaratmamızı temin etmiştir.

9— Ertuğrul Gazî'den başlayarak, ilk Osmanlı bey ve padişahlarının, asırlarca hep gazî oluşları; diğer büyük serdar ve seraskerlerin gazilikleri, bizim Osmanlı fetihlerimizin en esaslı çizgisidir. Gazâ rûhu ve gazilik ünvânı, bizde Mustafa Kemal Paşa'ya kadar, aynı zihniyeti devam etmiştir.

10— Yeni vatanda yaptığımız en iyi işlerden biri bu vatanda bütün dekorlarıyla Türk olan büyük şehirler, kasabalar ve köyler kurup yerleşmemizdir. Bir diğeri, her ne pahasına olursa olsun, İstanbul'u alarak Anadolu ve Rumeli'yi yekpâre bir vatan haline koymamızdır.

11— Bu nasıl mümkün olmuştur? Anadolu'da ve Rumeli'de bunları o kadar salâbet mümkün kılan siyasi ve içtimai vaziyetler nelerdi? İlk Osmanlı padişahlarının bu siyasi ve içtimai vaziyetlerin en iyi şekilde istifade etmelerini temin eden sır nedir?

12— 1261'de bir sabah, Lâtinler, İstanbul'da Kuman'ların Türk nâralarıyla uyandılar: Vel hail Paleogos, İstanbul'a girdi. Demek ki, bu tarihte Paleolog ordusunun en mühim unsuru Kuman'lardı.

Bizans müverrihi Nikitas Honiyatis yazıyor. "1907'de Birinci Sallb Orduları Arnavutluğu yapıp

geçtikten sonra Peçenekler'in taruzuna uğradılar." 1090'da Peçenekler İstanbul'u muhasara etmişlerdir. Bunu da Anna Kummano yazıyor. Bu kadın müverrih, İmparator Alesa Komnenos'un hemşiresidir. İmparator Kuman kralını kandırıyor ve Kuman'ların yardımıyla kurtuluyor.

Demek ki, Trakya'da Kumanlar vardır. Kumanlar ve Peçenekler kardeş oldukları halde birbirleriyle harp ediyorlar. Ural Dağları'nda sıra ile gelenler, bu Peçenekler, Kumanlar, Hıristiyan Oğuzlar ve Vardar Türkleri'dir.

1300 senesinde ise Bizans tarihleri artık Peçenek, Oğuz, Kuman Türklerinden bahsetmiyorlar. Çünkü bunlar Hıristiyanlaşmıştır.

13— Hıristiyanlar kendi dilleriyle ibadet ederler. Arnavutlar, Arnavuçta, Sırplar, Sırpça Rumlar, Rumca... Kumanlar, Sırp ve Bulgar kilisesine, Vardar Türkleri de Rum kilisesine girdiler. Fakat Türkçe konuşuyorlardı. İbadetleri de Türkçe idi.

14— Sene 1356... Süleyman Paşa, Rumeli'ye bu tarihte geçti. Demek ki, burada Murat Hüdâvendigâr, Türk akvamla karşılaşmıştı.

15— Bizim Çubukova Muharebesi'nde Mogollara mağlûp olmamıza rağmen Rumeli'de kalışımız da bundandır.

16— Çünkü bir kıt'ada askerle değil, milletle durulur. Timurlenk'in fethettiği topraklar da kalamayışının esas sebebi budur. Çünkü başta Anadolu olmak üzere onun zaptettiği yerlerde kendi milleti yoktu.

17— Osmanlı Türkleri, Rumeli'deki Türklükten derhal istifade yolunu tuttular. Müslüman olmayan bu Türkleri devşirdiler, yerli ve kuvvetli bir Türk ordusu kurdular. İlk defa Arnavut ve Boşnak devşirilmemiştir. Çünkü bu devşirme yapılan yerlerde bunlar yoktu. Arnavutluk ve Boşnakların toprakları henüz feth edilmemişti. Hasılı ilk Osmanlı asırlarında da "devşirme ordusu eksireytle Türktür. Teâkup eden asırlarda ise orduda Türkleşmiş ve Müslümanlaşmış Balkan çocukları vardı, fakat bunlar Osmanlılığa ve Müslümanlığa o kadar inanmışlardı ki, Türkler kadar imanlı savletler yapıyorlardı"

Ne yazık ki, bu plân, bu güzel başlangıç O'nun hastalığı ve 1958'deki vefatı yüzünden devam edememiş; böylece kalmıştı..

1984-85 ENKA BİLİM VE SANAT ÖDÜLÜ YARIŞMASI

Enka Spor, Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı, 1984-85 Bilim ve Sanat Ödülü Yarışması'nı bu kez, HİKAYE, MÜZİK, EKONOMİ ve İNŞAAT dallarında açmış bulunuyor.

Hikâye dalında katılma iki hikâye ile ve bir rumuzla olacaktır.

Müzik dalında, konu: "Gençlik için şarkı" dir. Gönderilecek eserlerin hem ses ve piyano için, hem ses ve orkestra için, hem de karışık koro için olmak üzere üç ayrı türde bestelenmiş olmaları gerekiyor.

Ekonomi dalında konu: "Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri" İnşaat dalında ise konu: "Toplu

Konut" dur.

ÖDÜLLER: Her dalda:

Birinciye... 4.000.000.- TL

İkinciye... 2.000.000.- TL

Üçüncüye... 1.000.000.- TL olmak üzere toplam 28 milyondur.

Eserlerin Teslimi: 8 Temmuz 1985 Pazartesi günü saat 18.00'e kadar (çoğaltılmış 7 nüsha halinde) ENKA Vakfı Genel Müdürlüğü'ne teslim edilecektir.

Katılma Şartları için broşür istemek:

Enka Vakfı Genel Müdürlüğü
Enka 1. Bina Balmumcu-Beşiktaş
İST. Tel: 172 25 40/752-753

O'nu Tanıyan Kültürümüzü Daha İyi Benimser

Ayla Ağabegüm

Aheste çek kürekleri mehtâb uyanmasın
Bir âlem-i hayâle dalan âb uyanmasın
Agûş-ı nev-bahârda hâbidedir cihan
Sürsün sabâh-ı haşre kadar hâb uyanmasın
Dursun bu mûsikî-i semâvî içinde sâz
Leylî tarabda bir dahî mızrâb uyanmasın

“Türk musikisinde Münir Nureddin'e bile tahammül edemiyorum” derken radyonun düğmesini hırsla kapayan öğretmen arkadaşı tanımak için başımı kaldırıp bakıyorum. Yeni geldiğim bir okulda, Münir Nureddin'in sesine, Yahya Kemal'in mısralarına tahammül edemeyen öğretmen arkadaşla aramızdaki uçurumu düşünürken, irkiliyorum. Millî zevkte birleşmemek ne acı! Bakışlarımdan tedirgin olmuş olacak, açıklamasına devam ediyor:

“Babam askerdi. Çocukluğumda çok dolaştılar. Eğitimim iyi olsun diye beni ecnebi mekteplerde okuttular. Çocuk yaşımda kulaklarım batı müziğiyle doldu. Yabancı hocalarımız bizimle çok ilgilenirdi. Pazar günleri de kiliseye giderdik! Genç kızlık yıllarımda evlilikten korkmaya başlamıştım. Ya eşimle zevklerimiz uyuşmazsa, dinine çok bağlı olur namaz kılar, oruç tutarsa... Çok şükür üç yıl öncesine kadar eşimin dinle ilgisi yoktu. Nasıl olduysa üç yıl önce oruç tutmaya başladı. Tabii bana zor oluyor. Benim oruca aklım ermiyor. Yalnız her akşam yatarken dua

ederim. Namaz surelerini biliyorum.”

Kendini haklı göstermek için anlatırken gözlerimin içine bakıyor, adetâ benden yardım istiyordu.

Ben de ona çocukluk günlerimi anlattım. Her cumartesi ve pazar gecesi Yasin okuyan babamı, mahalle arkadaşlarımla beraber Kuran-ı Kerim'i okuyabilmek için hocaya gidişimizi, Ramazan geceleri sahura kaldırmak için geçen davulcunun bizim kapının önüne gelince, “Adalar Sahilinde Bekliyorum” çalışını, Fakülte yıllarında Münir Nureddin'i dinlemek için gittiğimiz Şan sinemasındaki konserleri... anlattım. O yıl öğrencilerime verdiğim ödev konularının içinde Yahya Kemal ve Mehmet Akif vardı. Şiir tahlili ve beğenilen mısraların ezberlenmesi. İkinci devre kompozisyon derslerinde zaman zaman Yahya Kemal den hatıralar, parçalar okuyor ve tartışıyoruz. Her tartışmadan bir hayat dersi çıkıyor zaman zaman hatırlarında kalan

mısralar imdatlarına yetişiyordu.

Hayat ve Kadın makalesinde şöyle diyor:

“İstanbul hanımları, daha elli sene evveline kadar Şark âleminin en üst tabakasında bulunuyorlardı. Güzellikleri, incelikleri, zariflikleri, refârları, Türkçe söylerken şiveleri, terbiyeleri, hâsılı birçok meziyetleri her yerde hayrânî ile yâd ediliyordu. Pierre Loti, “Desenchante Kızlar” derken alafrangalaşarak İslam haremünün sibr ü efsûnunu kaybeden Türk kızlarından bahsediyordu. İşte Pierre Loti yeni Türk kadınına verdiği bu sıfatla Türk âleminde büyük bir hâdiseyi keşfetti. O bu hâdiseyi keşfettiği zaman biz, Avrupa medeniyetinin hasretiyle yanıyorduk. Hikâye nüvislerimizin, Hüseyin Rahmi Bey gibi heccâv olanları, Türk kadınına Tramvaylarda yaygaracı, İstanbul'un iç mahallelerinde gürültücü, konaklarda gülürç Halid Ziya Bey gibi şair olanları ise, Avrupa bebekleri kılgısında birer hayâlî mahlûk olarak tahayyül ediyorlardı. Bizim bu dalgınlık devremizde İstanbul kadınlarının sibr-ü efsûnu zail olmaya başladı. Bu tabii yolda inhiraf, mürebbiyeler, sörmektepleri, korējler ve bizim kendi elimizle yazdığımız özenç romanların yüzünden oldu.

— Öğretmenim bu makaleyi okuyunca düşünmek zorundayız. Türk kadını bu taklid devresini en kısa zamanda atlatmalıdır. Yahya Kemâl'in düşüncesiyle “Türk kadını şarkın,

İslamın, Türklüğün dağılmış olar zevklerini sezsin ve o zevkler benim sesin, ortaya yeni bir kadın numunesi koyabilsin." Hocam arayış bugüne kadar devam ediyor. Ziya Paşa'yı, Terkib-i Bend'in mısralarını açıklarken çok karamsar bulmuştum. "Şimdi düşünüyorum da Ziya Paşa, "Eyvâh bu bâzıçede bizler yine yandık. Zira ki ziyân ortada bilmem ne kazandık" derken çok haklıymış.

— Öğretmenim Türk evi konusunda yazdığı makaledeki fikirlerinde de Yahya Kemal, aynı derece haklı. Uzun uzun düşündüm. Kalın duvarlı bir Türk evi, odadaki ocak, çiniden. Bir kış günü ocağın karşısına geçip yer minderine uzanıyor ve elinize kitabınızı alırken pikaba bir plâk koyuyorsunuz. "Ömrün şu biten neşvesi tam olsun erenler / son meclî câm üstüne câm olsun erenler." Mangalın kenarında duran ıhlamur kabını alıyor ve bardağınıza nefis kokulu ıhlamur-havlican-tarçın ve zencefil karışımından koyuyorsunuz. Bizler bu rahat hayatı terkederken, Avrupalılar Şark köşelerini yapmaya, yer minderlerini kullanmaya başladı. Dedelerimizin ilaç olarak bildikleri bitkiler bugün Avrupa'da kullanılıyor. Şimdi modern evlerimizde şömineler. Avrupa hayranı bazı evlerde, yer minderleri büyük mangallar moda oldu. Biz kendimizi Avrupa'yı taklid ederken mi bulmalıyız?

Yahya Kemal, makalesinin sonunda "yeni bir Türk evine müştakız. Türk mimarları toplansın, Türk'ün yeni hayatına göre "İngiliz evi" gibi bir "Türk Evi" tasavvur edilsin, bulunacak netice matbuatta her Türk'ün hayâline nakşedilsin. Hâsılı yeni hayatta yeni bir ev tecellî etsin" derken bir arayışın içindedir. Bu makaleyi okuyan bizler bu konuda düşünüyoruz. İçimizden yarının mimarları çıkacaktır. Öyleyse gençlerimiz lise sıralarında çok okumalı ve düşünmelidir.

— İstiklâl Müzesi için hazırlık makalesini okurken bir 18 Mart Çanakkale Şehitlerini anmak için yaptığımız törende Akif'in Çanakkale Şehitleri şiiiri olmasaydı acaba ne okurduk? Kompozisyon dersinde verdiğiniz ödevleri okumanın heyecanı içindedik. Savaş yıllarını yaşayan yakınlarımızla yaptığımız ropörtajları okuyacaktık. Ve o günlerde düşünmüştük.

Türk öğretmenine düşen görev, Yahya Kemâl'i iyi anlatabilmektir. Yahya Kemâl'i tanıyan genç; vatanını, tarihini, dinini, kültürünü, sanatını milli zevklerini daha iyi benimseyecektir

"Bir tarih aramızda yaşıyor, yarın bu yaşlı insanlar hatıralarıyla beraber göçüp gidecekler. Yaşadığımız destan devrini unutmak ne acı." Aynı acıları Yahya Kemal yıllarca önce duymuş. "Tarihimizin yadigarları zamanın rüzgârı ile savrulmuş gitmiş, kaybolmuş. O mübarek yadigarların onbinde biri olsun elimizde değil, tarihimizin öksüzüyüz."

— Eğil Dağlar, İstiklâl harbini canlı olarak yaşatan eserlerden biri. Eser ismini "Eğil dağlar eğil, üstünden aşam / Yeni tâlim çıkmış varam alışam" türküsünden almış. Eğil Dağlar'da Millî Mücadele yıllarında duyulan aç günler anlatılır. Türk halıkına, Türk milletine, Türk ordusuna güvenen Yahya Kemal, "Bu harbin son zaferini bu fazilet kazanacaktır." demektedir. Bize karşı savaşılan "medenî" milletleri Yahya Kemal de görmüştür. "Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar" diyen Akif'le beraberdim. 1918 şiiirinde:

Vatanda korkulu rüya içindeyiz, gerçek
Fakat bu çok süremez, mutlaka şafak sökecek
Ateş ve kanla siler, birgün, ordumuz lekeyi
Bu, insan oğluna şeyn olan, mütarekeyi

derken, "medeniyet canavarının" sonunun geleceğini söylüyordu.

— "Ezansız Semtler" makalesini okuduktan sonra bazı konularda düşünmeye başladım. Annemin hayatındaki yerini daha iyi anladım. Çevremde olan diğer arkadaşlarımızın anelerini düşündüm. Dinimize ve mânevi değerlerimize bağlılığımızın sebeplerini araştırırken ailenin, çevrenin hatta semtlerin etkilerini düşündüm. Üsküdar'ın Dost Işıklarını okurken, Üsküdar'ı daha da çok sevdim ve bu semtte doğduğuma şükrettim.

Kimlersiniz? Ya bağınyanık kimselersiniz!
Yahut her sabah uyanık kimselersiniz!
Sizlersiniz bu ân'ı ışıklarla Türk eden!
Eksilmesin şu mutlu şafaklar ülkeden!

— Yahya Kemal'in hatıralarını okuyunca Tanzimat devrini, edebiyatını ve o devrin insanlarını daha iyi değerlendirmeye çalıştım. Bugün kurtulamadığımız batılı olma hastalığının bize nasıl sirayet ettiğinin en canlı örneğini hatıralarda gördüm:

İsmâil Safa, Recâî Zâde Ekrem Beyi ziyarete gider. Ekrem Bey piyano çalmaktadır. İsmâil Safa paltosunu çıkarmayı unuttur. Üstad istifini bozmadan devam eder misafiri görmemiş görünür. Genç şair ecel teri dökerek on dakika bekler. Sonunda üzüntüyle konaktan ayrılır. Ertesi gün olayı Muallim Naci'ye anlatır. Muallim Naci, "Bana da aynı şeyi yaptı. Meğer alafrangalıkta paltosunu çıkarmak icab edermiş. İkinci olay, belki daha da ilgi çekici.

— Veliahd Yusuf İzzeddin, Çamlıca'daki konağının civarında Avrupaî bir park yaptırır. Türkiye'de yapılan ilk parktır. Ve parkta isteyen istediğini para vermeden içecektir. Avrupaî bir parkta Türk geleneği devam ediyor. Ekrem Bey de bir gün parka gider kahve içer. Parasını ödemek isteyince garson bedava olduğunu söyler. Ekrem Bey sinirlenir, "Kimse beni parasız kahve içmeğe mecbur edemez" der ve parayı masaya fırlatır. Öğretmenim, iki olayda da tanzimatın bize neler getirdiği ve bizden neler götürdüğü açık olarak ortada. Rezaizade Ekrem Bey, "Araba Sevdası"nda Bihruz Bey tipini bize alayla verirken farkına varmadan kendi Bihruz Bey'in yerine geçiyor.

Öğrencilerimle yaptığım sohbetler bana da bir gerçeği göstermişti. Edebiyat ve tarih derslerinde olayları ne kadar canlı anlatırsak anlatalım, "Hatıralar"daki kadar etkili olmayorduk.

"Gönüm isterdi ki mazini diriltin sanat,
Sana tarihini her lâhza hayâl ettirsin."

mısralarını söyleyen Yahya Kemal'in eserlerinde herşey gönülümün istediği gibi olmuştur. Türk öğretmenine düşen görev, Yahya Kemal'i iyi anlatabilmektir. Yahya Kemal'i tanıyan genç, vatanını, tarihini, dinini, kültürünü, sanatını, milli zevklerini daha iyi benimseyecektir.

Yahya Kemal'den Nükteler

ŞAİRİN DALGINLIĞI

Moda kıyılarında, baharı andıran bir kış akşamı başlıyor... Minarelerin, kubeleri arkasında, kıpkırmızı büyük bir güneş erimekte.. Deniz, pempeleşmiş... Saşın mürebbiyelerin gezdirdiği sıhhatli çocuklar, cıvıldaşarak uzaklaşıyor...

Şâir Yahya Kemal bir ağaca dayanmış gözleri enginde...

Dudaklarında, aylardanberi büyük itinalarla yazdığı bir mısra var... Henüz tam şeklini bulmamış şaheser bir mısra...

Nihayet, güneş büsbütün kayboldu... Şimdi İstanbul, kızıl kadife bir perde önünde siyah bir kabartma gibi görünüyor...

Şâir Yahya Kemal gözleri rüyalarla dolu, dudaklarında aylardanberi yazdığı mısra, küçük adımlarla, ağır ağır dalgın dalgın evine dönmektedir.

Yolda, yanından geçen dostları görmedi... Şâir Salih Zeki'nin selâmını almadı... O kadar dalgın...

Nihayet, evnini önüne gelince, ayakları tabii bir alışkanlıkla durdu ve eli gene mutut alışkanlığıyla zili çaldı.

Pencereler, bakan hizmetçi efendisini tan.yamamıştı. Seslendi:

— Beyefendi evde yoklar...

Şâir Yahya Kemal gayet ciddi cevap verdi:

— Peki selâm söyleyiniz!

Ve gene dalgın dalgın evinin önünden uzaklaştı...

HANGİSİ GÜZEL?

Genç şâirlerden biri Yahya Kemal'e bütün şiiirlerini okudu, nihayet sordu:

— İçlerinden hangilerini beğendiniz?

Yarım saatten beri hafakanlar geçiren üstad:

— Henüz okumadıklarınızı!... dedi.

KAÇ KİLO İNİMİŞ

Zayıflamak için yaptığı rejimlerden biri, esnasında, siksık tartılarak kontrol ediyordu.

Yirmi yıl kadar evveldi. Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Tanpınar ile, şimdi tarihe karışmış olan Beyazıt Camii yanındaki Eminefendi lokantasında, yemek yemiş çıkmışlardı. İleride bir kantar vardı. Üstündeki "bozuk" levhasına aldırış etmeden, delikten on kuruş atıp tartı yayına çıktı. Tabii ibre sıfır üzerinden kimıldanmadı. Döndü, arkadaşlarına muzaffer bir tebessümle baktı. Onlar da:

— Maşallah üstad, dediler, ne kadar zayıflamışsınız.

AŞK

Üstad Yahya Kemal, aşkı şöyle tarif eder:

— O, henüz keşfedilmemiş bir sırdır.

PATAVATSIZ

Yüzsüzün biri idi. Servet ve samanı, bir de sahaveti sayesinde her yere girip çıkar, herkesle ahbab olurdu. Patavatsızlığı çiyliği olmasa iyi adam sayılabilirdi.

Bir gün Yahya Kemal'e Mehmet Akif oturmuş konuşurlarken kapı açıldı, patavatsız içeriye girdi. Yahya Kemal'i heyecanla bir şey anlatırken görünce:

— Üstad, yine ne yalanlar atıyorsun bakalım? dedi.

Mehmet Akif, Kemal'in yüzüne baktı, kızardı. Fakat şâir hiç bozulmadı, derhal cevap verdi:

— Üstad Akif'e seni methediyordum!..

HÂTİRALAR

Mazi ile bağı kaybetmemek çok iyi şey.. Yahya Kemal'in bir sözü aklıma geldi:

— Ben tarih okuyorum.. Tarihi devreleri öğrendikçe yaşı, 300, 500, 800 oluyor..."

Yaş hâtıralardan ibaret değil mi?
(Vâ-Nâ)

ÜSTADIN İNTİKAMI

Yanya Kemal'e yetiştirdiler:

— Dün gençlerden biri sizin şiirlerinizi okudu.

— Okusun!

— Fakat okurken şiirlerinizi mahvettil!

Üstad öfkelenmedi:

— Çok iyi etmiş!

— Sahi mi söylüyorsunuz?

— Evet, çok iyi etmiş... Zaten o şiirler beni mahvetmişti, gençler de onları mahvetmek suretiyle benim intikamımı almış oluyorlar

GENÇ ŞAİR

Yahya Kemal'e bir genç şâir takdim ettiler. Genç şâir üstada son şiirlerinden bir kaçını okuduktan sonra:

— Ben, dedi, hiç kimseden ders almadım. Kendi kendimi yetiştirdim.

Yahya Kemal acı bir gülümseyişle:

— Vah vah, dedi, hatâ etmişsiniz.

EN RAHATSIZ EDEN

Zaman zaman aleyhine yapılan neşriyate kızardı. Böyle bir zamanında ona Emirgân'da rastladım, iltifat etti, yanına çağırıp, bahsi o açtı:

— Üstadım, dedim, aldınz etmeyiniz. Bunlar küçük şeyler.

Durdu:

— Evet amma insanı rahatsız eden asıl bu küçük şeylerdir.

— ?!..

— Meselâ, büyük bir yere, bir dağa çıkıp oturabilirsin... Amma iğne üzerine oturabilir misin?

DOSTLARIM

Yahya Kemal Beyin, "Dost kadrini" en vezir bir şekilde aktettiren bir sözü vardır:

Üstadın sıkıntılı günlerinden birinde, Bebek'te buluşmuştuk. Bir dost halkasının verdiği nişve içinde, sıkıntısını bir an için unutan üstad, bizlere dönerek dedi ki:

— Yalnız huzur-u rabelâlemine çıkınca soracaklar, ne yaptın? diyeceğim ki, işte şiirlerim, işte dostlarım."

Bedi' Ziya Egemen

YAŞANACAK YER

Yine bir akşam bir çok edebiyatçılar Tokatlı'da Yahya Kemal'in etrafında toplanmış konuşuyorlardı. Söz, İsmail Habib'in Cumhuriyette neşrettiği Yurttan Yazılar'ına geçti. Yahya Kemal: "Bir kaç gün sonra İzmir'e gitmeliyim." dedi. Diğerleri sordular, "Üstad, bu sıcaklarda İzmir'e gidilir mi?"

"İsmail Habib İzmir'den bahsetmeden yurdumu şöyle güzelce bir göreyim" dedi ve sonra Faruk Nafiz'e dönerek:

"Ne yapıp yapıp Habib'e Bursa ile İstanbul'dan bahsettirmeyelim, yoksa yaşanacak yer kalmaz" diye ilâve etti.

M.AKİF VE YAHYA KEMAL

Rivayet olunur ki M. Akif hayranlarından birisi koşar Yahya Kemal'e gelir der ki:

— Üstadım, dün akşam Akif'in bütün şiirlerini okudum. Onun aruza, kafiye bu derece hâkim oluşuna hayran kaldım. O kadar ki Akif patlıcançıya bile aruz ve kafiye ile patlıcan sattırıyor. Bu ne ustalıktır!..

Üstad gülüyor ve:

— Vallahi benim bildiğim aruz ve kafiye, şiir yazmak için icad edilmiştir, patlıcan satmak için değil!

REJİM

Üstad Yahya Kemal bir doktorla görüşüyordu. Büyük şâirin sıhhatiyle yakından ilgilenen doktor sordu:

— Üstad, sıhhatçe bir şikâyetiniz yok ya?

— Çok şükür hayır!.. Yalnız biraz şişmanladım zannederim.

Doktor düşündü, sonra:

— Eğer zayıflamak istiyorsanız, meyva rejimi yapmalısınız! dedi.

Yahya Kemal sordu:

— Meyvayı yemeklerden evvel mi, yoksa sonra mı yiyeceğim!

İKİ FIKRA

İstanbul'un en ruhlu makamlarından biri, Topkapı Sarayı'nın haremindedir, Selim-i Evvel'in odasıdır.

Şimdi bu Harem'de bir odadan bir odaya geçerken genç delilim haber veriyordu: Bu pencerenin yanında mahlû' Selim-i Sâlis ney çalıyordu. Burada Turhan Sultan ihtiyar Köprülü'yle ilk defâ görüştü, burası Murad-ı Sâlis'in haclesiydi, burası Birinci Mustafa'nın kapatıldığı yerdir, burada Mehmed-i Râbî otururdu...

Böyle bir dâireden bir dâireye geçerken, Harem'in tâ ortasında sâde, sessiz, küçük bir odaya girdik, başka bir yerde bulunduğumu hissettim, genç delilim bir an yüzüme baktı, sonra: "Selim-i Evvel'in odasındayız" dedi.

Bu oda bir inzivâ yeri idi, penceresi, küçük bir bahçeye bakıyordu. Bir basamak yüksekliğinde bir sofası vardı. İki küçük kapısı diğer dâirelere yol veriyordu. Selim burada oturuyormuş.

Evet belliydi, onun odası. Şarkın güneşli ufuklarını her taraftan sarmış olan Selim burada biraz dinleniyordu; bir yastığa biraz

dayanır, yorgunluğunu alır, gözlerini kapar, uyuklar gibi o rûhânî seferber, burada oturmuş. Bu odada iken zannettim ki Selim'in hayâleti bu sofada yine öyle oturuyor ve dışarıda kapıda zenci bir seyisin yanında beyaz bir at bekliyor!

Bu oda, onüçüncü havâri Pavlos'un değneği gibi, Napolyon'un meşinden şapkası gibi sâdeydi. Şimdi vakıa büsbütün eşyâsız; fakat Selim otururken çok fazla süslü olmadığı pek iyi anlaşılıyor.

Nâmık Kemâl, bir evliyâ sezişyle, sezmiş ki Selim Türklüğün timsâlidir; onunçün en ziyâde onu sevmiş ve yalçın yüzünü bir kayaya parçasına benzeyen bir cümleye hak etmiş. Selim Türklüğün tam timsâlidir. Bu tahsis Selim'in büyük babası Fâtih'i ve sırayla biri birinden daha yüksek tepeler gibi giden, tâ Oğuz Karahan'a kadar, bütün Türk pâdişahlarını bir an soldurmaz. Çünkü her milletin etten ve ruhtan çehresini - bilhassa- temsil eden bir hükümdârı vardır: Karanlık bir (tayfa) benzeyen İkinci Philippe İspanyolluğu, şen ve genç bir gönlü olan Birinci François Fransızlığı, sarı ve

**Nesirler
Güldestesi**

deli dolu olan Frédéric Barberousse Cermenliği, demirden bir kır-baca beziyen müdhiş İvan Rusluğu, bu milletlerin diğer hükümdarlarından fazla temsil ederler. Selim Türklüğe böyle benzer.

Ücrâ mahallelerin kahvelerinde duvara asılmış olan resim: Selim'i destârı, altın küpesi, uzun bıyıkları, demir çenesiyle bu mânâyı hâizdir.

Maamâfih Selim'i yalnız bir timsâl hâlinde seyretmekten gözlerimiz yoruldu. Artık Harem'deki odasını nasıl görüyorsak öyle, daha yakından bir insan gibi görmek, anlamak, sevmek istiyoruz. Hayretten sonra merak hislerimiz beliriyor.

Bir zaman bu hâl cedlerimize de vâki olmuş. Onların da gözlerini Selim uzun bir müddet kamaştırmış, sonra mizâcına, yaşayışına dâir meraklar vermiş.

Muâsırlarının şedid mânâsı olan bir lâkabla yalnız Hoca dedikleri târih-nüvis Saadeddin Efendi, daha çocukluğunda Selim'e hayran olmak terbiyesini görmüş dâimâ başında fetih havası esmiş. Türkler'den biridir. Selim'in nedîmi Hasan Can'ın oğludur, babasından Selim'in hâtıralarını, fıkralarını, sergüzeşlerini dinlemiş, samîmî bir ifâdeyle nakletmişti. Hoca'nın naklettiği bu fıkralardan anlaşılıyor ki Selim biz bildiğimizden başkadır. Yavuz lâkabına çok aşırı mânâ veren târih müfessirlerinin çizdikleri cellâdâne tasvire hiç benzemez. Selim husûsî hayâtında çok iyi, çok halîm, çok müsâmahakâr'dır. Doğrudan doğruya devletin bünyesine taallük etmeyen hatâlara kızmaz ve gülümser.

Saadeddin Hoca'nın bu fıkralarından Selim'in mizâcî tamâmîyle anlaşılıyor. Bu fıkralardan yalnız ikisini alıyorum. Birinde mizâciyle berâber ulvî bir manzara var: Selim çocukken büyük babası Fâtih'in kucağında görülüyor! İran ve Mısır fâtihini İstanbul fâtihinin kucağında oynarken görmek gibi fevkalâde bir levha târihte yegânedir. Birinci fıkra bu:

Selim İstanbul'da bulunduğu zaman, bir gün deniz kenarına iniyor. Orada mîmar ustalarının yeni

binâ ettikleri Sultan Selim köşkünü seyre dalıyor. Nakkaşlar o sırada duvarların nakışlarına çalışıyorlar. Selim'in yanında nedîmi, Hasan Can'la Fâtih'i gözleriyle görmüş, Bayezid'in sarayında yetişmiş, âdâb-ı mülûke vukuufiyle böbürlenen, fakat her dakika bir pot kıran tuhaf bir Ahî Çelebi var. Dilsizlerden biri bir nakkaşın eseri olan Ebû'l-Feth tasvîrini eline geçirmiş, "Pâdişâha gösteriyor. Selim tasvîre bakıyor, ressam hakkında diyor ki: "Fihâl merhum Sultan Mehmed Hazretleri'ni tasvîr etmek istemiş. Ama ancak benzememiş, merhum bizi hâl-i tufüliyyetimizde mübârek dizleri üstüne almışlardır. Sûret-i şerifleri hayâlimdedir. Doğan burunlu idiler. Bu nakkaş tamâmîyle benzetememiş."

Bu sözleri söyledikten sonra Selim, Ahî Çelebi'ye dönüyor, resmi veriyor: "Sen dahî merhum ahdi-ne 'erîşüp onları görmüşsün, gör!" diyor. Âdâb-ı mülûke vukuufiyle böbürlendiği kadar müdâhin de olan ihtiyar musâhib, daha resme bakmadan hemen nakkaşî kötülüyor: "Ne münâsebet! Mühmel eylemiş!" cevâbını veriyor. Saadeddin Hoca bu fıkranın sonunu babası Hasan Can'dan işittiği gibi naklediyor. Hasan Can diyor ki: "Ben ayak üzerinde karşularında dururdum. Bakup tebessüm eylediler ve hiç nesne buyurmadılar."

İkinci fıkrada Selim'in bilhassa mizâcî görülüyor. Mısır seferinin son günlerinde ordunun ileri gelenleri bu uzun saferden bezmişler. Bir an evvel İstanbul'da Rumeli'de, Anadolu'daki konaklarına dörmek istiyorlar. Fakat yavuz pâdişahdan ürküyorlar. Bu bahsi ortaya süremiyorlar. "Nice yedek bu diyâr-ı gurbette, kürbet çekerüz. Olmaz mı ki Pâdişâh-ı Cihan-penâhî cânib-i Rûm'a tergib ettiresün." Hasbihâliyle İbni Kemal'e açıyorlar. İbni Kemal Anadolu Kazaskeri ve Selim'in dostu olduğu için bir sohbet sırasında bu bahsi açmaya cesâret ediyor. Selim, İbni Kemal'den ordunun ve halkın arasındaki cereyanları öğrenmek istiyor ve soruyor: "İlde ne söz kelecî var?" İbni Kemal

cevap veriyor: "Pâdişâhim yolda gelürken leşker halkı Nil'de davarların savururken birisi bir türkû çağırır ve bu kıt'ayı okur:

Nemiz kaldı bizim mülk-i
Arab'de
Nice bir dururuz Şam ve
Maleb'de
Cihan halkı kamû ayş ü
tarebde
Gel ahî gidelim Rûm

illerine." İbni Kemal'in bu ifâdesine Selim gülümsüyor, diyor ki: "Şimdengere bunda tavakkuf iktizâ eder umûr dahî kalmadı, mürâcaat iderüz (döneriz)."

Ordu bütün ağırlığıyla Mısır'dan kalkıyor, çöl yoluyla Diyâr-ı Rûm'un yollarına düzülüyor. Yolda İbni Kemal, Selim'le at başı berâber gitmek şerefine nâil oluyor. Konuşulurken Selim ânî bir suâl soruyor: "Molla Lütî-i Tokadî sizin üstâdınız imiş. İlm ü fazlî mâruf iken katline bais ne oldu?"

İbni Kemal'in hocası Molla Lütî-âlim olduğu kadar zarîfmiş, muâsırların zarâfetiyle ayaklandırmış, bu yüzden boğdurulmuş. İbni Kemal, Selim'in birden bire bu Molla Lütî bahsini niçin açtığını tahmin edemiyor, hocasının zarâfeti ve âkibetini ferahlı ferahlı anlatıyor. Fakat Selim maksadını âşikâr ediyor, soruyor: "Ya siz dahî üstâdınız gibi böyle latife söyleyemez misiz ki vâki sannoluna?"

Nemiz kaldı bizim mülk-i Arab'de

türküsünün askerinin kalbinden ve ağzından çıkmış bir türkû olmadığını bildiği için sarâhette bu cümleyi ilâve ediyor: "Yoksa o çünkü kıt'a bedîhe mi idi?" İbni Kemal fazla söylemeksizin: "Ferâset-i sâdika-i pâdişâhî gibidir." diyor ve selâmlıyor.

İlk menzile vardıkları zaman İbni Kemal'e muntazır mücâzâta bedel Selim'in beş yüz filorilik bir hediyesi geliyor.

Nâmik Kemâl'in çizdiği Selim çehresi, madalyonun tuğra tarafıdır. Saadeddin Hoca'nın bu fıkraları daha ziyâde yazı tarafını gösteriyor. (1)

(1) Yahyâ Kamâl, İleri, 18 Kânun-ı Sâni, 1338.

BİR DEVRİN SONU, BİR DEVRİN BAŞLANGICI

Akşam üstü Köprü'nün Adalar İskelesi'ne doğru yürüyordum. Kadıköy halkının kalabalığıyla her akşam dolan sahanlık üzerinde Burunsuz Tefvik'e tesâdüf ettim. (Sonra Ankara'da asılan Burunsuz Tefvik'i Paris'den, Gençtürk-lük âleminden tanırdım. Seneler geçtikten sonra, pek seyrek olarak İstanbul'da tesâdüf ederdim, bâzan selâm verirdim, bâzan da ayaküstü birkaç söz teâfi ederdim, yalnız azgın bir ittihadçı düşmanı olduğunu bilirdim.) Tefvik, telâşlı ve tuhaf bir çehre ile yanıma yaklaştı, mühim ve müthiş bir haber verecek bir asabîlikle elimi sıktı, kulağıma yaklaştı: "Haber pek fenâ... İş bitti..., Bulgar cephesi yarıldı!" dedi. Sinirlerim bir ustra ile kesilmiş gibiydi. Tefvik'in itilâfçı rûhundan bir an şüphelenmek istedim. Lâkin felâketin haberi hava içinde seziliyor gibiydi.

Ada vapuruna bindim, Ada'ya gittim.

Kulübün taraçasında Doktor Bahâeddin Şâkir geziniyordu; beni görür görmez yanıma geldi: "İstanbul'da ne havâdis var?" dedi. Bir şey bilir gibi soruyordu. Yüzüne baktım: Bulgar cephesinin bozulduğuna dair bir haber dolaştığını söyledim. Eliyle omuzuma dokundu. "Kalbini pek tut! Ondan ne çıkar? Bulgaristan da aleyhimize dönsün, daha iyi olur, o da Romanya'ya döner! Başka bi haber var mı?" dedi. Yüzüne baktım, hakikaten Bulgar cephesinin bozulup bozulmadığını sordum. Ne hayır, ne evet dedi; yalnız aldıracak birşey olmadığını mârûf olan cerbesiyle tekrâr etti.

Harâb bir halde idim. Kulüp'deki odama çıktım. İstanbul'dan akşam vapurları, muşlar geliyordu. Gelenler, Bulgar cephesinin yarıldığı haberini getiriyorlardı. Levanten, Rum, Ermeni, Yahudi olanların yüzleri ne keder, ne şevk, yalnız halledilmez bir muammâ hissettiriyordu; gelen Türkler muztarip ve şaşkın bir halde idiler.

Saatler elîm geçiyordu. Gece oldu Kulüpdeki oda komşum Fuad Şemsi'nin yanına gittim. İtilâfçı olmaksızın dâima ittihadçı düşmanı, lâkin daimâ hamiyetli bir adam olan Fuad Şemsi, sinirleri boşalmış bir haldeydi, artık battığımızı ve bittiğimizi söylüyordu, harb hükümetinin sözlerini ve hareketlerini yâdederek sövüp sayıyordu; odasında o, ben ve birkaç dost vardık.

Gece uyuyamadım, yatağımda saatlerce döndüm, muztariptim, devletin son günleri olduğunu kuvvetle hissediyordum.

Sabah erken İstanbul'a indim. Sirkeci'den geçerken Enver Paşa'yı, yanında yâveri ile Sirkeci İstasyonuna giderken otomobilde gördüm; benzi sararmıştı. Çatkin kaşlarla bakıyordu. Berlin'den dönen ve felâket haberini Sofya İstasyonunda alan Talât Paşa'yı istikbâl etmeğe gidiyormuş.

Fenâ haber, İstanbul'u ne derece sarsmıştı? Bunu bilmiyordum; bâzıları uzun harbin bunu da bir civesi addediyordu. Lâkin böyle düşünenler çok değildi. Havada biten bir işin mânâsı dolaşıyordu; Harb-i Umûmî bitmişti!

O akşam sulh havâdisleri çıktı: Almanya bizsiz sulh etmeyecekti! ha-

beri dilden dile geziyordu; bu şâyianın mânâsını anlamıyorum, sözde bir teselli di; hükümet, menbaından sızdığı seziliyordu. Lâkin hükümete itimad kalmamıştı.

Akşam yine Ada'ya döndüm.

O güzel yaz akşamı ne fenâ, ne meş'um, ne korkunçtu. Herkes biribirinin yüzüne bakıyordu. Rumlar garip bir kalabalık hâlinde iskeleye dolmuşlardı. Fenâ havâdis fecî bir mıkyaşa büyüdü. Yepyeni bir şâyia çıktı: İzmir Vâlisî Rahmi Bey İngiltere'nin muzâheretini te'min etmiş; İzmir'de himâye ettiği İngilizlerin vâsıtasıyla Londra'ya müzâkereye girişmiş! İstanbul'a gelip sadârete geçecekti! Mütâreke akdedecekti!

Güzel olduğu için bir kat daha fecî görünen o Ada gecesi içinde Rahmi Bey zihinlerde büyüdü. İzmir vâlisî iken ne büyük bir diplomasi çevirmiş diye herkesi düşündürüyordu. Rahmi Bey, hayâl âleminde birkaç yüz kişiye bir gece müncî ve sadrâzam göründü. Bütün bu haberlere inanmaksızın dalgın ve perişan bir haldeydim. Yarıgeceye doğru Nizâm Caddesi üzerinde biraz gezmeğe çıktım. Mehtabdı. Yolda Doktor Nâzım'la eniştesi ve Merkez-i Umûmî veznedarı Nihad Bey'e tesâdüf ettim; bir iki dakika birşeyler konuştum. Ne konuştuğumu pek iyi hatırlamıyorum.

Ertesi sabah herkes gazetelere sarılmıştı. O gün güpegündüz İstanbul'un üstünde düşman tayyâreleri dolaştılar. Halkın ağızında bir söz dolaşıyordu: Tayyârelerden birini bir İngiliz kadını sevkiyormuş! Havayı istilâ eden şâmet efsâneler

icâdediyordu. Gündüz, Bâbiâli Caddesi'nden geçiyordum. Tıpkı Kurûn-ı Vustâ şövalyeleri gibi iki uylan (1), mızraklar ellerinde, son bir tehditle, kaldırımları çınlatarak, Almanya'nın İstanbul'da olduğunu ih-sâs ederek geçtiler. Artık kara günleri sıralamayacağım. Günler geçmiyor, âdetâ saatler koşuyordu. Herkesin kulağı kırıyordu, herkes, olacak şeyleri tâkib ediyordu.

Hükümet çekilecek! Çekildi, çekilmek üzere... şâyiaları bunaltıcı bir sür'atle dolaşıyordu. Nüzhet Sâbit "Günün Vazifesi" diye bir dâvetle, halkı Bayezid Meydanı'na dâvet etmiş, kendi de gitmiş, hükümet tevkif

geç vakit Cemal Paşa kulübün iskelesine muşdan çıktı. Asker üniformasını çıkarmış, sivil giyinmişti. Eski vaziyetinden birşey bırakmadığını iddiâ eden bir azametle kulübün bahçesine girdi. Lâkin düşmekle berâber üstünden ve yüzünden ferî gitmişti. Gülümsüyordu. Etrâfa selâm vererek evine gitti.

Mütâreke haberleri belirdi. Gazeteler Mösyö Wilson'un ondört maddesiyle dolu idi. Biz Arabistan'ı bırakarak işin içinden çıkıyorduk!

Bu lâflar kaç kişinin karnını doyuruyordu bilmem, fakat iyi hissediyordum ki Türklerden büyük bir ekseriyetin ehemmiyet verdiği nokta, Bo-

meraklanıyorsunuz! Devletlerin Boğaz'ın ağzında duran amirâle verdikleri kâğıdı imzâlayacağız, yâhud da imzâlamıyacağı, mütâreke budur! Devletlerle şimdi müzâkereye girişmek muhâldir!" Ali Kemal'le görüştüğümü gören Doktor Nâzım, iskele başındaki tütüncünün önünde yanıma yaklaştı, müstehziyâne: "Ali Kemal neler diyor, bakayım, kabineden bahsediyor değil mi? Evet doğrudur, İzzet Paşa Kabinesi'ni Talât teşkil etti, ayol, İzzet Paşa'nın becereceği iş mi? Gelip Talât'a yalvardı, Talât arzû etmediği halde, vatanın iyiliği için bu kabinenin nasıl olabileceğini kendisine öğretti" diyordu. Nâzım, daha ziyâde kabinemle meşguldü. Ali Kemal'e de bermutâd dış biliyordu, sövüyordu.

Mütâreke akdedilmeden bir gün önce düşman tayyâreleri güpegündüz bir daha İstanbul'u altüst ettiler. Vatanın üstündeki şeâmet doçdolmuş haldeydi.

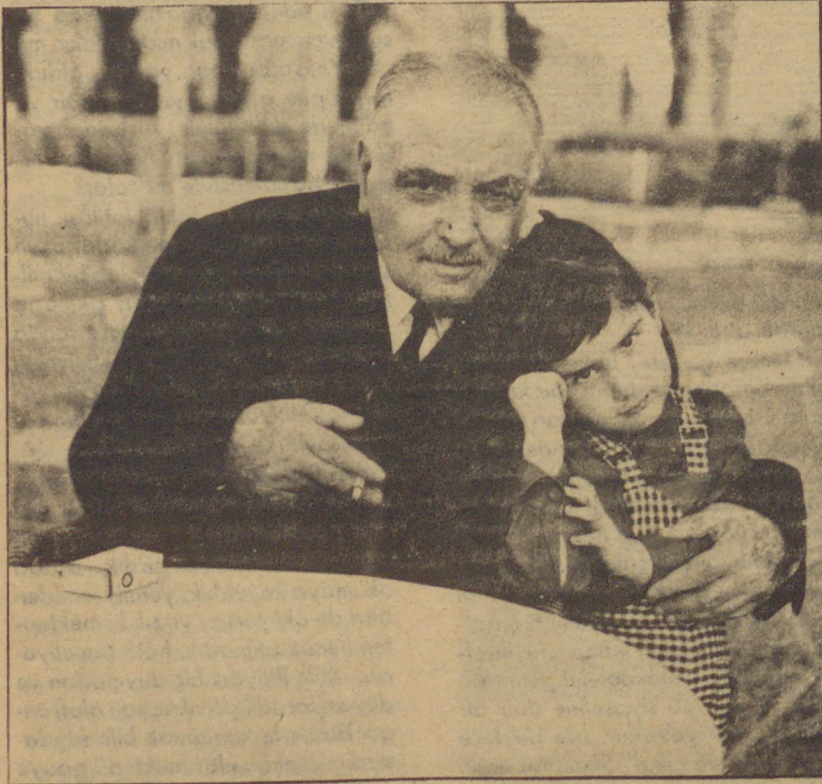
Mütâreke imzâlanmış. O gece Şişli'deydim. Sabah Beyoğlu'ndan çıkarken kapılara, pencerelere bayrak asan, bağırıp çağırışan, âdetâ nümâyış eden insanlar gördüm. Senelerden beri görmediğimiz İngiliz, Fransız ve bilhassa Yunan bayrakları, mağazalara, apartman pencerelerine yeni asılıyorlardı.

Sabah vapurıyla Ada'ya gittim; Rumlar, müteheyyic, iskeleyi doldurmuşlardı. Bir Rum kadını avâm safvetiyle lâkin pek müteheyyic, sevinçli, yanıma sokuldu; Rumca birşey söyledi. Anlamadım. Yarım Türkçeyle, Beyoğlu'nda bayrakların asılıp asılmadığını sordu. Yüzüne baktım. Cevap vermedim. Kadına, orada bulunan bir Rum, Rumca, "O Türktür" dedi. Kadın hayretle yüzüme baktı; bir başkasına sormaya gitti. Beyoğlu'nda bayrakların asıldığı haberi yayılmıştı. Ada Rumları zıplayarak, hoplayarak mütefiklerin bayraklarını çıkardılar; onlar da asmaya koyuldular.

Henüz nümâyış falan yoktu. Yalnız hamdolsun harb bitti, sulh oldu diyorlardı.

Ertesi gün İstanbul'da ilk Fransız zabıtları göründüler.

(1) Türkçe Oğlan kelimesinden Siâvcaya, İngilizceye v.b. dillere geçen bu kelime saray muhafızı, mızraklı süvârî v.b. demektir. Rusçası, Ohrana'dır.

etmek istemiş, kaçmış. Ertesi gün gazeteler Nüzhet Sâbit'i mütefikân tâ'yib ettiler.

Günler geçerken gergin olan sınırlarımız gevşemeğe başladı. İnsan her vaziyete alışıyor. Haberleri alırken daha pişkin olmaya başladık.

Nihâyet Talât Paşa isti'fâ etti, İzzet Paşa Kabinesi iktidâra geçti; Rauf Bey Bahriye Nâzırı oldu. Bu mühim bir emniyet mîsâkı gibi görünüyordu.

Harb kabinesinin düştüğü akşam Ada Kulübü'nün bahçesindeyim;

ğazların nasıl açılacağı ve mütefiklerin İstanbul'a ne şekilde gireceği idi? Türk milleti sevk-ı tabîisiyle asil bunu düşünüyordu.

Mütâreke haberleri daha ziyâde belirdi. Ada'da esîr-i harb olarak yaşayan General Townsend ve Rauf Bey İstanbul'dan fırladılar. Mondros'a gittiler.

Yine Ada'da ve bir vapur çıkışında Ali Kemal'i gördüm; "Ne haber var! Mütâreke nasıl akdedilecek!" diye sordum. Dedi ki: "Mîrim, Mütâreke için müzâkere olacak değil ki

MEMLEKETTEN BAHSEDEN EDEBİYAT

Evde, sokakta, her yerde, işle-
rimizi görürken, düşündüğü-
müzü anlatırken, içimizi dö-
kerken konuştuğumuz Türkçe, aca-
bâ bir gün, bizi ifâde eden bir yazı
kainâtı olacak mıdır? Bu suâli bir ec-
nebi işitse garip görür: "Acabâ
Türkler konuşurken kendilerinden,
yazarken başkalarından mı bahse-
derler?" diyebilirler. Bu ecnebiye
gerçek bir mâlûmat verebilirsiniz: Türk-
çe'de, yazarken, onda dokuz mik-
yasta, ecnebi memleketterinden, on-
ların müelliflerinden, sanatkârların-
dan, siyasîlerinden, onların tarihi
çehrelerinden, hâsıl onların okmuş ve
olan işlerinden, onların geçmiş ve
geçen hayatlarından bahsederiz.
Maamâfih konuşurken de eğer ba-
his ilme, edebiyâta ve sanata dâir-
se gene kendimizden çok fazla on-
ların bahsine dalarız. Bir ecnebiye
vereceğimiz bu mâlûmat harfi har-
fine bir hakikat değil midir?

Acabâ, bizim vatanımız gibi, ge-
niş bir memleketi olup da, onu asla
görmeyen, edebiyatta, gözleri ecne-
bi bir âleme dalmış ve yalnız o âlem-
den bahseden başka bir millet var
mıdır?

Yalnız edebiyâta dâir bir görüşü
kurcalarken, bu görüşe çok taallu-
ku ola bir fikra nakletmek istiyorum:
Gazete sâhibi bir arkadaşım
vardı. Bir gün görüşüyorduk: "Bizim
gazeteyi okuyor musun?" dedi. Ha-
yır, dedim: "Niye?" dedi. "Sizin
gazeteyi bir gün okudum. İlk yazı-
dan haberlere kadar ve haberler-
den sinema sahifelerine kadar hep
Amerika'dan ve Avrupa'dan bahse-
diyorduk; Türkiye'ye dâir birşey gör-
medim. O zamandan beri okumuyorum"
dedim.

Arkadaşım güldü ve bu zeminde
çok düşündüren izâhâtı verdikten

sonra, sözünü, mühim bir cümle ile
bitirdi: dedi ki:

"Türkçe gazete, tıpkı bildiğimiz
gibi, Avrupa gazetesinin bir kopya-
sıdır. Gazetenin yazı odaları vardır.
Orada bir masanın üstünde Avru-
pa'dan gelen gazeteler yığılı durur,
onların bâzı buhislerini mütercimler
seçerler ve tercüme ederler. Bizim
gazetenin birçok sahifelerini işte bu
tercümeler doldurur; sonra, edebî
muhurirlerimiz, ekseriyetle Fransa'-
nın son durumunun edib ve feylesof-
larından bâhis makaaleleri getirirler;
ben de Avrupa siyasetine dâir bir
baş makale yazarım. İşte böylece
âlâ bir nüsha çıkar. Senin istediğin
gibi büyük mikyasta Türkiye'den
bahseden bir gazete bu memleket-
te çıkamaz. Çünkü her sabah, şu ko-
ca Anadolu'nun ve Trakya'nın, bu
geniş İstanbul'un bütün hayâtını ak-
settirecek bir memleket gazetesini
yaratmak lâzımdır!"

Yaratmak lâzımdır! İşte bütün dü-
şüncelerin sonunda tecelli eden hü-
küm! 1277 de yâni şimdi kullandığı-
mız târihle 1860'da, Şinâsi ve Âgâh
Etendi gibi, iki yetmişmiş Türkün, ilk
defâ, yeni Türkçe yazılışla, yeni dü-
şünüşle, millî görüşle çıkarmış olduk-
ları, ilk müstakil Türk gazetesini, şim-

di, yetmiş altı sene sonra, tekrar ya-
ratmak lâzım geliyor! Yâni geçmiş
olan yetmiş altı seneyi bir kopye
devresi saymak zarûreti vardır.

Türk edebiyâtında mutlaka bu
saatin çalması uzak mıdır? Yakın mı-
dır? Yoksa bu saat, yaratıcı olduk-
ları şüphe götürmeyen asıl şâir ve
ediblerin el birliğiyle, Türk edebiyâ-
tını bir memleket çerçevesi içine al-
mağa başlamasıyla mi çalar?

Kopye ihtiyâci, taklid iptilâsi, hu-
lâsa mektep devresi ne kadar uzun
sürerse sürsün, hüviyeti olan bir mil-
let, elbette bu devreden çıkmağa
mecburdur. Bünyesi sağlam insanda
bir rûşd saatinin çaldığı gibi, hüviyeti
olan bir millete de olgunluğun, ya-
ratmak ihtiyacının belirlediği bir za-
man mutlaka gelir.

1870'den sonra, edebiyatta,
Şark'dan çıkmak zarûreti vardı, çık-
tı, bu çıkış çok iyi oldu. Avrupa kül-
türünün mektebine girdik, orada
okumaya koyulduk, yetmiş seneden
beri de okuyoruz; yazık ki mektep-
ten henüz çıkmadık; hâlâ bocalıyo-
ruz. Millî ihtiyâci hiç duymadan ve
duyar yaradılıştan olmayan alafranga
Türklerle konuşmak bile fayda-
sızdır; çünkü onlar mektep'i gaaye
telâkki ediyorlar; lâkin mektep vâ-
sıttadır. Gaaye bizim milliyetimizdir.

Lâkin bu suâli ortaya atarken bu
suâlin bundan önce, kaç defâ ve kaç
türü ve kaç kişi tarafından ortaya
atılmış olduğunu hatırlamak, yalnız
bir vicdan ve insaf vazifesi değil,
çözmeğe çalıştığımız kör düğümün
mâhiyetini az çok izâh etmek için lü-
zumludur. Edebiyatta millet ve mem-
leketin ifâde edilmek ihtiyâcından ne
kadur zamandan beri bahsedilir! Bu
iddiâ ne kadar eskidir! Denebilir ki
bu arzû yeni edebiyâtın doğması ile
berâber doğmuştur. Daha Abdüla-

zîz devrinde, her işimizde milliyeti nisyân ederek Frenk fikirlerine teba'iyet ettiğimizden teessüfle bahdene şâir, o vaktin en büyük bir müceddid'i addolunuyordu ve onun bu fikri, o zaman yenileşen milliyetçilerin, alafrangaya karşı bir müddeâsı gibi görünmüştü; ondan sonra kaç şâir, kaç mütefekkir, kaç nâsir, kaç romancı, kaç defâ, hem de yalnız kuru iddiâ ile değil, nümüneler göstererek, eser vererek; kimi şiirde milletin zevkini, sesini, duygusunu lisan hâline getirerek, kimi, milletin İstanbul'da ve taşradaki hayatından en gerçek sahifeler parıldatarak, kimi târihimizin sahifelerini en doğru vesikalarla canlandırarak, bu özlediğimiz gelecek edebiyâtın vücûdunu tebşîr ettiler; bir meraklı çıksa da, şimdiye kadar, nazımdan ve nesirden bu parçaları toplasa, az çok, milli edebiyâtın izleri bu kadar vardır. Lâkin geniş bir bakışla, bu nümünelere rağmen, asıl cereyan, yâni alafranga, bütün hayatımızda olduğu gibi, edebiyâtımızda da dâimâ daha ziyâde yükselen bir med hâlinde, galabe etmiştir. Halbuki rûşt, olgunluk saati çalsaydı, demin zikri geçen, ilk millî ve yerli zevki vermiş sanatkârların galebe etmeleri iktizâ ederdi.

Onun, Avrupa medeniyeti içinde, tıpkı diğer milliyetler gibi, bir hüviyet oluşudur; işte ihtiyâcı duyan ve duyacak yaradılıştaki olan Türkler'in mektepten memlekete gelmeleri ve memleketi Türk edebiyâtının çerçevesi hâline getirmeleri lâzım gelir.

Şimdiye kadar bu iddiâyı güdenler yalnız vatan ve milliyet sevgilerinin sevkıyla bir emelden bahseden insanlar zannediliyordu. Vâkiâ bunların bir çoğu milliyetçi idiler ve bu zannı boş yere uyandırmıyorlardı. Fikrimce bu noktayı aydınlatmağa ihtiyaç vardır:

Avrupa irfânından bir yerli edebiyâta gelmek, demin dediğimiz gibi mektepten memlekete dönmek, mutlakaa, bir milliyetçi müddeâsı değildir. Bu müddeâ, fikirlerde, sağdan sola kadar herkesin müddeâsı sayılır. En ziyâde sol olanlar bile bir edebiyâtın ancak bir cemiyetin ve bir iklimin ifâdesi olacağını teslim ederler. Rusya kadar sol bir millet yoktur ve Rus edebiyâtı kadar yalnız iklim ve cemiyet ifâde eden edebiyat yeryü-

zünde azdır, demek bile çok bilinen bir şeyi tekrar söylemek kabilindedir. Hulâsa bu müddeâ son uçtaki sağdan, son uçtaki sola kadar, şiirde özün, nesirde gerçeğin yalnız tabiatte ve yalnız cemiyette olduğuna inananların müddeâsıdır.

Bu müddeânın uğrayabileceği yanlış bir tefsir vardır; buna şimdiden cevap vermek yerinde olur. Edebiyat havasının sırf memleket havasından ibâret olamayacağını farzedenler, Avrupa irfânını bertaraf etmek, sırf kendi kendimize kapanmak gibi bir iddiâ sürüldüğünü zannederlerse de beyhüde yere şüphelenirler. Avrupa irfânını bertaraf et-

mek, onun kitaplarını kapamak, artık okumamak gibi ham bir iddiâda hiç bir Avrupalı millet bulunmayacağı gibi Türk milleti de -bilhassa Türk milleti- bulunamaz. Ancak şimdiden sonra Türkçe yazıda Türk Edebiyatı ile Fransız Edebiyatı'nı birbirinden ayırmak doğru bir tedbirdir. Fransız şâirlerinin, mütefekkirlerinin ve sanatkârların bahsine hasredilmiş yazıların üstüne Fransız Edebiyatı serlevhası koyarsak isâbet olur, bu tasrih sayesinde, biz onları Türk farzetmeyiz, yâhut onlar bizi Fransız zannetmezler.

(Edebiyata Dâir, 1971, s.140-144)

SON OYUN

Uşak ve Bursa cephelerinin muzaffer genç zâbitleri, muzaffer genç neferleri, iyi bilsinler ki dün kadar vatani, milleti Osman'ın, Fatih'in, Yavuz'un mukaddes hâtıralarını müdâfaa ediyorlardı, halbuki bugün bunlardan fazla bir şey daha müdâfaa ediyorlar, bu fazla şey son kazandıkları muzafferiyettir! Evet, Yunan, suratından mağlûbiyetinin lekesini sıyrıp atmak için, bugün herşeyden fazla muzaffer İnönü zâbitlerinin ve neferlerinin alınlarında parlayan muzafferiyet nûrunu, karmanyolaya getirip, çalmak istiyor!

Yunanlılar mağlûbiyetlerinden mânen muztarip değildirler, an asıl asker erkek bir kavim olmadıkları için askerliğin şânından hiç bir zaman nasipleri yoktur ve şeyninden de zerre kadar utanmazlar; Yunanlılar madde-ten muztariptirler, üst üste iki defâ İnönü'nde kaçışları cihânın efkârını aleyhlerine çevirdi; mağlûbiyetlerinin rezâleti günden güne ayyûka çıktığından dâvâlarını kaybetmek üzeredirler. Binânenaleyh Yunan erkân-ı harbiyesi her ne yapıp yapıp, önce bu mağlûbiyetin lekesini silmek için çırpınıyor.

Uşak ve Bursa cephelerinin muzaffer genç zâbitleri, muzaffer genç neferleri iyi bilsinler ki Yunan erkân-ı harbiyesi ve propaganda kuvvetleri maksatlarına varmak için bu aralık sulhün pek yakın olduğundan, muttasıl sulhden bahsettirip duruyorlar, tâ ki sulhün bugünlük yarınlık bir mes'ele olduğu kafalarımıza yerleşsin, müdâfaa gevşesin, mukavemet harâretini kaybetsin, cephelerimiz bir Yunan karmanyolasına daha elverişli bir hâle gelsin, işte o zaman Yunan Kralı, ölüm korkusundan titreyen, tabanı gevşek alaylarını bir daha Eskişehir önüne sevkedecek, aklınca Türk ordularını yenecek, sonra cihânın efkâr-ı umûmiyesine mağrûrâne dönecek: "İştel Ben Kostantini Eskişehir'e geldim, gördüm, yendim!" diyecek! Yunanlıların son plânları, son oyunları, son manevraları, son ham hulyâları budur, bu karmanyola plânıdır; bun üzere muttasıl sulhün bugün yarın hemen akdedilmek üzere olduğunu, binbir gizli vâsitayla yayıp duruyorlar!

Muzaffer genç zâbitlerimiz, genç neferlerimiz inanabilirler ki önümüzdeki Teşrin-i Evvelde al bayraklarımız İzmir rıhtımında, Bursa'nın Hünkâr türbelerinin kapılarında, Edirne câmilerinin cephelerinde, manisa ve Aydın'ın kırsalları üzerinde hâsılı bütün esir olan şehir, ka-

saba ve köylerimizin pencerelerinde ve göz bebeklerimiz olan kendileri, evlerindedirler; önümüzdeki teşrinlerde sulhün böyle takarrur edeceğini bugünkü siyâsetin takvimi gösteriyor! Lâkin o zamâna kadar Yunan ıki-na sıkına cehd edecek, imhâmız programını yerine getirmek için biraz daha debelenecek, fırladıklar çevirecek, şimdi her şeyden önce düşündüğü, mağlûbiyetin yüz karasından kurtulmak çareleridir.

Uşak ve Bursa cephelerinin muzaffer zâbitleri ve muzaffer neferleri iyi bilsinler ki kazandıkları o muzafferiyetler Kosova, Niğbolu, Varna, Kostantaniyye, Çaldıran, Mercidâbık ve Mohaç muzafferiyetlerinden ihtivâ ettiği mânâ itibâriyle hiç farklı değil, hattâ o muzafferiyetleri unutulmaktan kurtardıkları için Allah ve Peygamber indinde daha başka türlü makbûl ve mübârektirler; Osmancığın öz evlâdları, onun hâtırasına sâdik kalmış olan çocuklar, muzafferiyetlerinin şan ve şerefini canlarından fazla bir ihtimamla korusunlar. Çünkü islâmın târihinde rûh-ı Peygamberi en ziyâde hoşnûd eden şan ve şerefi onlar kazandılar; o muzafferiyetin nûru onların alınlarında durursa, sulhün perisi gelir, ummadıkları, beklemedikleri bir anda alınlarından öper, millet İzmir'yle Edirne'sine, onlar da evlerinde sevgilerine kavuşurlar.

Yunan'ı bugün Anadolu'da cephe önünde âciz, cephe arkasında korkak, perişan, amana düşmüş görüp de sulhün muhakkak olduğuna hükmetmek bizi hiç ummadığımız bir uçuruma sürükler, bu sulhün nihâyetine ermek için geçecek birkaç merhale daha vardır; Yunanlılar dişlerini kancıkca geçirdikleri Türk vatanının etinden bugünkü izmihlâllerine rağmen kolay kolay ayırmazlar, çene kemikleri tamâmiyle gevşeyince çekilir giderler; bu aylarda İzmir ve Edirne için ne kadar debeleneceklerini, kaç dereden su getireceklerini göreceğiz; bu dâvâda hem Hak, hem de Şark muvâzenesinin bütün mantığı bizden tarafadır, lâkin Yunan gibi bir düşmana karşı bütün edile beş para etmez, bugünlük en büyük delilimiz Anadolu cephesidir nâ-bemevsim ve nâ-bemehâl sulh havâdislerinin uyuşturucu havası o cepheye uğramamalı. Anadolu cephesi bizim rûhlarımıza çeliktan bir hava verdi, biz ona o havayı bulandırıp uyuşturduktan sonra iâde ediyoruz, ne yaptığımızın farkında mıyız?

(Eğil Dağlar, 1906 s. 200-201)

EĞİL DAĞLAR

Felaketin bir açısına mukabil bir hayrı da olmaz olur mu? Yunanlılar bir seneden beri Hudâvendigâr toprağına kök salmış olan Türklüğün kökünü koparmaya savaştıkları o topraklar altında yatan ilk Türk beylerini, ilk İslâm şehitlerini, ilk Osmanlı padişahlarını uyandırdılar. İki sene evvel İzmir rıhtımında açtıkları facia devresinde bu millet umdukları gibi kanlar içinde boğulmadı, bilakis kanlar içinde dirildi, gözlerini açtı, yeni, yepyeni bir hayat idrak etti. Ertuğrul'un türbesini yıktıklarını duyanlar Küçük Asya'nın bütün dağlarından yavaş yavaş iniyor, Söğüt'e doğru yürüyor. Bu saat Hudâvendigâr toprağına doğru, bütün Anadolu'da öyle önüne geçilmez bir yürüyüş var; Tesalya ovalarını inleyen meşhur Türkü bütün Anadolu vadilerinden geliyor:

Eğil dağlar eğil üstünden aşam
Yeni tâlim çıkmış varam alışam!

Ah bu türkûl Yirmi dört sene evvel hangi şehirden, hangi köyden hangi kulübeden birdenbire aksettî? Türküleri daimâ şen olan İzmir'den mi? Daima kahramanca olan Aydın'dan mı? Yoksa dâimâ bağıri yarı olan Edirne'den mi? Neden? Güftesinin uslûbu gibi bestesinin zevkinden de nereden çıktığı belli değil; her türkûnün iklimi şivesinden az çok belli olur, bunun bilâkis menşei Rumeli midir? Anadolu mu anlaşılamıyor, o kadar milli...

Yirmi dört sene evvel ilk çıktığı zaman vatanın bütün sokaklarında Tesalya'ya doğru redif taşıyan Anadolu ve Rumeli trenlerinde yalnız bu türkû işitiliyordu:

Eğil dağlar eğil üstünden aşam
Yeni tâlim çıkmış varam alışam!

O harbin redifleri bu türküyü geçtikleri bütün şehirlere bıraktılar, İstanbul, Selânik, İzmir, Beyrut, Halep, Üsküp, Manastır kafeşantaları sabahlara kadar tekrâr ettiler, Erzurum'dan Yanya'ya kadar, Alasonya'dan Dömeke tepelerine kadar her tarafta bu türkû aksediyordu:

Eğil dağlar eğil üstünden aşam
Yeni tâlim çıkmış varam alışam!

Bu türkû yeni Türk şiirinin ilk ve maatteessüf son güzel eseridir, çünkü ondan beri bu kadar şevkli, atılışlı, canlı mısralar söylemedi. Üst tabakanın edebiyatı

ya bir nazîre gevelemesi, yahut da sıkıntı veren bir sinir iniltisi halinde iken alt tabakanın insanları köylüler; "Eğil dağlar eğil" tarzında ne kadar atılışlı bir hayâle kıyâm ediyordular, yeni tâlim çıktığını haber almış koşuyorlardı, yeni ve muntazam bir millet olmağa ne kadar şâyân-ı dikkat bir heves gösteriyorlardı; Sultan Abdülhamid idaresi bu türküyü anlayacak kadar ihtiyar ve me'vus olmasaydı bizimün o zaman bir intibâh ve hayat devri başlayabilirdi. Yazık ki, bu türkû Osmanlı toprağına yalnız bir yaz canlandırdı. Fakat o ne yazdı! Arslan başlı Edham Paşa'nın simâsında bu millet eski heybetini bir daha gördü, onun arkasından yürüdü, Fâtih'in geçtiği Tesalya yollarından bir daha geçti. Dömeke'ye kadar koştu, Yunan ordusunun arkasından yetişemedi.

O baharın o güzel günlerinde Selânik bütün orduların tahaşşüd merkeziydi ve o zevk ü şevki her Türk şehriden fazla hissetti; Sultan Abdülhamid, Gaazî Osman Paşa'yı Plevne'den beri sarayına kapamış millete göstermezken Tesalya Harbi'nde Selânik'e kadar gönderdi idi. Bütün Rumeli yirmi senedir Mütehasşir olduğu Plevne kahramanını bir daha görmek için Selânik'e koştu... Gaazî Osman Paşa Selânik'in Beş Çınar bahçesinde bir kameriyeden mızıkâ ve alkış fırtınası ortasında çalkalanan rumeli halkını selamlamağa çıkarken düşmüş! Osman Paşa halkı yaşaran gözlerle selamlarken bu müjdeyi de verdi. Bütün milletin kalbi o an orada lisanla târif edilmez bir an yaşadı, göz yaşlarıyla karışık bir ses ve alkış fırtınası yükseldiği kadar yükseldikten, devam edildiği kadar ettikten sonra Tesalya'nın türküsü birdenbire alev gibi parladı:

Eğil dağlar eğil üstünden aşam.

Gaazî Osman Paşa o gün, o saat Rumeli'yi dünya gözleriyle bir gördü ve akşama girmeden İstanbul'dan şedid bir telgrafla çağırıldı, husûsî trenle derhal döndü, Yıldız Sarayı'na kapandı. Hayatının sonuna kadar çıkmadı.

O zaman böyle bir heyecandan doğan "Eğil dağlar..." simdi bir daha Anadolu dağlarından işliliyor; bu türküyü Kral Kostantin de hatırlar, Papulas da arkadaşları da, lâkin bu defa söyleyen ordular değil, önünden kaçamayacakları bir çığdır. Hudâvendigâr toprağında bugün bulunuşları siyâsî tâlihlerinden midir, siyâsî talihsizliklerinden mi? yakında anlaşılır!

(Eğil dağlar, 1966, S: 148-149)

TEVFİK FİKRET ve ZİYA GÖKÂLP

Tevfik Fikret'i ve Ziya Gökalp'i yakından tanıdım. Fikret'in bilgisi orta derecede, bir çok bahislerde ondan da dündü. Mütefekkir olarak kâninâtı hayli mahduddu. Meselâ yaşının kemâl devresinde meyl ettiği sol nazariyeleri o kadar basit ve hayâl meyâl bir halde benimsemişti ki o senelerde Avrupa'da nazariyelerin kitaplarla, mecmûalarla, gazetelerle, hutbelerle, nihâyet amele âleminde ve parlamentolarda bilfiil çalkantılarıyla, onda bir mikyasa olsun bilmeydi; bilmeğe fazla hevesli de değildi. Asıl kendi bahsi olan şiire gelelim:

Fikret, kendi zamânında, çalkanan Fransız şiir cereyanlarının en derin ve yüksek taraflarını, yâni Baudelaire'den Symboliste'ler'e kadar uzanan mühim tarafını hiç anlamazdı. Anladığı Sully Prudhomme, Coppée ve emsâlî şairlerin şiirini ise şöyle böyle bir vukufu edinmişti. Doğrusu budur ki Fikret'in fransızcası al-elâde idi. Bizim eski şiirimize vukufu ise-eğer Muallim Nâcî'yi bir mikyâs alırsak-divanları bir taraftan devr etmiş diğer taraftan da her mısraı sökecek bir derecede değildi.

Ziya Gökalp fransızca şiiri hiç bilmeydi, fârisî şiiri ve bizim eski şiirimizi birinci derecede anlardı; ilimde ise pâyansız bir kudret sâhibiydi; Garp feşefesini Sokrat'dan Bergson'a kadar en derin ve yeni telâkkisiyle edinmişti. Şiirin ve edebiyatın- ilim bakışıyla- tariflerine giriştiği vakit Bergson kadar ihâtalı görünürdü. Şiirde Fikret'in çığırını nazariyeleriyle silip süpürmeğe teşebbüs eden Ziya Gökalp oldu.

İkisi arasında bu mukaayeseye bu vesileyle giriştim. İstihrâç ettiğim neticeyi arz edeceğim.

Tevfik Fikret-bütün zaatları ve noksanlarıyla beraber- şiirimizin içindendi. Şiirimizin alafrangaya doğru bir istikaamet alacağı zamanda gelmiş, o istikaametın başı-

na geçmiş, göreceği işi görmüş, eserini de şahsiyetini de Türk edebiyatına müebbeden hakketmişti.

Ziya Gökalp şiirimizin dışında kalmış bir âlimdi. Şiirin ne olduğunu iyi bilmesi, edebiyatımızın hangi istikaamette milli olabileceğini iyi anlaması onun şiirimize ve edebiyatımıza girmesini temin edemediği; bunun için de şiirimizin yenileşmesinde hiç bir iş görmedi.

Gerçi Ziya Gökalp, zevki olmadığını, müdâhalesinin sırf bir ilim müdâhalesinden ibâret bulunduğunu, şiiri yine şairlerin uyandırabileceğini, çok temiz olan ahlâkının sevkıyla, dâimâ söylerdi. Lâkin nihâyet işin başında kendi bulunuyordu. Gaalibâ bütün mesele de bu noktadadır.

Tevfik Fikret, yarım yamalak fransızca şiir anlayışına rağmen; çok basit bir mâlûmatla eski şiirimizi bilmesine rağmen, zamânında iş başına geçerek geçmez, şiirimizde gözleri kamaştırıcı bir yenilik başarırverdi.

Ziya Gökalp ise şiirin ne olduğunu Avrupa felsefesinin bütün ışıklarıyla iyi bildiği halde, bizim heceli ve aruzlu bütün milli nazım şekilleriyle, milli zevkle ve milli lisanla, ne

kendi bir yenilik vücûda getirebilirdi, ne de tilmizlerinin bir şey yapmasını tîmîn edebildi.

Çünkü yeni ve millî diye, muannidâne bir iddiâ ile ortaya sürülen manzûmeler mevzû itibâriyle eski saz şâirlerinin hiç bilmedikleri ve söylemedikleri şeylerken, hiç mi hiç yeni değillerdi. Eski saz şiirinin terâneleriydi. Bu çığır yeni bir nağme, yeni bir lezzet getirmiyordu, yeni bir hava açmıyordu. Ancak Ziya'nın tertîb ettiği ilmî bir reçete'nin mahsûliydi.

Tevfik Fikret şiirimizin içindendi. Ziya Gökalp dışında yaşayan bir âlimdi. Bu fark buradan geliyor.

Yalnız san'atlarda değil, medeniyetin bütün aksâmında bu hakikat tecellî eder. Siyâsî olmayan lâkin ilim yoluyla siyâsî meselelerin hallini en iyi bilen bir âlim bir milletin siyâsetini târifleriyle idâre edemez.

(Bunun gibi) Milletlerin şiirlerini ıslâh etmiş ve başka bir istikaamete sürüklemiş olanlar mutlaka, o milletin en iyi şâirleridir, demek hatâ olur; ancak mutlaka o milletin şiiri içinden doğarlar. Malherbe, Fransız şiirinde çok büyük bir başlangıçtır, lâkin Racine'den büyük değildir. Fikret de hiç büyük bir şâir değildi, lâkin -Cenab Şahabeddinle birlikte- Türk şiirinin bediîni, usûlünü havasını tamâmiyle değiştirdi. Şiirimizde seviyesi ve derecesi ne olursa olsun, şiirimizin içindendi. Bir san'atı değiştirenler ise o san'atın kendi dâiresinden yetişirler. Aynı zamanda büyük çapta, orta çapta, küçük çapta olmaları ayrı bir bahistir.

Millî şiir unvânını alan ve iflâs eden şiirin iflâsının sebebi ise Ziya Gökalp'in şiirimizden olmaması idi; şiirimizi elinde bir âlim reçetesi olarak ıslâh etmesiydi. Tilmizleri zâten adam değildiler; kabâhat onlara âit olamaz.

İSTİKLÂL ÂYİNİ

Bu gün kadim kayserler tahtgâhında Osmanlıları.ı şehrâyini var!

Osmanlı gençleri, gürbüz selefleri tarafından, ihtiyar bir saltanatın temeline ilk taş konulduğu günü tes'îd ediyorlar. Rumeli'den çıktığımız sene, Osmanlı rûhunun bu intibâhî bir fâl-ı hayırdır.

Beş yıl evvel güneşli bir günde bütün Osmanlılar, şehirlerin sokaklarına meydanlarına dökülmüş, insan olduklarını, cünûna benzeyen bir coşkunklukla duymuşlardı. Hürriyet insânî bir duygudur. Hürriyeti olmayan insanlar bir vatan sâhibi olduklarını er geç unuturlar.

Fecî bir hürriyetsizlik Osmanlılara, bir vatan sâhibi olduklarını unutturuyordu. Temmuz'un o nûrânî günlerinde millet insan olmak zevkini duydu. Onunçün öyle sevincinden çıldırıyordu. Şüphesiz o güzel günlerin ilhâm-ı ebedisiyledir ki şimdi bütün milletler arasında kendini bir millet olarak hissetmeye başlıyor.

Bu his tekâmül eürse beş on sene sonra Osmanlı saltanatı kurtulur. Çünkü Osmanlılar, dünkü galiplerimiz gibi, yeni baştan bir şey olmaya değil, yalnız hüviyetlerini bilme-ye mu'taçtırlar.

Rumeli'nin muhârebe meydanlarında derme çatma bir mâziye mâlik akvam, bir şey olmak azmiyle, mâzisi baştan başa mutantan, lâkin ne olduğunu unutmuş koca bir milleti yendiler. Hudûdumuzu çözerek üzerimize yürüyen o düşmanlar, otuz sene süren "Makedonya Sırb'dır", "Makedonya Bulgar'dır", "Makedonya Yunanlı'dır" neşriyâhıyla, sermest olmuş güyâ vatanlarını istirdâda koşuyorlardı. Biz biçâreler de Rumeli'den yabancı bir

memleketten çekilir gibi çekildik. Her Anadolu şehri kadar Türk, hat-tâ onlardan ziyâde Türk âsârına cilvegâh, Üsküp gibi, Siroz gibi, Manastır ve Selânik gibi şehirlerden çıktık.

Garipdir ki dönenler, Anadolu'ya, anayurduna dönüyoruz, tesellisini besliyorlardı. Mel'ün teselli!

İki yüz elli seneden beri hep anayurduna dönüyoruz sandık. Budin'den Belgrad'a, Belgrad'dan Kosova'ya, bu son fâciada da Kosova'dan da, Anadolu'ya dönenlerde hep bu teselli vardı!

Eski Osmanlılar Kızıl Elma'yı aramak için Viyana'ya doğru revân olurlardı. Yeni Osmanlılar anayurdunu arıyorlar!

Eğer, anayurdu, kalblerimizde yoksa, emîn olabiliriz ki küre-i arz üzerinde, hiç bir yerde yoktur; onu dönüp dolaşarak aramak beyhûdedir.

Anayurdu kalbimizin içinden yer tutmuş bir sisin arkasındadır; bu sis kalkacağı gün bütün debdebesiyle gözlerimiz önünde belirecek. O za-

man göreceğiz ki anayurdu Asya'nın bir ucundan Avrupa'nın göbeğine kadar, kurşun kubbeler, nârin minâreler, muhkem kulelerle yükselerek giden, bir hattadır.

Bu hat üzerinde koskoca bir saltanat var, vakur bir millet var, lisan var, mîmârî var, san'at var, din, an'ane, ahlâk, teşkilât-ı medeniye, top, tüfenk, ordular, her şey var.

Bütün bu âlem hepimizin anayurdu Osmanlılıktır. Sahif bir itikada sapanlar Devlet-i Osmâniye bir emâretken bir saltanat oldu derler. Bilâkis Devlet-i Osmâniye bir emâret, küçük bir devletken mânen, maddeten bir devlete benziyordu. O devrede fikr-i istilâ ile fikr-i imâr tev'em bir hisdi. O zamânın Osmanlıları kendilerini bir millet sayarlardı.

Bilâkis büyük saltanatın tesisinden sonra millet bir çadır halkına benzedi. Mevcûdiyetini unuttu. Mülkû pâdişâhın mâlikânesi, kendini de âzâd kabul etmez bendesi bildi. Devlet asırlarca bir devletten ziyâde bir çiftliği andırdı.

A'yâd-ı dinîyemizden sonra pâdişâhlarımızın sarayında icrâ edilen hitân ü velîme düğünlerinden başka a'yâd-ı milliyemiz olmadı. Osmanlılığı o kadar unutmuştuk.

Bugünkü âyin şâyed muncî bir intibâhın mukaddemesi ise, bu intibah güçlü oluyorsa bile geç olmuyor, diyebiliriz. Mevcûdiyet-i milliyemizi bir çok milletlerden bir az sonra duyuyoruz, demektir. Bizden evvel duyanlar hep kurtuldular. Fransız İnkilâb'nın milliyet nazariyesini kabul eden milletler, en ziyâde bizim zararımıza olarak, devletler teşkil ettiler. Kendi hudûd-i tabiiyelerini bulduktan sonra diğer milletlerin vatanlarını da müstemleke yaptılar. Şüp-

he yok ki İtalya'da, Almanya'da, Balkanlar'da vâki olan o intibah bizde de olsaydı bu gün daha başka bir hâlde bulunurduk.

Milliyet nazariyesi bize göre değildir. Biz gayr-ı mütecânis bir milletiz. Daha doğrusu ancak bir devlet, Avsutyurya gibi bir devletiz diyenler, müntehirâne bir gaflette bulunuyorlar. Bir Avusturya milleti, bir Avusturya lisânı yoktur. Biz tıpkı Fransız, İtalyan milletleri gibi teşekkül etmiş bir milletiz. Ancak onlar kadar gayr-ı mütecânisiz.

Bizde lisân-ı mahsuslarıyla mütেকellim, başka unsurdan, başka milliyetten cemâatler varsa, Fransa'da da Bretonlar, Provanlılar, Basklar var. Irkan Fransızlar da bizim kadar yabancı, lâkin kalben mütehidirler.

Milliyet nazariyesi bir kalb ittihâdıyle, menfaat ittihâdından başka bir şey değildir. Osmanlılık ancak böyle bir ittihadır. Tanzimat'tan Abdülaziz devrine kadar, bütün hatâlarımıza rağmen, kabilü'l-husûl olduğunun da gösterdi idi.

Müverrih Albert Sorel ziyâretine gelen bir kaç Türk'e hitâben "Osmanlı anâsırın ittihâdına tarafdarsınız değil mi? Siz müslümanlar, Türkler aranızda ittihâd ediniz. Hristiyan Osmanlıları hâricte ve dâhilde siyânet edecek bir kuvvetle mâlik olunuz, Osmanlı ittihâd-ı anâsır-ı hâsil olur" demişti.

Akvâmın en mütecânisi Fransız kavminin mâye-i vahdeti esâsen bir-kütle Fransızdan ibârettir. Bizde de böyle olabilir.

Bu günkü âyin, mânâ-yı vâsi'yle bir âyin-i millîdir. Bütün müslümanlara şâmilidir. Çünkü Osmanlı Devleti de en büyük Devlet-i İslâmîye tesis etti. Bu devlet el'ân bütün müslümanların melce'idir.

Bütün Türklere şâmilidir: Çünkü Türk milletinin, Türk medeniyetinin, Türk mevcûdiyetinin yegâne vârisidir.

Bütün Osmanlı hristiyanlara şâmilidir: Çünkü Şark'ta onların mevcûdiyet-i irkiye ve dîniyesine hürmetkâr ilk ve son devlettir.*

* (İmzâ yerine **), Peyam, 30 Aralık 1913.

(Mektuplar Makaleler, 1977 S: 153)

ÇAĞLAYAN KASRINDA BAHAR

Bir bahar Kâğıthâne'de Çağlayan Kasrı'na karşı, derenin eski rıhtımında bir taş üstünde oturdum. Enderûni Vâsif, Selim-i Sâlis'in devrinde, böyle bir bahar günü belki bu taşta oturmuş, Çağlayan'a bakarak "Şirîşk-i çeşmimin bak farkı var mı çağlayanlardan" demişti. Ben şimdi bu sulara, bu yüksek ağaçlara, bu otlara, bu....* kafeslerine kuru gözle bakıyorum; ağlamıyorum, fakat içimde bitmez tükenmez bir hüznün var.

Selim-i Sâlis devrinin bir baharında, Çağlayan Kasrı'nın yüksek ağaçları ve geniş bahçesinde, bir meclise 120 sene geç geldim; işte Selim-i Sâlis bu bahçede son Türk zevk ve şevkini* uyandırmıştı. Selim-i Sâlis... O sarışın pâdişah, Şark'ın "Ceni" şeklinde tahcâyül ettiği hükümdar, burada bahçede, ağaçların arasında bir şehrin binbir halısıyla döşenmiş bir otağ üstünde, herkesden yâkını otururdu; karşısında, yerde, bir şehrin binbir halısı üzerinde, ney, tanbur, rebab, def ve İstanbul'un en güzel en gür sesleriyle en hâlis lehçesiyle okuyan hânendeleri, Kâğıthâne vâdisinde şafak sökünceye kadar Türk zevk ve şevkini fasıl fasıl tegannî ederlerdi. Saz bittikten sonra ney başlar pâdişah, herkes

susar ve istiğrâk içinde birdenbire bülbüller öter, ney susar, pâdişah ve herkes gözlerini oğar, ağlardı. Bülbüller güneş doğduktan sonraya kadar öter, güller açılırdı.

Şimdi bahar geceleri, bu kasrın bahçesinde sabaha kadar sâkit geçiyor, sabahleyin yüksek ağaçlardan bülbüller ötüyor, sonra şurada burada birkaç kırmızı gül açılıyor.

Derenin eski rıhtımı üzerinde ben meclise 120 sene geç kalmış biri gibi kırmızı bir gülü seyrediyordum.

Kasrın kafesleri arkasında Şehri Naz, Mihriyâr, Nur Mahâl aynalarında saçlarını düzelterip dudaklarına allık sürmüyorlar; bir vezîrin oğlu her tarafı püsküllü bir atı dere kenarında koşturmuyor, yaşmaklı bir kadın tek çiftte bir kayıkla dere-den geçmiyor.

Ben kendi başıma bir taş üstünde oturuyorum, belki benden sonra kimse bu taş üstünde oturmayacak da.

Bununla berâber bu bahçede bir devrin rûhu saz ve söz hâlinde fışıl-daşıyor, öyle zannederim ki her bahar kendi kendine bu şehriyân devam edecek.

(Mektuplar, Makaleler, 1877, (141-142)

* Bu kelimeler okunamamıştır.

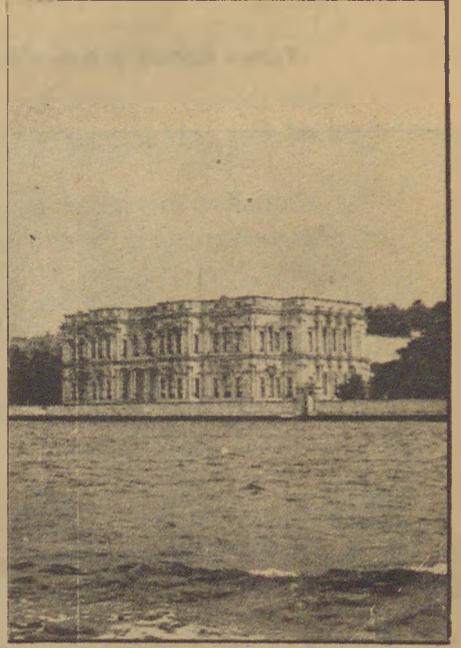
YAHYA KEMÂL'E

Yurdumun ufkuna yükseldiği an san'atının,
Nurunun yoktu hemen farkı sönük bir mumdan...
Bir çoban yıldızı halinde doğan san'atının
Yedi renk oldu geçen huzmesi menşurumdan

Bir cihan buldu ederken seni tetkik adesem
Yaşıyor sende bugün vahy ile san'at karışık.
Nur-u kudret mi veya nur-u nübüvvet mi desem
Yanıyor sende dehâdan daha yüksek bir ışık.

Gözlerin çevriliyorken geriye
İşledin, sen yarının zevkini mısralarına
Neslimiz yirmi yılın Türk edebiyatı diye
Bir avuç şiirini ithaf edecektir yarına!..

Faruk Nafiz Çamlıbel

VUSLAT

Coştu bir yol hasta gönlüm, susmayın hanendeler,
Neylesin, meyhaneden çıkmışta ruhum sendeler.
Uhrevî zevkim, hayalim başka bir âlemdeler,
Vecde geldim tatlı imandan, gönül sarhoş bugün...

Titresin ney sellerinden ruh, fezâ, toprak, deniz
Çal yürekten derdi neyzen, harelensin perdeniz.
Biz ilâhî bestelerden zevke ermişlerdeniz,
Bir şifa beyâbandan, gönül sarhoş bugün...

Çal keman çal, durma çal, âşık DEDE'mden beste çal,
Bir düğâh çal tiz nefesten, ağlatan bir sesle çal,
Çal! Hicazkâr perşevinden, bitmesin, aheste çal,
Aşra âyet indi KURAN'dan, gönül sarhoş bugün...

Her taraf yurdum, bütün gurbet diyarımdır benim,
Pembe bir sonsuzluğun serhaddi yarımdır benim,
Gök yeşil, toprak yeşil, mevsim baharımdır benim,
Bir muhabbet buldu canandan gönül, sarhoş bugün...

Bekir Sıtkı Erdoğan

AH "AZİZ İSTANBUL"

-Yahya Kemâl'in âziz rûhuna-

Sadettin Kaplan

Sana aşık, sana hasret, senin sevdânla deliydim,
Ermek için vuslatına kırk yıl mı beklemeliydim?..

Sensiz geçen kırk senelik ömre ömür değil derken,
Seni görmeye alışmak için kırk yıl bile erken...

Kırk yıllık pembe düşleri Karaköy'de yere yıktım,
Öfkemce kirli sulara bin kez dalıp dalıp çıktım...

Belki beşyüz nice asrın sarâsı beni sarsar da,
Görebilirim sanmıştım Fethin rûhunu Hisar'da...

Bir tepeden kalyonların sonsuz yoluna baktım da,
Barbaros'u taşkesilmiş gördüm o garip rihâtında...

Şerefelerde şühedâ ervâhından bin-bir hevenk,
Mahyâlara mandallanmış yorgun ezândaki âhenk..

Göremedim gurûbunda seni sen eden görkemi,
Bir vapur uskuru gömdü kirli sulara öfkemi...

Kanatlandı semâlarda birden yüzbinlerce atlı,
Sapladı ta yüreğime sancağını Ulubatlı...

Yüklendi hıçkırıklarım bir ince ezân sesine,
Karıştı başıboş ışık ve sesler hengâmesine...

Bana, bağırn açık gibi geldi her gece bir yâd'a,
Kezzap atarım çehrene yabana koymam dünyada...

Devâ ise derdine ez, yüreğimi sar yarana,
Yetmediyse bunca şehîd beşyüz yıllık hatırana...

Ah İstanbul... Kırk yıl sende ne ummuştum, neyi
buldum?
Sensiz geçen kırk senemde her gece bir İstanbul'dum...

BAŞLANGIÇ

Gülzârda bülbül gibi gûya olduk
Baştanbaşa his, hayal-ü mâ'na olduk
İhyâ ederek neşvesini Hayyâm'ın
Câm'elde bugün hemdem-i Yahya olduk.

Faruk Kadri Timurtaş

YAHYA KEMÂL BEYATLI

Kasr-ı cânandan çıkıp mahfuz gönül,
Örttü gülzar üstüne bir gamlı tül,
Fasl-ı Sâdabadı terkettim deyu
Bülbül ağlar, ayrı bir hicranda gül!

Halit Fahri Ozansoy

YAHYA KEMÂL'İN AZİZ HÂTIRASINA

Dil, kültür, mûsiki... şîrinin harcı
Kendi gökkubbemizin parlak burcu...

Şîrinle tanındı, sevildi mâzî,
Milyonlarca şehid... O kadar gâzî...

Akıncı kollarının şehsüvârı,
Süleymâniye'nin mâna mimârı.

İtrî dünyâmızın nefeslerini,
Deniz ufkumuzun top seslerini

Gönüllerimize sindiren dehâl..
Kadrin büyümekte hergün bir daha.

İstanbulumuzu azîz eyledin,
Güzel dilimizi lezîz eyledin.

Sana, cennetinde; Hazreti Mevlâ
İstanbul'a benzer yer verse evlâ!

Niyazi Yildirim Gençosmanoğlu

YAHYA KEMÂL'E MEKTUP

Başlarken

Günler varki; Muhtaçtım, kalmak için baş başa
Kendimi benden iyi bilen bir arkadaşa:
Benim içimdekiler dile gelsin ağzında...
Ne Farukun harpında, ne Seyfinin sazında
Kestirip attım hemen onu görmedim diye
"Nedimin Peyrevi" var aşkıma Nedim diye...

"Şâir"ler, bir cazbanda çevirdiler sazları;
Mısralar andırıyor sirkteki canbazları..
Susamış ruhu, ne gün, tepinip koşsa suya
Paslanmış bir zincirle herkes kör bir kuyuya
Sallıyor "ilham" :nın delinmiş kovasını...
İpeğe siler gibi bir kılıncın pasını;
—Aklı, dinsiz büsbütün; gönlü, "mistik" bir histe
Bir sabah ezaniyle uyanmayı, Paris'te,
Özliyerek; içlenen bir garip insan gibi.
Şiirini içiyoruz: Ben ateş o kan gibi...
Dağlarda arıyoruz senin akşamlarını;
Bulduk bu bozkırlarda adanın çamlarını,
Bize muhayyilenden görünüyor bu belde
"Ne kanlı gül ağzında ne mey kâsesi elde!"
Haberin var mı; bu yaz, her gece, bizimlesin!
İlhamın, başka dilden macerayı söylesin...

Behçet Kemal Çağlar

YAHYA KEMÂL İÇİN GAZEL

Demdir ki zeukimiz o reh-i nazdan gelür
Bir lâhza Lâle Devri'ne pervazdan gelür
Bir böyle vecd içinde cûş-û hurûşumuz
Ta Bezm-i Cem'den aks eden avazdan gelür
Dünden kalan harabe kenarında şi'rimiz
Ahenk ü lahmi mastaba-i sazdan gelür
Duydum bu sırı Hazret-i Üstad'dan Melul
Nazmin mükemmeliyyeti icazdan gelür
Geçtin Nedim'i ruh-i bülendinle ey Kemâl
Demdir ki zeukimiz o reh-i nazdan gelür

Rıfki Melül Meriç

Dr. Mahtar Tervikoglu'nun arzıvinden alınmıştır. —

YAHYA KEMAL'E "MERSİYE"

Ey şâir, ey güzelliği temsil eden zekâ,
Bir devre ihtişamla nihayet veren dehâ...

Şahsında tam "Kemâl" ini bulmuştu şiirimiz,
Her mısraında benliğimiz vardı, tertemiz...

Ermişti kıvâmına nazmında Türk dili ,
Kaybın neler hatırlatıyor, bir düşünmeli.

Girmezdi şiire belki de hâlâ, o olmasa,
Üsküp'ten Erzurum'a, Muhac'tan Trablus'a.

Tarihimiz, akınlarımız, şanlı ordumuz,
İslâm şehirleriyle ve halkıyla yurdumuz.

Ey Türklüğün zekâsını temsil eden dehâ,
Duymaz senin kadar bizi, hiç kimse, bir daha!

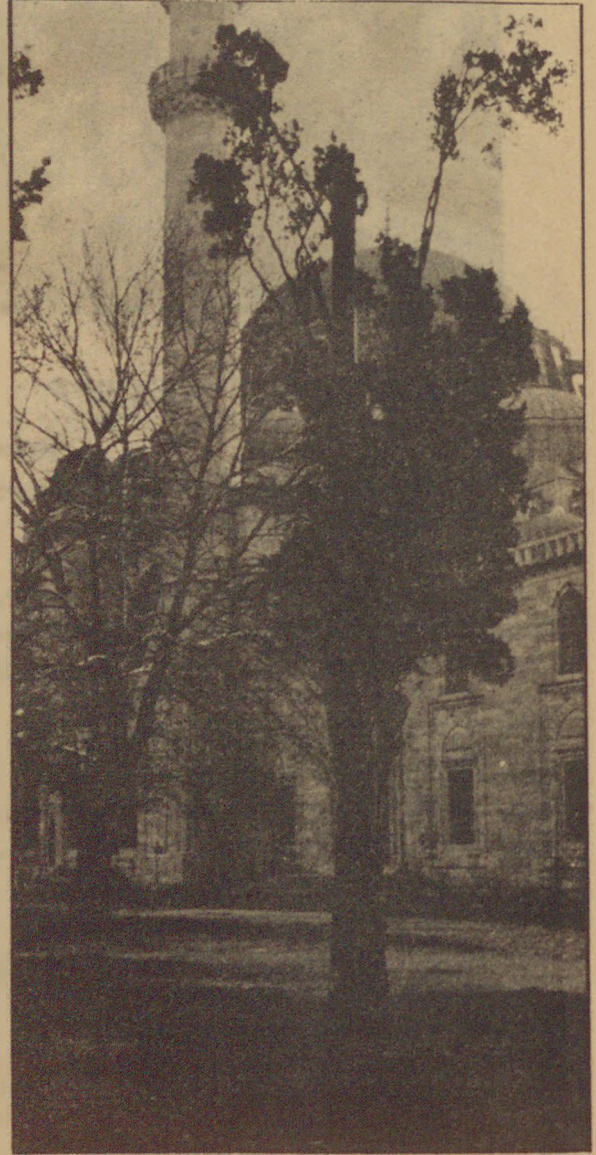
Sevdin, ne varsa Türklüğe ait, büyük, derin;
Şehnâme'miz demektir o eşsiz şiirlerin...

Sendin, bu yurdun üstüne sevgiyle titreyen,
"Bir böyle zeuke tek bir ömür yetmiyor..." diyen

Her bir taşında duygulu bir iz bıraktığın
İstanbul ağlasın sana, bir millet ağlasın

Bir devre kendi ismini imza yapan dehâ,
Sevmez senin kadar bizi, hiç kimse, bir daha...

Nisyan hayâli ruhûna ürküntü vermesin,
"Sessiz Gemi"ne şimdi başka âlemdesin. *Mûnis Faik Ozansoy*

Tanpınar'ın Yahya Kemâl'e Bakışı

Turan Alptekin

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Şiirleri, gerek Kerkük'te geçen çocukluğu, gerek erken ölen anne motiviyiyle, Ahmet Haşim'in ruh dünyasına daha yakın görüldüğü halde, düşünce ve seçişlerinde Ahmet Hamdi Tanpınar daima Yahya Kemal'in öğrencisi kalmağa özen göstermiştir. Yahya Kemal'in sanatına veya kişiliğine herhangi bir sataşma, Tanpınar'ı kırmağa yetebilirdi.

Bu bağlantı, bu derin dostluk, bizce Valéry'nin, Baudelaire ve Edgar Allan Poe için söylediği gibi, iki eş zekânın karşılaşması diyebileceğimiz bir mutlu rastlantı olayı olarak değerlendirilmelidir.

Huzur romanında Mümtaz-İhsan bağlantısı da, gerçekte, Tanpınar'ın Yahya Kemal'e bakışının bir roman aynasına yansımalarıdır.

Tanpınar'ın, Yahya Kemal için yazmağa başladığı, fakat tamamlayamadığı son kitabı "Yahya Kemal", şairin sağlığında, onun için yazdığı makalelerden genişletilmiş bir kompozisyon olacaktı. Yahya Kemal'in ölümü üzerine yazılmış iki makale ("Yahya Kemal için", "Yahya Kemal'in Ardından") eklenirse eser tamamlanacakmış gibi görünür.

Bununla birlikte, kitabın, bir doktora çalışması ağırlığı içinde derinleşen, bir de problematik planı vardır. Tanpınar, Hasan Ali Yücel'in o yıllarda yayınlanmış bulunan "Edebiyat Tarihimizden" adlı çalışmasına benzer bir düzenleme ile, üstadının, eseriyle getirdiği cevabı göstermeye, onun kişiliği çevresinde, yaşadığı dönemlerin sanat ve düşünce tablosunu vermeğe çalışıyordu.

Bu kitabın bir üçüncü planı daha vardır ki, bu planda Tanpınar, biyografik ilgilerden kültür etkilerine ve şairin yaşama üslubuna doğru genişleyen yukardaki tablodan esere geçmeyi, şiirlerindeki tema-motiv bağlantılarını günümüz araştırmalarının

(özellikle Gaston Bachelard'ın çalışmalarının) ışığı altında değerlendirerek, Yahya Kemal'in bütün manzûmeleri için hareket noktası olabilecek bir "mythe Personnel" araştırması getirmeyi amaçlar görünmektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın son derslerindeki ifadeleriyle, Yahya Kemal, Türk insanının Avrupalılaştırmış çehresidir. O, Doğu ve Batı ikiliğini sona erdiren adamdır. Mazi anlayışı bile Avrupalıdır. Yahya Kemal'de eskinin inkârı değil, eskinin geniş olarak alınışı vardır. Bu, insanın bütün olmasıdır. Onunla yüz elli yıllık bir çatışma sona ermiş, "Batı" anlayışımız değişmiştir.

Estet Yahya Kemal ise, bir "güzellik âlemi"ne inanır, mutlakçidir. Tanpınar'a göre "mutlak" fikri (absolute, relativ olmayan), "cemiyet fikri"ne bağlıdır. "Mutlak, cemiyetsiz olmaz." Bugünle dün arasında en büyük fark "mutlak fikri"nin yıkılmasıdır. Din de "cemiyetin ve milliyetin bir hususiyeti"dir. Yahya Kemal, dine karşı bir "muvazaa" (compensation) içinde bulunmakla birlikte, tasavvufu "mythe personnel"ine almağa çalışır ve tasavvufa bağlı tarafı daima tarihle beraber gider.

"Huzur" romanında, Mümtaz-İhsan diyalogu ise, Yahya Kemal'in tarih mesajının sosyal ve psikolojik alanlara yansıtılması olarak değerlendirilmelidir. Nitekim, Yahya Kemal, eserin temalar orkestrasında,

bazen Mümtaz'ın ve Nuran'ın düşüncelerinde, bazan doğrudan doğruya şiiriyle ve kendisi olarak görünmekte, romanın bütün dokusuna yayılmış bulunan İhsan'ın kişiliği ise, açıkça Yahya Kemal'in portresini vermektedir.

Roman boyunca; imkânlar hazinesi bir Doğu Anadolu, Tortum'dan başlayarak Akdeniz'e kadar inen bir enerji sistemi, servete gömüllü bir Marmara, ekonomi-politik bilmeden yapılan yenilikler, nesillerin beraberce okuduğu beş kitap bulunmayan bir Türkiye... gibi gözlem ve dikkatleriyle, eğer Tanpınar konuşturmasa hiçbir zaman yeterince tanıma imkânı bulamayacağımız bir Yahya Kemal'le karşı karşıyayızdır. Böylece, eski şiirimiz, musikimiz, tarihimiz, mistisizmimiz, insanımız, medeniyetimiz, fikir ve aksiyon, kültür ve ekonomi, ve bütün önemli sorularımız üzerine düşünceleri ile edebiyat dışı bir Yahya Kemal'i de tanıma imkânı buluruz.

Fakat eserin asıl önemli yanı, Yahya Kemal'in, savaşın eşiğinde bir Avrupa'nın hemen yanında, (1940'lar) küçük ekonomisi içinde, kaybettiği güzelliklerde arayışları arasında kalmış, tek insana gönderdiği şu mesajda toplanmış görülebilir:

"Hiçbir şeyi kendimize kader yapmağa hakkımız yoktur. Hayat o kadar geniş ve insan o kadar büyük meseleler içinde ki, onu korumak için düşüncelerimizde ve hayatımızda hür olmalıyız... Bir insanda fazla gecikilmez. Birçok şeyler gibi insanlar da kuyuya benzer. İçlerinde boğulabiliriz... Hayat fikir ve belki de mücadele istiyor. Hissî duruşlar değil."

Yaralı Mümtaz, seçkin aydın, ondan aldığı işaretle, sorumluluğunu taşıyacağı fikrin adamı olma gücünü yeniden bulacaktır.

Ölümünden Sonra Dediler ki:

"İstanbul, en büyük en vefâh, en konuşkan âşıkını kaybetti... Sevgilisinin kusurlarını bile meziyetlerinden çok seven onun her şeyinde bir ayrı güzellik, bir ayrı özellik gören bir âşık!.. Yahyâ Kemâl'de, İstanbul aşkı, eski mistiklerdeki Tanrı sevgisi gibi bir şeydi..."

B.Kemal Çağlar

"Yahyâ Kemâl, başlıbaşına bir kuvvet ve kudret hârikası idi. Ölüncüye kadar hassas ruhu ile koca bir Tarihi yaşatmış ve onda yaşamak zevkini duymuştur... Y.Kemâl'de: "Hangi şey ki Türktür, benimdir" diyen bir hâlet vardı."

R.Cevad Ulunay

"Yahya Kemâl gibi bir kültür varlığını bir millet nesillerce emekten, onun yaşayacağı, mahsul vereceği muhiti ve iklimi hazırladıktan sonra yetiştirebilir..."

A.Emin Yalman

"Yahyâ Kemâl'de şiir, Şark ve Garb'daki tamamıyeti içinde yani hem anânelerin ve nâdide kalıpların mahsûlü, hem de serbest bir ruh fışkırması olarak mevcut ve mahfuzdur... Bizlere tarihimize bakarak, ondan kuvvet alarak, muasır düşünce ile hissin sahipleri olmamızı öğretmiştir."

Burhan Belge

"Bu her adımı millî hayatın ve tarihin bir köşesini aydınlatan, bizi mâzimizle yeniden barıştıran her lâhza kendi kendimiz olmaya dâvet eden bu adamda vaziyetleri açık olarak görmenin dehası vardı..."

A.Hamdi Tanpınar

"Bazı Avrupa mütefekkirleri millî ve tarihî bir romantizm yaratan şâirlerden mahzun milletlerin yaşama kabiliyetinden şüphe ederler. Yahya Kemâl, konuştuklarını yazsaydı Türkiye'de bu romantizmin en büyük mümessili olduğu anlaşılacaktı."

Peyami Safa

"Tarih, Yahya Kemal için vatanı. Vatan, Osmanlı akıncılarının bize alıp teslim ettiği ve ancak eski halindeki mekândı. Şiirlerini okuyanlar var oldukça Yahya Kemâl, Hayal Şehir'in hayal şâiri olarak yaşayacaktır."

H.Âli Yücel

"Kültürümüze ve Türk'ün müslümanlığına candan bağlılığı onda medeniyet ve insanlık sevgisinin kapısı idi. Sûfilere hayrandı, onlarda insanlık sevgisini ve insanî ahlâkın örneklerini görüyordu... Y.Kemâl, eskinin sağlam tarafı ile yeni şiir arasında devmalılığı temin eden, yeniye yaratıcılığını veren sarsılmaz bir köprüdür"

Ord.Prof.H.Ziya Ülken

"Kendisini son olarak geçen yıl Park Otel'de gördüğümde 30 yıl önceki aynı coşkulu hava-sı içinde bulmuştum. Behçet Kemal, okuduğu Süleymaniye'de Bayram Sabahı'nı bitirdiği zaman, gözlerinde yaşa benzer büyük bir aşkın parıltısını görmüştüm. Şiirin kutsallığına, ölmezliğine inanan, onunla başbaşa kalmaktan daha büyük haz tanımayan insandı YAHYA KEMAL..."

Ord.Prof.S.Kemâl Yetkin

"O, Sinan gibi hünerinin bütün sırrını beraberinde alıp götürmüş eşsiz bir sanatkârdı... Y.Kemâl, yalnız şu veya bu tarzda bir şâir değil, gelmiş geçmiş bütün edebî tarzları nefsinde cemetmiş bir şiir şuurı idi..."

Y.Kadri Karaosmanoğlu

"Lirik tarafı çok kuvvetli, Türkçesi emsalsizdi. Şiirleri en çok aşka ve tabiata dayanırdı, ama bazılarında maddî hayatımızın sınırlarını çok aşmış, hayatın öbür tarafını sezen kudretli mısralar yazmıştır..."

Halide Edip Adıvar

"Millî rûhu çok derinden duyan ve ona âşık olan bir insandı. Bu rûhu ve estetiği bize yepyeni birdille verdi. Y.Kemâl'in eski dille yazdığı şiirler de bençe yenidir"

Prof.A.Nihat Tarlan

"Zamanımızın Türk klâsik şiirini en yüksek noktaya ulaştırmış en büyük şâiri idi. Lîsana tasarrufu ve his, inceliği ile şiirlerinde mânâ, lâfız ve edâ bakımından fevkalâde renkli ve âhenkli eserler vermeye muvafak olmuştu. Tarihe olan vukufu ve nüktedanlığı emsalsiz idi."

Burhan Felek

"...Bir başka devrin Türk'üydü o. Aramızda bir başka devrin insanı olarak ama bizi hiç incetmemeye çalışarak, kendi devrine de asla ve bir an ihanet etmeden, devrini her an beyninde ve gönlünde yaşatarak dolaştı durdu..."

N.Nazif Tepedelenlioğlu

Tabutu Başında Vehbi Eralp'ın Konuşması

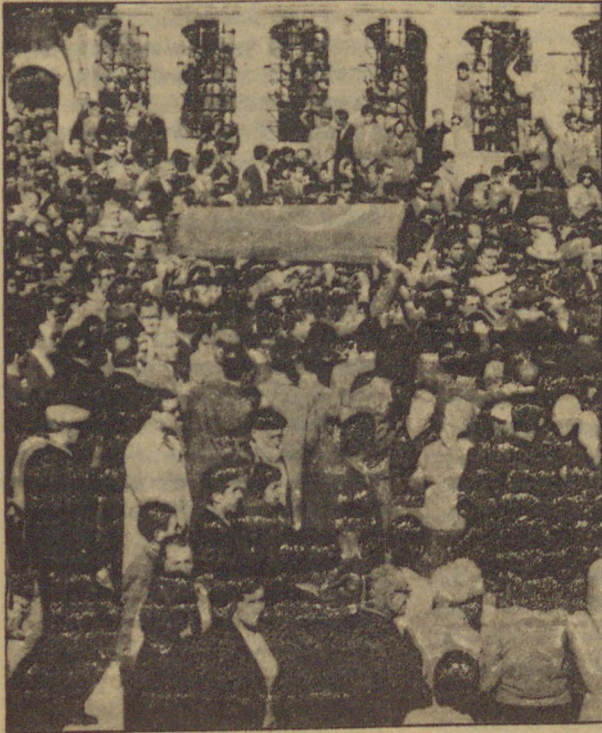
Üniversite'deki törende, Prof. Vehbi Eralp, "Aziz Üstad" hitabıyla yaptığı konuşmada bu yakın dostu için şunları söylemişti:

"Bugün ilk defa olarak sana, "sen" diye hitabedeceğim. Bunu, bir hüremetsizlik sayma. Bilirsin ki, sana olan sevgim gibi saygım da büyüktür. Fakat şimdi sen artık bizim dünyamızda değilsin, bunun için sana "sen" diyebilirim. Ama ben yine bir vehmin içindeyim, henüz ölümüne alışamadım. (...)

Senin üç büyük sevgilin vardı: Vatan, millet, İstanbul... Ama bu üç sevgili de şairlerin sevgililerine benzemiyorlar, vefasız değiller. Vatan ve millet, daha sağlığında seni kalbine bastı. İstanbul ise, bak tabutunun başında. Sen, İstanbul güneş altında ve poyrazda güzel derdin. Bu sevdiğin şehir bugün en güzel çehresiyle karşında duruyor. Onun her semtini, her köşesini nasıl içten bilir, tanır ve anlatırdın. Bir güzelin sesinde bile İstanbul'u duyardın:

İstanbul'u duydum, daha bir kerre sesinde

demiyor musun? Onun bir semtini, Kanlıca'yı sevmek için bile

ömrümüzün kısa olduğunu söylemiştin. Mısralarm, bu şehrin güzellikleriyle doludur.

Vatan ve millet de iki büyük sevgilindi. Tedavi için gittiğin son seyahatlerinde, dünyanın en medeni tanınmış şehirlerinde rahat edemiyor, bir an evvel dönmeye can atıyordun. Vatanın toprağı seni gittikçe daha çok çekiyordu. Bugün bu toprağın altında çok sevdiğin Boğaz'ın bir kıyısında, kendi tabirine "son uykunu uyumaya" gidiyorsun. Başka bir şiirinde bunu, "Başka bir müziğe geçiş" diye anlatmıştın.

Vatan ve millet... Yalnız bu mefhumlara değil, bu kelimelere de bağlıydın. Vatana toprak, millet ehalk diyenlere düşman kesilirdin. Bâzen bu iki kelimeyi, bir tek mısraında kullanırdın. Kocamustafapaşa şiirinde:

*Öyle sınımış bu vatan semtine milliyetlimiz
Ki biziz hem görülen hem duyulan, yalnız biz*

diyorsun. Biz vatanın ve milletin gerçekten ne olduğunu senden öğrendik. (...)

Görüyorum ki, senin şânına lâyık şeyler söyleyemedim. Halbuki, bunu çok istiyorum. Son bir defa bana yardım et. Büyük bestekâr İtri için söylediğin şiirde:

*O dehâ öyle toplamış ki bizi,
Yedi yüz yıl süren hikâyemizi,
Dinlemiş ihtiyâr çarılardan.*

diyordun. Bana öyle geliyor ki, bu mısralarla sen yine kendini anlattın.

Artık son sözlerimi söylüyorum. Mütâreke'nin kara günlerinde bu binâda gençlere ümit ve ışık verdin. Bu ve bütün hizmetlerin için, İstanbul Üniversitesi ve Edebiyat Fakültesi sana minnettedir. Huzurunda huşu ile, hüremle, sevgi ile eğiliyoruz, aziz üstad, sevgili üstad, eşsiz şâir Yahya Kemal!.."

Mezar taşına, "Rindlerin Ölümü" adlı şiirinin ikinci kıtasını teşkil eden ve rindâne tavrının en mükemmel örneklerinden birisi olan, şu mısralar yazılmıştır:

*Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde
Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter
Ve serin serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter.*

Neşre layık gördüğü ilk şiiri 1907 tarihini taşıyan "Mehlika Sultan" dir. Bugün 65. yılını idrak eden büyük şairin şiir hayatı 42 yılı buluyor. 1. Cihan Harbinde onun ilk şiirleri neşredilerek değil, şifahi olarak yayıldı. Kulaktan kulağa fısıldanan, hafızadan hafzaya perçinlenen şiir katreleri, bunlar iksir damlaları gibiydi.

Canavarlar kaçtıymış gibi gör bir doludan
Ehlisalıp ordusu bozgun kaçıyor Niğbolu'dan
Akdeniz Ufkunu bir mavi duman gölgeliyor
Elli katyonlu donanma-i hümayun geliyor

Daha kulaktan işittiğimiz bu şiir katrelerinden bile belliydi ki onları yaratan şairde yepyeni bir eda ve tertemiz bir Türkçe var. Aruz o zamana kadar, ya ezilir, ya nesirleşirdi. Şimdi hem işikâlini kazanmış hem sözden sese çıkmıştır.

İKİZLİ SES:

Şairin neşir hayatı, "Yeni Mecmua" ile başlar. 1918 Mart'ında Bulunmuş Sahifeler başlığı altında "Mahurdan Gazel", "Bir Suki", "Şerefâd" isimli gazelleri çıktı. Aynı yılın Nisanı'nda "Nazar"; anladık ki onun şiirinde ikizli bir ses var. Eski tarz şiirlerinde maziyi seslendiriyor. Bugünün canlı Türkçesiyle yazdıklarında da kendi sesleniyor. Klasik tarzdaki manzumelerinin hususiyetleri şunlardı: O, eski büyük şairlerin saf şiirde erdiği ebedi kıymeti gördü. Maziyi hasreti bundandır, fakat onları molozdan kurtarıp gazele yekpârelik verdi, bu yüzden de maziyi kendine mütehasır etti. Eski tarzda daha çok "artist", yeni tarzda daha ziyade "şair"di. Fakat her ikisinde de "artist" ve "şair" birbirinden ayrılmıyordu ve ay-

Yahya Kemâl Beyatlı

şaire okuyup, "Bunda ne var?" demiş. Şair de: "Bir ruh hâletinin oluşudur o." diye cevap vermiş. Bu cevaptaki tevazuu bir yana bırakalım. O şiir en dolgun, bir romanın mânevi bir taz-yik makinesiyle sıkıştırılarak sıkıştırılarak komprime hâline getirilmiş özülük içinde özleştirilmişti.

MİLLÎ VE GARBLI TARAFI:

Yahya Kemâl'in sanatındaki en barık hususiyet, onun "millî", olmakla "Garpli" olmayı en iyi ahenkleştirmesidir. Bunu bize canlı bir misal halinde iki şiiri gösterir. Biri 6 mısralık küçük "Üsküp", diğeri 36 mısralık "Açık Deniz". Bursa'nın fethinden 63 yıl sonra ve İstanbul'un fethinden 164 yıl önce Türk beldesi olan Üsküp Yahya Kemâl'in doğduğu yerdur. Falih Rifka, Balkan seyahatinde o beldemizden bahsederken, "Eyüp kadar Türk olan Üsküp" demişti. Şair o Üsküb'ü şöyle anlatır:

Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyarındır
"Evlad-ı Fatihân"a onun yâdigârındır
Üsküp ki Şar dağıyla tamamıydı Bursa'nım
Bir tale bahçesiydi dâkûlmüş temiz kamm
Bir dâstanım arşa asılmış sıtahtarı
Parladı yaşlı gözlerö bayram subahtarı

İşte bu Üsküp'lü çocuk ki, bunu "Açık Deniz"den öğreniyoruz. Hep Türk tarihinin hele o diyarlarda büsbütün canlı duran havasını teneffüs ederek yaşad:

Duydum akıncı cadderimin ihtirasım
Her yaz şimâle doğru asırlarca bir koşu

Hem de "Ordu mağlup ve vatan yaslı" iken hem de "Mahzun hududların ötesinden akan sular" hep hicretleri ve hicranları söyleyip dururken:

İsmail Habib Sevük

rılamazdı. Yalnız aralarında bir adım-lik hız farkı vardı.

OLGUNLUK DEVRİ:

En olgun ilk şiiri "Dergâh"ın 6. sayısında 30 Temmuz 1921'de çıktı. "Ses" ismini taşıyan bu manzumeye bir "roman şiir" diyebiliriz. O kadar ki Halide Edip gibi ön safta bir romancımız "Kalp Ağrısı" ve "Ateşten Gömlek" romanlarının isimlerini o şiirden çıkardı. Daha sonra Yahya Kemal'den dinledikti, Darülfünun'da Cenap Şehabettin o şiirin ilk beytini:

Günlerce ne gördüm, ne de bir kimseye sordum
Yârâb, hele kalb ağrılarım durdu
diyordum

Küyama girdi her gece bir fışkıma zın

dedi ve Türk haşmetindeki her yaz asırlarca sürmüş bir koşuyla bitmeyen heybeti anlattı.

"Bâdim nedir ufaktaki sonsuzluğun adı"

Onun diğer bir misâlini nerede görebiliriz?... "Garbin son ucunda" okuyasun kıyısına gitti, onun önüne durulmayan med zamanı:

*Yalın, vapor ne varsa kaşınış limanlara
Yalın omada kostoca meydan ve manzara
Evet tıpkı:
Her yaz şimâli degra asırlarca bir kışa*

YAPI ZENGİNLİĞİ:

Yahya Kemâl'in şimdiden üç ayrı cilt teşkil eden şiirleri henüz kitaplar halinde çıkmadığı için onun şiirlerini küll olarak yakından takip edemeyenler onun şiirlerindeki mimarinin çeşitli zenginliğini takdir edemezler. O mimarinin her ayrı mevzuu kendi başınabir yapı kümesidir:

Aşk, musiki, rindlik, deniz, mevsim, yurt, tarih gibi çeşit çeşit mevzuların her birinde kendi başlarına birer yapı bütünleriyle yükselen şiirler var. Bu şiir yapıları "kolime" dediğimiz o gövdesiz, şeffaf elle tutulmaz; o duygu düşünce, hafız molekleriyle meydana gelen bükülü malzemeyle yapıldı. O malzemenin nesi de "ritim" denen iç âhenkle örülmüştür. Her mevzuu kendi hariminde birer akra-ba gibi şiirleri küme halinde topladıktan sonra bu kümelerde gene birbirini tamamlayan birer âhenkte bir araya toplanarak sentezleştiler. İşte Yahya Kemâl'in şiir mimârisi bu sentezin manasıdır.

SÜLEYMAN VE ŞAİR:

Şairin "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" diye henüz bitirilmeyen heybetli bir şiiri var. Cami orada bir kubbe olmaktan çıkıp, bir vatan; cemaat, orada bir mümin kalabalığı olmaktan çıkıp bir millet olur ve onun için bayram topları onun kulağına Barbaros'un sefer dönüşünde atılan topları gibi gelir. Evet Süleymaniye ne yalnız kubbe, ne yalnız cami, nedir o? Mehmet Akif öyle bir cami yapmak için:

Bir Süleyman daha lâzım yemden, bir de Sinan

demmişti. Hayır bugün Sinan'ın dehasile Süleyman'ın hazinesi de olsa böyle bir cami yapılamaz. Onu yalnız bir fert ve bir hazine de değil bütün bir milletin medeniyet seviyesi yarattı. Bir millet öyle bir abide meydana getirmek için

çinicilik, taşçılık, camcılık, oymacılık, hattatlık gibi bir sürü sanatlarda en yüksek mertebeye çıkmış olmalıdır. Evet Süleymaniye yalnız mimar dehasıyla hükümdâr hazinesinin değil, bütün bir milletindi. Süleymaniye öyle beş-altı yılda yapılmıyordu. O Selçuk Türklerinden beri beş-altı asır içinden süzülüp geldi.

O âbide gibi hakiki ve büyük şâirler de yalnız kendinin değildir. Yunus Emre'den Yahya Kemâl'e kadar yedi asrın hakiki şâirleri birbirinden dalga alıp birbirine dalga veren heybetli bir silsilenin zirveleri oldular. Yahya Kemâl de yalnız kendinin değil, asırlarıdır. Çıkar suyu bir su olmaktan çıkıp bir iksir olmak pâyesine yükselmek için tabiatın böğrü içinde ne kadar dağ dipleriyle ne kadar vâdi aralarından süzülür süzülür tabiatın ne kadar laboratuvarlarından geçip kimbilir ne kadar emek çaktı. Şiiri bir iksir yapmak isteyenler de hayat ve sanatın labirentleri arasında dolana dolana aynı emekleri çektiler.

MUSİKİ:

Şiir sözün ses oluşu, musiki sesin, nağmeye akışı "şâirlerimiz mi, bestekârlarımız mı daha büyük tereddüdeyim." dediğini Yahya Kemâl'in kendi ağzından işittiklerimizdir. Fuzuli, Nef'i, Nedim, İtrî, Hafız Post, İsmail Dede sözü ses yapanlarla sesi beste yapanlar hep aynı cinsten şâhikalar. "İtrî" manzumesinde şair o büyük musiki dehamızı "Şafak vaktinin cihangiri" diye vasıflandırdı. İtrî de Süleymaniye camii gibi tek görünüşlü değil, İtrî de bütün imparatorluğa mihrak olduğu için şair ona "O deha öyle toplamış ki bizi" dedi. Onun "Musikisinde bir taraftan din, bir taraftan hayat aktı." "Boğaz denen şehrayın, mavi Tunca, gür Fırat", herşey kusacası;

*Hüsnuvâz, sevkîmiz, zafetlerimiz
Bize bucaz o kâinât aktı.*

RİNDLİK

Rindlik ki, klasik şiirin en feyizli ilham kaynaklarından biri ve o şiirin en kabark âzgilî bir hüviyettir. Yahya Kemâl, "Eski Şiirin Rüzgarıyla" yazdığı klasik manzumelerde rindliğe mazinin bütün kesâfet kıymetini verdiği gibi canlı Türkçe ile yazdığı şiirlerinde de ona yepyeni bir mâhiyet bahşetti. Bu yolda, "Rindlerin Hayatı", "Rindlerin Akşamı", "Rindlerin Ölümü" isimli üç manzumesi vardır. Rind şâirler öldük-

ten sonra da ölmemiş gibi yaşarlar. Ama onlar hayatlarında da gerçek bir rind olmalı;

*Bazen kader gelen bora halinde zorludur
Değler nasıl bakarsa siyah ufka öyle bak*

Gerçek rind işte o dağlar gibi bakan adamdır. Yahya Kemâl 40 yıl her türlü iğvalara rağmen kendi şiir idealinden bir zerre inhiraf göstermedi. Halin icaplarına uymaktan uzak, hiçbir vakit cıkkını düşünmeye tenezzül etmeksizin şiirini hiçbir dünyevi emele alet etmeden hep kendi idealine sadık kaldı. İşte şâirin hakiki rindliği buradadır.

TARİH:

Şairimiz iyi tarih bilir, tarih onun şiirine de en gürbüz ilham kaynağı oldu. Fakat o kafasını tarihe ambar yapanlardan değil. O nebatın topraktaki has-saları üsâresiyle çeken uvzi bir hadise halinde tarihi kendi hüviyetine mal etmeyi bildi. Maziye kitap yardımıyla kendine getirmez, kendini şiirin kanadile mazinin içine götürür. "İstanbul'u alan Yeniçerîye gazel" de o da Akşemseddin ile beraber tekbir getirdi. "Akıncı" da "Bir yaz günü Tuna'yı şimşek gibi" geçenler arasında o da vardı; hele onar beyitten iki bendini bitirdiği "Yavuzname" her bendte beyitler paviyon paviyon bir tepeye dizilen binalar gibi birbirini desteklemektedir. Bu heybetler heybeti manzum biterse o Fuzuli'nin "Kerbela"sı, Bakî'nin "Kanuni"si gibi beş-altı asırlık şiirimizin nirengi abidelerinden biri olacak.

ŞİİRİN SIRRI

Onun mevzuları daha çok, fakat hep-sini saymaya imkân yok. Hem mevzudan ne çıkar? Şiir'in kendine eremedikten sonra hangi nevzu bir kıymet oldu? Onun 150'yi aşan şiirleri arasında en kıymetlisi, şiirin kendine erişidir. Şiir ki, lafızla mânânın bedenle ruh gibi uzvileşen bir âhengidir. Şiir ki, ezelden ebede bir edâdır. Mesale ona ermekte. Fakat bu o kadar güç ki 10 yıl önce bitiremediği birkaç büyük şiiri kast ederek, "Kafamda kanayan birkaç yara var, ah onları bir dindirebilsem." demişti. Şiirin yakut bir selsebil gibi kanayan ıstı-rabı, ne yapalım sanat çetin şey, sanatın yüzü pembeleşmek için bizim içimiz kanayacak. Büyük şâirimize daha nice başarılar dileriz.

Sanat Yılığ 1940,

Yahya Kemâl Enstitüsü'nün Kurulması ve Kitaplarının Basılması

Ekrem Hakkı AYVERDİ

Yahya Kemal ile aramızda, ne meşrep, ne meslek, ne mevki ve ne de seviye bakımından bir vech-i şebah vardı. O, kendisinden lâubâlice bahsedilmesinden çok çekinir, ben aldırılmaz gelir geçirdim.

Yahya Kemal'e İstanbul'da bulunduğu yazlarda Emirgân'ın mâruf Çınaraltı Kahvesi'nde rastlaştık; o eli ile bastonuna dayanarak ahıbbâsiyle görüşür, dalıp girmesini seyreden tâifesi arada şakalar yapar, o da hemen cevabını yapıstırırdı, fakat hemen gözleri karşı sâhildeki Kanlıca'ya dalaradı. Gözleri yoluyla, derûnunda, benliğinde bir Kanlıca kurardı. Zannederim "Kanlıca'da Bahar" şiiri böyle doğdu.

Ben kendisini saygılı birselâmla iktifa ederdim. Bir gün sormuş: "Şu, nargilesini içip Kanlıca Çubuklu'yu emârcesine seyreden genç kim?" Mimardır cevabını alınca, yapsın diye istihfâf etmiş. "Yok bu böyle değil, Osmanlı eserlerini öpe koklaya restora ede.; bu arada içinde gördüğü o dünyâların mânâsını, lübbünü araştırır. Binaların iç bünyelerini görebilmektedir. Fakat bu güne kadar kâğıt üzerinde makalelerden başka bir eser meydana getirmedi" cevabını alır.

İşte vaziyeti değiştiren hâdiseler... Ben onu biliyordum, o, beni anladı ve yakınlık kuruldu. Bizi bağlayan Osmanlılıktı.

Gıyâbımda cereyân eden bu hâdiseden sonra, Topkapı Sarayı Müdürü Tahsin Öz Bey'in odasında karşılaştık. Her gün görüştüğü bir adam gibi benimle alâkadar oldu.

O sırada bizim evdeki Osmanlı sedirinden, yazı, alâni levhalar İznik çinileri vesâire koleksiyonları olduğunu Tahsin Bey söyleyince görmek arzûsunu ihtiyâr etti. Geldi ve gördü, pek hoşlandı. Ben de "bir akşam yemeği yesek nasıl olur?" diye bir ikramda bulundum.

"Hay hay, fakat ya'nız gelmem; bir iki sâzende ile olur mu?" cevabını alınca ha-

**Yahya Kemâl'in eserlerinin
neşri için müstakil
bir cemiyet
düşünülmez miydi?
Akla gelir ama
ve hatta imkânsızdı...
müstâcilen yapılması güç**

zırlığını yaptı. Münir Nureddin, ud, kânun ve kemandan mürekkep hey'etle geldi. Bu toplantılar belki sekiz on defa tekrar etti. O önce kendi âlemine dalıyordu, ben de mûsiki ile mest bir halde tek başıma kalıyordum. Çünkü ben içmem: öyle olunca da âleme aykırı düşüyordum.

Ziyâfetleri tavsattık ve ben hemen her hafta Park Oteli'ne gidip sohbet ediyordum, ondan zevk alıyordum.

Bu ziyâfetler sırasında geçen bir vakacık Yahya Kemal'in, yazacağı şiire nasıl meşbû olduğunu göstermesi itibârıyla câlib-i dikkattir.

Bize gelmek üzere tramvaya biniyor. Arka sahanlıkta dudaklarını oynatarak dünyadan kendi kendine bir şeyler soruyor.

Edirne Kapısı'na geldiği zaman bizim durağa gelip gelmediklerini soruyor. Aman efendi, o çok oldu, burası son durak diyorlar ve aynı arabada devam edip bize geliyor. Bunu duyduk ama bahsetmedik.

1950'de Nihat Sâmî Bey ile tanıştım. Bir insan bir sanatkârı bir şairi ancak ancak Nihat Bey'in Yahya Kemal'i keşfettiği ve lübbünü gösterdiği kadar anlayabilir.

Keşke Yunus Emre'nin, Fuzûlî'nin de birer peyk olsa idi, bu dersece uzak düşmezler, onların üslûbuna müşabih, fakat taraflarından söylendiği meşkuk şiirlerin hakikati meydana çıkar, mâna, metin, ka-

fiye, vezin, bir kelime ile şiiriyetin mâhiyeti gün gibi âşikâr olurdu.

İşte Nihat Sâmî Bey, Yahya Kemal için bu istenilen peyk olmuştur. Bu peyklikten de zerre kadar yüksünmemiş, kendine bir pay çıkarmamış, bütün emeğini mîllete hediye etmiştir.

1950'den sonra Nihat Bey'le ünsiyetimiz ilerlediği nisbette Yahya Kemal'le hemhâl olduk, sık sık Park Oteli'ne gider, saatlerce kalırdık.

Yine 1950'de İstanbul Fetih Cemiyeti kurulup, benim oradaki çalışmalarım ve yazmaya başladığım, hani yukarıda benim için "daha kâğıt üstüne dökmedi" dedikleri bendeniz kalemin kâstâgini çözmüş-tü artık.

İlk hacimli kitabım olan (Fâtih Devri Mimârisi'ni) evirip çevirdikten sonra Yahya Kemal'in yüzünde bir memnûniyet daha belirdi. Fakat bir istidrâdı yetiştirdi. Fâtih Devri Mimârisi denince yalnız o saltanat zamanında mânâsı çıkabilirdi. "Keşke Fâtih Devrinde Osmanlı Mimârisi" dense idi gibi bir imâ ağızından aktı. Ne kadar haklı idi; Fâtih devrindekilerin bir evveli yok muydu? Vardı. Vardı; istikbalde sırayeti daha bâriz oldu.

1953'de bu mürâfaadan sonra, hastalıkları tedâvi için gaybûbetleri ve 1958'de de vefatı.

★
★ ★

Benim şahsen Yahya Kemal hakkındaki tutumum yukarıdaki sözlerle anlatılıyor. Bu tutumum kitapların neşrinde başrolü oynayacaktır.

Bu sırada Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti nâmiyle bir teşekkül ortaya çıktı. Reisi Doktor İhsan Sükrü Bey'di. Programını tafsile hâcet yok. Yalnız tedârik ettikleri yardımlarla Yahya Kemal'e acâlib bir kabir inşâ ettiklerini, bir heykelciğini yaptıkları ve her vefat sene-i devriyesinde, Yahya Kemal'in mâlûm düşkünlü-

günü yaşatmak istercesine Bebek'deki Âşyan Gazinosu'nda toplantıları yapıldı. Nihad Sâmî Bey şairin bütün eserlerini tanıyor ve biliyordu. Hayatta iken bütün ısrarlarına rağmen kitap hâlinde neşrini, binbir bahâne ile hep tehir etmişti. Şimdi vefâtından sonra vârislerle anlaşılıp bizim basmamızı birkaç hafta imâ etti. Esâsen İstanbul Fetih Cemiyeti'nin şahsiyet-i hükmiyesi içinde İstanbul Enstitüsü kurulmuştu; bu enstitü henüz yapılmayan neşriyatı tanzim etmiş, mevzulara göre şahıslara havâle etmişti. Nitelik mimâr kısmı ben-denizde idi.

Nihad Bey'in fikri Yahya Kemal'in vârisleriyle de anlaşarak yine Cemiyetin şahsiyet-i hükmiyesi içinde bir Yahya Kemal Enstitüsü kurmaktı. Fakat çok çekiniyor bir türlü tam açılmıyordu.

İstanbul Fetih Cemiyeti'nin, Fâtih Sultan Mehmed'in şahsı, Fâtih'le alakalı bütün mes'eleler, koyduğu nizam ve bilhassa zamanında yapılan mimârî eserler ve imar işleriyle meşgul olunmasını emrediyordu; madde sarıhtı.

Yahya Kemal'in eserlerinin neşri için müstakil bir cemiyet düşünülmez miydi? Akla gelir ama müstacillen yapılması güç ve hattâ imkânsızdı. Çünkü yeni bir cemiyet yor ister, çalışacak ve vesikalarını saklayıp ferah ferah tasnif etmesi kabil olacak sâha ister. Hopsinin üstünde maddî ve mâlî imkân lâzımdı.

Nihad Sami Bey, Fetih Cemiyeti'nin bünyesinde, İstanbul Enstitüsü gibi bir enstitü düşündüğünü, fakat nizamında Yahya Kemal mevzu bahsolmadığından bir türlü teklif edemediğini söylödü. O zaman biraz laubâlike güldüm. Nizamnâmede İstanbul mevzu var mı idi? Vardı. Peki İstanbul'u Yahya Kemal kadar güzel tahlil eden, güzel anlatan kim vardı? Yoktu. Hemen kuralım. Boynuma sarılmadığı kaldı. İş müstâceldi. Zira tab'ı esnafı pusuda bekliyordu.

1958'de Enstitü kuruldu. İlk âzâ Nihad Reşad Balger, Abdülhak Şinasi Hisar, Vehbi Eralp, Nihad Sami, Ekrem Hakkı Ayvârdı, Ahmed Hamdi Tanpınar'dı. 1959'da Said Nazif Özakan, Yahya Kemal'in kardaşı Reşad Boyatlı, Sıddık Sâmî Onar 1960'da Hâlis Erginer, 1965'de Nazmi Çagan Paşa, Nihad Sâmî Bey'in hastalığı sırasında 1974'de Nermin Pekin Hanım ve Komâl Eraslan Beyler dâhil oldular.

Vürisler yüksek hisse alıyorlardı; Hemen kabul ettik. Park-Oteli idâresi elbise, pabuç, üzerinde çalıştığı masa ve koltuğu hediye etti.

Yahya Kemal'in evrâkı çok büyük üç sandıkta, hiç tasnif edilmeden dolu idi. Başta Nihad Bey, olmak üzere koları sıvadılar. Toz, toprak arasında bir çalışma. Bu perâkende kâğıtlara yazılmış evrâkı sıraya koydular. O zamana kadar yalnız şiir kitapları çıkarılabilir sanırken, koca ciltler teşkil eden nesirler bulduk. Aynı zamanda imzâsiyle ve nâm-ı müstearla yazdığı mecmua ve gazeteler tarandı, bulundu.

Bir de meselâ Aziz İstanbul, Eğil Dağlar gibi aynı mevzû etrafında toplanan evrâkın bir tasnifi mes'alesi vardı. Şiirler ve nesirler birbirinin arkasından pek süratle neşredildi.

Bu arada kendileri teşebbüs bile etmedikleri halde, Yahya Kemal'in hastahânedeki kendilerinin neşretmesini istediği hakkında bir iddia ile Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti mahkemeye müracaat etti. Mahkeme, üzerinde durmaya lüzum görmeden reddetti.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın ısrar ile talebi neticesinde Kendi Gök Kubbemiz, Aziz İstanbul ve Eğil Dağlar kitaplarından dokuzbin nüshasını 1000 Temel Eser takımından neşrine vârislerle beraber muafakat ettik. Bu ucuz fiat satışıma engel olacaktı ama memleket istifade edecekti. Ucuzca tedarik edecekti.

İşte bu yollarla Yahya Kemal'e ait şu eserler neşredildi; Bu eserlerin tab adedi bu sebeple diğerlerinden fazladır. Biz tab'a devam ile beşer altışar baskı daha yaptık ve yapmaktayız. Neşrolunan kitaplar şunlardır:

BASKI ADEDİ VE SAYISI

1. Kendi Gök Kubbemiz	1.	-	100.000
2. Eski Şiirin Rüzgârıyla	4.	-	15.000
3. Rubâiler	3.	-	7.000
4. Aziz İstanbul	4.	-	45.000
5. Eğil Dağlar	3.	-	40.000
6. Siyâsi Hikâyeler	2.	-	10.000
7. Siyâsi ve Edebi Portreler	2.	-	10.000
8. Edebiyâta Dâir	1.	-	10.000
9. Çocukluğum, Gençliğim,
Siyâsi ve Edebi
Hâtıralarım	1.	-	5.000
10. Târih Musâhabeleri	1.	-	5.000
11. Bitmemiş Şiirler	1.	-	5.000
12. Mektuplar-Makaleler	1.	-	5.000
13. Yahya Kemal Yaşarken	1.	-	5.000
14. Yahya Kemal'in Hâtıraları	1.	-	5.000
15. Yahya Kemal Enstitüsü
Mecmuası I.	1.	-	2.000
16. Yahya Kemal Enstitüsü
Mecmuası II.	1.	-	2.000

(Ölümünün Yirmibeşinci Yılında
Yahya Kemal Beyatlı s. 233-237)

Bir Sanatçının Arkasından

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Yahya Kemal'in ölüsü, her şeyden ziyade, bir âbidenin yıkılışını andırır. İstanbullular, bir sabah, gözlerini açınca onun yerini boş buldular ve içerinden, Süleymaniye ortadan kalkmış gibi bir hisse kapılıp üzüldüler. Bu yanlış veya "galat" bir his değildir ve İstanbullular ne kadar üzülsün haklıdır. Sinan, İstanbul'un dış manzarasında neyi tamamlamakta ise Yahya Kemal onun iç manzarasında öyle bir şeyi tamamıyordu. Bu bakımdan, belki, yıkılmış bir Süleymaniye'nin başlığını Selimiye, Fatih veya Sultanahmet'le doldurmak insana mümkün görünür ama, İstanbul'u içerisinden aydınlatan tek ışık sönmüncü ne yapılabilir?

Yahya Kemal, aramızdan ayrılıp giderken, işte bunun için, bize öyle geldi ki, İstanbul'un bütün renklerini ve şekillerini de beraberinde alıp götürdü. Yahut da bütün İstanbul panoraması, ışığı sönmüş bir renkli fenerin üstündeki resimler gibi silindi gitti. Bizim için artık ne Boğaziçi'nin mehtaplarını onun gözüyle görmek, ne saz seslerini onun kulağıyla dinlemek, ne ücret mahallelerin ıssızlığında ona açılan hikmetin derinliğine ermek, ne de viranelerden bir haşmetli saltanat çıkarmak mümkün olacaktır. O, Sinan gibi hünerinin bütün sırrını beraberinde alıp götürmüştü eşsiz bir sanatkârdı. Arkasında birçok hayranlar bıraktı ama, izinden yürüyebilecek tek bir müride yol vermedi; kendi eliyle açtığı bir büyük devri gene kendi eliyle kapadı.

Bir gün gele -k- evet heyhât! - bir gün gelecek, belki, Türk şiirinde, Türk edebiyatında attığı dev adımlarının izleri bile silinip gidecektir. Fakat, şu var ki, adı hiçbir zaman unutulmayacaktır. Ne de birçoklarının sandığı gibi, Divan şiirinin adları arasına karışacaktır. Zira, Yahya Kemal, yalnız şu veya bu tarzda bir şair değil, gelmiş geçmiş bütün edebi tarzları nefsinde cömertmiş bir şiir şuurı idi. Daha doğrusu, bu memlekette şiir sanatı ilk

defa onunla vezin kalıpları içine dökülen bir "sünuhat" işi olmaktan kurtulup bir yaratıcı zekâ eseri haline girmiştir. Bu bakımdan onu, kâh Divan edebiyatının, kâh aruz şairlerinin sonuncusu telâkki edenler veya öyle göstermek isteyenler pek büyük bir hataya düşmemektedirler. Yahya Kemal, bir tarzın sonuncusu değil, bir çağın başlangıcıdır ve edebiyat tarihimizde ancak bu sıfatta yer alması lâzım gelir.

Bu Türk şairinin Divan şiiriyle alâkası bir kuyumcunun mücevherlerle alâkasından öteye geçemez.

Evet, Yahya Kemal, tıpkı bir kuyumcu gibi, Divan şiirlerini birer ham madde halinde eline alıp yontmuş, işlemiş, dizmiş, düzenlemiş ve onlara kendisine gelinceye kadar kimsekin aklından geçmiyen değerleri vermiştir. Aruz ile münasebetine gelince, bu, hiçbir zaman dostane olmamıştır.

Yahya Kemal'in bütün ömrü kendi sesini "Fâilâtün, mefâillün" kalıplarından kurtarmak ve ona wagneriyen bir saha aramak cehdi içinde geçmiştir, ve nihayet o kalıpları eğe büke iradesine râmet-

miştir. Tamamiyle râmedebilmiş midir? Biz hayranlarınca evet; amma, sanatkârın kendisince öyle olmadığını sanıyorum. Aksi takdirde ölüncüye kadar şiirlerini bir kitap halinde neşretmeyişi ve böyle bir kitap başkaları tarafından neşredilince kızıp üzülmelerini neye hamledebiliriz?

Kim ne derse desün Yahya Kemal, elindeki vezin aletini o kadar hünerle kullanmasına rağmen, Türk şiirini dilediği kemale erdirememenin ıstırabını çökmekten bir an hâli kalmamıştır. O da Paul Valery gibi şiirin musikiden başka bir şey olmadığı veya olmaması lâzım geldiği kanaatinde idi. Son zamanlarında bu kanaatli o kadar kesinleşmişti ki, Bâki'nin kullandığı vezinleri bir yana atıp İtri'nin bestelerinden medet ummağa başlamıştı. Rühündeki âhengi ancak bu bestelerde yankılandırabiliyordu.

Zaten, öteden beri, bunun için değil midir ki, Yahya Kemal gerek başkalarının, gerek kendisinin bütün şiirlerini bir nevi lirik inşaat tarzıyla okurdu ve biz onu dinlerken yaratdığı nazmın, bir deruni âhenge dayandığını anlardık.

Lâkin şiir okuyan Yahya Kemal'in ardında bir de konuşan Yahya Kemal vardı. Hangisi hangisinden üstündü, hâlâ tayin edemiyorum. Ancak, kaybına en çok acıdığı insanın bu olduğunu biliyorum. Onun çağdaşları, arkadaşları ve dostları kadar, kendisini takibeden nesillerin ve mürtleleriyle hayranlarının da yokluğunu en ziyade hissedecekleri eşsiz şahsiyetin bu olacağını sanıyorum.

Biz, hepimiz birden, Yahya Kemal'in şiirlerini -ki çoğu ezberimizdedir- okuyarak teselli bulabiliriz. Fakat, kapılarını yalnız kendi eliyle açtığı o geniş edebi ve tarhi kültür hazinesinin bilgi, düşünce, görüş ve nükte zenginliklerinden kâim alma saadetini bundan böyle nasıl erebileceğiz?

*Ölümünün Yirmibeşinci Yılında
Yahya Kemal Beyatlı S.47-48*

Edirne'de Yahya Kemâl Akşamı

Prof.Z.F.Fındıkoğlu

Bu sıralarda edebi zindeliği gittikçe daha olgun şekilde yeni yeni mısralar yaratma suretiyle hâlâ üstünde olan şiir üstadı Yahya Kemâl'in doğum yıldönümü için hayranlarının toplanacağı kulaktan kulağa fısıldanıyordu. Mütevazî şairimizin bu gibi tezahürlerden ve toplantılardan hoşlanmasına rağmen, mahdut beş on hayran içinde bulunma teklifini de reddetmiyeceği bu fısıllılara katılan güzel güftügölar arasındaydı idi.

İstanbul'da beş on hayran müdiri ile Normandiye Salonunda yapılan toplantının cereyan ettiği günlerden bir gün, tesadüf benî Selimiye'nin yükseldiği beldeye attı. Sanki o salondaki toplantıya nazire olarak toplantının plânı burada hazırlanmıştı. Mâmafih plânlı ve programlı bir toplantı, bilmem ki, bu kadar güzel olabilir mi idi?

Edirne Kız Muallim Mektebinin toplantı odasındayız. Muhtelif nesillere mensup altmış kadar meslekdaşla beraberiz. Bu toplantı başlangıçta İstanbul'dan gelmiş ve Mektep-Cemiyet mevzuu üzerinde birkaç söz söylemiş bir arkadaş için miydi? Zahirde evet. Fakat hakikatte büsbütün baska bir saik, Selimiyenin kültür beççiliğini yapan beş on münevver buraya toplanmış bulunuyordu. Sanki Normandiya'da toplananların okumakta oldukları mısralar, dalga dalga salonun içini dolduruyordu. Orada belki Vehbi, yahut Hamdi mutlaka (Mâhurdan Gazel)'i veya Yaz'ın Hâtıralarını söylüyor ve anlatıyorlardı. Burada Yahya Kemal müridliğini Vehbi ile Hamdi'ye vermek hususunda sınırlanmış bir başka mürid vardı: Muhtar Bey (1).

Mektebin mustatil masası etrafında toplanan ve yarınki kadın öğreticilerin getirdikleri çayları içenler, birden gözlerini, elindeki meşin kablî şişkin cep defterini karıştıran Muhtar'a diktiler. İçimden

bir an, bu defteri elinde tutan adamı masa etrafındakilere tanıtmak arzusu geçti. Birden durakladım. Senelerden beri hayatını ailesi ile mektebi arasında Edirne'de geçiren Muhtar Erdem'i, onların benden fazla tanıması gerekti. Fakat hayır! Arada nesiller öyle değişiyor ki! Bu değişmeler arasında yalnız Muhtar ile ben ayrı bir tabaka, başka bir zümre teşkil ediyorduk. Onların hiçbirisi, 1919-1922 senelerinin "Dergâh"ında değillerdi. Onların hiçbirisi, İstanbul Üniversitesinin Garb Edebiyatı Müderrisinin tedaris rahlesinden geçmemişlerdi. Onlardan hiçbirisi, "Mehlika Sultan"ların doğuşuna, "1140 senesi"nin kutlulanmasına, yahut kısaca şu şişkin defterin içindeki bediaların yaratılışına şahit olmamışlardı. Çeyrek asırdan çok fazla, yarım asır olmağa pek az mesafeli bir devrenin hikayesine biraz da nesiller arasını bağlayan şeyleri hikâyeye borçlu değildik miydik?

Sözün kısası, şişkin defter muhtevası olan şiirlerin belki şimdi Normandiya'da hayranlarına tebessümlerini dağıtan sahibi ile bu defteri çeyrek asırdan beri adeta bir En'am gibi koynunda taşıyan

müridi 1919-1922 atmosferi içinde canlandırmak lazımdı. Bir melfemin başlaması, yahut rüzgâr makinesinin işlemesi veya devrin atmosferinin böylece tenefüs ettirilmesi zaruri idi. Toplantıda bulunanlardan biri: "Bizim kırk yıllık Muhtar'ı nereden tanıyor?" diye taaccüp bile izhar etmiş. O halde menkibenin hikayesi farz olmuştu.

Zaman nasıl da geçmiş-Şekillerin değişikliği, aradaki değişmelere daha çok ehemmiyet veriyor. Paris'te Kartiyelatin'in çevresinde otuz yedi, otuz sekiz yıl çok şey ifade etmez, fakat Bayezid Meydanı bu müddet içinde başka memleketlerin asırlık tahayyüllerine şahit oldu. Bu itibarla, mustatil masa etrafındaki meslekdaşları bu manzaradan haberdar etmek faydalı olabirdi.

İşte bir levha! Eski Zeynep Hanım Koşağının Edebiyatı dershanesi varlığı ile Türk tarihini temsil eden, Türk'ü ruh ve mânâ halinde sözlere sindirmiş olan genç müderris Yahya Kemal, ön sıralarda bir kaç çarşafli talebe, arkada erkek talebeler. Bu levha, müesseses dışındaki diğer levhalarla tamamlanmalı: devrin "Akademî" denen ve Sultanahmed'de Tapu Dairesine giderken daireye varmadan evvelki köşe kiraathanenin terasası. Son bir levha: "Dergâh" Mecmuası ve sahilfeleri. Bir kitabın sahilfeleri halinde bu levhalar şimdi karşımda birbirini takip ederek, 1955'e kadar sürüyor. Bütün bir tarih halkası helezonlar halinde resmoleniyor!

Bu levhalar arasında ince sarı kağıttan bir kapak içinde her on beş günün susamışlığını tatmine yarayan "Dergâh" koleksiyonlarını görüyoruz. Hafızam ve dinleyicilere anlattıklarım bir sergi halinde. Sergi üzerinde bazı portreler canlanıyor. Her biri bir edebî abide. Kimisi devrin şiirinde, kimisi edebiyatında, kimisi nesrinde, kimisi felsefesinde kutubluk ya-

Kar Musikisi

Mesut Cemil Tel

(Bu kusurlu kitabı büyük Yahya Kemal'in Cemil'e dair bir hatırası ile bitirmek istedim. Bu hatırayı, şiirdeki gibi mucizeli konuşma üslûbıyla, bize bir kaç defa öylesine anlatmıştı ki, her seferinde hepimiz konuşamaz, düşünemez, kımıldamaz olmuştuk. Fakat bu anlatış da Cemil'in Taksim halindeki besteleri gibi yalnız Yahya Kemal tarafından, bir an için ilk ve son defa mümkündür, üstelik plağa da alınmamıştır.

Çok gençmiş, jön Türkmüş. Avrupa'dan yeni gelmiş. Fransız kültürüne hayranmış. Memleketine alt her şeyi küçümsüyormuş. Snobmuş, züppe imiş. Kadıköy'ünde, Cevizlikte, Cemil'in pek yakın dostları merhum Şevket beyin ve oğlu Sahib beyin evinde O'nu tanımış... Zayıf, soluk renkli, gösterişsiz fakat garip bir adam... Tanburu bırakmış, kemençeyi almış... Yine yol vermedi Etem Dağları... Bir taksim. Yine kaynadı coştı dağların taşı... Bir taksim daha... Nazlı seküp gider güzel coylan... ve:

"-O zaman karşımda, altından bir kapı açıldı. Memleketime bu kapıdan girdim" diyor.

Yahya Kemal, çok sonra bir defa daha, Varşova'da iken, kasvetli ve uzun bir kış gecesinden kurtulmuş, yine o eserlerin açtığı kapıdan, memleketine, İstanbul'a, Kanlıca koyuna dönmüştür.

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu;
Bin yıl sürecektir zannedilen kar sesidir bu.
Bir kuytu manastırda dualar gibi gamlı,
Yüzlerce ağızdan koro halinde devamlı
Bir erganun ahengi yayılmakta derinden;
Duydumsa de zevk almadım İslav kederinden
Zihnin bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tamburi Cemil Bey çalıyor eski plakta
Birden bire mes'udum iştirmek hevesile
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesile
Sandım ki uzaklaştı yağın kar ve karanlık
Uykumda bütün bir gece körfezdeyim artık.

(*) Tanburi Cemil'in Hayatı" kitabından

pan bu portrelerin sahiplerini, masa etrafında toplananlara ve ben en sonraki nesillere mensup olanlara lüzumsuz da olsa, takdim gerek. İlk safta şiirin kutbu ve şeyhi Yahya Kemal, yanında o şiirin felsefesini anlatan felsefe kutbu Mustafa Şekip. Bir yanda yeni bir nesirle Türk Edebiyatında yeni bir kıymet ifade etmeye başlayan Abdülhak Şinasi ve Fevzi Lütfü, daha sonra Yakup Kadri ve Ahmet Haşim. Nihayet bugünün bazı kıymetleri, o gün vâdedici birer yıldız halinde: Ahmet Hamdi, Ahmet Kudsi, Ali Mümtaz! Hulâsa bir edebi "Dergâh"ki başlıbaşına bir müesseses.

Bu müesseseyi enerjisi ve himmeti ile yaşatan Mustafa Nihat edebi bir patron gibi bütün bu mürşit ve şeyhleri kavırıyor ve koruyor. Yazık ki, bu müessesenin tarihini şimdiye kadar hiç kimseden din-

lemedik. İstanbul'da "Kuvayi Milliye" ruhuna ruh ve mânâ katan bu müesseseyi yaşatanların maddî güdeleri karşısında bütün vatan, 30 şu kadar yıl sonra hürmet ve muhabbet ilan etse yeridir. Kuvayi Milliye'nin İstanbul bekçiliği o zaman kolay bir şey değildi. "Dergâh"ın bazı boş çıkan sahife ve satırları İstanbul Ermeni Rum ve Yahudilerinden Türk neşriyatını takip edebilenlerle desteklenen ve merkezi İstanbul Postanesinde bulunan İngiliz sansürünün sildiği yerlerdi. "Dergâh"ın havadis kısmına bakan dedikânlı edip ve nesir Fevzi Lütfi'nin yazı-ları bilhassa bu sansürün göz diktığı kı-sımlardı.

Gerçekten yazık! Şimdiye kadar bu müesseses ne bir edebiyat tarihçisi ne bir gazetecilik âlimi, ne de bir cemiyet feylesofu tarafından araştırılmadı ve işçileri

yeni nesillere tanıtılmadı.

Karşımda dağınık sözlerini dikkatle dinleyenleri bekletmemek olındaki meşin kablı cep defterini açmış olan Muhtar'ı üzmemek için susmak lâzım:

-İşte şimdi şiirin şiirlerini okuyacak olan Muhtar Erdem, o müessesenin işçilerinden, 1919-1922 devresinde Yahya Kemal'e gönül vermiş müridlerden biridir. Sıra bu müridin zikrini temaşaya olındaki Yahya Kemal cönkünü dinlemeye geldi!

Yahya Kemal'in doğumuna rastlayan günlerden bir günde Edirne Kız Muallim Mektebi Toplantı Salonundaki Yahya Kemal Akşamı'nın hikayesine bir başlangıç olan bu satırlar vesilesiyle büyük şairimizce ve Edirne'deki Akşam'ı hazırlayanlar ve toplantıya katılanlar namına da uzun ömürler dilerim.

Yahya Kemâl'in Bazı Sözleri

Abdülhak Şinasi Hisar

Yahya Kemal, ilk gençlik zamanlarından beri, yavaş yavaş ve kendi kendine güldürücü fıkralar, mükit cevaplar nükteli söyleyişlerle meşk etmiş ve şairlik şöhretini bunlarla kazanmaya başlamıştı. Bütün bu sözlerini de mısraları gibi, tâdil, tashih ve mübalâğa ede ede güzelleştirir ve onları sonuncu şekillerine ulaştırırdı. Şiddetli hücumları, tuhaflığın tesiri ile söylediklerine kendisi inanıyor gibi, en inanılmaz mübalâğalara kadar varmış olurdu.

Yahya Kemâl, bu sözlerini, mısralar gibi, yazılmasını istemez ve biz de, bunun için belki bunların çoğunu tesbit etmez, hatıramızda kalanlarla iktifa ederdik. Bazılarını ise unutamıyorum.

Bir genç için hem şiir yazıyor, hem resim yapıyor; lâkin acaba hangisini tercih etseydi? diye sormuşlar. Yahya Kemal:

— Resmi tercih etsin demiş!

Ama siz daha resimlerini görmemişsiniz? demişler. Yahya Kemâl de:

— Evet resimlerini görmedim, ama şiirlerini gördüm! demiş. Hüseyin Siret bir manzumesini Yahya Kemal'e okumuş ve

“Rehgüzarımda bir garib horoz
Eyliyordu benimle istihza”

diye bitirmiş şiirini. “Nasıl buldunuz?” diye sorunca Yahya Kemal:

— Horozun hakkı var! diye cevap vermiş.

Mithat Cemal'in bir romanı otuz gündür intişar ederken artık tahammülümüz kalmadı diyenler olmuş. Yahya Kemal:

— Ben onun şiirine otuz senedir tahammül ediyorum. Siz nesrine otuz gün tahammül edemiyorsunuz! demiş.

Yahya Kemal:

— İzmir'e, Bergama'ya, Efes'e gidiyorum. İsmail Habip varıp yazmadan evvel oraları bir göreyim! diyordu.

Doktor Rıza Nur, Carmen operasını manzum olarak tercüme etmiş. Yahya Kemal kendisine bazı tenkidlerde bulununca Rıza Nur:

— Ben dört sene aruz okudum, demiş. Yahya Kemal de:

— Öyle ise ben de dört sene tıp okuyayım da sizinle tababete dair münakaşa edeyim! diye cevap vermiş.

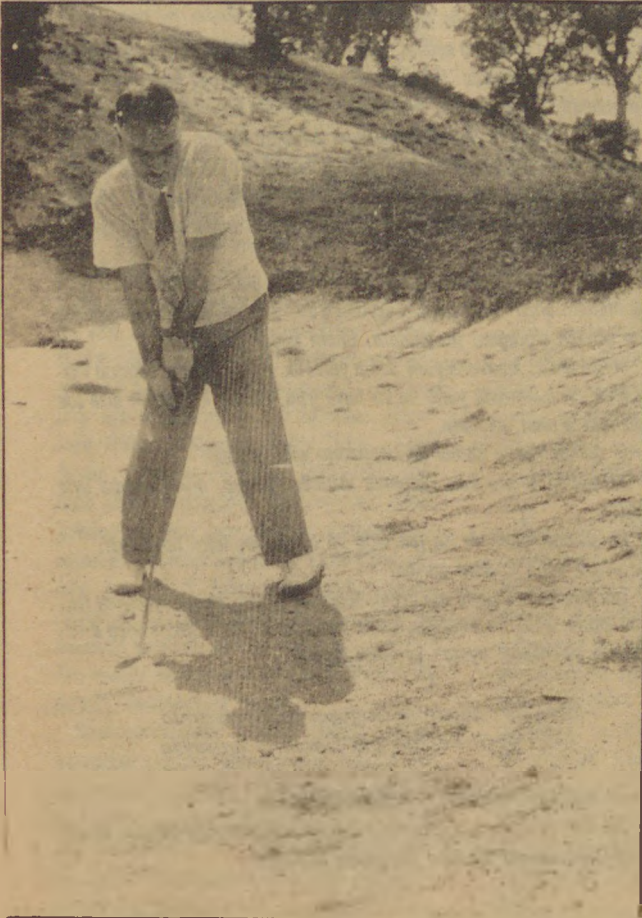
Dilimizi tersine cümlelerle bozmak isteyenlere Yahya Kemal:

— Ben de teceddüt taraftarıyım ama reform tam olmalı! “Dim gel, ve e ! demeli demiş.

BAZI MANZUM LÂTİFELERİ

Yahya Kemal, tâ gençliğinde şiir yazmaya çalıştığı ilk zamanlarından beri, Mallarme gibi şiirlerinin her mısraını uzun zaman zarfında müşkülât ile yazabilir, hem de, yine Mallarme gibi, lâtife halinde bazı hafif mısralar söyleyebilirdi.

Harikulâde bir nazım dehası olan Victor Hugo da eğlenmek için yazdığı böyle herhangi bir kut'ayı, beyti, mısraı kâğıtları arasında Paris Milli Kütüphanesine vakfetmiş bulunduğu gibi, daha basılmamış olan herhangi bir satırının da okunulmasını kop-ye edilip tab edilebilmesini vasiyet etmişti. Eserinin tabından nice senelerden sonra yeni tabıları meydana getiriliyor. Yahya Kemal'inkiler de ne kadar tam olarak neşir edilebilirse o kadar muvafık olur.

Yahya Kemal'in bu manzum lâtifelerinin birkaç Rusen Eşref'le birlikte yazılmıştır.

Yahya Kemal'in eserlerinin ne şekilde basılacağını ve bu mısraların nereye konulacağını bilemiyorum. Kendisi bunların zıyan olmaması için güzel yazısı ile bunları ifina ile deftere kaydedirdi.

Bu mısraların bazıları basılırken, zamanlarına ve mevzularına dair bazı hafif izahlar bulunması lâzım görünür.

Uğraşmanın neticesi, Abdülhamid ile,
Berr-i atiki boyladı, bahr-ı cedid ile.

(Abdullah Cevdet, menfası olan Trablus-u Şama Bahr-i cedid vapuru ile gönderilmişti.)

Sarıncı âteşi aşk ufku kâinatımızı
Kömürcü hâfıza vakfeyledik hayatımızı!

(Musikişinas Kömürcü Hâfız Efendiye telmih.)

Bâki Efendi Rifkî Melûl, bir de bendeniz
Bizler ikinci devre melâmilerindeniz!

Gördüm iki bahtiyar insan:
Ahmet Cevdetle Ahmet İhsan.

Ahmet İhsan poker oynar nasıl oynarsa sabi,
Kazanırken asabî, kaybederken asabî...

Hiç sorma o Mehlikâ nemizdir?
Farzet ki Saba melikemizdir.
Yalnız Borivaş'da rakseder o!
Mânend-i Saba gelir gider o!

(Lozan'da Belkıs Ratip Hanım için.)

Yine artıkça artıyor hüznüm,
Bern'in arkalarında geçti günüm!

Yahya Kemal Ankara'da:

Bazan vekil olur ki oynar çelik çomakla;
Altüst eder cihanı bir zeybek oynamakla!

Yahya Kemal Madrid'de:

Madrid'te kahvehaneyi gördüm ki hauradır,
Bir yerdeyiz ki söz dediğin şey palavradır!

Yahya Kemal Avrupa'da:

Yahyayı saran âteşi sârı idi Şarka,
Mahvoldu o âteşle nihayet Danimarka!

Yahya Kemal Prague'da:

Bir şehridi daima güneşsiz
Tek semtini görmedim Beneş'siz.

Yahya Kemal Taksim'de:

Şuurun ihtilâli tecennün raddesinde
Arar Fahri Celâli Lamartin Caddesinde!

Yahya Kemal ve Rumelihisarı

Peyami Safa

Yahya Kemal ile aramda bir kaç yıl süren sıkı bir dostluk devresi vardır (1934-1937). Buluşmadığımız gün pek azdı. Münir Nureddin'in konserlerine gider oturduğum bir pansiyonda ve dostların evlerinde saz âlemleri tertipler, o tarihte çıkardığım (Kültür Haftası) mecmuasının aylık toplantılarında münakaşalar ederdik.

Bir sabah çok erken saatte, Yahya Kemal Beyoğlu'ndaki pansiyonuma geldi; beni Rumelihisarı'na götürmek istediğini söyledi. Beyazıt'a gidip Hamamizâde İhsan'ı da aldık.

Yolda, eski ve ahşap evlerin, büyük ve küçük binaların, hiç bilmediğim tarihlerini anlatıyordu. Fakat buna bir anlatma demek hâdiseyi on dar eb'adında küçültmek olur. Anlatmıyor, terennüm ediyordu. Söylerken her kelimenin içine kendiliğinden melodiler dolduran tannan sesi, cümlelerine bazen bir mısra, bazen bir şarkı âhengi veriyordu. Bizi dışarıdan gösterdiği her binanın içine sokuyormuş gibi, orada yaşatıyormuş gibi, geçmişe yaptırıldığı seyahatte rehberlik ediyormuş gibi harikulâde bir çalkılığı vardı.

Rumelihisarı'nda, fetih şehitlerinin mezarları önünde durduk. Bizi fetih günlerinin ânları içine çekti. Gasyoluyordu. Ona mı, fetihin serdarlarına mı hayran olacağımı şaşıyordum. Birbiri kadar güzeldiler.

Sâhile indik, Amavutköyüne doğru yürüdük, öğle yemeğini Boğazın karşısında bir lokantada yedik ve bir hayli içtik. Garson Rumdu ve bize çok dikkatli hizmet ediyordu.

O zaman Yahya Kemal şu unutulmaz sözü söyledi:

—Türk Fâtih'lere Rum garsonlar lâzımdır. Dünya, muvazenesini öyle bulur.

Bu sözüne kendi de hayran oldu ve o gün saatlerce tekrarlardı:

—Türk Fâtih'e, Rum garson!

Çok neşeliydi. O günü âbediyete maletmek istiyor, unutmayacağım tekrarlıyordu. Belki bu özleyişle, birânı manzum bir sözle tesbit eden âruzcuların geleneğine uyarak şu beyti söyledi:

Beş asrı geçirmiş Boğazın manzarasında
Gün geçti Peyami'yle Hamamî arasında

Bu muhteşem hediyeyi hâfızalarımıza kazdık.

Şimdi o, yine beş asrı geçirmiş Boğaz'ın manzarasında yatıyor. Ölmüş Türk serdarlarıyla yaşayan hayranları arasında.

Milliyet, 1958

Hocam Yahya Kemâl

Ahmet Hamdi Tanpınar

rahat vicdanlı zanaatkarlardan biri de olabilirdi. Hususi hiçbir itinası yoktu. Temiz traş olmuş, temiz giyinmişti. İlk işi fesini çıkarıp masaya koymak oldu. Saçları sonuna kadar, olduğu gibi ikiye taranmıştı. (Güzel, tombul, işçi elleri vardı.)

Evət, hiçbir harikuladeliği yoktu. Belki çehre, vücüt, hepsi bozulmak üzere olan bir muvazene işi ediyordu. Fakat konuşmaya başlayınca iş değişti. Bize o gün Alfred de Vigny'den bahsetmişti. Bu hiç de alışılmış bir ders tekriri değildi. Ustası olduğunu sonradan öğrendiğimiz cümbüşlü ve değişik konuşmalardan biri de değildi. Çünkü, arada kürsü denen şey, onun getirdiği ikilik, bir dinleyici kütlesi fikri, onunla temasın doğurduğu hususi vaziyet ve psikoloji vardı. Hiç de mânasında hatib değildi. (Rahat, biraz fazla jestli ve zengindi. Bize bakarak,

bize hitab ederek sanki kendisini arıyordu.) Pek az sonra herhangi bir dersi dinlemediğimizi, daha doğrusu bir düşüncecin solosunu seyrettiğimizi anladık. Yahya Kemal'in düşüncesi, önümüzde bir çeşit Nijsky olmuş, "Kurdun Ölümü"nü, daha doğrusu, arkasında bütün bir tarihten ve ıztıraplarımızdan bir fon, İstiklâl Mücadelesinin acıklı ve şerefli rakısını yapıyordu.

Belli ki, konuşurken buluyordu; ve bulduğu şey bizimle beraber onu da tesiri altında bırakıyor, coşturuyor, kızıştırıyor. Nodim, Nef'i Galib, Milli Mücadele, hürriyet ve istiklâl aşkı, Alfred de Vigny'nin şiirinin çerçevesinde, ıssız ormanda ayışığında, yaralarını yalayarak sessiz ölen kurdun etrafında çok tabii unsurlar gibi toplanmıştı. Bir şimşek parlıyor, biz Mustafa Kemal'i, Anadolu dağlarında yorgun orduyu toplar görüyorduk; bir başka şimşek ışığı daha, ömründe bir kere bile gülmek fırsatını bulmamış kadınlar ve yetim çocuklar, bakımsız, viran, şehirler, işgâl altında İzmir ve İstanbul, boynunu bükmüşler kurtarıcı bekliyorlardı. Ve böylece birbiri peşinden gelen parlıtlar arasında insan talihine, insan haysiyetine, ölüme, aşka açılıyor, yıkılmış imparatorluğun enkazı arasında yaralı vatana sarılıyorduk.

Ders olarak itiraf etmeli ki, biraz karışıklı. Yahya Kemal'in düşüncesi mekân gibi zaman da tanııyordu. Daima terkinin peşinde koştuğu için bütün millî tarih, insan evolution'u ile beraber ordaydı. Malazgirt muharebesi İstanbul fetihyle; Milli mücadele Fransız ihtilâliyle omuz omuzaydılar.

Zil çaldı. Sınıf boşalacağı yerde biraz daha doldu. İki taraflı manyatizma biraz daha arttı. Filhakika o bizi zekâsıyla, düşüncesinin yenilliği ile büyülüyordu. Biz

Yahya Kemal'i tanıdığım zaman, henüz ne yapacağımı pek iyi bilmeyen, kudretleriyle ihtiraslarının arasındaki nisbeti ölçme fırsatını bulamamış kendi dünyasını başkalarında arayan, müsbet iş olarak sadece şiiri seçmiş bir üniversite talabesiydim. Edebiyat zümresine, biraz da, hocalar arasında o bulunduğu için girmiştim. Antalya'da iken birkaç şiirini okumuştum. "Leyla" sade dilliyse, "Telâki", "İthaf" ve "Mâhurdan Gazel", "Şeref âbâd" ses ve canlandırma kuvvetleriyle üzerimde büyük tesir yapmıştı. Hâlâ bile "Leyla" şiirini hatırladıkça, dilin kendi üzerinde dönüşlerinden doğmuş, Ingdes'in "Pınar"ını andıran bir çeşit saf ve güzel mahlûku karşılaşmış hissini duyarım. Onun için Yahya Kemal'in ilk dersini vereceği günü sabırsızlıkla bekliyordum. 1919 Kasım sabahında, sonradan Dergâhçılar adını alan ve kırk sene evvelin genç edebiyatçı nesli olanların hepsi, eski Zeynep Hanım konağının üst katında, şimdi Türkiyat Enstitüsü olan medresenin karşısında büyük sınıfta toplanmış onu bekliyorduk. Ali Mümtaz, Mustafa Nihat, Mehmet Halit, Oğuz, Halil Vedat, bu asrın kapısında doğanların hemen çoğu, oradaydık. Mütarekenin acıklı günleriydi. Her gün yeni bir felâket, içimizdeki yaşama kuvvetini kökünden söküp koparmak ister gibi saldırıyordu. Mahkûm bir neslin çocuklarıydık. Bununla beraber gençtik, şiiri seviyorduk. Çok zallim ışıklar arasında olsa bile istikbale ait büyük ümitlerimiz vardı.

Birdenbire kapı açıldı. (Orta boylu, yuvarlak çehreli, güzel derin bakışlı bir adam içeriye girdi. Herhangi bir mesleği namus ve haysiyetle kabul edecek genç bir adamdı bu. İyi ve otoriteli bir memur olabileceği gibi, sekiz asır cemaatimizin bel kemiği olan, o temiz işçi ve

Bir Dağdan Bir Dağa

Sait Başer

ona dikkatimizle, heyecanımızla durmadan istihlak ettiği bir çeşit ibtidai madde hazırlıyorduk. Bu ilk derste başından itibaren not almağa hazırlanmış, eli sarı kâğıtlı kalın defterinin üzerinde, başlıyacağı noktayı bir türlü bulamadan bekleyen bir arkadaşımın hayretini hâlâ hatırlarım. Bu, birkaç sene evvel, ölümüne Yahya Kemal'in de bizler gibi yandığı, Bursa Askeri Lisesi edebiyat öğretmeni dostumuz Zekâî idi.

Bu ilk ders bilhassa biz edebiyatçılar için kat'î olmuştu. Hocamızı bulmuştuk. Daha o gün koridorda kısa bir konuşmamız oldu. Ertesi hafta aynı şey tekrarlandı. Bu sefer elimde gözemeyi unuttuğum bir Jean Moreas vardı. Yahya Kemal kitabı elimden aldı. Gendiğinden bir şey bakar gibi baktı, karıştırdı. "Güzel ama sizin için daha erken, dedi. Klasikleri okuyun, sırasıyla okuyun. Ve her muhariri tek mil okuyun!" Hakikatte yolumuzu kusaltmayı istiyordu. Bir iki hafta sonra aramızdaki talebe ve hoca münasebeti daha genişledi. Bugün için garip görülecek, fakat zevk ve hız verme itibarıyla belki her dersten faydalı bir seminer çalışması başladı. Ders bitmez, ya fakültede boş bulduğumuz küçük bir odaya çekilir, yahut beraberce bir kahveye giderdik. Nur-osmaniye'deki İkbâl Kurathanesini öğrenince pek sevdi. Bu kahve o zamanki Yüksek Muallim'e yakındı. Sonra Sultan Ahmet'teki sotli kahvelere alıştı. Arasıra Beyazıt'ta, sonradan Hasan Efendi adında birinin bakkal dükkânı olan ve o zamanlar Dürütâllan heyetinin haftada bir kere musiki konseri verdiği derince bir kurathaneye de giderdik. İktisadi çököşler ve İstanbul'un bilmaz tükenmez imarı, şuhret henüz kahvesiz bırakmamıştı ve genç edebiyatçılar da bira ile sandviç yiyerek konuşmaya alışmamışlardı.

Kız arkadaşlarımız bu kahvelerde de beraber bulunamadıkları için bayağı üzü-lürlerdi. Daha sonraları geceleri de aynı kahvelerde buluştuk. Kahve zevki, Yahya Kemal'de Paris'teki talebeliğinden kalmıştı. Zaten birçok itiyadları, jestleri düşüncesi gibi oralydı. Jestlerinde Fransız tiyatrosunun, Fransız şansoniyelerinin tesiri vardı. Biraz kısa kollarını açıp size doğru "Aziz ilân" diye ilerlemesi, hitap şekilleri, hattâ şîr okuyuş tarzı, tenkit ve muhakeme, hepsi Fransız, hattâ Paris'liydi. Mesaleler ve heyecanın kaynağı bizdik. Nükte çok defa eski şîrin gazetesi olan aruzla gelmesine rağmen, arkasındaki dikkat Avrupa'liydi.

Geçen ay, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı ile İstanbul Fethi Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü'nün ortaklaşa hazırladıkları yeni ve güzel bir kitap neşredildi. Merhum mütefekkir ve edibimiz Nihad Sâmî Banarlı Hoca'nın Yahya Kemal hakkında yazıp, kitap hâline getirdiği makalelerinden meydana gelen esere, muhtevâ ve müellifine pek yaraşan "Bir Dağdan Bir Dağa" adı verilmiş.

"İman bir şevk olan zamanlar geçti
Peygamberlerle kahramanlar geçti
Dağ silsilesinde bir geçit bulmak için
Dağdan dağa seslenen çobanlar geçti"

de dese, sözü, zaman perdelerini kaldırarak âdetâ devr-i kadimen ef-sânevî hakîmlerinin edâsiyle söylenen büyük şâirimizi ancak Nihad Sâmî gibi vefâ, muhabbet ve zarâfet timsâli, geniş ufuklu bir edibimiz bütün derinliğiyle idrak ve nakledebilirdi. Nitekim öyle de olmuş...

"Yahya Kemal Yaşarken" ve "Yahya Kemal'in Hatıraları" adlı kitaplarından sonra bu eser Banarlı Hoca'nın Yahya Kemal hakkındaki 3. kitabı oluyor. Ayrıca "Türkçenin Sırları", "Şîir ve Edebiyat Sohbetleri" (2 cilt), "Târih ve Tasavvuf Sohbetleri"nin arkasından bu, Banarlı'nın Kubbealtı Neşriyatı serisinden 5. kitabı olmaktadır.

Yahyâ Kemal'in candan bir dostu ve hayrânı olan yazarımız, aralarındaki o ünsiyet neticesinde, millî şâirimizi sanki nefsinde yaşarcasına anlamıştı. Şâirin vefâtını müteâkip, Nihad Sâmî Bey, sağlığında, kendisini Yahyâ Kemal'in eserlerinin neşrine vakfetmişti.

Fakat "Bir Dağdan Bir Dağa" ile görüyoruz ki, aziz Banarlı vefâtından sonra da ustasının tanıtılmasına imkân vermekte, şâirimizin fikirlerinin

anlaşılmasına hizmet etmektedir.

Memnûniyet verici bir diğer husus ise, Banarlı'daki vefâ hissini Kubbealtı câmiasında müşahhas timsaller bulmasıdır. Zîrâ yukarıda da zikredildiği üzere, bu sûretle Banarlı da (Yahya Kemal gibi) vefâtından sonra Türk fikir hayatına bir külliyyat ile ağırlığını koymakta ve mühim bir boşluğu doldurmaktadır.

Eser, Nermin Suner Pekin Hanımefendi'nin mânâli bir takdim yazısıyla başlıyor. "Yahyâ Kemal ve İman" başlıklı uzun bir etüd ile Birinci Bölüm'e geçiliyor. Bu bölümde şâirin şahsiyetini, fikirlerini, hislerini ve İman dünyasını nefis bir üslup içerisinde âdetâ resmeden makaleler sıralanmış.

İkinci Bölüm'de, büyük eser verme sırlarını ifşâ eden Yahyâ Kemal'in çalışma tarzı: "Yahyâ Kemal Nasîl Çalışırdı?" başlıklı mufassal bir makale çerçevesinde büyük mütefekkir şâirimizin el yazılarından örneklerle verilmiş.

Süleymanlı'da Bayram Sabahı gibi âbidevî bir şîirin teşekkül safhaları ve tahlili ile başlayan Üçüncü Bölüm'de ise, birçok Yahyâ Kemal Şiiri'nin esrârına vâkıf oluyorsunuz. Şîir okumanın zevkine varyorsunuz.

Dördüncü Bölüm'de, şâirin, eserlerini yazarken içinde bulunduğu ruh hallerine âşinâ olurken; "Kendî Gök Kubbemiz"den, "Siyâsî Hikâyeler"e kadar Yahyâ Kemal'in bütün eserlerinin neşir serencâmını yaşıyorsunuz.

Nihâyet son bölümde ise, Yahyâ Kemal'in siyâsî ve edebî nüktelerini tanışıyorsunuz...

Yahyâ Kemal'in 100. doğum yıldönümünü kutladığımız şu günlerde, onu, üstelik Banarlı'nın kaleminden okumak ve sanki yeniden tanımak bir zevk oluyor.

Beyaz Karanlık

Nihat Sami Banarlı

Beyaz karanlık, İstanbul'u kaplıyan sis için söylenmiş, eski bir terkinib söde Türkçesidir.

Hâmid'in mısralarında geçen "tezad"lara çok benzeyen ve Yahya Kemal'in şiirinde Türkçeleşen bu söz, Fikret'in lisânında bir zulmet-i beyzâ idi. Fikret, meşhur "Sis" manzûmesine:

Sarmış yine âfâkını bir dâd-ı muannid;

Bir zulmet-i beyzâ ki peyâpey mütezâvid.
mısralarıyla başlar.

Dün ve evvelsi gün, İstanbul yine zâlim ve devamlı bir sis içinde kaldı. İstanbul'da sis, kadın çehresine sihirtli güzellik veren, tül den bir örtü kıvâmını muhâfaza ettiği zamanlarda güzeldir. Az sonra açılacak, dünya güzeli şehrin bir gülüş kadar aydın çehresi, bir bakış kadar sıcak, İstanbul mâvisi gözleri görüncekse, İstanbul'da size de göz yumulur. Bunun dışında, onu gözlerden uzak tutan her şey gibi, sis de soğuk, zâlim ve sevimsizdir.

İstanbul'da böyle sisler bana her zaman Fikret'le, Yahya Kemal'in şiirlerini hatırlatır. Birincinin adı Sis'dir, ikincisi: Siste Söyleniş.

Birincide, bütün Servet-i Fünun devri bedbinliği, şehrin üstüne, mısralanmış, nefretler, mûsikileşmiş, lânetler hâlinde, ayrı bir sis gibi çöker. Bu şiir, onu yazdığı günlerde Fikret'in nasıl muztarip, ne ölçüde bedbaht olduğunu gösterir.

Servet-i Fünun kapatılmış, Fikret, "melekâne bir beşâriyet hülyâsı"ndan Suyanarak Aşiyân'ında aydınlık bilmez bir karanlığa gömülmüştür. Servet-i Fünun'u, daha kapanmadan evvel, arkadaşlarına küsererek terk ettiğini de unutmuyor.

O yılların münevverleri, öyle amansız şartlar içinde bir devlet nasıl idâre edilir? Yine bu şartlar içinde aydınlıkların hakiki vazifesi ne olmalıdır? gibi soruların tam cevaplarını akıllarına getirirler miydi? Pek bilmem... Yalnız kendilerini, akmış yıldızlar gibi, her güneşten uzak hissattiklerini:

"—Şu katı hümiyetsizlik bitsin, bu zâlim istibdad bir yıkılsın da... Ne olursa olsun.." dediklerini yorumladığım olur.

Böyle bir ruh hâli içinde Fikret, mızrap darbesi yemiş bir kırık saz gibi derin ve değişik inlemişti.

"İç"inin istabdâda lâneti bir yana, bu şiirde İstanbul Köhne Bizans'dır; Bin kocadan arta kalan el değmemiş dul'dur. Münis fakat en kirtli kadınlar gibi münis'dir; debdebeler, tantanalara, şanlar, alaylar, kaatil kuleler, kal'alı, zindanlı saraylar şehridir. Bu şehirde nîmus bir efsâne, ayak öpmeye bir ikbâl yoludur. Etrafındaki, dişleri düşmüş, sırttan surlar; mâzileri âtilere nakletmeye memur bu ağızlar neler söylemez? Bu zulümler sahnesi şehrin iğrenç ve karanlık, daha ne hallerini anlatmaz? O kadar ki öyle bir İstanbul'a ve o şartlar altında Fikret: Örtün evet ey hâile örtün evet ey şehir; ey arzun uygunsuz kadını! Örtün ve ebediyyen uyul diye, bed-duâ etmekten kendini alamaz.

Öyle görülür ki, kapıldığı ruh karanlığı içinde Fikret'in yüreği İstanbul'da en çok iki şeyin üzerine titiyor. Bunlar, -yerden yere vurulur gibi- "Hicrandan hicrana vurulmuş anneler" le şairin hemen bütün hayatı boyunca sevdiği, yurdun yarı çocukları, yani:

Ey kimsesiz âvâre çocuklar.. Hele sizler...

Hele sizler...

dedikleridir.

Devrin Şehzâdesi Mecid Efendi ise bu Sis'in bir tablosunu yapmıştır. Kendi hânedânına ve bu hânedânın vatanlaştırdığı aziz şehire lânet yağdıran şiirin tablosunu...

Yalnız bu tablodaki sis, kirtli değil, adeta aydınlık bir sistir. İçin için, yakında meydana çıkacak bir güneşe gülümser. Bu güneş, bir bakıma hümiyet güneşidir. Münevver şehzâde, hümiyetin güneşliğine inanmış bir duygu âlemi içinde, her zerresi ümid dolu bir tablo yaparak, Fikret'e sanki cevap vermiştir. Tablo, bugün Fikret'in Aşiyân'ındadır, ve orada duruşundaki mânâ, en az, tablodaki mânâ kadar güzeldir.

Ben, Sis şiirini her okuyuşta, "Keşki, derim, Fikret, ruhunun iztirâbına ve içinin lânetlerine bir vatan şehrinin hedef tutmasaydı!.. Gönüm, hümiyetsiz bir İstanbul'a bile "lânet"i yadırgar. (Bu, belki devrin zehrini kendi dilimle tatmadığımdandır.) İşte böyle zamanlarda Yahya Kemal'in Siste Söyleniş'i, huzur gibi imdadına yetişir.

Bu şiir, vatanda iken bile vatana özleyiş duyan büyük ruhun terennümüdür. Bu ruhun, İstanbul'u sisler altında saklı görmeye yani görmemeye tahammülü yoktur. Som zümrütten yamaçlar ortasında muzaffer akıp giden firuze nehri Boğaz'ı, onun yanında özler. Arkasından Fikret'in ona: Ebediyyen örtün! diyen bedduasını hatırlar Sisin ruha verdiği daralığı içinde, beddua gerçekleşecekmiş gibi, zalim bir vehimle titrer ve "hayır!" diye haykırır:

Birden kapandı birbiri ardınca perdeler...

Kandilli, Göksu, Kanlıca, İstinye, neredeler?

Som zümrüt ortasında muzaffer akıp giden

Firuze nehri nerde, bugün saklıdır, neden?

Benzetmek olmasın sana dünyada bir yeri;

Eylül sonunda böyledir İsviçre gölleri...

Bir devri lânetiyle boğan şâirin Sis'i,

Vicdan ve ruh elemelerinin en zehirli...

Hulyâma bir ezâ gibi aksetti bir daha:

"Örtün, müebbeden uyu ey şehir!" O bedduâ!

Hâyır bu hâl uzun süremez, sen yakınsın!..

Hâlâ dağılmayan bu sisin arkasındasın!..

Sıyrılmış beyaz karanlık içinden, parıl parıl;

Berraklığında bilme nedir hafta, ay ve yıl...

Hüznün, ferahlığın bizim olsun kışın, yazın;

Hiçbir zaman kader bizi senden ayırmasın!..

Ben, her iki şiiri de severim. Hizmetlerine, iztirablarına sevgim ve saygım var. Yalnız içim İstanbul'u sisler altında görmek istemez. Bu anlarda, sevgilisine işkence yapılan bir ruhun dayanılmaz azabını duyarım.

Yahya Kemal'i iki yıldır görmemiştim. Geçen akşam Ankara'da olduğunu öğrenince sevindim, sanki bir ışık doğdu içimde. Ne hoştur onun konuşması! Yalnız şiirin değil, ahbab, dost oturmalardaki konuşmanın da üstadıdır. Başkalarına pek söz bırakmaz, bıraksa da; "Üzme kendini, beceremiyorsun!" der gibi dalgın bir dinleyişi vardır. Olun; kendisi öyle güzel söyler ki siz, dinlenilmemenin onurunuzda açtığı yarayı unuttur, o sözler onun değil de sizin ağzınızdan çıkıyormuş gibi bir keyif duyarsınız. Bundan iltifatını esirgemez ya, azarttığı da oldu. Hele bir gün: "Sen bir şey bilmezsin, bir şey anlamazsın" diye başlayıp ne idüğümü yüzüme vururdu; küçüldüm, küçüldüm, ama sıkılmadım doğrusu: inşallah bir parçacık olsun insafsızlığın da karıştığı o sözler o kadar tatlıydı.

Gelecek yüzyılın insanlarını kuskaniyorum; işlerinde şiiri sevenler Yahya Kemal'in eserini tam olarak okuyacak güzelliklerini, değerini bizden daha iyi anlayacaklar hayranlıklar bizimkinden belki hem daha büyük, hem de daha berrak olacak... Biraz da acıyorum onlara: Şair Yahya Kemal'i bilecekler, insan Yahya Kemal'i, bizim konuşmaları ile tanıdığımız insan Yahya Kemal'i bilmeyecekler. Bizden önce gelip geçmiş insanlar gözümüzde tanılaşıyor. Güzel şey tanılaşmak! ama büyüklükleri, küçüklükleri, meziyetleri, kusurlarıyla insan oğlunda öyle bir hal var ki işte o yok tanrılarda. Bakı'yi düşündükçe içimi, ürpermeye benzeyen bir hayranlık kaplar; kendisini tanımış, kendisiyle konuşmuş olsaydım... Emri'ye kim bilir ne adlar takmıştı, kim bilir, neler söylödü onun için!... Nev'i'yi de çekistir miydi acaba? Ah? Bakı'yi görseydim! biliyorum ki hayranlığım eksilmezdi, ama ürpermeden çok sevgiyi andırırdı.

Nedir Yahya Kemal'in konuşmalarında söylediği? Hatırımızda kalan birçok sözleri, hikâyeleri vardır; onları biz söylemeye kalktık mı, ne bileyim? öyle olmuyor. Bir anlattığını bir daha anlatır, gene de zevkle dinleriz: pe: iyi bilmediğimiz o hikâyeye bize yepyeni gibi gelir: Yahya Kemal söylediği için hoş, Yahya Kemal söylediği için tazedir o. Öyle olmasa binimiz oturup yazıverirdik. Hangi şairin, hangi büyük adamın söyledikleri anlatılabilmiş ki? Eckerman'ın kitabındaki Goethe, büyük sözler söyleyen, en gös-

Yahya Kemal

Nurullah Ataç

Kendisile konuştuğumuz zaman genişliğini, birçok şeyleri hepimizden daha iyi kavradığını duyuyoruz, ama sınırlarını da görüyoruz. Asıl büyüklük acaba sınırlı olmakta, asıl anlamak acaba bazı şeyleri de anlamamakta değil midir?

terişsiz olduğu anda bile gene kendisinden sonra gelecek insanların karşısına çıktığını düşünen bir adamdır. O değil benim istediğim... Bir kere görmüş bir insanı tam olduğu gibi göstermek, gözlerimiz önünde gerçekten yaşatmak bir daha kimin elinden gelir? Katlanacağı Bakı'yi tanımamağa. Zaten bizim Yahya Kemal'imiz var; yannıklar da Yahya Kemal'i tanımıyacaklar, ama onların da elbette bir tanıdıkları olur.

Yahya Kemal'in geldiğine sevinmiş, konuşması tatlıdır diye mi? Hayır, onun konuşması yavan da olsa gene sevinirdim. Molière hiç konuşmazmış, gittiği yerde öyle oturur dinlermiş derler. Yahya Kemal de onun gibi olsaydı, hiç sesini çıkarmaz, hattâ başkalarından da konuşmağa heves komaz bir adam olsaydı, gene sevinirdim. Yahya Kemal'in konuşmasını sevmemiz acaba gerçekten tatlı olduğu için mi? Yah-

ya Kemal Rindlerin Ölümü'nü, Vuslat'ı o emsalsiz gazellerle rübailer yazan adam olmasaydı da gene konuşmanın üstadı olsaydı, onunla buluştuktan bir haz duyar mıydık acaba? Pek sanmıyorum. Çünkü onun herhangi bir yorgunluğu, bir derti, bir sıkıntısı olup da öyle susup durduğu akşamlar bile yanında bulunmaktan hoşlanıyoruz. Onun yanında olmak bize başka bir duygu, bir çeşit emniyet veriyor da onun için.

Yahya Kemal'in gerçek bir büyüklüğü vardır, herhalde onda öyle bir büyüklük olduğuna inanıyoruz. Biliyoruz ki yanında oturduğumuz, konuştuğumuz o adam öyle gelip geçici insanlardan değildir; geçmiş yüzyılların insanlarıyla haber götürülecek bir şairdir. Şüphesiz olarak biliyoruz ki o ölümsüz bir insandır, gözlenimizi ölümsüzlüğün parlaklığıyla kamaştırıyor, bize insan oğlunda tannlık olduğunu göstererek göğsümüzü kabartıyor.

Yahya Kemal şiiri, edebiyatı seven herkese öyle bir tanı gibi gözüküyor. Olympos'taki tanrılar gibi büyüklükleri de olan, meziyetleri yanında kusurları da olan bir tanrı. Kendisiyle konuştuğumuz zaman genişliğini, birçok şeyleri hepimizden daha iyi kavradığını duyuyoruz, ama sınırlarını da görüyoruz. Asıl büyüklük acaba sınırlı olmakta, asıl anlamak acaba bazı şeyleri de anlamamakta değil midir? Sınırsız, şekilsiz büyüklük yoklukla, hiçlikle karışmaz mı? Bir şeyi iyice anlayan, iyice kavrayan adam, onun zıddı olan, düşmanı olan şeyleri de nasıl anlayabilir? Unutmayalım ki bir düşüncüyü, bir duyguyu gerçekten anlamak, onun doğruluğunu kabul etmek, onu sevmek demektir; bir şeyi sevmek de onun zıddını sevmek, zıddına yanlıştır, asılsız demektir. Yahya Kemal'in sevmeyeceği anlayamadığı şeyler olduğunu biliyorum, kendisine belki bunun için de hayranım. Çünkü seçmekten, bir yer de durmaktan korkmuyor. Nice kimseler vardır ki bu cesareti gösteremedikleri için bir şey yapamamışlardır: hiç bir şeyi gerçekten anlamadıkları, gerçekten sevmedikleri için kendilerinde o cesareti bulamamışlardır.

Büyüklük hayır demektir demiyoruz, hayır diyebilmektedir. Nice kimseler de biliyoruz ki her şeye hayır dedikleri, hiç bir yeniliği anlayıp kabul edemedikleri için hiç bir şeyi yapamamışlardır. Onların hayır demesi

Abide Adam

Samihâ Ayverdi

bir inancın verdiği cesarettен değil, alışık oldukları yerlerden uzaklaşmağa cesaret edemedikleri içindir. Onlar kendilerine bir sınır çizmez, kendileri için başkalarının çizdiği sınırı -bir sınır olduğunu bilmeden, sınırsızlık sanarak- kabul ederler. Yahya Kemal'de böyle bir şey görülmez; her yeniliğe önce merakla, ilgi ile bakar; kabul etmeyince, yani kendi sevdiği, inandığı şeylere zıd olduğunu görünce onu alaya almaz, ona kızar. Bu da o yeniliği tâ kökünden, tâ özünden anlamadığını gösterir.

Yahya Kemal bugün yaşayan şairlerimizin en büyüğüdür, sevmeseniz de olur; onların yanından değerlerini sezemiyen, görmeyip haksızlık eden başka büyük şairler de bulunabilir. Yahya Kemal öyle değildir. Zamanımız Türk şiirinin merkezi olmuştur. Bugün aruzla ne yazılıyorsa bir yandan ona bağlanır; onun kabul etmediği bazı yenilikler bile bir bakıma gene ondan doğmuştur. Yahya Kemal'i sevmiyenler, beğenmeyenler vardır; ama dikkat edin, onu anlamayanlar, ona düşman olanlar da gene ona benzemeye çalışırlar.

Baudelaire: "Deha bir poncif, yani herkesin kolaylıkla uyabileceği bir örnek yaratılabilmektedir" demiş. Yahya Kemal öyle bir örnek yaratmıştır. Bugün gazelde olsun, aruzla yazılan yeni üslupta şiirlerde olsun bir Yahya Kemal mısraı vardır: hepsi ona özeniyorlar, hepsi onunla yazmak istiyorlar. Bugünün şiirinde öyle binlerce mısra var. Ama Yahya Kemal'in yazdığı mısra başka, öteki şairlerin yazdıkları Yahya Kemal mısraı başkadır. Bir şiiri okuyorsunuz: "Bunu yazan adam Yahya Kemal gibi yazmak istemiş, bu mısralar Yahya Kemal'ininkileri andırıyor" diyorsunuz; daha yakından bakıyorsunuz: onun kullandığı kafiyeler, belli ki onun yazdığı falan şiir örnek olarak alınmış, kelimelerin çoğu onun kelimeleridir. Ama değil, Yahya Kemal'in yazdığı bir şiir değil; her şeyi, görünabilen her şeyi ona benziyor, ama özü ondan tamamıyla uzak, büsbütün başka bir şey; ancak anlamayanlar, şiiri hiçbir zaman anlamıyacak olanları aldatabilir. Baudelaire'in sözünü belki şöyle tamamlamak doğru olur: "Deha, herkesin kolaylıkla uyabileceği, ama kimsenin tamamıyla eşini veremeyeceği bir örnek yaratmaktadır."

Onun sözlerini, hikâyelerini biz anlatmağa kalktık mı, onlar bozuluyor demiştik; o sözler, o hikâyeler ancak onun ağızına yakışıyor, ancak onun ağızında canlı oluyor. Şiiri de sözü gibi: ancak kendisi söylediği zaman güzel oluyor, gerçekten şiir oluyor: başkaları onun gibi yazmağa kalkınca, hiçbir şeye varamıyorlar.

Yahya Kemal'in bugünkü şiirimize vurduğu damgayı onun asıl yaratıcı etkisini onun gibi yazmağa özenmeyenlerin, onun mısraını kendilerine örnek edinmeğe kalkmayanların yazdıklarında aramalıdır.

(GÜNLERİN GETİRDİĞİ'nden)

Müslüman-Türk san'atı tarihinde heykel ve heykeltraşlık için belirli bir istigara ve kayıtsızlık vardır. Ne ki, bu bigâne davranış bir din yasağından ziyade, o yasağın hoşça gitmesinden doğan bir faydalanışa daha benzer. Müslüman san'atında heykel yoktur ama süret vardır. Hattâ san'atkâr, mücerredin içinde bile bu süreti, binbir nağme ile ifade edilen bir mısra gibi, evirip çevirip türlü usta çizgilerle tekrarlar durur.

Acaba san'at hamlelerini cesur, çözümlü ve değişik süretlerin kalıbı içinde nakşedilebilen bir cemiyetin heykel ile arası neden hiç olmamıştır?

Heykel, gökkubbe altına, ilimden, san'attan, kahramanlıktan bir iz ve eser bırakmış olanların adlarını ebedileştirmek kasdiyle yapılan âbide demek olduğuna göre, Müslüman-Türk cemiyetinde ferd, adının devamı nâmına yapılacak bu tarz tevaccühü, biraz da çocuksu bularak, ondan kaçmayı felsefesine denk ve mülâyim getirmiş sayılabilir. Zira o, emeğini kendine değil, cemiyete mâleden ananın icâbı bilerek, sahibi olduğu coğrafyanın her karış toprağında, eşsiz ve muhteşem bir san'at çiçeklendirdiği ölçüde, büyük ve muhteşem bir tevazü ile de kendini gizlemeyi bilmiştir. Öyle ki, arz-ı meşkân üstünde asırlarca gazâ ve zafer yarışı etmiş Mehmetçik budur. Tuna'dan Yemen'e Kafkaslardan Garp ocaklarına, tohum saçır gibi, hanlar, hamamlar, câmiler, saraylar eke eke bir san'at manzûmesi kurmuş mimâr, usta, kalfa yine budur. O, hikmette, irtanda, hünerde, şirde lâedriği bir feragat canbazlığı yapmasını bilen, gözü kadar gönlü de tok adamdır. Bu yüzden de adının veya eserinin yanına başına heykelini dik-tirmek hatırına bile gelmez. Olsa olsa hayatının veyâ hünerinin bir kıyacıma türbesini hazırlap, kuyamete kadar oracıkta haşır neşir olmak ister.

Yirminci asır Türkiye'sinin bağrında da bugün, dağ dağ, hevenk hevencik yığılmış eserlerinin gölgesine gizlenmiş büyük bir san'atkâr yaşıyor: Yahya Kemal.

Öyle bir san'atkâr ki, tıpkı ecdâdı gibi, heykelini eserleriyle çizmiş, adına kurulabilecek âbidelerin en muhteşemini

mısralarıyla örüp, zaman ve zaman ötesine armağan etmiştir.

Yahya Kemal'i okutmak ve anlamak, onun hâlâ Ortaasya bozkurlarının mürakabesini unutmamış sesini, bir muhteşem imparatorluk târihinin heyecan ve âhengi ile birleşerek yaptığı akislerini dinlemek, Türküm, diyebilmenin sırlı anahtarlarından olsa gerek.

Meselâ "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" san'at ile dudak dudağa girmiş bir târih şuurunun bir infilâkı, belki de edebî-hamasi heyecanların erişebileceği nihâi bir zirve, bir haz ve ihtizazdır.

Büyük Şâirin resim çizer, oyma oyar gibi işlediği mısralarında ayrıca bir sual, sırlı bir istifham da gözlenmiş bulunuyor ki, düşünmemek elde değil.

Anadolu'yu Malazgirt'ten göğüsleyip açan kahramandan bu yana, yapıcı olduğumuz medeniyeti, tefekkürü ile, hacmi ile, şekli, çeşnisi, âhengi, iç ve dış muvazenesi ile acaba nasıl ve ne suretle yoğunur bütünlemişiz? Sanki terkibi, asırların sabırlı, kararlı ve sihirli elleri değil de, yel getirmiş, sel getirmiş, el getirmiş olmalı. Tâ ki dönüş ve çözümlüş âni gelince, arkasında hasret ve hüsrandan bir iz bırakıp, yine de yel gibi, sel gibi, el gibi süzülüp gitmiş bulunsun.

Şâirin yanık kokusu veren mısralarından çıkan bir gerçek daha var ki, bunu yalnız biz değil, bütün cihân bilmeli. Şöyle ki: Asırların sinesinde gelişe olgunlaşa vücûd bulmuş o dört başı mâmur medeniyetin eksikliğini bugün yalnız Türk milleti değil, bütün dünya çekmektedir. Yine cihân bilmeli ki dünya, bir aynaya bakar gibi, bu medeniyet kistasında kendini seyredip tartarak bir mukayese unsuruna sahip olmadıkça, eksikliğini fazlasını görmesi ve kendine çekidüzen vermesi mümkün değildir.

Yoksa şâir, körükörüne mâziye ve târihe demir atıp kalmış bir geçmiş zaman sayıklayıcısı değildir. Onun san'atı ile açığa vurulan târihi gerçek, bir vakitler yer yüzünün müvazene unsuru olmuş bulunan bu mihver kuvvet arkasından duyulan hüznün ve hasrettir ki, sadece Türk milleti adına değil, belki bütün beşeriyet nâmına işaret veren bir nirengi noktasıdır.

Yahya Kemâl'in Tercüme edilmiş şiiirleri

مساء الرد

نحن الآن في افق مساء لا عودة منه وانوات جد متأخر

انه آخر فصل فيك يا عمري فلتنص كيفما شئت

ولو راود الخيال حله العودة الى العالم مرة اخرى،

فمن امتي النفس مثل هذا العزاء.

عند عود انساب الكبير ذى المصارع الربيعة،

الفتوحة على فضاء اسود حاك...

وحيث لا تشرق الشمس،

سيبدأ ليل صامت... ليل لانهائي.

وقبالة المنيب عند اطراف الرياض،

لك ان تقني ايها الفؤاد اما في الشوق واما في المشق؛

واما ان تتفتح في صدورنا زنايق اللاله او الورود.

حياة الرد

احيانا تأتي الاقدار كالريح العاتية،

فانظر اليها كما تنظر الجبال الى الافق الاسود.

واحياناً اخرى يكون المائي هو ابن المدم،

فمن الطرف.. ودعك من التفكير؟

ان الرجل القين، يذكر كل الناس،

يذكرهم برقى و من بعيد.. بالمسيح في صليبه.

اما وقر الرد العظيم.. وقر اسد يتشاب،

لانه لا يصبأ بالابلا والمصائب.

LES HEROS DE MOHAZS

Dès l'attaque, c'est nous, cents cavaliers ail'es,
Qui fonçâmes avant, suscitant la mêlée.
Nous volions sur le dos de nos coursiers fumants.
L'espace retentit de gais hennissements.
C'était un bein beau jour, voué à la Conquête,
Qui apparut à nous dans ses atours de Fête,
Telle une Belle Femme, enchantée et ravie,
Pour qui, avec bonheur, on fait don de sa vie.
A chacun de ses doux et enivrants baisers,
De rougeoyantes fleurs le champs fut arrosé.
Notre ultime exploit fut aussi le plus notoire,
Duquel persistera bien longtemps la mémoire.
Nous avons d'ici-Bas quitté la noire fange
Et chevauchions vers Dieu, salués par les anges,
Franchissant au galop le seuil du Paradis,
Nous joignîmes, d'un bond, les Héros de Jadis.

Nous voici parmi eux, parmi les morts qu'on nomme,
Au terrestre séjour, avec raison, Grands Hommes.
Le sol par nous foulé garde encor les échos
D'éclairs accompagnant nos triomphants galops.

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Mechûle giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.
Bîcâre gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son mâtemidir bu!
Dünyada sevilmiş ve seven nâfile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Bir çok gidenin her bir imemnun ki yerinden,
Bir çok seneler geçti; dönen yok seferinden.

THE SILENT SHIP

When the day comes to weigh anchor off this stand;
A vessel does leave this haven for a dark land.
As she sails silently as if numanned,
Not a hand nor a handkerchief is fanned.
Sorrowed with this trip are those on the quay
Wet - eyed they gaze at dim horizon dolefully.
Poor hearts! this is not the last ship departing;
Nor for the lonesome life is it the last sting.
In vain will the loving and beloved wait
For the return of those that passed the strait.
Happy must they have been with their set
Though years have elapsed, none's back as yet.

İngilizceye çeviren Behlül Toygar

LA NEF SILENCIEUSE

Quand, de l'Eternité les jours tissant la toile,
Vient l'heure de lever l'ancre des flots du Temps,
On voit un grand vaisseau silencieux, quittant
Le Port et vers des cieux inconnus faisant voile.
Paraissant nu, désert, vide de passagers,
Fendant les sombres flots, lentement il s'avance.
Bras, mouchoirs, rien ne suit ce grand vaisseau léger
Enflant sa haute voile, il s'avance en silence.
De l'obscur horizon contemplant l'âpre seuil,
Ceux qui restent au Port, séchent leurs yeux humides
Ce n'est, hélas, ô cœurs infortunés, cœurs vides,
Ni le dernier départ, ni le dernier des deuils.
Les delaisées, en vain fidelement attendent,
Les absents bien-aimés ne s'en reviendront pas.
Se plaisent-ils Là-bas? Oui, on se le demande:
Aucun d'eux n'est encor revenu sur ses pas.

Fransızcaya çeviren Adile Ayda

RİNDLERİN ÖLÜMÜ

Hâfız'ın kabri olan bahçede bir gül varmış;
Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle.
Gece, bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış,
Eski Şîrâz'ı hayâl ettiren âhengiyle.

Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde;
Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter.
Ve serin serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter.

موت الرند

في الروضة حيث قبر حافظ الشيرازي كانت هناك وردة وحيدة،
كانت تفتح كل يوم بلونها الدامي،
بينما كان البلبل بالليل يبكي حتى مطلع الفجر،
يلحن يمت في الخيال ذكرى شيراز القديمة.
الموت ربيع عالم للرنده.
روحه عطرة كالبخور تموج في كل مكان وعلى مر السنين،
وفي قبره تحت اشجار سرو الرطبية،
تفتح وردة كل سحر، ويفرد بلبل كل ليلة.

Arapçaya çeviren Ekmeleddin İhsanoğlu

DER TOD DER BERAUSCHTEN

Im Hag, wo das Grab des Hafis liegt, dort erblühen
Noch jeden Tag Rosen mit blutroten Saeumen,
Dort weint noch die Nachtigall süß in Morgenfrühen;
Die Weise laesst von dem alten Schiras und traeumen...

Ein Land voll Frühling nur ist der Tod für den Trunknen;
Sein Herz gleicht dem Rauchfass, das jahrelang Düfte noch bringt.
Am Grab, dem unter frischen Zypressen versunknen,
Spring früh eine Rose auf, eine Nachtigall singt.

Almancaya çeviren Annemarie Schimmel

Yaşayan Şairlerimize Yahya Kemâl Üstüne Üç Soru

- 1- Yahya Kemâl'in şiirimize en büyük hizmeti nedir?
- 2- Yahya Kemâl'in dünya görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 3- Sizce Yahya Kemâl bugün en çok hangi yönüyle yaşıyor?

NOT:

Bu ankete verilen cevaplar soy isimlerinin baş harflerine göre alfabetik sırayla tertip edilmiştir. Sıralamamızın başkaca bir değer hükümü taşımadığını belirtmek isteriz. Ayrıca zamanın kısalığı ve çeşitli sebeplerle ulaşamadığımız daha birçok şairin görüşlerine yer veremedik.

Bu durumun listemizdeki şairlerin tamamına zamanında sorularımızı iletme imkânı bulunamayışından doğduğunu okuyucularımızın ve sanatçılarımızın bilgilerine arz eder, anlayış temenni ederiz.

Yahya Akengin "Eski şiirle yeni şiir arasında köprü kurmuştur."

1- Yahya Kemal, ilk ve ortaokul sıralarındaki muhayyilemizde "Akıncılar" ve "Ok" şiirleriyle yer etti. Doğrusunu söylemek gerekirse bu şiirlerin, aynı sıralarda okuduğumuz başka şairlerin mısralarından farklı bir hüviyet taşıdığını hissedemedik ve belki de Yahya Kemal'inkilerden üstün tuttuklarımız da olmuştur. Lise çağının eşiğinde, benim hafızamda hâlâ canlı duran Yahya Kemal imajı, bir "Eylül Sonu" tablosudur. Yahya Kemal "Kanlıca'nın ihtiyarları" diyordu ama ben köyümüzün ve kasabamızın ihtiyarlarını anlıyordum. Yahya Kemal, Boğaziçi'ndeki yaprak dökümünü terennüm ediyordu, benim gözlerimde Çoruh Nehri'nin kıyılarındaki sonbahar canlanıyordu. Bununla beraber bir İstanbul düşüncesidir başlıyordu içimde. İstanbul'u tarih coğrafya dersleriyle, gurbetçilerin anlatılarıyla duyuyordum ama, "Boğaziçi" denen bir esrarlı güzelliğin varlığını va hayal dünyamda onunla meşgul olmayı Yahya Kemal'in mısraları başlatıyordu. Sonra Mihriyar, Mehlika Sultan, nazara uğrayan Leyla'nın ardından inleyen odalar... Bu noktaya kadar Yahya Kemal benim için; duygulu, heyecanlı, hayalperest bir mizacı besleyen şair. Sonra gün geliyor; Doğu Bayazıt'tan Edirne'ye kadar bütün yurt halkını, Malazgirt'teki neferden, Cezayir'deki Barbaros'a kadar bütün ecdadımızı hattâ bütün şehirlirimizi bir bayram namazında buluşturan Yahya Kemal ufku başlıyor. Bundan sonra mektupları, makaleleri, hâtıraları sohbetleri ve "Koca Mustafapaşa" gibi şiirleriyle bizi Boğaziçi, Mehlika Sultan, Mihriyar ve Cânan hülyalarının; yalın sarhoşluğundan, düşüncelerle sigaya çeken Yahya Kemal beliriyor. Hem kendini hem bizi sigaya çeken bir Yahya Kemal bu... Ve ben bunların muhasebesine dalınca, acaba diyorum Yahya Kemal daha şanslı bir gelecek nesli mi muhatap görüyordu, yoksa onun kendi dünyasında başlattığı hesaplaşmanın boyutları mı genişleyerek bizlerin dünyasına in-

tikal etti? Düşünmeye devam ediyorum.

Bana göre Yahya Kemal'in şiirimize en büyük hizmeti, eski şiirle yeni şiir arasında köprü kurmuş olmasıdır, bunun gerekliliğini ve geçerliliğini de kabul ettirmiş bulunmasıdır.

2- Yahya Kemal'in dünya görüşü, cemiyetimizdeki sosyal yapılanma seyrinin tersi istikametinde özellikle taşımıştır. Şöyle ki; Temeli sağlam olan sosyal yapımız, çaredir diye ithal edilen tutarsızlıkları reddederken; bir genç okumuş nesil bu ithal malî çarelere meyletmişti. Yahya Kemal de bu grubu dahildi. Bu menfi tavır Türkiye'nin sosyal yapısında önce bir üs kurmuştur. Gitgide yaygınlaşarak, kendisini önce reddeden bünyede rağbet görür olmuştur. Tabii bu rağbet şuurlu değildi. Bozulmanın getirdiği şuursuzluktan faydalanarak yol alıyordu. Yahya Kemal'in sonradan mecrâsına giren dünya görüşü ise, bu şuursuzluk anaforunda yuvarlanan yeni cemiyete bakarak bir şuur kazanmadır. Yahya Kemal bu noktada ayrı bir dünya görüşü icad etme tavrına da girmiyor. Şuurlu ve şahsiyetli bir cemiyet iken yozlaşmaya açılan bir cemiyet olma meselesi üzerinde düşünüyor. Akıp giden zamanın getirdiği ve getireceği değişimleri red ve inkâr etmiyor ama; bu akışın kaynağı ile öbür ucu arasındaki mutlak bağların gerekliliği ve kaçınılmazlığı noktasında yoğunlaştırıyor fikirlerini, Yani ırmak bulanmış ve karışmıştır. Yahya Kemal önceleri gençliğinde-bunun müsebbipleri safında yer almışken; çok geçmeden işin farkına varıp, derlenip toparlanan nâdir mütefekkirlerimizden biri oluyor. Kendi şuurunun kurmuş olur, fakat bir de bakar ki cemiyet birşuursuz akışa kapılmış gidiyor. Tepkisi kocaman bir "heyhat..." olmakla birlikte artık köklü bir temele dayanan dünya görüşünde ümitsizlik ve karamsarlık yer almaz. Fikir ve ideal adamı için en büyük tuzak olan bedbinliğe düşmez. Bu da bağlandığı dünya görüşünün geçmiş yüzyıllardaki parlak neticelerini, ge-

leceğin delili olarak değerlendirmesinden ileri gelir.

3- Yahya Kemal şiirleriyle de düşünceleriyle de bugün yaşamaktadır. Ancak dil erozyonundan O'nun eserleri de etkilenmiştir. Bununla beraber şiirlerindeki ses örgüsü dolayısıyla; bestelenmiş ve bestesiyle kendini sevdiren ağdalı divan mısraları misâlinde olduğu gibi dil kopukluğu yüzünden nüfuz edemiyenlerce de sevilir ve beğenilir durumdadır. Yahya Kemal'in nesirlerinde yer alan düşünceleri ise bugün için daha çok geçirililik kazanmıştır. Bana göre Yahya Kemal, kendi hayat tarzının dışındaki bütün yönleriyle yaşamaktadır. Kendi özüne dönüş sancıları çeken Türkiye'nin gündeminde dir.

S.Kudret Aksal "Şiirimizin ilk klâsiği odur."

1- Yahya Kemâl'in edebiyatımıza en önemli hizmeti, 400 yıl süren divan edebiyatımızı özetleyerek yeni biçimler içinde günümüze aktarmasıdır. Bunun yanında, şiirden kopmuş düz yazıya yaslanmış, Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemlerini atlayarak, Batıdan da aldığı etkilerle Türk şiirini yeniden kurmasıdır. Böylece geçmişimizle bir birlik sağlamaktadır ve şiirimizin geleneksel sesini sürdürmektedir. Bugün artık ölü bir dile dönüşmüş divan şiirimizi bir yana bırakırsak diyebilirim ki şiirimizin ilk klâsiği O'dur.

2- Yahya Kemâl'in dünya görüşü kanımca geniş bir incelemede çözümlenebilir. Bir anket sorusunun sınırları içinde bu soruya sağlıklı bir yanıt vermenin olanağı yoktur.

3- Yahya Kemâl, bence, kuşkusuz bir düz yazı ve deneme ustasıdır da. Ama günümüzde şiirleriyle yaşamaktadır.

M.Cevdet Anday "Şiirimizi batılılaştırdı."

1- Geleneksel şiirimizi batılılaştırmamasıdır.

2- Şiir anlayışı olabilir, cevabı da birinci sorunun içindedir.

3- Daha çok halk diline yaklaştığı şiirleriyle yaşıyor.

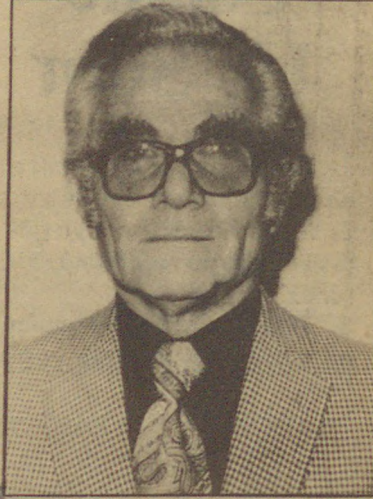
Y.Bülent Bâkiler "Yahya Kemâl bizim yeni ve güzel sesimizdir."

1- Bana göre Yahya Kemal, bizim en büyük klasik şairlerimizden biridir. KENDİ GÖK KUBBEMİZ isimli şiir kitabındaki şiirlerinde Türkçeyi, gerçekten "anamızın sütü gibi" mükemmel kullanmıştır. Aruzdaki ustalığı, münakaşa edilemeyecek seviyededir. Aruzun monotonluğunu O'nun kadar başarıyla silen, unutturan çok az şairimiz vardır. Bütün bunların dışında Yahya Kemal, bizim şiirimize noksansız bir tarih şuurunu da kazandırmıştır. Bizi millet hâline getiren, kültürümüzün önemli kaynaklarından biri olan tarih şuurunu ve mukaddeslerimizi, bir meydan nutku içerisinde değil, insanı hayran bırakan bir şairanelikle işleyebilmiştir. Yani Yahya Kemal'in şiirlerini okuduğumuz zaman, sadece güzeli, doğrusu, faydalıyı yakalamakla, yaşamakla kalmayız; aynı zamanda Türk milletine mensup olmanın, İslâm inancı içinde bulunmanın gururunu ve huzurunu da duyarız.

2- Yahya Kemal bizim kültürümüzün ve medeniyetimizin şairidir. Dolayısıyla bizim yeni ve güzel sesimizdir. "Vatan, cihandan ibârettir itikâtimca" inancındadır. Ve bu vatanın, yâni Anadolu'nun 1071 Malazgirt Zaferi'nden beri, milletimizi yeni baştan yoğurarak güzelleştirdiği, yüceltiği kanaatindedir. Köksüzlüğün, ruhsuzluğun felaketler doğuracağını görmüş; "Kökü mazide olan "atıyım" demiştir. Ve Türk milletinin "Tarih içinde tekevün ederek" dünyaya milletleri arasında müstesna bir yer kazandığını nesirleri ve şiirleriyle ortaya koymuştur.

3- Hz. Peygamber bir hadîsinde buyuruyor ki: "Namazın kazası olur; fakat sohbetin kazası olmaz!" Bizim cemiyet hayatımızda, sohbetin çok büyük bir önemi var. Yahya Kemal, kendisini dinleyenlerin anlattıklarına göre, derin bir edebiyat ve tarih bilgisiyle, insanın nefesini kesecek kadar mükemmel bir sohbet üstadıydı. Sanıyorum ki onun şöhreti, önce sohbetleriyle yayıldı. Daha sonra şairliği, sohbet meclislerinden kanat-

lanmaya başladı. Bugün o sohbetlerin kazası yoluna gitmek, yani o sohbetleri tekrarlamak elbette mümkün değildir. Dolayısıyla Yahya Kemal, bugün cemiyetimizde şiirleriyle yaşamaktadır. Üstad bugün sağ olsaydı ve biz Onu bir büyük salonun kürsüsüne çıkarsaydık; sohbetleri mi daha çok ilgi görürdü yoksa şiirleri mi? Bana göre sohbetleri daha çok ilgi görür ama tarihimize yine bir büyük şair olarak geçerdi.

A.Rahim Balcıoğlu "Yahya Kemâl batıyı da doğuyu da bilen bir şairdi."

1- Yahya Kemâl batıyı da doğuyu da çok iyi bilen bir şairdir. Fransa'da bulunduğu yıllarda batının bütün şiir akımlarını tetkik ettikten sonra bir senteze varmış ve Türk-İslâm muhtevâlî şiirini bu temel üzerine inşa etmiştir.

2- Yahya Kemâl'in şiirindeki dünya görüşünü Türk-İslâm sevgisi, millî zevk ve vatan muhabbeti şeklinde özetlemek mümkündür.

3- Yahya Kemâl bugün, dilinin güzelliği, Türk milletinin altın çağına ait hâtıraları terennüm etmesi, vatan ve özellikle İstanbul sevgisine dayanan konulara yer vermesi, bu vatan üzerinde yaşayan milletin her kesimini ayırım yapmaksızın sevdiğine delâlet eden şiirler yazması cihetiyle hâlâ yaşamaktadır.

Salah Bırsel "Dili Osmanlıca'ya yaslandığı için çokça tutuluyor"

1- Ben Yahya Kemâl'in şiirlerindeki sağlam yapıyı severim. Eskilerin mısra-ı berceste adını verdikleri görkemli dizeleri vardır. Kendinden sonraki kuşakları etkileyen yani da bu olmuştur. Ahmet Muhip-Cahit Sıtkı olsun, 1940 kuşağı olsun ondan bu konuda çok şey öğrenmişlerdir. Yalnız bu alanda Hâşim'in etkisi de çok büyüktür.

2- Yahyâ Kemâl bir İstanbul vurgunudur. Yüreği en çok da Boğaziçi için çarpar. Boğazın güzelliklerini onun kadar dile getirmiş bir başka şair daha yoktur. Yahya Kemâl İstanbul'u seyredirken Osmanlı İmparatorluğunun eski zaferlerini hissediyor. onları da İstanbul'la birlikte dile getirmek ister. "İstanbul. Fethini Gören Üsküdar" şiirinin adı bu bakımdan çok anlamlıdır.

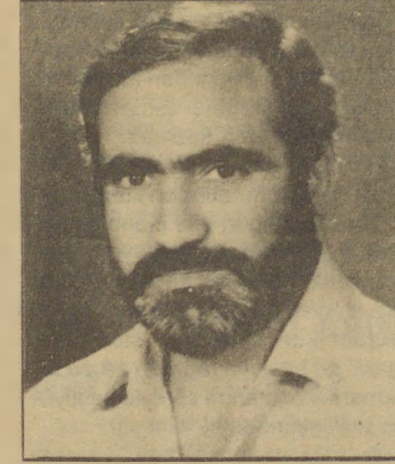
3- Yahya Kemâl'in şiiri bugünkü günde ancak şiirinin yapısı bakımından ilgi çekebilir. Gerçi şiirlerindeki yaşam felsefesi de onun şiirini ayakta tutabilecek güçte ise de çağımız onun yaşadığı yıllardan çok uzaktadır. Bugünün insanı kendi dertlerine, kendi sorunlarına eğilecek şiirleri yeğlemektedir. Onun günümüzde çokça yer tutması biraz da dilinin Osmanlıcaya yaslanmış olmasındandır.

Dilaver Cebeci "Şuurlu bir milliyetçidir."

1- Şiirlerinde Türk-İslâm sentezini en mükemmel biçimde işlemesi, şanlı Türk tarihini ve geleneğini yaşatması, Türkçe'yi olağanüstü uygulaması, ahenk ve musikî yönünden benzersiz bir şiir mimârisi kurması O'nun en önemli yönüdür.

2- Yahya Kemâl Beyatlı, Batı'ya açık, "âtiye bağlı", köklü, sağlam, kalıcı, hürriyetçi, şuurlu bir milliyetçidir. Bütün hayatında ve bıraktığı eserlerde bunun böyleliği açık açık görülür.

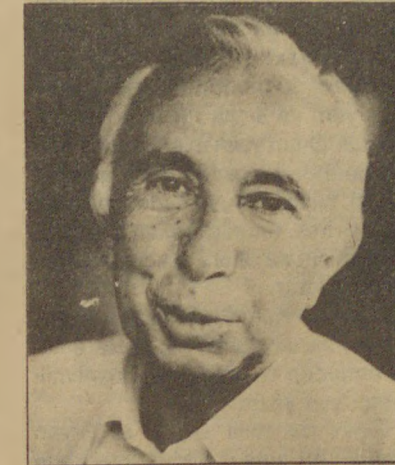
3- Yahya Kemâl Beyatlı, bestelenmiş şiirleri ile ve bu bestelerin klâsik Türk Müzikisi olarak icrâsı ile ve

böylece de klâsik Türk Müzikisi'nin sevilmesine ve yayılmasına vesile olması sebebi ile yaşamaktadır.

Necati Cumalı "Şiiri söz kalabalığından kurtardı."

1- Yahya Kemâl'in şiirimize hizmetini bir bütün olarak ele almak doğru olur. Bu hizmeti şu ya da bu yanılla bölerek değerlendirmek Yahya Kemâl'in şiiri üstüne bizi ek-

sik olduğu kadar da yanıltıcı sonuçlara götürür. Yahya Kemâl şiirimizin batılılaşma çabaları içinde yetişti. Yahya Kemâl'e gelinceye kadar şairlerimizin kiminde eski kiminde yeni anlayış ağır basar. Yahya Kemâl, şiirimizi doğu ile batı, yeni ile eski, bizim olanla batıdan gelen arasında

en doğru en sağlam senteze ulaştırdı. Şiirimizin geleceğinden uzaklaşmadan şiirimizi batılı öze yöneltti. Beyit anlayışını kırarak, şiire batının bütünlüğünü kazandırdı. Bakî efendi (Bâkî'ye sadece Baki deme- me terbiyem müsait değil) ile Mallarme'nin biçim kaygısını geliştirdi. Bence en önemlisi Yahya Kemâl şiirimizi yalınlığa kavuşturmuştur. Yahya Kemâl, şiirimizi gereksiz söz kalabalığından kurtararak anlam çizgisine en yakın öze, deyişe ulaştırdı.

2- Yahya Kemâl'in dünya görüşü çağdaşlarıyla ortaktır. Yaşadığı dönemle sıkı sıkıya bağlıdır. Osmanlı Devletinin yıkılış günlerinin olduğu; doğduğu, çocukluğunun ve ergenlik çağını yaşadığı kent, topraktan bir haritamızdan koptuğunu görmüş, acısını yaşamıştır. O dönem, Balkanlarda ulusculuk akımlarının yaygınlaştığı güçlendiği dönemdir. Yahya Kemâl ve kuşağı da bizim akımızdan bu akımın içindedir. Yahya Kemâl, parçalanmış bir ulusun çocuğu olarak bu akıma kendi sesini ve acılarını getirir. Yahya Kemâl tarihe sığınır, devletin parlak görkemli şiirini yazar. Yahya Kemâl böylece öken yıkılan moralleri güçlendirmeye hizmet eder. Bu tarih anlayışı dışında temalarında yaşam tutkusu bizim olan tarihi kültürüyle ve doğa güzelliğiyle İstanbul sevgisi şiirinin ana konularıdır. 3-Yahya Kemâl şiirimize getirdikleriyle yaşıyor.

Mehmet Çınarlı "Dünya tarihi ve coğrafyasını Türk gözüyle seyrediyor."

1- Yahya Kemal'in şiirimize en önemli hizmeti: Özdeyiş, mesel ve hikâye ile şiiri kesin olarak ayırmış bulunması; şiirde, aruz kalıplarının monoton âhengi dışında bir musikî araması; süslü-püslü, yapmacıklı söyleyişten yalın bir söyleyişe yönelmesidir.

2- Yahya Kemal gerçek bir Türk milliyetçisidir.

"Gönlüm, dilim, kanım ve mizacımla sizdenim" dediği Türk halkına yürekten bağlıdır. Dünya tarihi ve coğrafyasını Türk gözüyle seyrediyor. Ruh iklimi vatanın sınırları, milletin

duygularıyla çevrilidir.

“Cihan vatandan ibarettir, itikadımca” ve “Duydumsa da zevk amadım İslâv kederinden” mısraları bunu veciz bir şekilde ifade eder.

Yahya Kemal'e göre, din de, çeşitli kültür unsurlarıyla birlikte, millî birliği sağlayan değerlerden biridir.

*Dili bir, gönlü bir, îmânî bir insan yığını
Görüyor varlığının bir yere toplandığını*

diyerek, dinin toplayıcı, birleştirici rolünü dile getirir.

3- Yahya Kemal, günümüzde en fazla, şiire karşı duyup, “Mısra benim haysiyetimdîr” sözüyle özellediği derin saygı ve bu saygının ürünü olan olağanüstü güzellikteki şiirleriyle yaşamaktadır.

Bekir Sıtkı Erdoğan: “Sağlam mısra yapısı ile iyi bir yol gösterici olmuştur”

1- Cumhuriyet sonrası şiirimizde, yeni arayış ve denemelerin çabalamada devrinde beliren zayıf ortamda, dış mihraklı yozlaştırma girişimleri oldukça tesirli olabilirdi.

Yahya Kemal sağlam mısra yapısı ve aydınlık nazım ruhuyla çağın sanatçısına iyi bir yol gösterici oldu. En azından şiir zevkimizin büsbütün

kaybolmasını önledi.

2- Bu soruyu kapalı buluyorum; hayata bakış açısı kastediliyorsa, o yaşanan günlere geçmişin uzantıları içerisinde kalabilen derin bir tarih şuuru ile yaşama zevkine ve sevincine geniş boyutlar katmasını bilen

bir büyük şairimizdi. Küçük akıntılar onu asla etkilememiştir. Ne yapacağını nereye basacağını gayet iyi bilen bir usta idi. Nazımın hiç bir yerinde batının yabancı etkisi sırtmaz. Buna rağmen batıdan özellikle Fransız şiirinin önceliklerinden nazımlı bir faydalanış tekniğine sahip olduğu dikkatli gözlerden kaçmaz.

3- Yahya Kemal aruz vezni dilimizi bozma töhmetinden kurtarmıştır. Ziya Gökalp'in bile inancının altında bu töhmet yatmaktaydı. Şairlerin aruzu bırakmaları için yaptığı yoğun uğraş dilimizi Arap ve Fars etkisinden kurtarmak için. İşte Yahya Kemal bu baskıya rağmen aruzu bırakmamış onu anne sütüyle besliyerek millileştirmesini bilmiştir.

“Bu dil ağızımda annemin sütüdür.”

diye Türkçemizi överken sanki Türk aruzunu bizlere eşantion bir mısra ile sunmuştur.

Bana kalırsa, Kültür miraslarımızdan süzerek islah ettiği bu teknikle şiir söyleme ustalığı üstadın bu gün de, yarın da yaşayacak en kuvvetli yönüdür.

İlhan Geçer

“Yeni bir ses, yeni bir renk ve ahenk.”

1- Yahya Kemal'in şiirimize hizmetlerini şöyle sıralayabiliriz. Türk şiirine yeni bir ses, yeni bir renk, ahenk ve şekil getirmiştir. Aruz onun mısralarında monotonluktan kurtulmuş yeni ve sıcak bir sese kavuşmuştur. Onun yalın mısralarında musiki derinden akan bir nehir gibidir.

Şiiri, hikâyeden, nesirden tam olarak ayırmış, onun gereksiz söz dizisi bir takım dâvâlara aracı olmaktan kurtulmuştur.

2- Yahya Kemal, vatan, yaşa, Sakarya, varol gibi beylik sözlere iltifat etmeden en gerçek en güzel milliyetçi şiiri yazmıştır.

Dinin de millî birliği sağlayan önemli bir unsur olduğunu gene onun mısralarından öğrenebiliriz.

Nerede, kiminle olursa olsun kalbi hep vatan sınırları içinde atar gibidir.

3- Şiiri dert edinen, şiire büyük bir sevgi ve saygı duyan, “mısra benim haysiyetimdîr” cümlesiyle, şiir için en güzel sözü eden Yahya Kemal,

güçlü, derin ve vazgeçilmez şiirleriyle bugün de yaşamaktadır, yarında yaşayacaktır.

Feyzi Halıcı “Halkımıza gerçek güzel şiiri sevdirmiştir.”

1- Yahya Kemal Beyatlı, vatandaşın konuştuğu Türkçeye yepyeni bir güç, yepyeni mâna kazandırmıştır. Şairimiz aruz vezninin yeni ve güçlü bir mimarı olarak gerçek musikîyi, her sanatçının, her sanatseverin imreneceği bir şekilde mısralarına başarıyla koymuş, gerçek, güzel şiiri halkımıza sevdirmiştir.

2- Doğu ve Batı medeniyetini en ince detaylarına kadar inceleyen Yahya Kemal Beyatlı, gerçek bir sanatçı kişiliği içinde taklitten, kozmopolitlikten uzak, kendi millî görüşüne bağlı bir insandır.

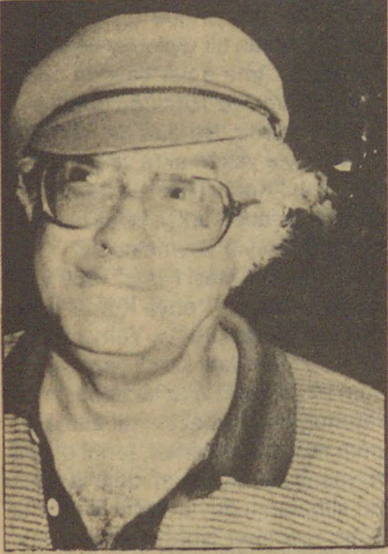
3- Yahya Kemal Beyatlı, Türk tarih ve kültürüne gönülden bağlılığı, Türk milletinin mânevî değerlere gösterdiği ilgiyi ve saygıyı en güzel şekilde dile getirmesiyle, hepsinin üstünde şahâne şiirleriyle yaşıyor, yaşayacaktır.

Atilâ İlhan “Bence O feodal/ümme kültür sentezimizin son büyük şairidir.”

1- En önemlisi midir bilemem ama, Yahya Kemal, aruz vezni arı ve duru bir Türkçe ile en güzel bağdaştırın şair olmuştur. Kendi hesabına, bu çabanın başlangıcını Nedim'in bazı 'şarkı'larında görüyorum. Yahya Kemal, ihtimal işareti oradan aldı. Hele 'eski şiirin rüzgârına' fazla kapılmadığı zamanlar, görevi başarıyla tamamlamış sayılabilir. Belki büyük, ama geç kalmış, galiba pratik hiçbir fonksiyonu olmayan bir hizmet. Aruz artık kullanılmadığına göre.

2- Kuşanın aydınları ve sanatçıları, 'Düvel-i Muazzama' karşısında Osmanlı'nın iki yüz yıldır bitmeyen yenilgileri, gerileyişi, parçalanışı yü-

zünden, ilk bakışta aşırı, çoğu tatbik kabiliyetinden mahrum, çözüm önerileri getirirler: kimisi Osmanlı'nın eski ihtişamını geri almak amacıyla, Batı'da kaybettiklerini Doğu'da kazanmasını, yâni pan-islamizm ya da pan-türkizm'i önerir; kimisi o derece Batı'dan etkilenmiş, onunla başa

çıkamayacağına o kadar inanmıştır ki, uyar mı uymaz mı demeden, Batı değerlerini olduğu gibi almayı savunmuştur, yâni bir tür teslimiyetçiliği.

Yahya Kemal Batı'yı tanımış, şiirinden etkilenmiştir ama, Batı'yı güçlü yapan şeyin rasyonalizm olduğunu anlamış mıdır, şüpheliyim. Anlasa çıkış yolunun **Devlet-i Aliyye**'nin savvet döneminin hasretiyle yanmak olmadığını elbet farkeder, sanatıyla ulusal uyanışın direnişçiliğine daha çok hizmet ederdi. Bence o feodal/ümme kùltür sentezimizin son büyük şairidir. Tabii, **Tanzimat** sonrası çoğu sanatçımız gibi, Batı'dan hayli etkilenmiş olan birisi.

3- Şairlerin şiir olarak yaşayıp yaşamadığına karar verebilmek çok güç. Hele klasik şiirimizin ve uzantılarının, günümüzde yaygın ve sürekli olarak okuduklarını söyleyebilmek, neredeyse imkânsız. Orta öğretimdeki edebiyat derslerinin yıldırı ve biktirici olması durumu daha da ağırlaştırıyor. Bu bakımdan **Yahya Kemal** şiirinin halkla bağlantısı üzerinde fazla bir şey diyemeyeceğim.

Fakat, Batı taklidçiliğine dayanan 'komprador' kùltür ilericiiliğine karşı,

ulusal ve çağdaş bir bileşim yerine, eski feodal/ümme sentezinin sürdürülmesini yeğleyip benimseyenler, fikir adamı olarak da, şair olarak da onu elbet başları üzerinde gezdireceklerdir; bu da fikirlerini olduğu kadar şiirlerini de savunmalarına yolaçar. Ben şairin bazı beşeri şiirlerinin, tabanı milletçe tasfiye edilmiş düşünce sisteminden de, bu sistemle bütünleşen 'osmanlı' şiirlerinden de, uzun ömürlü olacağı fikrindeyim.

Sadettin Kaplan "Etkisi yıllarca değil, asırlarca sürecekt."

1- Yahya Kemâl'in kendinden sonraki şairlere ışık tuttuğu, hatta onları tabir caizse etki alanına aldığı rahatlıkla söylemek mümkündür. Ancak 'eski'yi 'yeni'ye bağlaması ve kendine münhasır bir şekilses manzumesi oluşturması en büyük özelliğidir. Şiirleri, belli bir özellik isteyenlerce her zaman aranacaktır?.. Ama Türk şiirine ne getirmiştir, onu zaman gösterecektir... Bir şey daha eklemek gerekirse, Yahya Kemal İstanbul'u görmeyenlere kendi gözüyle göstermeyi büyük bir ustalikle başaran tek kişidir.

2- Yahya Kemâl'in dünya görüşü hakkında çok şey söylenebilir. Yahya Kemal bir rıkn zafer ve menkıbelerini kendi şair ruhunda yoğurup abideleştiren şairdir? Zaferler; ızdıraplar ve fedakârlıklar üzerine kurulur... Zafer güneşini, tatlı bir sarhoşlukla hisarların burcunda seyrederken, o göz kamaştırıcı güneşin parlak ışıklarının kararttığı hisarın dibinde ve gölgede kalan, zaferleri tutuşturan ateşin, küllenlen korlarını sanıyorum göremiyordu... Yetişme ve yaşama tarzı hep iyiyi, güzeli mi gösteriyordu bilemem ama, Boğaziçi'nin hep mavi sularını seyrettirir okuyucusuna... İyimsellik kadar güzel bir haslet olmamakla birlikte, bazen karaya kara demek gerek sanıyorum..

3- Yahya Kemal, genel anlamda günümüzde şair yönüyle yaşamakta ise de, onu fikri yapısıyla ve kendi alanında bir piramitin üst taşı olarak görüyorum. Yahya Kemal'i anlamak, onun şiirlerini okumak; sade

okumakla olmaz. Şiirlerinde gizlenen bunalımı hattâ mutsuzluğu anlamak gerekir. Geçirdiği rahat hayat, mevkii, içtimai durumu, çevresinin kalabalıklığına rağmen içinde bulunduğu büyük yalnızlık ile aradığı "Vuslat" onun şiirine temel olmuştur. Elindeki imkânlar, geniş çevresi ve özlemleri onu belki de biraz ödünç ve taşıma düşünceye itmiştir: "**Kendi Gök Kubbe**"si altında, yıldızların arasındayken bile, sanıyorum kafasında çöreklenen "**Yol Düşüncesi**"nin etkisinden kurtulamayışına en büyük amil, görüşünün toprağa paralel çizgisinin altında kalan, eciş-bücüş şekillerle kulağını tırmalayan seslerdir.

Özetle Yahya Kemal, engin kùltürüne rağmen bir güzel İstanbul şairi ve görmek istediği güzelliklerle, bunları kaybetme korkusunun verdiği bunalımlar şairidir. Etkisi yıllarca değil, asırlarca görülecektir. Allah rahmet eylesin. Saygıyla anıyoruz.

Sefa Kaplan "Süleymaniye'de Bayram Sabahı sanki bir seyyahın şiiridir."

1- Yahya Kemâl, Türk şiirini Batı ile tanıştıran sanatçıdır. Ondan evvel Batı gerçeği, şuurlu bir tercihin veya kolektif gayri-şurdan kaynaklanan bir karşı-koymanın odağı iken, Yahya Kemal'le birlikte 'maşumlaştırılmış' bir 'senteze' dönüştürülmüştür. Sentez derken; Yahya Kemal'in şiir estetiği, şiir anlayışı, tarih şuurunu, İstanbul sevdâsı, 'mısra hayşiyeti', 'rintliği', şahsiyetinin önemli bir tarafı ve cemiyete bakışı Batıdır ama O, bunları Türkçe söyler...

Bence, Yahya Kemal'in anlamını burada aramak gerekir.

2- Maalesef, Yahya Kemal'in netleşmiş, açık-seçik bir dünya görüşü olduğunu söylemek bir hayli güç... Çünkü, Yahya Kemal'i mensup olduğu nesilden soyutlamak mümkün değil. Söz konusu neslin, bütün tavırlarını etkileyen temel problem inanç meselesidir. Beşir Fuat'ı, Ziya Gökalp'i intiharlara götüren bu problem, Yahya Kemal'de de mev-

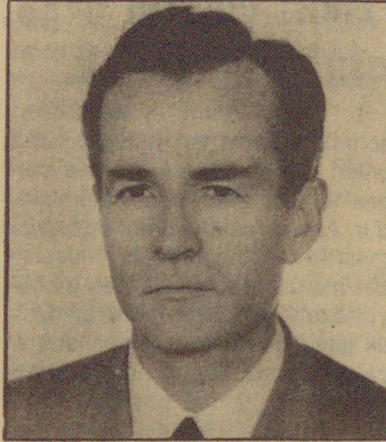
cuttur. Bu itibarla, Tanzimat sonrası aydınlarının "kimlik arayışının" bir halkası da Yahya Kemal'dir demek, yanlış bir tesbit değildir kanaatindeyim. Meselâ, "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiiri tarihi ve sosyal bir perspektife yaslanılarak okunursa, görülecektir ki, şairimiz bu şiirinde cemaatten biri değil, hadiseye dışardan bakan bir seyyâh durumundadır. Bir başka deyişle, bu mükemmel şiirde tarih, din, gurur ve ihtişam vardır da, fert olarak o cemaatten biri olması gereken Yahya Kemal yoktur... Bundan dolayı, Yahya Kemal'de müsbet veya menfi bir dünyâ görüşünün -aksesuarlar hariç- ifâde edildiğini sanmıyorum.

3- Yahya Kemal'in günümüzde yaşamasını ben, yaşadığı dönemin hazırlanmış ve desteklenmiş siyasi ve sosyal şartlarıyla birlikte onun müstesnâ talihine bağlıyorum. Unutmamak gerekir ki, Yahya Kemal cumhuriyet Türkiye'si tarafından kendisine sahip çıkılan ilk ve son sanatçıdır... Diğer yandan, "zaman en büyük hüküm vericidir" ilkesini benimseyen birisi olarak diyorum ki, bundan yüz yıl sonra, belki de Behçet Necatigil en büyük şairimiz olarak kabul edilecektir. Çünkü, Yahya Kemal düşündüğünü, Behçet Necatigil ise yaşadığını yazmıştır... Üstelik kesin bir tavır koyarak...

M.Necati Karaer "Yahya Kemal'i red ve inkâra kalkışanlar dahi onun ustalığından nasiplerini almışlardır."

1- Edebiyat tarihçileri tarafından Yahya Kemal'in, şiirlerini bir kuyumcu titizliğiyle meydana getirdiği söylenir ki, bu görüşe katılmamak mümkün değil. Günümüzde pek ilgi görmeyen aruz vezniyle yazmış olmasına rağmen, Türk diline olan sevgisi, vukufu ve hâkimiyeti sayesinde hem bu veznin en çok eleştiri konusu yapılan monotonluğunu yenmiş hem de Divan Edebiyatı geleneklerine bağlı şiirler yanında herke-

sin rahatlıkla anlayabileceği açık, sade ve güzel şiirler ortaya koymuştur. Her şiiri üzerinde gerektiğinde yıllarca ve sabırla çalışan, kelime seçimine ve bunları yerli yerinde kullanmaya büyük önem veren ve değil mısralarını, o mısralardaki tek bir kelimeyi bile kolay kolay değiştirmek imkânı tanımayan Yahya Kemal; bir söz sanatı olan şiirde "en mükemmel söyleyiş" tekniğine ulaşmış nadir şairlerden biridir. O'nun Türk şiirine olan en önemli hizmeti, bence, mısra yapısı ile dil ve söyleyişindeki

bu ustalıkla aranmalıdır. Öyle ki, bu gün Yahya Kemal'i red ve inkâra kalkışanlar dahi, farkında olmasalar bile, onun bu ustalığından alabildiğince nasibini almış ve ondan çok şey öğrenmişlerdir.

2- Öyle sanıyorum ki, Yahya Kemal'in dünya görüşünü ve sanat anlayışını: "Kökü mâzide olan âtiyim" mısrasında bulmak mümkün. Paris'te ve Varşova'da bulunduğu yıllarda Türk tarihini derinlemesine inceleme fırsatı bulan şair, "kök"e yâni "geçmiş"e bağlılığın "gelecek" için şart olduğunu, o yabancı ülkelerde bizzat yaşayarak bu hükme varmış olmalıdır. Gerçekten, "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" ve benzer şiirleri incelendiğinde, onun Türk tarihi ile iç içe yaşadığını, manevi değerlere bağlılığını ve "dün" ile "yarın" arasındaki millî kültür köprüsünün harcında büyük payı ve emeği olduğunu görürüz. Türk şiiri kadar Batı şiirini, özellikle de Fransız şiirini iyi bilen, yeniliklere açık ve "geçmiş" kadar yaşadığı zamanın şartlarını da gözden uzak tutmayan şair, "Hayal Şehir" ve "Kocamustafapaşa" gibi şiirlerinde hem kanayan sosyal ya-

ralara parmak basmış hem de yapıcı olmasını bilmiştir. Denilebilir ki o, ulu bir çınar gibi kökleriyle "dün"-den öz suyunu alırken, yapraklarıyla "bugün"ü yaşamış ve dalları ise hep "yarın"lara doğru uzamıştır.

3. Yahya Kemal, Paris'ten yurda döndükten sonra tarih ve edebiyat dersleri vermiş bir öğretmeni, Millî Mücadele günlerinde bir gazeteci, daha sonraları bir diplomat ve bir politikacıdır. Ama o her şeyden önce; Türk tarihine ve Türklüğe gönül vermiş bir şairdir. Bu gün de, en fazla bu yönüyle yaşamakta ve geniş kitleler onu "Kendi Gök Kubbemiz" kitabındaki sade Türkçe ile yazılmış şiirleriyle tanıyıp sevmektedir.

Abdülhak Şinasi Hisar, 1959 yılında yayınlanan "Yahya Kemal'e Vedâ" adlı kitabında: "... Yahya Kemal ile görüşebildikçe kendi yazacağı şiirleri bir Divan-ı Eş'ar tarzında, İmparatorluğumuzun azametli zamanlarının muhtelif devirleri, tarihî olayları, yaşayan kahraman ruhlu insanların simalarını duyuran bir tarih kitabının resimleri gibi bir albüm nev'inden düşündüğünü anladık" diyor ve bu albüme yer alacak şiirlerin isimlerini de veriyor ki, bunların büyük bir kısmı "Kendi Gök Kubbemiz"deki şiirlerdir. Bu kitabı, kendisinin görememiş olması ne kadar acı ise, düşündüklerinin er geç gerçekleşmiş olması da o kadar teselli edici değil mi?

Hiç şüphe yok ki, Yahya Kemal bugün olduğu gibi yarın da pek çok şiiri ile yaşayacak ve genç nesillerde tarih suurunun yerleşmesine büyük ölçüde yardımcı olacaktır

Halistin Kukul "Dünkü nesli bugünkü nesille kaynaştırmıştır."

1- Yahya Kemal'in şiirimize en büyük hizmeti Türkçe'yi aruz vezniyle en güzel biçimde ifade ederek, dünkü nesli bugünkü nesille kaynaştırmasıdır.

2- Türk-İslâm örgüsünü fikir ve sanatta tahakkuk ettirmiştir.

3- Yahya Kemal bilhassa şiirde büyük bir dönüm noktasıdır. Bu durumda şiirde, dilde, fikirde ve musikiye olsun hepsinde yaşamaktadır.

Ö.Lütfü Mete "Şiirin ciddiye alınmasını sağladı."

1- Yahya Kemâl'in şiirimize en mühim hizmeti bence şahsiyeti, kültürü ve havası ile en azından kendi zamanında şiiri hayli ciddiye aldırabilmesidir.

2- Yahya Kemâl'in dünya görüşünün derin muhasebe ve çileye dayalı bir değerlendirmeler bütünü teşkil ettiği kanaatinde değilim. Tarih bilgisi, ecdat ve millet sevgisi, alışkanlıkları, iptilâları ve keyifleri ile batıda takdir ettiği unsurların, üstün bir hafızanın girintisi ve çıkıntıları içinde aldığı hendesi değil, tabii kalıp... Yahya Kemâl'in dünya görüşü bence bu...

3- Yahya Kemâl günümüzde en fazla bestelenmiş şiirleriyle ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın övgü ve tebci disiplininden yetişmiş talebeleri ile yaşamaktadır.

İbrahim Minnetoğlu "O kendini fetihle, gazâda bir nefer gibi görmüştür."

1- Rahmetli Üstad Yahya Kemal Beyatlı büyük Divân şiiri geleneğimizi sürdürmüş, bazı gençlere sevdirmiş ve bu tarzın devamını sağlamıştır. Ama bu işi bir millî zevk içinde, büyük milletimizin ve tarihimizin müesseselerini de ortaya çıkararak yapmıştır Eskinin kötülendiği bir zamanda o şiirleriyle bu geçmiş büyük zamanımızı ulaştırması güç bir şiir ikliminde yeniden yaşatmayı başardığı gibi bir çokları da sevdirebilmiştir. Küfredilen tarihi sevilen, sayılan, gıpta edilen hale getirerek şiir ufukunu genişletmiştir. Şiir yazarlar onda ki büyük şiiri görerek kendi şiirine bir çeki düzen vermeye çalışmışlardır.

Yahya Kemal gibi şiir söyleme hevesini uyandırmıştır. Bu heveste olanlar içinde çok başarılı gençler yetişmiştir.

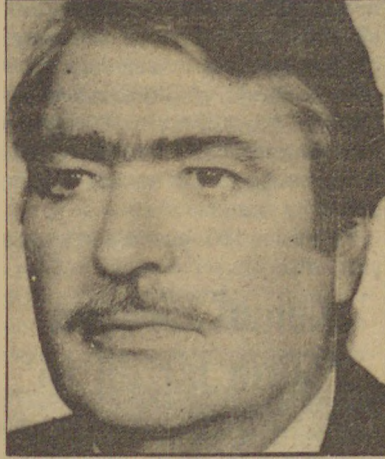
Bundan da önemlisi yaşayan türkçemizin her duygu ve düşüncemizi ifadeye yeterli olduğunu onun geniş

ufuklu şiir ve nesirlerinde görmüş olmamızdır.

2- Yahya Kemal gençlik günlerinde Paris'tedir. Jöntürkler'de Paris'te Türkiye'yi yıkmak, devirmek için uğraşmaktadırlar. Üstad bu gibi günlük politikalarla uğraşmaz. Jöntürklerle sokulmaz.

Sanatkârâne bir mizaç içinde dağarcığını bilgi ile, tarih şuuru ile doldurur. Bir yabancı tarihçi olan Albert Sorel'in derslerine devam eder ve bu derslerden edindiği bilgileri kendi milletinin faydalanması için derleyip toplayarak, mazisiz, medeniyetsiz bir topluluğun, ilerleyemeyeceği sentezine varır.

İşte Büyük üstad Yahya Kemal Beyefendi'de gördüğümüz büyük tarih şuuru budur. Ordusu, medresesi, mimarisi, musikisi ile, padişahı ve

akıncısı ile bir tarih bütünlüğüdür.

Söğütte başlayan macera, çadıra kervansarayla, kasra, köşke, konağa, saraya dönüşerek Viyana'ya varmıştır. Bu macera mühimdir. Küçük beyinliler bunu anlıyamazlar, bunu büyük şair Yahya Kemal anlar ve şiirinde, nesrinde milletine tarihinin büyüklüğünü anlatır.

3- Geçmişin geleceğe bir basamak olduğunu eserlerinde ortaya koyan Yahya Kemal Beyatlıdır. Geçmişinden korkanların bulunduğu bir sırada geçmişle gurur duyan bir büyüğümüzü üstad.

Bakınız Efendim şu mısralara bakınız. Bunlar bir gerçeği ifade eden söz abideleri değilse nedir?

Öyle sinmiş bu vatan semtine milliyetimiz
Manevi çerçeve beş yüz senedir hep berrak
Dört asırdır inerek câmie nûr üstüne nûr
Kopmuşuz bizler o öz varlık olan manzaredan

Bahseder gerçi duyanlar bir onulmaz yaradan
Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük,
Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük.

Yahya Kemal üstadımızın devlete sevgisi saygısı öylesine büyüktür ki ömrünün hiç bir gününde bir takım çıkarlar için yazıları ile şantaj yapmaya bir çıkar koparmaya çalışmamıştır.

Büyük tarihimize saygısı tarihi yapan devletin yanında olmayı ona telkin etmiştir. Devleti gözetmeyi, yükseltmeyi millî vazife saymıştır. O kendini fetihle, gazâda bir nefer gibi görmüştür.

Bakınız o nasıl kendini bir akıncı gibi görüyor:

**Tuna'dan geçmiştiler, demiyor.
TUNA'DAN GEÇTİK, diyor.**

Bizler, Yahya Kemal'i iyi okuyup, iyi anlayarak, Türklük imanımızı tazelayebiliriz. Bu bizim geçmişle bağımızı kuvvetlendirir. O zaman daha çok övünürüz, güveniriz, çalışırız.

"Yürü, hür mavilğin bittiği son hadde kadar...
İnsan âlemde hayal ettiği müddetçe yaşar."

M.İlyas Subaşı "Avrupai tarza dönüşte sağlam bir rehber olmuştur."

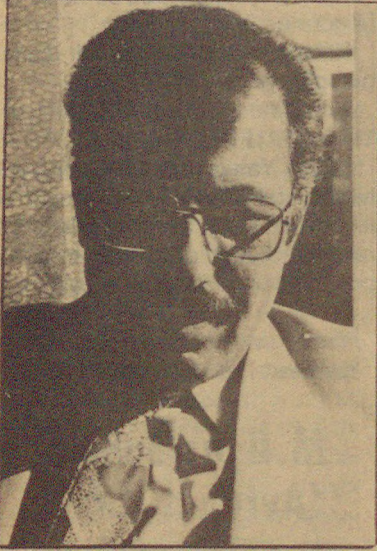
Yahya Kemal, edebiyatımızda bütün kişiliğiyle yaşamaktadır; Millî tarih şuuruyla, devlet felsefesiyle, hatıralarıyla, hasretiyle ve bütün bunların senteze götürüldüğü edebî dehasıyla!..

Tanzimat aydınının aceleci arayışının sürüklediği handikaplar, ülkemizde ciddi bir entellektüel bunalımı yaratırken, Yahya Kemal ortaya çıkmış ve edebiyatımızın geçmişten özsuynunu almadan biryerlere varamayacağını söylemekle de yetinmeyerek; bunu, en güzel ve tutarlı, ışık verici, ruh verici yönüyle ortaya koymuştur.

Bu bakımdan Yahya Kemal:

1- Şiirimize, kendi aslı kaynağına dönüşün zarûretini hatırlatmış ve şirden şuura geçişte bize sağlam bir zemin hediye etmiştir. O'nun Di-

van'a, Divan Edebiyatı'na yeni bir muhteva kazandıran tarzı, bugün hâlâ aşamadığımız ciddi bir merhale olarak önümüzde durmaktadır. Yorulmuş bir edebiyata yeni ve dinamik unsurlar katan Yahya Kemal, Divan Edebiyatının platonik tavrını çeşitlendiren özelliğiyle, bu alanda 'tek' olma imtiyazını korumaktadır. Avrupai tarza dönüşte, böyle sağlam bir rehber olmasaydı, şiirimiz de, edebiyatımız da öyle sanıyorum ki mecrasını bulamayacak ve bir taklit humması içerisinde eriyip gidecek-

ti. Yahya Kemal, işte bu önemli erozyondan şiirimizi korudu. O'na karşı vaziyet alanların geldiği noktayı görünce, yaptığı işin bugünümüz ve yarınımız için ne kadar önem taşıdığı çok daha iyi anlaşılacaktır...

3- Yahya Kemal, şu yukarıda özetlemeye çalıştığımız yönüyle, bir millî mefâhirdir. Dolayısıyla de bu yönüyle yaşamaktadır; Yani, o çağının müceddâdi olurken, bize çok değerli ipuçları da verdi. O'nun nesirdeki başarısı, şiirdeki üstünlüğünden geri kalmaz. Buna rağmen, hem fikir adamı, hem sanat adamı, hem edebiyat adamı olarak cemiyetin farklı taleplerine hep bir bütünlük içerisinde cevap arayışı ve bunu Edebiyat alanında takdim edişiyile, aramızda yaşamakta ve yaşayacaktır. Ben, nesirlerini şiirlerinin yorumu kabul ettiğim için, esas olarak onu dorukta tutan şiidir demek istiyorum.

2- Yahya Kemal'in dünya görüşünü, geçmişin haşmetini günümüzün yeni devlet biçiminde esas mayaya

olarak görmesiyle izah edebiliriz. Arkalık bir heves veya özentiye düşmeden, sağlam, ölçülü ve tutarlı değer yargılarıyla Türk Devleti'ni kendi köküne bağlaması, "Kökü mazide olan âtiyiz" deyişi, bize bizim kendi mânevi, estetik, kültürel değerlerimizle dünden yarına daha sağlıklı bir kader çizgisi arayışı, bunun çıkışı yollarını gösteriş, kendisinin önemi arttırmaktadır. Yahya Kemal, teorisini pratikte uygulama alanı bulacak şekilde çok net ve rahat bir şekilde ortaya koymuştur. Onun dünyasında Batı'nın teklifsiz davetine karşı ciddi bir başkaldırı vardır. Ama, onu da reddetmemektedir: Her milletin sahip olduğu sosyal psikoloji'nin gerekleri, birinin diğerine doğrudan nüfuzuna mâni olduğu için, o, alış-veriş'i millî menfaat ve millî değerlerin korunması çerçevesinde telâkki etmiştir. O'nun dünya görüşünü temellendiren espri bana göre bunlardır. Ki, bunu tatbik safhasına koyabilirsek, Türkiye'yi "kendi kalabilen" özelliğiyle yarına daha güçlü bir şekilde taşıma şansımız olacaktır.

Kendisini 100. yaşında rahmetle yâd ediyoruz...

Cemal Süreyya "Şiirin bir dil işi olduğunu kavrayan ilk şairimizdir."

1- Yahya Kemal'in en büyük katkısını en belirgin özelliğinde görürüm; şiirin bir dil işi olduğunu kavrayan ilk şairimizdir. Dili müthiş bir biçimde özümlemiş, geleceğin Türkçesini sezmiştir. Bu yönüyle bugün de çağdaşımızdır. Kalıbın ötesinde, kendine özgü ve yalnız kedisıyla açıklanabilen bir biçim yarattı. Müziği sözcüklerin, daha doğrusu "sözcük bütünlüğü"nin dışında değil, içinden, iliğinden süzdü. "Nazar", "Ses", "Erenköyünde Bahar", "Kar Musıkları", "İtrî" bu niteliği taşıyan, hatta bu niteliğin kendisi olmuş şiirlerdir.

Yahya Kemal'in şiirsel girişiminin başarısında Batı şiirini (Fransız) tanımış olmasının büyük rolü var. Ama, ben, onu, kendinden hemen önce, kendi döneminde ve kendin-

den hemensonra yazar şairlerimizin hiçbirisiyle de şiir görgüsü, sanat kültürü yönünden karşılaştıramıyorum. O kadar bir düzey farkı var aralarında. Bu, onun ilk modern şairimiz (Ahmet Haşim'le birlikte) olmasını da sağladı.

Bugün, üst üste yığılmış yeniliklere, kuşaklara karşın, Yahya Kemal'in şiiri yine ayakta.

2- Yahya Kemal'in kullandığı temalar bir dünya görüşünü ortaya koyuyor elbet. Ancak, ben, şairin dünyasının ayrıntıları, yapıtaşları olarak görüyorum onları. Yurdunu seven, eski tarihimize eğilen, İstanbul'a tutkun bir şair.

"Ve sarkıttıkça dallar
Alevden portakallar".

Yahya Kemal'in çıkışı budur. Yoksa düşünsel yanını zayıf bulurum. Bence Kurtuluş Savaşı coşkusunu, Cumhuriyet'in ilânından sonra yitirdi. El üstünde tutulduğu halde küstü. Son yıllarındaki ürünlerinde bu kötümserliğin izlerine daha çok rastlanıyor. Bu, onu, Kemal Tahir'inki gibi bir yanlışa da götürdü.

3- Yukarıda saydığım şiirleri ve onların benzerleri yaşıyor. Herzaman da yaşayacak. "Eski Şiirin Rüzgarıyla" yazdıkları ise birer fantezi bugün, Yahya Kemal bu şiirlerinde Divan'ın bir çeşit "dekadansı" olan Nedim'e fazla takıldı. Böylece o ürünlerinde lirizm olanağını yitirdi. Bütün bunlar onun yapıtını zedelemiyor bence. "Cins şair" olarak yazdıkları günümüzde daha çok yaşıyor; "büyük şair" (büyük temaları kullanan şair) tavrıyla ortaya koydukları biraz tehlikede. Gerçek şiir açısından, demek istiyorum...

Halim Uğurlu "Büyük ve şuurlu bir milliyetçidir."

Eğer, Yahya Kemal'i bir cümle olarak cevaplamam istenseydi şöyle derdim:

Türk'ün musikisinde, mimarisinde, hat sanatında, geleneğinde ve nihayet Türk'ün bin yıllık tarih macerasında ve bin yıllık anadolu coğrafyasında sağlam, büyük ve şuurlu bir milliyetçiydi.

1- "Batı kültürünün ana kaynakla-

rına inmeli, batı estetik ve içeriğinden esinlenmeli, fakat asla taklitçiliğe düşmemelidir." diyordu. Bu gün de geçerliliğini koruyan bu görüş; bence Yahya Kemâl'in Türk şiirine, Türk sanatına yaptığı en önemli hizmettir.

II- Bilinen anlamda doktriner bir dünya görüşünden söz açıldığını sanmıyorum. Yukardaki Milliyetçiydi- sözcüğünü bir dünya görüşüne ulaştırmak mümkündür.

Ama O'nun dünya görüşü bence:

Süslemekten uzak, alabildiğine sade, geniş bir kültür potasında ve Türk estetiğinde erimiş bir sanat anlayışıydı.

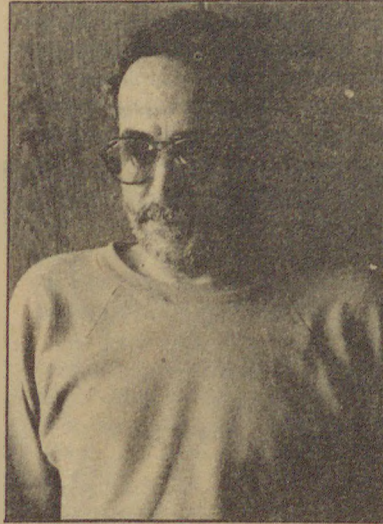
III- Yahya Kemal bir şair olarak "Mısra heysiyatımdır" diyordu. Şiirde bütünlüğü, iç ahengi, musikiyi, sözcük seçmeyi en baş endişe ve uğraş olarak görüyordu. Giderek şiir bir tür musikidir diyordu. Bu bakımlardan nerde şiirde ses, musiki, ahenk sözü açılrsa ilk akla gelecek şair kuşkusuz Yahya Kemal olur. Ve ben en çok bu yönüyle yaşadığını kabul ediyorum.

Hilmi Yavuz "Yahya Kemâl tarihe bir estet olarak bakar."

1- Yahya Kemal'in Türk yazınına en büyük katkısı, Tanzimat'tan sonraki şiir ve düzyazı diline, deyim yerindeyse, müdahale etmesidir. Bu, belagate ve neredeyse hikmet söy-

lemeye varmış şiir diliyle, haşviyyata ve söz kalabalığına varmış düzyazı diline bir müdahaledir. Yahya Kemal'in şiiri, kökleşmiş Tanzimat yazınında gerçek bir kopma'yı gösteriyor. Türk şiiri, Yahya Kemal'le birlikte 'ritmin', 'neşve'nin ve, asıl önemlisi, 'edâ'nın dile dönüşmesine tanık olmaktadır. Türk şiiri, klasik Divan şiirimizin deyişe ve söyleyişe dayalı ince ve kıvrak lirizminin yeniden üretim koşullarını Yahya Kemal'de bulmuştur diyebiliriz.

2- Yahya Kemal'in dünya görüşü, onun şu ünlü dizesinde apaçık bir biçimde belirir: "Kökü mâzide olan âtiyiz". Onun Tarih ve ulus bilinciyle sahip çıktığı, körükörüne bağlanılmış, duygusal ve reaksiyoner bir geçmiş özlemi değildir: Yahya Kemal'de 'mâzi', bir uygarlığın plastik ifadesi olarak somutlanır. Onun bir konuşmasından yola çıkarak Tarih ve Kültür görüşünü şöyle örnekleylebiliriz: Mehmed Akif'te 'cami', Müslümanların Allah'a ibadet ettikleri kutusal bir mekândır; Yahya Kemal, 'cami'nin bu yanını inkar etmez, kuşkusuz; ama, onda 'cami', daha çok, islam uygarlığının plastik bir yetkinlik örneğidir. Tarih'e, deyim yerindeyse bir estet olarak bakar Yahya Kemal, tarihi estetize eder. Bu, geleceği kuracak ve yapacak olan değer-

lerin, kısaca, Tanpınar gibi söylersek, "ruh medeniyeti"nin özü'dür.

3- Yahya Kemal, günümüzde hiç kuşkusuz, şair yönüyle yaşıyor. Onun şiiri, gerçek anlamda yol açıcı bir şiirdir. Ben kendi payıma, bu büyük şairimizden çok şey öğren-

dim. Şiirin büyük öğretmenidir o. Yahya Kemal ve Ahmed Haşim. Benim ilk ustalarım bunlar oldu.

O.Olcay Yazıcı "Kendimiz oluşu hızlandırır...ıştır."

1- Üstad Peyami Safa, Yahya Kemâl hakkındaki müsbet ve menfi tesbitlerinden sonra şunu söyler:

"Yahya Kemâl'i manzum yâveleriyle değil, mazmunlarını divân veya Fransız edebiyatından ayınen aldığı şiirleriyle de değil yüzde yüz kendi yaratma eseri olan bir kaç nefis manzumesiyle değerlendiren onun edebiyat tarihimizdeki hakiki yerini tâyin edecek hâlis tenkidçiyi bakalım ne zamana kadar bekleyip duracağız?"

İşte bu bekleyiş hâlâ devam etmektedir...

İtiraf etmek gerekir ki, onun şiirleri her ne kadar millî duyarlılığımızı kıvılcımlandırırsa da, klasik ve modern edebiyat telâkileriyle karşılaştırıldıklarında daha ziyade poésie Pure (saf şiir) sınıflamasına girerler... Bu tür şiirin belirleyici özellikleri ise açıklık, sadelik, hissilik ve lirizmdir.

Yahya Kemâl'in şiirimize en önemli hizmeti aruzun ve musikin fonetik gücü ile şiiri sıra hafızaya, yani kalabalıklara sevdirmesidir.

2- Paris'te hümanist... "Sicilya Kızları"nda biraz Grek hayranı ve sonra İstanbul'da tam bir Osmanlı efendisi... Yahya Kemal değişik periyotlar çizerek sonunda kendi millî değerler manzumesinde karar kılan bir insandır... Yine de onun dünya görüşünü belirli koordinatlar halinde tesbit etmek pek mümkün değildir... İdeâl ve fantezi soyutlamlarla bir insanı yüceltmek veya mahkum etmek kolay... Kolay ama bu metod objektif değil!

Tanzimattan bu yana çelişkisiz kaç aydınımız var ki zaten?

3- Yahya Kemal fikri yazılarında daha güçlü, daha bizdendir... O, genç dimağlarda filizlenen ve bir "kendimiz oluşu hızlandırıcı" tarihi romantizmi; "kökü mâzide olan âti" düsturuna ivme katan dinamik şiirleri ile yaşamaktadır.

Bir Mülâkat

16 Ekim 1947'de yayınlanmış olması gereken, fakat Yahya Kemâl'in gazete idarehanesine çıkagelmesi ile yayınlanması engellenerek, çok sonra (1) yayınlanan Mülâkatin metni aşağıdadır:

—Ne gibi sualler tespit ettiniz., Adile Hanımefendi?

—Öyle tespit edilmiş muayyen suallerim yoktur, efendim. Konuşmamızın alacağı şekil ve istikamete göre merak ettiğim bazı noktaların tenzihini rica edeceğim. Herhalde size "Existentializm hakkında ne düşünüyorsunuz?" veya "Yeni şairlerimizi nasıl buluyorsunuz?" gibi sualler soracak değilim. Sizin binlerce ve milyonlarca hayranınızı alâkadar eden ve edebiyat tarihimiz için de mühim olan, başkaları hakkındaki fikirleriniz değil, kendinize, şahsınıza, ve hayatınıza ait hususlardır.

Tatlı ve candan bir gülüşle:

—Öyle mi? Varolun Adile Hanımefendi... dedi.

—Sizin şiirlerinizde mevzu bakımından hâkim olan unsur hâtıralardır; bir taraftan şahsi hâtıralar, bir taraftan millî hâtıralar... Zaten bir şiirinizde bunu ifade ediyorsunuz:

"Kâmilidir, o insan ki yaşar hâtıralarla..."

Bazı psikologlara göre çocukluğu mesut geçmiş olan sanatkârlarda bu mâzî hasretini görürsünüz. Sizin çocukluğunuz...

—Bilâkis, benim çocukluğum çok hazin geçmiştir... Efendim, hepimiz bir terkipiz, doğmadan evvel fizyolojik bir terkip, doğduktan sonra iklim tesirleri ve bilhassa muhit ve kültür tesirleriyle vücut bulan bir terkip. Kaldı ki, sanatkâr kendi kendine benzeyen insandır. Onu umumi hükümlere göre tahlil etmek iyi neticeler vermez.

—Çok haklısınız, efendim. Ben de zaten bu iddâyı sizin gibi büyük ve gerçek bir sanatkârın şahsında kontrol etmek istiyordum... Sanatımızın teşekkülü bakımından hayatınızın en mühim devri hangisidir? Üsküp'te geçen ilk çocukluk soneleriniz mi? İstanbul'a geldikten sonraki devir mi? Yoksa Paris'te geçirdiğiniz yıllar mı?

—Şüphesiz Paris mühimdir... Paris'e 1903'te gittim. Bir birbuçuk sene kadar lisan öğrendim. 1904'ün sonunda fransızca'yı teklüm edecek hale gelmişim. Okuduğumu da anlıyordum. İşte o zaman üzerimde Fransız şairlerinin tesiri başladı.

—Siz şiir tarihimizde yepyeni bir devir yaratmış insansınız. Denilebilir ki, bir inkilâp vücudunda getirdiniz. Bu kendiliğinden mi oldu? Yani bazı tesirlere pasif bir şekilde maruz kalarak mı şiirlerinizi ibda ettiniz? Yoksa ilk gençlik senelerinizde muayyen estetik prensiplere bağlanmış mı idiniz? Yani bir şiir programınız var mı idi?

—Fransız şiirinde keşfettiğim şeyleri daima benim şiirimize tatbiki cihetinden mütalâa ettim. İlk zamanlarda belki şu veya bu Fransız şairinin tesirine şiir yazmışımdır. Fakat memleketi döndüğüm sıralarda Türk şiirinde yapılması la-

zım gelen şeyler hakkında tavazzuh etmiş fikirlerim, yani muayyen gayelerim vardı.

—Ne idi bu gayeler?

—Üç şey yapmak lâzımdı: Evvelâ kolektivitê'nin lisanında şiir yaratmak. Bir şiir ancak bu şartta kolektivitê'ye hitap edebilir.

—Bunu iyice kavnyamadım. Kolektivitê'den maksadınız nedir?

—İzah edeyim: Fransız şairleri herkesin kullandığı kelimelerle şiir söylerlerdi. Bu kelimelerin muayyen terkipi ile şiir husule gelir. Bizim divan şairleri şiir yaratmak için kolektivitê'nin lisanında olmanın ve ancak birbirlerinin anlayabildiği hususi kelimeler kullanmışlardır. Bu suretle bir zümre şiiri vücudunda gelmiş, millet onları takip edememiştir... Tanzimattan sonraki birinci nesil, yani Kemal Beyler, Hâmât Beyler de şiirde hakiki bir inkilâp yapamamışlardır. Gerçi ruh

**“Fransız şiirinde
keşfettiğim şeyleri daima
bizim şiirimize tatbiki
cihetinden mutalâa ettim.
İlk zamanlarda belki
şu veya bu Fransız şairinin
tesiriyle şiir
yazmışımdır.”**

bakımından garb şiirinin bazı ahlakını, bazı huy-larını almışlardı. Fakat şekil ve lisan bakımından hiçbir değişiklik yoktu. Zaten Namık Kemal Beyin şiir diye yazdıklarının çoğu nutuktur. Hâmit Beye gelince, onda lirizm var, epik tarafı da kuvvetlidir. Fakat o da şiirin asıl malzemesi olan lisan bakımından eskilerden ileri gidemedi. Birinci nesil böyle... İkinci nesil, yani Fikret'le Cenap nesli de Türk şiirine hakiki yenilik getiremedi. Fikret şiiri nesre tahvil etti. Daha doğrusu nesri şiir sahasına nakletti. Çok defa sade bir lisan kullanıyordu. Fakat maalesef çok zaman yaptığı şey nesirdi. Cenab da kendisini sembolist zannediyordu. Sembolizm hakkında makaleler yazdı. Fakat sembolizmi katiyen anlamamıştı. Zannediyordu ki sembolizm bir takım teşbih ve istiareleri sıralamaktır. Kendi şiirinde de bunu yapmıştır. Cenab'ın şiirinde bir yenilik yoktur. Bu şiir eskidir... Ben istiyordum ki yeni Türk şiiri herkesin kelimeleriyle yapılmış olsun.

—Yeni halkın anlayabileceği bir şiir vücudunda getirmek istiyordunuz.

—İstiyordum ki Türk'ün hançeresine göre telâffuz edilmiş ve Türk'ün hançeresine uygun bir âhenk içinde kullanılmış kelimelerle bir şiir yaratılsın. Türkçe'nin Türk'ün fâtihi bir millet olduğundan ileri gelen bazı hususiyetleri vardır. İstanbul türkçesi bütün bu hususiyetleri kendinde cem'eder. Türk milleti bir takım ülkeler fethetmiştir ve bu fütühat sırasında bazı kavimleri esir etmiş ve temsil etmiştir. Aynı zamanda bu kavimlere mensup kadınları kendisine nikahlamış, bunlardan da cariye almıştır. Türkçe konuşmak mecburiyetinde kalan bu kavimler Türk'ün söylediğini tekrarlamış, fakat bunu kendi hançerelerinin hususiyetlerine göre teleffuz etmişlerdir. İşte bu suretle bir terkib husule gelmiştir. İstanbul türkçesinin ahengi işte böyle doğmuştur. Bu, Türk'ün fâtihi bir millet oluşunun neticesidir. Benim istediğim, Türkçenin hususi âhengine göre teleffuz edilmiş kelimelerle şiir yazmaktır. Eskiler acemcenin âhengini esas tutmuşlar, türkçe kelimeleri de bu âhenge uydurmak ve sığdırmak istemişlerdi.

—İkinci gayeniz ne idi?

—İkinci gayem, Türk şiirini hâlis olmıyan unsurlardan kurtarmak ve ona asıl unsuru olan ritmi bahşetmektir. Şiirin asıl maddesi mânâ değil lâfzdır. Sembolistlerin en büyük hizmeti bunu anlatmak olmuştur. Sonra Sembolistler şiirin teşbih ve istiarenden ibaret olmadığını, bunların “impur” unsurlar olduğunu tespit etmişlerdir. O zamana kadar bir çokları zannediyorlardı ki, şiir yazmak muvaffakiyetli teşbihler yapmaktır. Şiir bu değildir. Şairlik, mânâyı lafza tahvil etmek sanatıdır. Şiirde esas lâfzdır, yani “le verbe”. Fakat lâfz kelimelerin istifinden ibaret değildir. Kelimelerin hususi bir âhenk husule getiren terkibinden şiir doğar. Burada en mühim un-

sur mısradaki “ondulation”lardır, âhenk dalgalanışlarıdır.

—Abbé Brémond mısraın içinden geçen bir “courant poétique”den bahseder ve bunu elektrik cereyanına benzeter.

—Tamam tamam, elektrik cereyanı... Şiir işte bu cereyandır.

—Fakat bu biraz metafizik, hattâ mistik, bir izah değil midir?

—Hayır, hiç değil. Alıştıktan sonra insan bunu derhal hisseder. Bu elektrik bazan bütün mısra da mevcuttur. Bazan mısraın yarısına kadar gelir ve durur. Bu, mânânın lafza inkılâp ederken doğduğu bir şeydir.

—Hareketin elektriğe, yani mekanik enerji- nin elektrik enerjisine inkılâp ettiği gibi bir şey...

—Tıpkı, tıpkı... Çok güzel buyurdunuz... Mâna mısraın içine bir ritm halinde geçiyor. Böyle bir ritm, yani mânâyı ifade eden bir “ondulation musicale” ihtiva eden mısra “pur” mısradır. Meselâ:

“Dökülen mey, kırılan şişei rindan olsun!”

Burada mânâ ritm olmuştur. Yani bu “pur” bir mısradır. Eskiler de bunu az çok gayri şuuri bir surette hissetmişlerdir. Eskilerde bir “mısrai berceste” vardır, yani mânâyı ve şekli mükemmeliyet içinde tecelli ettiren mısra. Berceste mısra işte kelimelerin terkibi cihetinden mânâyı uygun âhenk şartlarını dolduran mısradır.

—Bir mısraın, hiç bir mânâ ihtiva etmediği halde, sırf içindeki kelimelerin terkibi veya hecelerin teselsülü ile şiir doğurabildiğine ve böyle bir mısraın şiir addedilebileceğine inanıyor musunuz?

—Ha güzel! Bakın işte burada Sembolistlerden ayrılıyorum. Zira ben Sembolistlerin iddialarını ancak yüzde elli nisbetinde kabul ediyorum. Mısraın musiki bahsinde onlarla beraberim. Fakat mânâ bahsine gelince onlardan ayrılıyorum. Esasen ritm mânânın bir ifadesidir. Daha doğrusu ritm mânâyı tamamlar ve onu ifade eder. Bakın dahanelerde Sembolistlerden ayrılıyorum: Sembolistlere göre “belâgat” da “impur” bir unsurdur ve epik şiir, şiir değildir.

Eğer epik şiir değilse, Homère'î, Virgile'î inkar etmek, Victor Hugo'nun şair olmadığını ilan etmek lazımdır. Bu şiirin temelini sökmek demektir. Sonra aşk doğrudan doğruya terennüm edilmeyecekmiş! Niçin? romantikler ve bilhassa Musset fazla terennüm etti diye mi? Bunlar Sembolizmin yalnız Fransızlar için hükmü olan kı-sımlardır. Sembolistler Fransız şiirinin geçirmiş olduğu safhalara karşı kendi aksülâmelerini umumi bir kanun haline, bir estetik prensibi haline koymak istemişlerdir. Victor Hugo fazla yaşamış, onun epik şiirlerinin şiir dünyası üzerindeki hâkimiyeti fazla uzun sürmüştü. Şu halde epik şiiri lağvetmeli!.. Musset aşkı, aşkın istiraplarını fazla terennüm etmiş. Şu halde aşkı şiirden kaldırmalı. Böyle şey mi olur? Bence ecnebi şiir ekollerinin esaslarını öğrenmeli, bilmeli, fakat aynen kabul etmek ve tatbik etmek hususunda ihtiyatlı davranmalıdır. Mektebe gittiğimiz zaman da bir takım şeyler öğreniyoruz. Fakat hayata atıldığımız zaman bunları aynen tatbik ediyor muyuz? Hayır. Ecnebi memleketler bizim için bir mekteptir. Vatan ise hayattır. Vatanı döndüğümüz zaman öğrendiklerimizin bir kısmını unutmuyoruz. Ancak bizim hayatımız ve bizim vatanımız için kabili tatbik olanları almamız. Ecnebi ekollerden birine tamamen intisab etmek doğru değildir... Bir zamanlar bana Parnasyen diyorlardı. Bu çok canımı sıkdı. Ben Parnasyen değilim ve alamam. Bir kere Parnasyen şiir “impassible” ve “impersonnel”dir. Bende ise ne hissizlik, ne de şahsiyetimi gizleme var...

Şairin sözünü keserek şöyle dedim:

—Bence “personalite” bahsinde sizi klâsik saymak daha doğrudur. Siz şiirleinizde ne Parnasyenler gibi şahsiyetinize işkence yapıyorsunuz, ne Sembolistler gibi onu gizlemek için hususi gayretler sarfediyorsunuz, ne de Romantikler gibi pervasızca teşhir ediyorsunuz. Şahsiyetinizi tabiiik ve itidal dahilinde arasıra göstermekte mahzur görmüyorsunuz. Bir Malherbe, bir Andree Chenier gibi. Yani klâsikler gibi. Aynı zamanda Klâsikler gibi şahsi hislerinize bütün insanların hisleri mahiyetini ve şeklini vermesini biliyorsunuz.

Şairin yüzünde geniş bir tebessüm belirdi:

—Öyle mi, Adile Hanımefendi? Var olun!... Tabiiik ve itidal buyurdunuz. İtidal, yani “sobriété” denilen şey, öyle değil mi? Zaten “sobriété” mükemmeliyetin, perfection'un bir şartıdır. Bu münasebetle büyük üstadım Moréas'ın bir sözü hatırıma geldi. Onun nazarında yer yüzüne gelmiş en büyük sanatkar Sophocle idi. O, “perfection”un timsali idi. Üstadın dediğine göre, hiç bir eserinde bir tek mekanik, yani mükemmel olmayan mısra yoktur. Her trajedisi bir müvazene ve itidal şaheseridir. Moréas'a göre Shakespeare Sophocle'î geçmiş, Racine ona yetişememiştir.

—Demek Moréas Shakespeare'î Sophocle'den

üstün tutuyordu?

Şair bu sualimi bekliyormuş gibi keyifli keyifli güldü ve:

—Bilâkis, dedi, Moreás'ın nazarında Sophocle'i geçmiş olmak Shakespeare için bir kusurdu. Halbuki Racine için Sophocle'in seviyesine erişmeğe gayret edip de erişmemek bir meziyetti.

—*Çok orijinal ve belki de doğru bir görüş! Şurası muhakkak ki "sobriété" Racine'in meziyetlerinden biri olduğu gibi, sizin şiirlerinizin de bir vasfıdır. Meselâ "Vuslat" şiiri! Mevzuuna rağmen bu şiirde ne büyük nezahet, müvazene ve itidal vardır!*

—Beğenmeniz beni çok sevindirdi. (Şair bu cümleyi mülâkatin metnine el yazısıyla ilave etmiştir.) Biliyorsunuz ki "Vuslat" kelimesi yalnız şark lisanlarında mevcut bir kelimedir.

—*Acaba Araplar da bizdeki mânada mı kullanıyorlar?*

—Kelimenin şüphesiz tasavvufî menşei vardır. Mutasavvıflar bu kelimeyi aşkı ilâhi için kullanmışlardır. Çapkın Nedim bunu fiziki aşk mânasına almış. Ben hem mânevî, hem fiziki aşkı ifade etmek istedim... İngilizler Vuslat şiirimi İngilizceye tercüme etmişler, fakat ismine karşılık bulamamışlar. Bana mektup yazdılar. Cevap olarak dedim ki, mademki sizde bunun ne mefhumu, ne kelimesi var, Vuslat'ı aynen İngiliz lisanına kabul ediniz ve İngiliz imlasına göre yazınız. Bizim "flirt" kelimesini kabul ettiğimiz gibi. Daha doğrusu Fransızların kabul ettiği gibi. Öyle değil mi? "Flirt" in hem mefhumunu, hem kelimesini bütün milletler İngilizlerden almışlardır.

—*Müsaade buyurursanız, hatırmıda iken bir şey sorayım: Herkesin anlayacağı bir lisanla şiir yaratmak hususuna kıymet vermış olduğunuzu söylöünüz. Fakat aynı zamanda, Divan tarzında ve Divan şiiri lisanile yazılmış şiirleriniz, gazelleriniz, rübaileriniz var...*

—Hava evet, doğru... Bakın, anlatayım, bu nasıl oldu:

Bana Mallarmé'nin bir sözünü, daha doğrusu bir nasihatini nakletmişlerdi. Şiir yazmasını öğrenmek isteyen bir talebesine Verlaine'in "Fêtes galantes"indeki şiirleri taklid etmesini tavsiye etmiş. Ben de alâkadar oldum. "Fêtes galantes" şiir mecmuasını bulup okudum. O kadar hoşlandım ki, bir çok parçalarını ezberledim. Biliyorsunuz ki bunlar Onsekizinci asır lisanile yazılmıştır. Ben de İstanbul'un fethinden Şeyh Galib'e kadar geçen zaman zarfındaki eğlencelerimizi yahud eski hayatımızın bazı safhalarını gazel gazel o devirlerin şiir lisanile yâd ve terennüm etmek hevesine düştüm. Ve böyle başladım. Fakat baktım, bu öyle zannettiğim gibi kolay iş değil. Bu tarza iyice vukuf lâzım, ünsiyet lâzım. Bunun üzerine eski şairlerimizi daha yakından tetkik ettim. Fakat bunu estetik bir hisle olmaktan ziyade, millî hisle yaptım. Bunlar

"itidal, yani (sobriété) denilen şey, öyle değil mi? Zaten (sobriété) mükemmeliyetin, perfection'un bir şartıdır."

millî kültürümüzün hazineleridir, diye. Çünkü çok milliyetçi idim. Ve tıpkı şiirimizi tetkik ettiğim gibi, musikimizi, mimarimizi de tetkik ediyordum. Ve işte kendi anlayışına göre eski devirlerimizin lisanile o devirleri ifade etmeğe çalıştım. Muvaffak oldum mu, olamadım mı bilmiyorum.

—*Şu halde birinci gayeniz kolektivitê'nin lisanında şiir yaratmak, ikinci gayeniz Türk şiirini ritme kavuşturmak. Üçüncü gayeniz ne idi?*

—Üçüncü gayem şu idi: Sentetik şiir yapmak. Bizim şiirde beyitler vardı, hakiki manzume yoktu. Hakiki manzume muhtelif kısımları birbirini tamamlayan bir bütündür, bir bestedir. Bütün Türk şiirinde, yani eski Divan şiirinde topu topu dört veya beş sentetik şiir vardır. Halbuki şiir beyitler değildir, şiir bestedir.

—Meselâ "Endülüste raks" gibi. Ne harikulâde bestedir o!.. Üç motifin birbirine örölüşünden, birbirine sarılışından hasil olmuş bir beste. Yani: zil, şal ve gül.

Memnun ve mahcup bir tebessümle ve başını hafifçe yana doğru eğerek:

—Beğendiniz mi? dedi.

—Beğenmemek kabil mi? Öyle mısralar var ki başlıbaşına bir harika. Meselâ:

"İspanya dalga dalga bu akşam bu saldadır."

Ya ilâve ettim:

—*Bence bu mısra bin manzumeye bedeldir.*

—Teşekkür ederim, teşekkür ederim.

—*Şeytan diyor ki... mısraı da herhalde raksın uyandırdığı "Volupté" havasını vermek içindir. Şiirde İspanyol mızacının ve İspanyol dansının bütün dinamizmi ifadesini bulmuş.*

—Dinamizm... Çok güzel buyurdunuz... Bu raksı on dokuz sene evvel Heres denilen bir yerde seyretmiştim. Arablar buraya Seriş diyorlarmış. O intibayı on dokuz sene içimde sakladım.

—*Daima his ve intibalarını böyle uzak bir hatıra haline geldikten sonra mı ifade edersiniz? İrticalen şiir söyledığınız veya yazdığınız var mı?*

—İrticalen mi? Belki gençliğimde yazmışımdır. Fakat herhalde nadiren. Şimdi bunu şaka

olsun diye yaptım. Geçen sene Bebek'te on beş dakikada bir şiir yazdım. Fakat şaka, ciddi bir şey değil.

—*Şiirlerinizde ilhamın payı mı daha büyük, şuurlu emeğin payı mı?*

—İkisinin de payı var. Evvelâ, kafamın içine ilham düşer. O zaman yazacağım manzumeyi görürüm ve duyanım. Fakat o henüz mevcut değildir. Çünkü henüz taazzuv etmemiştir. Fakat onun yavaş yavaş taazzuv etmesi ve doğması mukadderdir. Onun bir bir mısraları vücud bulur ve manzume şekli' almağa başlar.

—*Manzumeyi kelime kelime mi, yoksa mısra mısra mı teşkil veya terkib edersiniz? Yani yaratma safhasındaki ilham kelime halinde mi, yoksa mısra halinde mi tecelli eder?*

—Şüphesiz esas mısradır. En uygun kelimelerle taazzuv etmedikçe mısra doğmuş, yani mevcut değildir. Mısra mânası, şekli ve ritmi ile birlikte doğar. Fakat onu bazen aramak veya beklemek lâzımdır. Halbuki o bir yerde mevcuttur, yazılıdır. Evet, doğacak olan manzumenin bütün mısraları levhi mahfuzda mevcuttur. Fakat onları bulmak için şair doğmuş olmak lazımdır... Bazen mısraın yarısı doğar, yarısını aramak lâzımdır. Aranmazsa bulunmaz ve işte o zaman manzumenin içinde yanlış ve mekanik mısralar yer alır. İnsan bunu derhal hisseder, çünkü bu mısralarda "musique intérieure" yoktur. Halbuki mânanın ve ritmin mükemmeliyetiyle doğan bir mısra ebedî, "definitif" bir şeydir. Onda mâna ve şekil birbirini tamamlar. Bir şarkıda "phrase verbale" ile "phrase musicale" in birbirine tam olarak tevafuk etmesi gibi. Evet, meselâ Hamid Beyin mütevevîm kansı için söylediği şu mısralar:

"Bir gün dedi ıstırab içinde

Ben ölmeğe gelmişim bu Hinde

Ölmek dedi kahkahayla güldüm

Duydum ki fakat içimden öldüm..."

Keşke Hâmid Bey bu dördüncü mısraı şu şekilde yazsaydı:

"Güldüm, fakat ah!.. İçimden öldüm..."

İşte Hâmid'in asıl şiir olan mısraları bunlardır. Bunlarda his, lisan halinde tecelli etmiştir. Keşke Hâmid'in daha az şiiri olsa idi de, hep böyle şiirleri olsa idil..

Bir daha böyle şeyler yazılabilir mi? Yazılmaz. Aynı mâna bir başka şekilde ifade edilemez. Edilirse şiir olmaz. Zaten işte şairin filozofa faikiyeti buradadır. Victor Hugo, Kant'ın karşısında imtihan veremez. Değil Kant'ın, herhangi bir lise felsefe hocası karşısında veremez. Halbuki Kant'ın fikirleri havada uçan fikirlerdir. Lâkin şair bu fikirlerden birini alıp ona sanatın mührünü bastığı andan itibaren o fikir beşeriyet için kazanılmış bir fikirdir. "C'est est définitif - C'est acquies pour l'humanité!"

—*Biraz evvel "musique intérieure" tâbirini kullandınız. Gerek Fransızlarda, gerek bizde mu-*

hanir ve münekkâdler bu tâbirî başka başka mâ-nalarda kullanıyorlar. Bazılarına göre bu mü-zik mısradaki seslerin mâna ile birleşerek oku-yucunun ruhunda uyandırdığı bir ikinci nağme-dir. Bazılarına göre ise doğrudan doğruya mıs-raın kendi ritmi, yani hecelerın biribiriyile imti-zacından doğan ahenktir. Abdülhak Şinasi'nin yirmi yirmibeş sene evvel yazılmış bir makale-sinde aşağı yukarı şöyle bir tañfe tesadüf et-tim: Deruni ritm ve şiirin son mısraının son ke-limesini okuduktan sonra okuyucunun ruhunda terennüm etmeğe başlayan nağmedir, diyor.

—Hayır, hayır, mısraın kendi ahengi mevzu-ubahistir; mısradaki musiki dalgalanışı, "ondu-lation musicale".

—Mademki müzikten bahsediyorsunuz, size müziğe dair bir sual sorayım: Alaturka musikiyi çok sevdiğiniz malûm. Alafrangayı ise pek sev-medığınız anlaşılıyor. Herhalde bazı şiirleriniz-den bu mana çıkıyor. Meselâ "Kar musikileri" adlı şiirinizde:

"Duydumsa da zevk almadım İstâv kederin-den..."

diyorsunuz. Ve hemen arkasından İtrî'den bah-sediyorsunuz. Garb müziği size hiç bir şey ifade etmez mi?

—Bilâkis. Yani pek anlamam ama, sevdiğim parçalar, sevdiğim bestekârlar vardır. Meselâ Gri-eg, meselâ Falla... sonra Beethoven'ın bazı Son-fonilerinî büyük zevkle dinlemişimdir. Fakat mu-hakkak ki kendi musikimiz, milli ahenklerimiz daha yakından ruhuma hitab eder.

—Bizim musikimiz hakikaten milli midir? As-lında Acem müziği değil midir?

—Yalnız Acemden değil, Acem ve Rumdan ol-muşuz. Zaten bizim ekseri medeniyet unsurları-mız Acem ve Rum terkibinden doğmuştur. Me-selâ mimarimiz. Bizi işte Acem mukallidi olmak-tan Rum tesiri kurtarıyor. Çünkü terkip bizim eserimizdir, millidir. Yalnız şiirimizde Rum tes-i-ri yoktur ve olamaz da. Çünkü şiir kelimelerle yapılır. Musiki sahasında Acem-Rum terkibini "perfection" hâline getiren İtrî olmuştur. İtrî musiki sahasındaki Sinan'ımızdır. İtrî'den son-ra musikimiz hakiki bir terakki kaydetmemiş-tir. Fakat her sanat, tekâmülü esnasında, "perfection-raffinement-rococo" safhalarını ge-çirir. İtrî'den sonra Zaharya "raffinement" dev-rini temsil eder. Kendisi Rum, müziği Türktür. Sultan Selim'i Salise de rococo diyebilirsiniz. On-dan sonra büyük bir adam geliyor. İsmail De-de. Bu adam şahsında bütün evvelki safhaları birleştiren, perfection, raffinement ve rococo'nun bir sentezini yapıyor. Çok büyük bir adam-dır. Hattâ ondan sonra Türkler arasında onun kadar büyük bir sanatkar yetişmemiştir.

—Tabii musiki sahasında...

—Hayır, hayır bütün sanat şubeleri dahil, onun kadar büyük sanatkar gelmemiştir.

—Edebiyat tarihleriniz sizin milliyetçiliğiniz

**Ben hem mânevi,
hem fiziki aşkı ifade
etmek istedim...
İngilizler Vuslat şiirini
İngilizceye
tercüme etmişler,
fakat ismine karşılık
bulamamışlar.
Bana mektup yazdılar.
Cevap olarak dedim ki,
madem ki sizde
bunun ne
mefhumu, ne
kelimesi var
Vuslat'ı aynen İngiliz
lisanına kabul.
ediniz ve İngiliz
imlâsına göre
yazınız.**

üzerinde hocanız Albert Sorel'in tesiri olmuş ol-duğunu kaydederler. Milliyetçilik ilhamını on-dan mı aldınız?

—Şüphesiz Albert Sorel'in üzerimde tesiri ol-muşuz. Fakat beni asıl başka bir şey milleyetçi yaptı, anlatayım: Paris'te talebe mitinglerine gidiyordum. Balkan harbi arifesinde bizim ekal-liyetler, Rumlar, Bulgarlar büyük büyük mitingler tertip ediyorlardı. O sıralarda bizim Jön Türkler Abdülhamid'i yıkmakla meşguldüler. Yoksa Türk Milletinden falan haberleri yoktu. Baktım bu Rumların, Bulgarların yıkmak istedikleri Abdül-hamid değil, başka şey. Bunlar Türk milletini yıkmak istiyorlar. Demek Türk milleti diye bir şey var. Bu nasıl bir millettir? Mazisi nedir? di-ye merak etmeğe başladım. Zaten Ulûmu Siya-siye mektehinde tarih okuyordum. Türk milleti-nin mazisini öğrenmek için tarih kitaplarını ka-rıştırmağa başladım. İşte bende milliyet hissi ve milliyetçilik böyle doğdu. Hattâ bir aralık Tu-rancı oldum.

—Siz Turancı? Bu bana garib geliyor. Gülümsüyük:

—Onu da geçirdik, dedi. Léon Cahun'ın "Int-roduction à l'Histoire des Peuples de l'Asie" is-mindeki eserini okumak beni Turancı yaptı. Türk ırkının zaman ve mekân içindeki vüs'ati karşı-sında gözlerim kamaştı. Zaten o sıralarda ha-vada böyle bir şey vardı. Fakat benim Turancı-lığım uzun sürmedi. Baktım, bunun bir sonu, bir neticesi olmayacak. Milliyetçiliği tahdid et-mek lazım. Zaten o zamanlar Turana gayrimüs-lim turani kavimleri de ithal ediyorlardı. Zaten Turancılık kendi ifratları yüzünden yıkılmıştır. Mehmet Emin Beyin Macarlarla Finleri terennüm etmesi yüzünden bir çokları Turancılıktan yüz çevirmişlerdir. Evet, milliyeti tahdid etmek ve tâyin etmek lazımdır. İşte o sırada Fustel de Te-sadüf ettiğim şu cümlesi imdadıma yetişti: "En mille ans le sol de France a créé le peuple fran-çais." O zaman toprağın mühim bir şey oldu-ğunu, milliyetin bir unsuru olduğunu anladım. Bizi de yaratan Anadolu ve Rumeli toprağı idi... Milliyeti zaman bakımından da tahdid etmek la-zımdı. Tarih kitaplarını karıştırdıktan sonra ka-naat getirdim ki, bu bakımdan Malazgirt mu-harebesi mebbe olarak kabul edilebilir...

—Sizin bir aşkınız da İstanbul'dur değil mi? Öyle anlaşılıyor ki, İstanbul'dan ayrıldığınız za-man da hep İstanbul'u düşünüyorsunuz. O ka-dar döndünüz dolastınız, uzak diyarlara gitti-niz de, döner dönmez ilk işiniz "Bir başka te-peden" İstanbul'u terennüm etmek oldu.

Gülüstük ve ayağa kalktım.

—Size çok teşekkür ederim. Müsaadenizi rica ediyorum.

Birdenbire hatırına gelmiş gibi:

—Şey... Babanızla kırk, kırk beş sene evvel Paris'te tanışmıştık... Hukuk tahsil ediyordu. Çok çalışıyordu. Daha o zaman mütefekkir bir gençti. Akşam yemeklerinde bazen buluşurduk. Fakat sahalanımız ayrı idi. O bilhassa sosyolo-jik meselelerle alakadardı...

—Ben, âlim ve mütefekkir tipinin en mükem-mel nümunesi olarak babamı düşünürüm. Sa-natkar tipinin en mükemmel misali olarak da sizi gözümün önüne getiririm.

—Var olun, Adile Hanımefendi... Şu anda içimi çok ferah hissediyorum.

Devrin en yüksek sanatkarı olan büyük şaire tekrar tekrar teşekkür ederek ayrıldım. Sokağa çıktığım zamam kol saatıma baktım, saat yedi buçuktu. Beşte geldiğimize göre konuşmamız iki buçuk saat sürmüştü.

(Yahya Kemal'in Fikir ve Şiir Dünyası S.27-45)
Adile Aydu

(1) "Cumhuriyet" gazetesi 1 ve 2 Mayıs 1959 Müa-kat ayrıca "Yahya Kemal'in kendi ağzından fikirleri ve sanat görüşleri" adlı kitapta da yayımlanmıştır. (Ajane-Türk yayınları, Ankara, 1962)

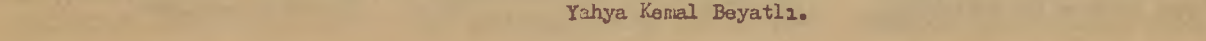
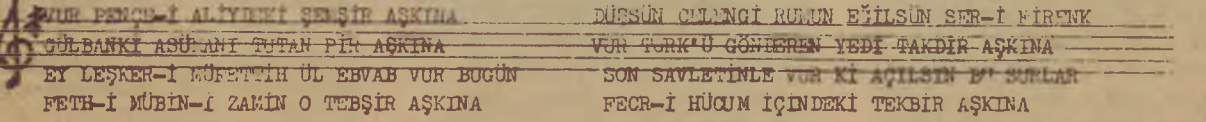
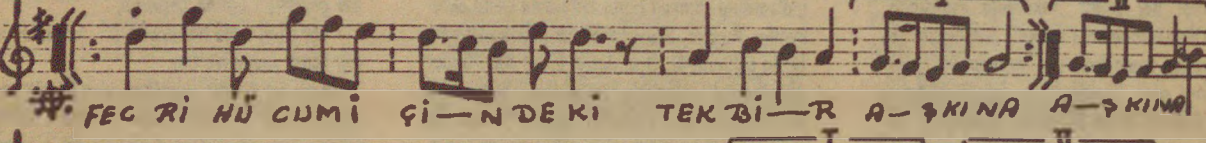
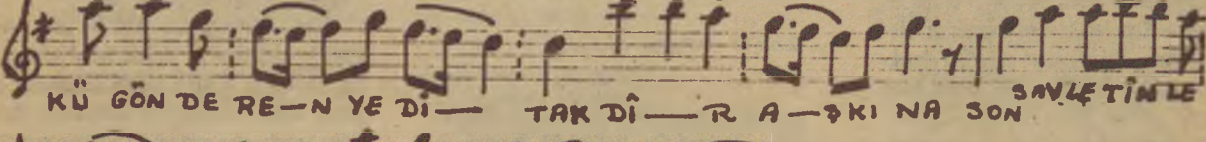
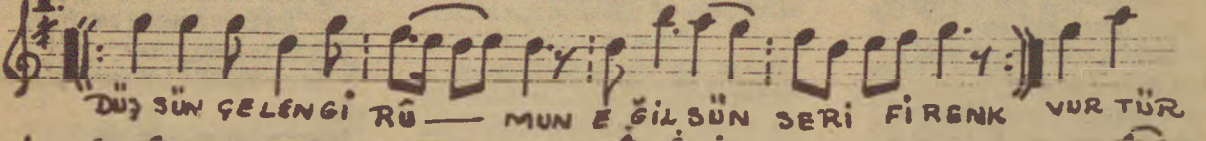
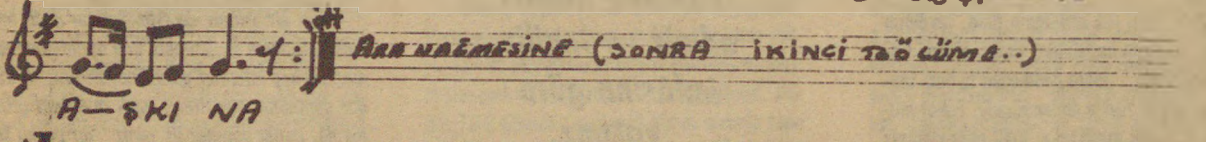
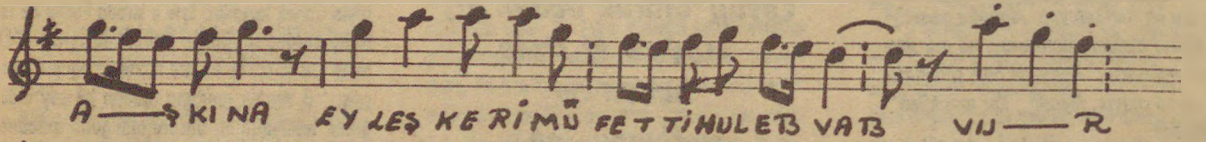
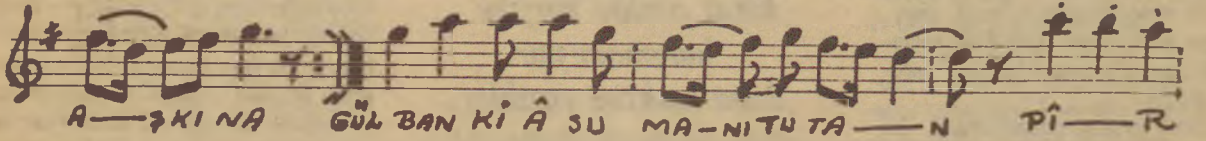
MANÜR MEHTER MARŞI

Güfte: Y. Kemal Beyatlı

İSTANBUL'DA PATLADAN YANICILARIN GAZEL

Beste: M. Nureddin Beşik

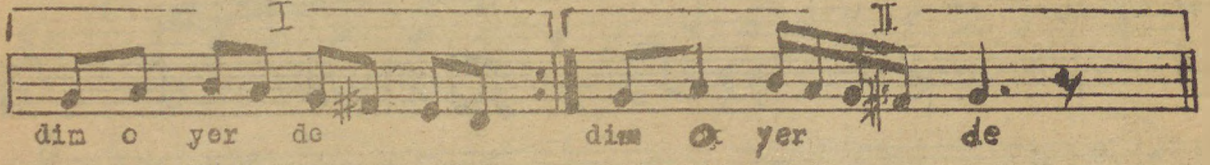
17m Haft

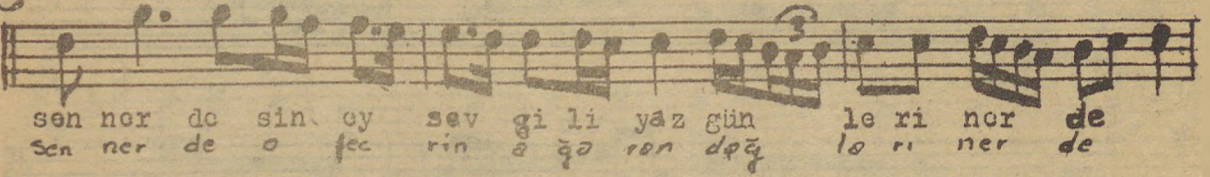
Sofyan

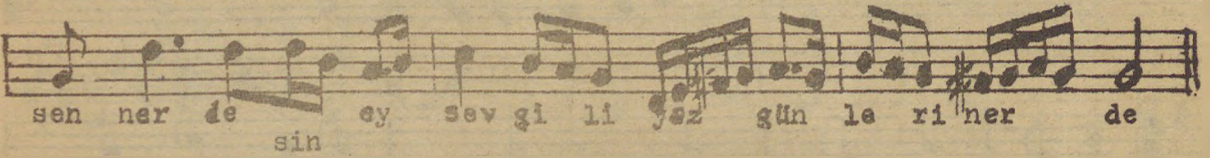
Gön lüm le o tur dum da hü zün len

dim o yer de dim o yer de

sen ner de sin ey sev gi li yaz gün le ri ner de
Sen ner de o fec rin a qa ren deq lo ri ner de

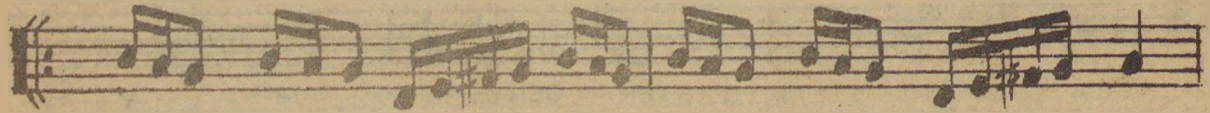
sen ner de sin ey sev gi li yaz gün le ri ner de

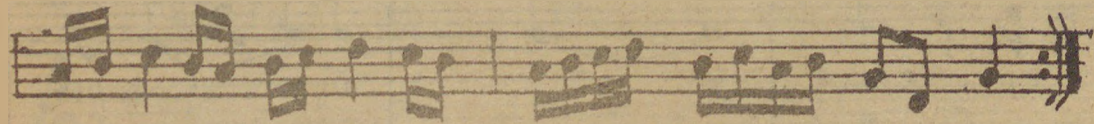
Dağ lar a qa rır ken konu şur duk te pe ler de

dağ lar a qa rır ken ko nu şur duk te pe ler de

(Aranağme)

GÖNLÜMLE OTURDUM DA, HÜZÜNLENDİM O YERDE
SEN NERDESİN EY SEVGİLİ, YAZ GÜNLERİ NERDE?
DAĞLAR AĞARIRKEN KONUSURDUK TEPELERDE
SEN NERDE O FECRİN AĞARAN DAĞLARI NERDE?
SEN NERDESİN EY SEVGİLİ YAZ GÜNLERİ NERDE?

AKŞAM, GÜNES ARTIK DENİZ ÜFKÜNDE SİLİNDİ
GİBİ YALNIZ GEZİNERLER KOYA İNDİ
BEN KALDIM UZAKLARDA, GÜNÜN SESLERİ DİNDİ
GÖNLÜMLE HAYÂLÂT GİBİ BEN KALDIM O YERDE
SEN NERDESİN EY SEVGİLİ, YAZ GÜNLERİ NERDE?

Güfte:
Y. Kemal
BEYATLI

BARBAROS MARŞI

RAST

Güfte: YAHYA KEMAL BEYATLI
Beste: M. CAHİT ATASOY

Allegro

(aranağme)

DE NİZ UF KUN DA

BU TOP SES LE

Rİ

NER DEN

GE Lİ

YOR

BAR BA ROS

BEL

Kİ

DO NANI MAY

LA

SE FER

DEN GE Lİ

YOR

A DA LAR DAN

MI

TU NUS

DAN

A DA LAR DAN

MI

GE ZÂ YİR DEN

MI

TU NUS DAN

CE ZA YİR DEN

Allegretto

HÜR UFKLAR DA DO NAN MIS İ Kİ YUZ PA RE GE Mİ

HÜR U FUK LAR DA DO NAN MIS İ Kİ YUZ PA RE GE Mİ

YE Nİ DOĞ MUŞ A YA BAK TIK LA RI YER DEN GE Lİ YOR

YE Nİ DOĞ MUŞ A YA BAK TIK LA RI YER DEN GE Lİ YOR

MODERATO

O MÜ BA REK GE Mİ LER

HAN GI SE HER DEN GE Lİ YOR

ALLEGRO

DE NİZ UF KUN DA BU TOP SES LE

RI NER DEN GE Lİ YOR

BAR BA ROS BEL Kİ DO NAN MAY

LA SE FER DEN GE Lİ YOR

BAR BA ROS BEL Kİ DO NAN MAY

LA SE FER DEN GE Lİ YOR

AGIRLAŞARAK - - - - -

HÜZZAM ŞARKI

AKSAK

♩ = 98

BESTE: DR. ALÂEDDİN YAVARÇA

GÜFTE: YAHYA KEMAL.

DAL ... GIN DE CE LER EL E LE GEL..... DİK
YA RI NİZ DA L SAZ
SAL LAN DİK O ZEN KIZ LA SA LIN ...
ÇAK LA LI ... NİZ DA SAL LAN DİK O ZEN
KIZ LA SA LIN ... ÇAK LA RI NİZ DA SAZ

MEVAN

HUM - MA - LI DE - NİZ - LER DEN E - SEN
 RÜZ - GÂ - RI NİZ DA SAZ
 HUM - MA LI DE NİZ
 LER DEN E SEN RÜZ - GÂ - RI NİZ
 DA SAZ
 KARAR

A. ÖZGÜN.
 SON.

GÜLTE BEDIA MUVAHHİT HANİMEFENDİYE, YAHYA KEMAL BEYATLI TARAFINDAN
 İTHAF EDİLMİŞTİR

DAİGİN GECELER EL ELE GELİRİK, YAZNIZDA
 SALLANDIK O SEN KIZLA SALINCAKLARINIZDA
 HUMMALI DENİZLERDEN ESEN RÜZGÂRINIZDA
 SALLANDIK O SEN KIZLA SALINCAKLARINIZDA

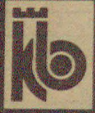
BEN BÜN GİBİ YORGUN O SEBULAR GİBİ İNCE
 BİRDENBİRE DÜŞTÜK GİBİ BİR GİZLİ SEVİNCE
 BEZDİK YÜRÜDÜK YAN YANA RÜZGARLAR ESİNCE
 SALLANDIK O SEN KIZLA SALINCAKLARINIZDA

- YAHYA KEMAL BEYATLI -

İNŞAAT SEKTÖRÜMÜZÜN
“YÜCE KALE”LERİ:
KALE
GRUBU
ŞİRKETLERİ

Seramik. Fayans. Hazır sıva. Yer döşemesi.
Kimyevi maddeler. Refrakter malzeme.
Yüksek gerilim izolatörleri. Elektrik tesisat malzemeleri...
Bu geniş üretim alanlarında hep KALE'ler vardır...

KS Çanakkale Seramik
Fabrikaları A.Ş.

Kalebodur
SERAMİK SANAYİ A.Ş.

kaleflex yer döşemeleri
sanayi a.ş.

kaledekor
yapı malzemeleri ticaret a.ş.

KALEPORSELEN
elektroteknik sanayi a.ş.

KaleTerasil
sıva sanayi a.ş.

KALEKİM
kimyevi maddeler sanayi ve ticaret a.ş.

KALE
PAZARLAMA
TİCARET A.Ş.

PINAR YAYINLARI

KUR'AN'DA TARTIŞMA METODLARI
Dr.Zahir b.Awad el-ELmai

900.-TL (Yeni Çıktı)

İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE İMAN KAVRAMI
Toshihiko Izutsu
600.-TL (Yeni Çıktı)

İSLAM'IN VÂDETTİKLERİ
Roger Garaudy

4. Baskı, 500.-TL. (Yeniden tercüme edildi)

RESÜLLERİN YOLU
Ali Ünal
(450.-TL)

KUR'AN-I KERİMİN TÜRKÇE ANLAMI
Haz: Ali Bulaç
(Meal Süzlük-1500.-TL)

KUR'AN'DA DİNİ VE AHLAKİ KAVRAMLAR
Toshihiko Izutsu
(500.-TL)

İLK ZAFER YILLARINDA İSLAM
Maisice Lombardi
(400.-TL)

HABERLERİN AĞINDA İSLÂM
Edward Said

(Yeni Çıktı 500.-TL)

**Ibn.Halduna Göre
İNSAN-TOPLUM-İKTİSAT**
Doç.Dr. İ.Erol Kozak
(750.-TL)

SİYONİZM DOSYASI
Roger Garaudy
(400.-TL)

İSLÂM VE SİYASİ DURUMUMUZ
A.Kadir Udeh
(500.-TL)

**Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve
Hz.Peygamberin Hayatı**
Mevdudi
(3500.-TL)

İŞIK DOĞUDAN GELİR
Cemil Meriç
(500.-TL)

KUR'AN'DA İNSANIN DEĞERİ
Doç.Dr. Serafeddin Gölcük
(200.-TL)

Satış Şartlarımız

5000 TL. ye kadar olan isteklerde indirim yapılmaz. Brütütarı bu miktarı aşan isteklerde yüzde 25 indirim yapılır ve ödeme-gönderilir. Ödemeli isteklerde istek fişiyle posta pulu gönderilmelidir. Tek kitaplar pul karşılığı gönderilir.

PINAR YAYINLARI
BEYAZSARAY
ZEMİN KAT 31
BEYAZIT/İSTANBUL
Tel: 528 40 03

Endüstrileşen Türkiye'de Borusan'a çok iş düşüyor

Borusan'ın üretimi içinde yer alan çeşitli ebat ve özellikte çelik borular, çelik levha ve şeritler, galvanizli saclar, açık ve kutu çelik profillerin inşaattan madencilığe, gemi yapımından elektrik nakline, petrol naklinden tekstil imalatına kadar endüstrinin her alanında binlerce kullanım yeri bulunmaktadır.

Borusan ürünleri, üstün kalite kontrolleri, uluslararası standartlara uygunluklarıyla, yabancı pazarların da tercih ettiği ürünlerdir.

BORUSAN

Borusan İhracat İthalat ve Dağıtım A.Ş.
Borusan Binası Meclisi Mebusan Cad. 523/533 Sahpazan/İSTANBUL
Tel: 145 10 90/5 hat - 144 87 50/9 hat
Telex: 24 190 brs tr - 24 586 brsn tr

Borusan Genel Üretim Programı

- PETROL BORULARI
(Line Pipes)
(API 5L)
- SU VE GAZ BORULARI
(Siyah - Galvanizli)
TS 301/2 DIN 2440, DIN 2441, ASTM A-120
- ALÇAK BASINÇ KAZAN BORULARI
TS 416/1 DIN 2458 ASTM A-178
- SANAYİ BORULARI
TS 301/2 TS 416/1 DIN 2394 DIN 2458
- PASLANMAZ ÇELİK BORULAR
DIN 2463
- SOĞUK ÇEKİLMİŞ BORULAR
TS 302/3 DIN 2393
- ELEKTRİK BORULARI
DIN 49020
- KARE VE DİKDÖRTGEN PROFİLLER
Çeşitli ölçü ve şekillerde
ASTM A-500 ASTM A-501
- YAPI PROFİLLERİ
Çeşitli ölçü ve şekillerde
- AÇIK PROFİLLER
DIN 59413
- METAL KAPLAMALI ÇELİK BANTLAR
(Nikel, Çinko, Piring, Bakır)
Çeşitli ölçülerde
- AMBALAJ ÇEMBERİ
TS 1142 DIN 1624
- SOĞUK HADDELENMİŞ ÖZEL BANTLAR
TS 924 DIN 1624
- GALVANİZLİ SACLAR
(Düz, Oluklu, Trapez, Stor)
TS 822 DIN 59232 ASTM A-526
- SAC İŞLEYEN MAKİNALAR
- MANŞONLAR
TS 301/5
- ÖZEL BORULAR
Siparişe göre

Yahya Kemâl'den Sanat Fidanlarına

Asıl şiire tarzların en keskinleri, öteden beri, şiiri bir müddeâya âlet ederek tegannî edenlerden gelir. Ahlâk, dîn, milliyet, vatan veyahut halk ideâllerini birer kıyam bayrağı gibi kaldıranlar, her millete ve her zaman, hâlis şiir'i daha doğru bir tâbirle asıl şiiri-derd edinmiş olanlara en acı bir vicdan davası açarlar ve anları tezyif hattâ tahkîr ederler.

Bizim şiirimizde ilk defa içtimâî müddeâda bulunan Tefik Fikret, hayli zehirli ithamcılardan olduğu halde asıl şiire tarzda bulunmamıştı. Lâkin ondan sonra, İslâm akaidinin müteassıpları ve komünist Nâzım Hikmet asıl şiir taraftarlarına kaç defâ hücum ettiler.

Yalnız bizde değil, her millette hâdise olmuş bu davayı muhâkeme edecek olan munsif bir insan diyebilir ki: -Bu ithamcılar ne demek istiyorlar? Çünkü hâlis şiir'in olması beşeriyete bir zarar vermez, beşerin ıztıraplarına doğrudan doğruya şifâ vermemek ve bigâne kalmak, olsa, olsa fâide bahşetmemek demektir, lâkin zarar vermektir denilemez. Beşer arasında bir değeri olan asıl şiirin hiç olmaması ise muhakkak bir zarardır.

Aynı muhsif insan muhâkemesine devam ederse başka bir noktayı görür ve diyebilir ki: Asıl şiirin harâm edildiğini ve şiirin bütün kuvvetiyle artık bir müddeânın hizmetine girsin? Müteassıpların mı? Yoksa Nazım Hikmet'in mi? Yâhut da bir üçüncü, bir dördüncü, bir beşinci, belki bir yüzüncü müddeâ sâhibinin mi? Hangisinin hizmetine girsin?

Bunlardan herhangi birinin hizmetine girse kızılca kıyâmet asıl o zaman kopar; bu bahsi beyhüde uzatmağa değmez. Son söylenecek budur ki sağdan sol'a kadar, zaten bin türlü silahla boğuşan bir müddeâcılarının elinde şiir de fazla bir

silah olur, işte o kadar. Bu fikri çok iyi izâh eden bir fıkra naklettiler. Stalin, bir gün Kremlin'de demiş ki: "Bizim komünist şairlerin şiirlerini serbest vezinlerle, çok garip ve şaşırtıcı ve yeni görünen şekillerde yazmaları maksadın zararına oluyor; çünkü halkın gözleri bu edebî yeniliklerle bunalıyor ve kamaşıyor. Komünist şairlerin halka mûnis gelen en eski ve malûm vezinlerle şiir söylemesi komünist maksada daha uygundur." Stalin, şiiri bir müddeânın silâhı olmaktan başka bir mâhiyette görmeyen bir adam sıfatıyla hiç yanlış söylemiyor. Lâkin Stalin farkında olmaksızın bu bahsi de tamamıyla izâh etmiş oluyor: Yani anlıyoruz ki şiirin bir müddeâya çok mükemmel bir silah olabilmesi ancak azamî derecede harcıalem olmakla mümkün olur.

Maamâfih bu vesîle ile hatıra başka bir bahis gelir. Meselâ halka merhamet müddeâsını, kendilerinden başka kimseye vermeyen halk müddeâcıları asıl şiirin bir peygamberi olan bir Paul Verlain'in şiirini de, kendisini de tezyif ederler, lâkin bu şâire, senelerce sürmüş fakir esnasında ve hatta muhtaç bir halde ölmüşken acıyorlar mı ki, onun, kendi hilkatinden isti'fâ edeceğine, yalnız halka hizmet etmesini bir vicdan dâvâsı gibi ortaya atıyorlar. Heyhat ki, çok tahkîr edilen müstebidlerden bazıları asıl şairlere halktan çok fazla merhametli olmuşlardır. Bu bir hakikattir. Halk, nice silik insanların en yüksek mertebelere çıkmasına kayıdsız kalır. Lâkin o mertebelerden birine Paul Verlaine gibi biri yükselse hemen kulaklarını kabartır, bir şâir şu olur mu? Bu olur mu? der.

Hâsılı şairin dünyevî mertebelerden herhangi birine yükselmesi halkın gözüne batar.

Bu bahsi kaparken, kimsenin inkar edemeyeceği bir müşahedeyi

serdetmek lazım gelir. Bir içtimâî müddeânın muzaffer olduğu zamanda, yâni bir ihtilâl devresinde, şiir asla yükselememiş ve çok kerre ortadan kaybolmuştur. Eski, orta ve yeni asırların hiçbirinde, hiçbir ihtilalde bu kaide şaşmıyarak tecelli edivermiştir. Fiil ve hareket şiddetli iken şiirin olmayacağını söyleyenler ve bu hadiseyi bu hükümleriyle izah edenlerin gözlerinden bir şey kaçıyor. İhtilal devrelerinde "müddeâ, her şey gibi şiiri de münhasıran bir silah addettiği için ve kendi mahiyetinden çıkardığı için şiir kayboluyor, demek daha doğrudur. Nitekim sulh ve âsâyiş devrelerinde kendi mahiyetinde kalmış olan asıl şiirle, bir müddeâya âlet olmuş şiir arasındaki kıymet farkı aşikârdır. Hatta aynı şairin eserinde bu misal bir daha göze çarpar. Viktor Hugo'nun asıl şiiri tegannî ettiği mısralarıyla "Müdhiş Sene" ünvanlı mecmuası gibi içtimâî müddeâ ile dolu eseri arasında ne kadar fark vardır. Victor Hugo'ya içtimâî müddeâlarla haykırdığı sırada biri kalkıp da yine kendisinin bir mısraını bağırsaydı: "Ey yeni peygamberler! Tabiati rahat bırakınız!" deseydi, yâni şiiri de kendi tabiati içinde rahat bırakmasını hatırlatsaydı isâbet etmez miydi?

(Edebiyata Dair, 1971.S.27-29)

Mehmet Sarda Özdemir	Hakkı İncabay
Faruk Şimşek	Engin Tatlıtürk-Ankara
İskender Yüzo	EiH Küçükosmanoğlu
A.S.Başaran-Fransa	Aydın Seven
Mehmet Sarıpolat-K.Maras	Tahir Taner
Ömer Faruk Noyan-Izmir	Necdet Yıldız-Izmit
Mehmet Demirel	Hanan Elidor
Mahir Çakır	Ali Korkmaz
Vedat Kargın-Göbze	Hayrullah Yapıcıoğlu
Enver Çetin Özentürk	İhsan D. Dağlı-Ankara
Battal Yıldırım-Ankara	Necati A-Giresun
Mustafa Erol	Serap Gürel
	Ayner Dinçer-İstanbul
İlyaz Özdemir-Kütahya	Mustafa Uğur Başar-Afyon
Turan Uğur Öndeş-Erzurum	R. Turan Bolat-Hatay
Cemra Harman	Sait Türkoğlu
Aşkın .ılıç-Diyarbakır	Motin Kavgalabı-Bingöl
Salahattin Genç	Ersel Aydınli-Konya
Hüseyin Oral	Vesval Karacı-Afyon
Saim Özgül-Burdur	Cengiz Sarı-K.Maras
Orhan Sanlier	Adnan Deniz-Ankara
Tahsin Kiliç	İsmail Dağ-Niğde
Ahmet Taş-Trabzon	İdris Aydın
Meral Korkmazoğlu-Adana	Rafet Taşşag-Antalya
Murat Bilgiç-Ankara	Kurban Bayram-Zonguldak
Recai Demirel-Üsküdar	Malak Kızıo-İsparta

ÜLKER

her çeşidinde,
ayrı bir lezzet sunar.

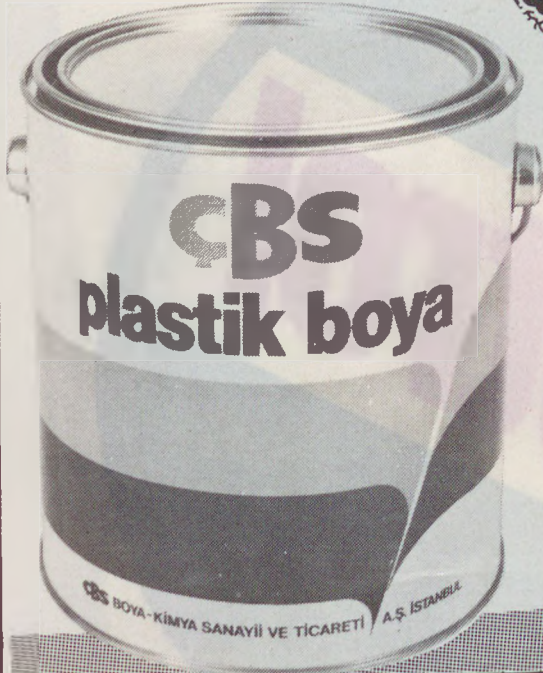
KAPINIZI CBS'ye AÇIN...

ÇBS renklerini canlılığını
yuvanıza katın...

Doğadaki canlılığı,
doğadaki renkleri,
güzelliği evinize getirin...

ÇBS doğru seçimin kanıtıdır...

ÇBS
güçlü boya

Türkp petrol

912pa 28 58 76

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

